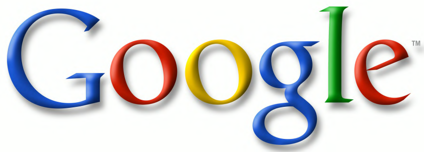
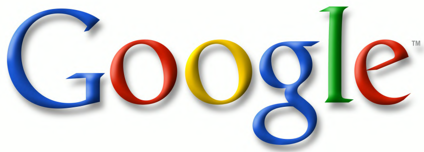

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

VIII. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

DOOR

JACOBUS KOK.

AGTSTE DEEL.

BRA. — BYS.

TWEEDE DRUK.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXVII.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

BRA.

Bra, (*Henricus à*) een vermaard Geneesheer, geboren te *Dokkum*, in 't jaar 1555. Nadat hij de voornaamste Academiën van *Europa* bezocht had, werd hij, op den ouderdom van vijf-en-twintig jaaren, te *Bazel* tot Doctor gepromoveerd; waarna hij de geneeskunst te *Kampen*, *Leeuwaarden*, en laatstlijk in zijne geboortestad met roem geoefend en verscheidene schriften vervaardigd heeft.

Zie VAL. AND. *Bib. Belg.*

Braak, (*De*) een Buurt, ten oosten van *Urshem*, in het Baljuwschap van de *Nieuwburgen*.

Braake, (*Ten*) eene Commanderije, in de Baronnie van *Breda*, behoorende onder het Dorp *Alphen*. Deze was voortijds een eigendom van de Ridders van *Maltha*; doch zedert den *Munsterschen* vrede behoort dezelve aan de gemelde Baronnie van *Breda*, mids die jaarlijks aan de Ridderorde van de inkomsten uitkeere de somme van drie duizend zes honderd en zestig guldens elf stuivers en agt penningen.

Braam, (*Willem van*) één der beroemde helden van *Doggersbank*, in de *Noordzee*, en uit dien hoofde, door Zijne Hoogheid, bevorderd tot Schout bij Nacht, onder 't Edel Mog. Collegie ter Admiraliteit van *Amsteldam*, is den 10den November 1732, te *Werkhoven*, in de Provintie *Utrecht*, geboren. Zijne ouders waren FRANÇOIS THOMAS VAN BRAAM, (diestijds Scholtus en Gadermeester van gemelde Ambachts-Heerlijkheid) en ANNA HELE-

NA VAN RIJSSEL, beiden van aanzienlijke afkomst. Het geslacht van *van Braam*, herkomstig uit *Vlaanderen*, is gesprooten uit een' jonger' zoon der VILLAINS, een der voornaamste Takken, die uit den aanzienlijken huize der Burggraaven van *Gend* zijn gesprooten, zo als op 't Art. GEND nader zal aangewezen worden.

De veranderingen der Stamnaamen, door jonger zoonen, in vroegere tijden, gemaakt, zijn genoeg bekend, en in dit werk, op meer dan ééne plaats, reeds aangehaald: waarom ik deswegen thans niet anders zal zeggen, dan dat uit SANDERUS blijkt, dat de jongste zoon van JORDAAN VILLAIN, (die omtrent den jaare 1300 leefde, en JAN genaamd was,) de stamvader geweest is der familie van VAN BRAAM, door den bijnaam, dien hij verkreeg wegens zijne gebaarden, terwijl hij, ten strijde trekkende, gewoon was te blaaten als een Ram. Eén der oude Schrijvers zegt van hem: „ *On lui donne le surnom de Bramour ou Bramator en Latin*, „ *parce qu'allant au Combat & en Bataille il Crioit ou Bra-* „ *moit comme un Bellier; aussi prit il pour son Cimier d'Ar-* „ *mes*, *la tête & Col d'un Bellier Aislé d'Hermines*, *corné &* „ *Barbelé de Gueulles*." Men vindt hem, in oude Charters van dien tijd, genoemd, JANUS DICTUS BRAMATOR, terwijl zijne kinderen, naar de *Fransche* uitspraak, den naam van LE BRAAM, als hunnnen geslachtnaam, behouden en voortgeplant hebben.

'Er is een Genealogische tafel, op een pergamenten rol, van dit geslacht voor handen, die, Ao. 1661, door drie Wapenkoningen van *Braband* is opgemaakt en bekragtigd, thans nog berustende onder den Wel Ed. Gestr. Heer D. G. VAN DEN BURGH, te *Utrecht*, wiens grootmoeder mede van dien naam en familie was; uit welke blijkt dat in de *Spaansche* vervolginge, voor twee eeuwen, CHARLES BRAAM, om de religie, uit *Vlaanderen* naar *Engeland* is gevlucht, alwaar van zijne afstammelingen Leden in het Parlement zijn geweest, en vanwaar, in vervolg van tijd, sommigen dier afstammelingen zig weder naar de *Nederlanden* hebben begeeven en aldaar nedergezet, van welken de nakomelingen tot heden zig aldaar bevinden, die in *Zeeland* den naam van VAN BRAAMS, en in *Holland* dien van VAN BRAAM voeren, schoon ze allen een zelfde wapen hebben behouden, te weeten, *de Sable au chef d'Argent* (zijnde het oude wapen van den hoofdstam

van

van *Gend*,) *brisé d'un Lion Naisſant de Gueulles comme & Lampaſſé d'Azur en Chef.*

Uit dit geſlacht dan (waarvan onder die familie een zeer uitgebreide en tot voor duizend jaaren opklimmende Genealogie van de manlijke linie berust,) is de opgemelde WILLEM VAN BRAAM geſprooten. Ruim twaalf jaaren oud, ging hij reeds ter zee. Ao. 1745 werd hij aangeſteld als Adelborst bij 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit van *Amſteldam*, voorts in 1748 tot Luitenant, in 1756 tot Commandeur, en in 1762 (op eigenhandige aanſchrijving en recommandatie van de Prinſesſe Douariere van *Friesland*, Grootmoeder van den tegenwoordigen Erfſtadhouder WILLEM DEN VIJFDEN, aan den Raad ter Admiraliteit) tot Kapitein; in welke qualiteit verſcheidene jongere Officieren, zonder andere reden dan die van meerdere begunſtiginge, door den Raad voorgedraagen, hem reeds waren boven 't hoofd geſprongen, zo als uit de oude Officierslijsten kan nagegaan worden. In zijne drie eerſte posten heeft hij agt reizen ten oorlog gedaan, en daarna, tot Ao. 1770, vier reizen naar *Oost-Indiën* en *China*, waartoe de weinige equipeering bij 't Land hem de gelegenheid aan de hand gaf; hebbende de O. I. Comp. zo wel als den Staat met bijzonderen roem gediend; tot bewijs hier van dient, onder andere, dat hij, in den jaare 1763, als Kommandeur van de Retourvloot in 't Vaderland te rug gekeerd, met een gouden Medaille, hangende aan een keten van de zelve ſtoffe, van de Maatſchappij werd begiftigd.

Zedert 1771 commandeerde hij drie Lands Fregatten. Met het laatſte, *de Alarm* genaamd, hernam hij, in 1778, van de *Engelſchen* 't ſchip van HIJLKE OBBES, van *Ceudres* komende, en bragt hetzelve behouden in *Texel* binnen. Vervolgens bekwam hij, in 1780, 't kommando van 's Lands ſchip de *Admiraal Piet Hein*, van 54 ſtukken, waarmede hij den ſlagt op *Doggersbank*, den 5den Augustus 1781, heeft doorgeſtaan. 'Er is van dezen Slag, in 't VI. Deel, reeds een uitvoerig verſlag medegedeeld; waarom wij tot een bijvoegzel hier alleenlijk zullen aantekenen, dat onze Held daarin het driedekt ſchip, de *Prinſes Amelia*, van 96 ſtukken, tot zijn tegenpartij heeft gehad; welk ſchip, zo als naderhand uit *Engeland* is vernomen, allerdeerlijkst gehavend, en deszelfs Kapitein MARCARTNIJ geſneuveld was. De *Admiraal Piet*

Hein was niet minder geteisterd, en ter naauwernood 't gevaar van zinken ontkomen; hebbende, door de menigte grondschooten, verscheiden voeten waters in 't hol gehad. Dan 't voorzichtig en kundig bestuur des Bevelhebbers behield het schip, door binnen in 't Ruim de gevaarlijke plaatzen op te zoeken, en de gaten te stoppen; iets, 't welk buiten boord met veele moeite verzeld, zo niet onmogelijk was: hier door werd men eindelijk den toevloed van 't inkomende water meester, en het Schip in *Texel* behouden binnen gebragt. Geduurende het gevegt waren 'er ruim negen honderd schooten gedaan, terwijl alles met eene verwonderenswaardige bedaardheid en goede orde was toegegaan: waaraan zekerlijk bovenal moet toegeschreeven worden het behoud van 't volk, waarvan slechts negen man gedood en agttien gekwetst waren. Schoon men in de verhaalen den naam van dezen braaven Zeeman naauwlijks vermeld vindt, daar die van anderen zo breed zijn uitgemeten, is 't, echter, onbetwistbaar, dat zijn moed en beleid die der beroemdsten hebben geëvenaard. Men overweege slechts dat hij, één der kleinste schepen van de Linie kommandeerende, tegen het grootste der vijanden heeft geageerd, en wel met 27 stukken tegen 48 van ongelijk zwaarder caliber, en men zal het besluit kunnen opmaaken: want de *Prinses Amelia* heeft zijne zijde niet verlaaten, dan toen de *Engelschen* begonnen te deinzen. Ondertusschen is zijne dapperheid, zo als bekend is, beloond, nevens die der andere Helden, door eene gouden medailje wegens den Staat, en de bevordering tot Schout bij Nacht, door Zijne Hoogheid. In het Esquader was hij, naast den Heer SALOMON DEDEL, de oudste Kapitein.

Nog in dat zelfde jaar 1781, werd hem 't bevel opgedragen over een Esquader, om de koopvaardijvloot naar de *Oostzee* en de O. I. schepen om de *Noord* te geleiden. Hij liet zijn vlag waaijen van 't schip de *Prinses Frederica Sophia Wilhelmina*, en liep den 11den November uit *Texel* in zee; doch de wind stilde, en alzo dezelve den volgenden dag tegen liep, was hij genoodzaat weder binnen te komen; waarna het saisoen verloopen zijnde, die togt geen voortgang had. Het Kommando der Reede van *Texel* werd hem vervolgens opgedragen, dat hij tot heden toe met lof heeft waargenomen.

Eéne

Eéne bijzonderheid verdient nog gemeld te worden. Toen de Schout bij Nacht het voornoemde ſchip van Kapitein RADERS verkoos, om daarmede als Commandant naar zee te gaan, was deszelfs manſchap niet voltallig. Hierom verzocht hij van Zijne Hoogheid, op dien tijd in *Texel* tegenwoordig, om de ontbreekende koppen van zijn ſchip *de Piet Hein* te mogen ligten, 't geen hem werd toegeſtaan. Hij begaf zig aan boord, en geene verkiezing, buiten zijne groote Roeljers, onder de zijnen willende maaken, daarze zig allen zo wel gedraagen hadden, liet hij hen op 't dek komen, en vraagde, *wie lust had om hem uit eigen beweeging op 't andere ſchip te verzellen?* Eenpaarig toonden zij zig hiertoe als om ſtrijd gereed; doch verneemende dat 'er ſlechts een getal van dertig of daaromtrent konde overgaan, maakte dit hun zichtbaar droevig en ongemaklijk. Zij ſtelden voor dat de equipagie van 't andere ſchip, in hunne plaats, op *de Piet Hein* moest overgaan, om aan de reparatie te helpen, terwijl zij liefst met hunnen Kapitein wederom zee wilden kiezen, om nog eens te vechten, waartoe hij nu wist, en zeker was, datze moed hadden en in ſtaat waren. Dan dit niet in de magt van den Schout bij Nacht ſtaande, en ook, zonder morring onder 't andere volk te verwekken, geen plaats kunnende vinden, werden zij allen op rijen geplaatst, en bij 't lot de benoodigde manſchap daar uitgeteld; deze waren uitgelaten van vreugde, even als ofze ter feest ſtonden te gaan, terwijl verſcheidene der anderen traanen van ſpijt ſtortten, om dat het lot hen was voorbij gegaan. De Schout bij Nacht gaf den Prinſe van het geval kennis, die hem, uit aanmerkinge der netelige omſtandigheden, en om aan 's Volks verlangen te gemoet te komen, toeſtond om nog een deel der zijnen, boven 't getal, te mogen laaten overgaan. Met het grootſte genoegen werd dit vernomen; nog twintig Matroozen erlangden hier door hunnen wensch, om hunnen Kapitein in zijnen nieuwen post te mogen verzellen. Welke roemrijke daaden zou men niet hebben mogen verwachten van zulk eergierig en dapper volk, onder zulk eenen beminden en braaven gebieder, indien door ſlinkſche oogmerken hunne onverzaagdheid niet nutteloos gemaakt waren?

In den jaare 1763 trad de Heer VAN BRAAM in huwelijk met

met SUSANNA AGNETA BINKES, dochter van den Schout bij Nacht JAN BINKES en MARGARETHA DE GORTER, bij welke hij één zoon en twee dochters heeft verwekt.

Volgens medegedeelde berichten.

BRAASSEM, (*Gerrit*) geboren te *Hoorn*, een vermaard Filo-ſooph en Pastoor te *Alkmaar*. Hij ſtierf Ao. 1652.

Zie *Oudheden van Noordholland*, II. Deel, p. 20.

BRABAND, (*Staats*) dus genaamd, ter onderſcheidinge van *Oostenrijks Braband*. *Staats Braband* is het grootſte gedeelte der Generaliteits Landen, en in rang de eerſte der zeventien Nederlandſche Provintiën. 't Wordt verdeeld in de Kwartieren van *Bruſſel*, *Leuven*, *Antwerpen* en *'s Hertogenbosch*; en grenst, ten noorden, aan *Gelderland* en *Holland*, ten oosten aan 't Hertogdom *Kleef* en *Opper-Gelderland*, ten zuiden aan *Oostenrijks Braband* en 't Prinsdom *Luik*, en ten westen aan *Zeeland* en *Staats Vlaanderen*. De grootſte lengte van dit Staatsgebied is, van 't westen ten oosten, omtrent vier-en-twintig uuren gaans, en de grootſte breedte bijna veertien uuren.

't Aandeel, dat de Staat in deze Provintie bezit, beſtaat in de Stad *'s Bosch*, of *'s Hertogenbosch*, en daar onder het Kwartier van *Oosterwijk*, van *Kempenland*, van *Peelland*, van *Maasland*, de Stad en Baronnie van *Breda*, 't Markgraafſchap van *Bergen op den Zoom*, de Heerlijkheden *Steenbergen*, *Willemſtad* en *Prinſenland*, de Schansſen *Lillo*, *Kruisſchans* en *Fredrik Hendrik*, de Stad *Grave* en 't Land van *Kuik*, en eindelijk, doch alleenlijk in zekeren opzichte, de Stad *Maaſtricht* en het Graafſchap *Vroenhove*. Dit alles is de eigendom van den Staat geworden door vrijwilligen overgang, of volgens het recht der overwinninge, dat is, door de magt der wapenen. *'s Bosch* kwam aan den Staat, in 1629, door FREDRIK HENDRIK, *Maasſtricht* 1632, *Breda* en daarmede een groot gedeelte van het kwartier van *Antwerpen* in 1637; al het welk, volgens het derde Art. van den *Munſterſchen* vrede, 1648, aan de Staaten geheel en al werd afgeſtaan, en is daarvan nimmer afgeſcheiden geweest. Alleenlijk zijn, in 1747, *Bergen op den Zoom* en *Maaſtricht*, voor een kor-

korten tijd, dat is tot het fluiten van den vrede te *Aaken*, 1748, in de magt der *Franſchen* geweest.

Gantsch *Braband*, 't welk, in de vroegſte tijden, uit verſcheidene kleine Graafſchappen beſtond, werd, in vervolg van tijd, meest door magt van wapenen, onder den naam van Hertogdom gebragt. De eerſte Hertog, dien men met zekerheid onder dien tijtel genoemd vindt, was PIPIJN VAN LANDEN, die ſtierf in het jaar 1207. In 1467 kwam het Hertogdom in 't Huis van *Bourgondiën*; in het jaar 1555, door afſtand van KAREL DEN VIJFDEN, op zijnen zoon PHILIPS DEN TWEEDEN, en 't werd geſcheiden door de bovengemelde overwinningen. Het andere gedeelte van *Braband* bleef aan het Huis van *Oostenrijk*, en is dus heden in de magt van Keizer JOSEPHUS DEN TWEEDEN. Van alle de voorige Hertogen maaken wij hier geene melding, om dat dezelven, op hunne bijzondere Art. te vooren moeten komen.

Wat de Regeering aangaat, de oppermagt van *Staats Braband* berust, even als die van alle de andere Generaliteitslanden, bij H. H. M. de STAATEN GENERAAL der *Vereenigde Nederlanden*, vertoonende, in dit diſtrict, den Hertog van *Braband*. Ook zijn zij in 't volle bezit van alle die rechten en voordeelen, welke door de Hertogen weleer bezeten werden. Dezen, als de ſouverain van den Lande, bij wien alleen de wetgeevende magt berust, hebben de bezorging der verſterkte plaatſen, die ter dekkinge en beveiliginge van de Republiek dienen, aan den Raad van Staaten opgedragen; welke, volgens de toebetrouwde magt, jaarlijks twee leden uit het midden van hun derwaards zend, ter onderzoek der vestingwerken, enz. Ook berust bij dit Collegie de beſtuuring der geldmiddelen.

De *Brabanders* ſtonden, ten tijde der *Spaanſche* regeeringe, met betrekkinge tot de rechtsoefening, onder den Hoogen Raad van *Mechelen*; doch de twisten, onſtaan over de Leenen, ſtonden ter beſlisſinge van het Leenhof van *Braband*, dat te *Brusſel* gevestigd was. Doch het gezag dier beide Hoven werd onwerkzaam over de inwooners van die landen, welke onder het beſtuur der Algemeene Staaten kwamen. Hunne Hoog Mog. richtten een afzonderlijk gerechtshof op, verleenden hetzelve de magt om uitſpraak te doen over alle zaaken, die voorheen door gemelde

beide Collegiën beslist en gevonnisd werden, en gaven daaraan den tijtel van Raad en Leenhove van *Braband* en het Land van *Overmaaze*. Dit Gerechtshof zit in den *Haag*, schoon die van *Staats Braband* gaarne gezien hadden, dat het op hunnen bodem, of ten minsten dichter aan de grenzen gevestigd geworden ware. In 't eerst vleiden zij zig, dat het te *Geertruidenberg* zou geplaatst worden; tot welke gedachte de stichting van 't Prinsenhof aldaar, door Prins MAURITS, in 't jaar 1580 geschied, aanleiding gaf. Dan de Algemeene Staaten oordeelden den *Haag* daartoe voegzaamst. Het zal niet ondienstig zijn, den oorsprong en het gezag van dat Hof iets omstandiger te doen kennen.

Die van *Bergen op den Zoom*, in 't jaar 1586, zig van het beroepen op den Raad en het Leenhof van *Braband* verstoken vindende, verzochten den Landvoogd, Graave VAN LEICESTER, dat hij den Graaf, naderhand Prins MAURITS, wilde magtigen om in zijn Marquisaat eenige Raaden aantestellen, die, het Hof of de Raaden van *Braband* verbeeldende, beslissende uitspraak doen, en magt hebben zouden tot het verleenen van die voorrechten, welke men van 't Hof van *Braband* plagt te ontvangen. Graaf MAURITS, het zij met of zonder bewilliging van LEICESTER, verleende, op den 23sten Februarij, ten dien einde volmagt aan zijnen Raad, en drie Rechtsgeleerden, en bevestigde hun nader op den 23sten Augustus van het jaar 1586. (Zie het *Groot Placaatboek*, V. Deel, bl. en 894 en 895.) Het Hof van *Holland* gaf, op den 23sten November van dat zelfde jaar, aan dezen nieuwen Raad, vrijheid om zijne rechtsplaats binnen *Delft* of den *Haag* te verkiezen. Eenige jaaren daarna, werd 'er een Raad van *Braband*, uit zeven leden bestaande, door de Algemeene Staaten opgericht, en deszelfs vergaderplaats binnen *'s Gravenhaage* bepaald. Alle plaatsen, die te vooren onder de Hooge *Brabandsche* Gerechtshoven behoord hadden, en nu onder de magt der Staaten gekomen waren, werden aan het rechtsgebied daarvan onderworpen. En schoon die oprichting toen alleenlijk bij voorraad geschiedde, houd dezelve, echter, nog stand; alleenlijk met die veranderinge, dat het getal der leden eerst tot tien vermeerderd, en naderhand op negen bepaald is geworden.

Tot in den jaare 1596, had deze Raad alleenlijk de magt om

over

over burgerlijke geschillen recht te oefenen; doch bij gelegenheid dat 'er een gevangene van *Turnhout* gehaald was, om door dien Raad gevonnisd te worden, keerden de leden daarvan zig tot de Staaten van *Holland*, om van dezelven ook rechtsplaats en magt in lijfstraflijke misdaaden te verzoeken; dat hun, tot wederopzeggens toe, vergund werd, en als nog toegestaan wordt. Ook werd dien Raad de vrijheid gegeeven, om zijne gevangenen op de Voorpoort van den Hove van *Holland* in bewaaring te doen stellen, en het Schavot te mogen gebruiken.

Eén van deze negen leden, die President is, voerde voorheen den tijtel van Eersten Raadsheer; doch sedert den 29sten Maart 1629, heeft hij, die ook Stadhouder van de Leenen is, den tijtel van Eersten presideerenden Raad verkreegen. Behalven gemelde negen Raadsheeren, heeft de Raad één Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal, één Griffier, twee Klerken van den Griffier, en twee Deurwaarders van den Raad. De Provoost van den Raad van Staaten bekleed bij gelegenheid ook dat ampt voor den Raad van *Braband*.

De Raad gedraagt zig naar de Ordonnantie, gemaakt in het jaar 1604, door ALBERTUS en ISABELLA, voor den Hoogen Raad van *Braband*, en verders naar de wetten en costumen van *Braband*, en van 't Land van *Overmaaze*, voor zo verre als door H. H. M. in 't een en ander geene verandering gemaakt is. Deze Raad wordt, in alle deelen, aangemerkt als de Hooge of Souveraine Raad van de Hertogen van *Braband*, die verbeeld wordt, gelijk reeds gezegd is, door de Algemeene Staaten. Dezelve bezit de magt tot het verleenen van verlof- en gunstbrieven; den minderjaarigen het bestuuren van hunne zaaken toetestaan; brieven van naturalizatie te geeven, enz. Ook kunnen door denzelven allerleije mandamenten van relief, of bevelen van herstellinge, in gevallen van onwettige verbintenissen, enz. toegestaan, in gevallen van opzettelijken doodslag pardon verleend en brieven van kwijtscheldinge gegeeven worden, 't zij met of zonder *interinement*; dat is, of zij al dan niet voor den Raad bekrachtigd worden; doch wanneer dezelven met *interinement* verleend worden, moet de verzoeker voor den Raad komen, en dien op de knieën zijne brieven van kwijtscheldinge aanbieden; wordende alsdan ook de

bloedvrienden van den nedergeflagenen ter rolle ontboden, om die brieven te wederleggen, of zig met den doodflager te verzoenen. Ook worden daar nevens gedagvaard de Procureur Generaal en de Baljuw van de plaats, alwaar de manflag is voorgevallen. Zo de bloedverwanten ongeneegen tot de verzoening zijn, wordt die door den Raad, naar bevind van zaaken, op hunnen naam gemaakt; de brieven door den vollen Raad bekrachtigd of *geinterineerd*, en de verzoeker, ten behoeve van het gemeene Land, in eene geldboete beflagen.

Daarenboven oordeelt dit Gerechtshof over alle gefchillen, die onder deszelfs rechtsgebid over de Leenen ontftaan. Alle de Leenmannen in *Staats Braband* en 't Land van *Overmaaze* moeten daarenboven hunne Leenen voor den Raad, als verbeeldende Hunne Hoog Mogende, komen verheffen. De op- en overdragten, de bezwaaringen en verleijen van de leengoederen moeten voor den Griffier van den Raad gefchieden. Niemand mag zijne leengoederen veraliëneeren, verkoopen of bezwaaren, dan voor den Leenheer en zijne Leenmannen, die door dezen Raad verbeeld worden; alleenlijk mag dit gefchieden voor Schepenen van *'s Hertogenbosch*, mids dat dezen, van drie tot drie maanden, door hunnen Geheimfchrijver, den Raad verflag doen van het geene 'er gefchied is, betreffende de zaaken van de Leenen. Van alle leengoederen, die voor Stadhouder en Leenmannen van den Raad en Leenhove van *Braband* worden voorgedragen of bezwaard, moet de veertigfte penning betaald worden; welke penningen in 't gemeene Lands-Comptoir overgebragt worden: de Griffier is gehouden, den maandftaat daarvan aan den Raad van Staaten te overhandigen, en deswegen aan de Generaliteits Rekenkamer rekening en verflag te doen.

Meer dan eens heeft men gefchillen zien ontftaan, over de bij executie verkooping van leengoederen, tusfchen den Raad van *Braband* en de Rentmeesters en Ontvangers der *Generaliteit*. De eerstgenoemden beweerden, dat zulke verkoopingen volgens befluit van den Stadhouder en Leenmannen moeften gefchieden; doch de Raad van Staaten befloot, op den 5den Julij 1717, den Rentmeester en den Ontvanger der *Generaliteit* aantefchrijven, dat zij, in het beftuuren der Executiën, zig zouden hebben te fchik-

ſchikken naar 't Reglement van den 8ſten November 1662, (zie *Groot Placaatboek*, V. Deel, bl. 774.) zonder op ſtrijdige bevelen van den Raad en Leenhove van *Braband*, of eenige andere Rechters, acht te geeven.

Ter bekortinge der rechtsgedingen worden, door den Eerſten preſideerenden Raad, twee Commisſarisſen benoemd, die bij beurten de zaaken, welke ter rolle gebragt zijn, onderzoeken, en 'er verſlag van doen aan den vollen Raad, die dan bij meerderheid van ſtemmen daarover oordeelt. De Preſident doet de omvraag, en zegt zijn gevoelen het laatst; doch heeft niet meer dan ééne ſtem. De tijd dezer raadsvergaderinge is, dagelijks des zomers, 's morgens omtrent negen, en bij wintertijd omtrent tien uuren; doch ook in bijzondere gevallen des namiddags. Somtijds wordt dezelve ook wel aan het huis van den Eerſten Preſident bijëen geroepen. De dag der rolle is bepaald op Woensdag, uitgenomen op Feestdagen.

Een zaak ten procesſe van wederzijde volkomen voorgeſteld zijnde, en één der dingplichtigen *Proviſie* (voorafwijzing) verzoekende, of indien 'er iets tusſchen beiden komt, of eenige *Exceptien* (verzetten) voorgeſteld worden, moet 'er gepleit worden ten aanhooren van den Raad, voor Commisſarisſen, tot de zaak benoemd, die alsdan de uitſpraak doen, of zig gedraagen volgens hun verſlag naar de uitſpraak van den Raad. Eén der dingplichtigen zig over de uitſpraak van Commisſarisſen bezwaard vindende, kan bij den Raad *Reauditie* (herhooring) verzoeken, die dezelve dan op nieuw overweegt en beſlist. Doch zo Commisſarisſen geene uitſpraak gedaan, maar zig aan de uitſpraak van den Raad gedraagen hebben, kan geene herhooring verzocht worden; moetende de partijen alsdan over de hoofdzaaken van 't geſchil voortpleiten. In zaaken van groot gewigt gebeurt het, echter, ook, dat, ter begeerte van partijen, voor den vollen Raad, over de verzochte voorafwijzing gepleit wordt. De zaak zelve in ſtaat geſteld zijnde om ſchriftlijk voor den vollen Raad bepleit te kunnen worden, en de ſtukken van weêrskanten overgeleverd zijnde, krijgt de verweerder vijftien dagen tijds om eene ontwijkende, uitſtellende of vernietigende verdeediging voorteſtellen. Die zelfde tijd wordt gegund aan den eisſcher, om 'er zijne rede-

denen tegen intebrengen. Na het hooren van antwoord en wederantwoord, wordt het rechtsgeding schriftlijk vervolgd, tot dat het in staat van wijzen gebragt is. Eischer en Verweerder beiden, indien ze anders niet voor genoegzaam gegoed gehouden worden, moeten vooraf borgen voor de kosten van 't proces stellen, ten minsten *Cautie Juratoir* (beëedigde verklaaring) geeven, dat zij de kosten zullen voldoen. Indien de Eischer een vreemdeling zij, is hij gehouden, *Domicilium Citandi* onder het rechtsgebied van den Raad te kiezen. Die over lijfstraflijke misdaad gedaagd wordt, en niet verschijnt, wordt door nog twee, of ten hoogsten drie achtereenvolgende mandamenten ingedaagd, en alsdan niet verschijnende, door den Raad gedoemd tot de straffe, op de misdaad door de wetten bepaald, zonder verdere bewijzen aftewachten.

Wat aangaat de bepaaling van de maagschap der Raadsheeren; deze mogen, zo min als die van andere gerechtshoven, elkander in den bloede of door aanhuwelijking niet bestaan: geen vader en zoon, broeders, zwagers, ooms en neeven, mogen te gelijk in den Raad zitten. Hunne wedde beliep voorheen niet meer dan drie honderd guldens in 't jaar; doch in het jaar 1633 werd dezelve verhoogd tot twaalf honderd, en in 1669 tot op vijftien honderd guldens. Wanneer een van dezen zig in zijn ampt te buiten gegaan heeft, moet hij voor 't Hof van *Holland* te recht staan. Allen worden door de Algemeene Staaten aangesteld. De verzoekschriften, die den Raad, onder den tijtel van *Edele Mogende Heeren*, en bij de inrichting onder dien van *Edele Raaden en Leenhove van Braband en de Landen van Overmaaze*, worden aangeboden, moeten in den vollen Raad van *Hunne Edele Mogenden* geleezen worden.

Betreffende de Historie van *Braband;* na de vernietiging van de magt der *Romeinen* in deze landen, kwam hetzelve, gelijk bekend is, onder de magt der *Frankische* Koningen. Dit Rijk, onder de zoonen van LODEWIJK, bijgenaamd DE VROOME, verdeeld wordende, werd *Braband* aan LOTHARIUS toegeweezen. De meesten zijn van gedachten dat dit landschap toen *Neder-Lotharingen* genaamd is geworden, en, zo als hier voor reeds gezegd is, door verscheidene Graaven bestuurd werd. Zie hier wat

wij

wij 'er van aangetekend vinden. Zeker is het, zegt men, dat een GEZELBERT DE EERSTE, die ERMENGARDE, dochter van Keizer LOTHARIUS DEN EERSTEN, ter vrouwe had, den tijtel voerde van *Graaf van Hasbain*, dat een ſtreek lands omtrent *Leuven* was. Zijn leeftijd wordt bepaald op omtrent het midden van de negende eeuwe. Toen de Keizer en de Koning van *Frankrijk* naderhand wegens *Opper-* en *Neder-Lotharingen* in oorlog geraakten, werd, zo men wil, der *Franken* Koning, KAREL DE EENVOUDIGE, genoodzaakt, dit gantſche land, en dus ook *Braband*, aan Keizer HENDRIK DEN VOGELAAR afſtaan. HENDRIK beleende eenen anderen GEZELBERT met het Hertogdom van *Lotharingen*, die naderhand tegen zijnen weldoener opgeſtaan zijnde, door Keizer OTTO uit zijn land verdreeven werd; wordende GEZELBERT's ſchoonzoon, door gemelden OTTO, daar mede beleend. Deze ſneuvelde in een gevecht tegen de *Hungaaren*, in het jaar 956; waarna BRUNO, Aartsbisſchop van *Keulen*, en broeder van Keizer OTTO, Hertog van *Lotharingen* werd. Na den dood van dezen, bleef het land een geruimen tijd zonder Hertog. In 977 werd het, door Keizer OTTO DEN TWEEDEN, aan KAREL, broeder van LOTHARIUS, Koning van *Frankrijk*, en zusters zoon van OTTO DEN EERSTEN, geſchonken. Deze (zegt men) hield zijn Hof te *Brusſel*. Na den dood van LODEWIJK DEN VIJFDEN, Koning van *Frankrijk*, ſtond KAREL naar de kroon; doch, om het aankleeven van 's Keizers zijde, in den haat der natie zijnde, werd hij uitgeſlooten, en HUGO CAPET, die Graaf van *Parijs* was, tot Koning verkooren. Hieruit ontſtond een oorlog. KAREL werd gevangelijk naar *Orleans* gevoerd, daar hij, in 991, of, zo als anderen zeggen, in 994, ongelukkiglijk overleed. Zijn zoon OTTO, die de laatſte uit het geſlachte van KAREL DEN GROOTEN was, werd na hem Hertog van *Lotharingen*, en ſtierf ongehuwd, in 't jaar 1005. Zijne zuster GERBERGE was gehuwd met LAMBERT, Graave van *Leuven* en *Mons*; deze was de opvolger van OTTO. De Vorſten uit het huis van *Leuven* zin in 't bezit van het Hertogdom gebleeven, tot op JAN DEN DERDEN, die, in 1355, overleed, nalaatende twee dochters, de eene genaamd JOHANNA, de andere MARGRIET. De oudſte, JOHANNA, bleef Hertogin van *Braband*. Haare zuster was gehuwd

huwd met LODEWIJK, Graave van *Vlaanderen*, dien zij eene dochter baarde, MARGRETHA genaamd, welke in huwelijk trad met PHILIPS DEN STOUTEN, Hertog van *Bourgondiën*; uit welk huwelijk drie zoonen geboren werden: JAN, ANTONIE en PHILIPS. Hertogin JOHANNA ftelde tot erfgenaam, haaren neef ANTONIE. Zij ftierf zonder kinderen, in het jaar 1406; zij was getrouwd geweest, eerst met WILLEM DEN TWEEDEN, Graave van *Henegouwen* en *Holland*, en daarna met WENSELAUS, Koning van *Bohemen* en eerften Hertog van *Luxemburg*; dus zij gevolgd werd door ANTONIE VAN BOURGONDIEN, die in den flag bij *Azincourt*, Ao. 1415, fneuvelde. Zijn zoon JAN, die hem volgde, ftierf, zonder kinderen, in het jaar 1426, en liet het Hertogdom na aan zijnen broeder PHILIPS, welke, zonder wettige nakomelingen, in het jaar 1430, overleed. PHILIPS, bijgenaamd *de Goede*, Hertog van *Bourgondiën*, en zoon van Hertog JAN, één der drie zoonen van PHILIPS DEN STOUTEN, deed zig, door de Staaten van *Braband*, als opvolger van zijnen neef PHILIPS erkennen, niettegenftaande zijn neef KAREL, Hertog van *Nevers*, 'er grooter recht op beweerde te hebben, om dat zijn vader PHILIPS, jongfte zoon van PHILIPS DEN STOUTEN; door Hertogin JOHANNA tot haaren erfgenaam, indien 'er geene manlijke erfgenaamen van zijnen broeder ANTONIE overig waren, was aangefteld. PHILIPS DE GOEDE beloofde den Graave VAN NEVERS voldoening voor zijne eifchen op het Hertogdom *Braband* te zullen geeven; doch hij liet het bij de beloften. KAREL VAN NEVERS zette 'er alles bij op, en liet zijnen opvolger en den huize van *Kleef*, daar de goederen van *Nevers* aan kwamen, niet anders van dit Hertogdom na, dan zijn oud recht op het zelve. PHILIPS, die 'er zig op deze wijze meefter van gemaakt had, liet het, bij zijn overlijden, 1467, na aan zijnen zoon KAREL DEN STOUTEN; deze, 1477, in den flag voor *Nancij* gefneuveld zijnde, kwam het Hertogdom aan zijne dochter MARIA. Zij trad in huwelijk met MAXIMILIAAN, Aartshertog van *Oostenrijk*. PHILIPS DE SCHOONE, met wien *Braband* aan het huis van *Oostenrijk* kwam, volgde zijne moeder op, in het jaar 1494; hij zelf werd opgevolgd, 1506, door zijnen zoon Keizer KAREL DEN VIJFDEN, die, gelijk reeds gezegd is, *Braband* met de *Nederlanden*, 1555, afftond

aan

aan PHILIPS DEN TWEEDEN; welke Vorst, na het doen der overdragt, de blijde inkomste, bij de Hertogen van *Braband*, in voorige tijden bij de Landsheeren verleend, en bij Keizer KAREL DEN VIJFDEN bekragtigd, solemneellijk met eede bevestigde, volgens den inhoud, zo als dezelve, met aanmerkingen, in het jaar 1578, te *Keulen*, in 4to, gedrukt is. Van die steden en districten, welke de Staaten door den oorlog onder hunne magt gebragt hadden, deed PHILIPS DE VIERDE, bij den *Munsterschen* vrede, afstand. KAREL DE TWEEDE, zijnen vader PHILIPS DEN VIERDEN in alle zijne bezittingen opgevolgd zijnde, overleed in den jaare 1700 zonder kinderen. KAREL, zegt men, had PHILIPS, Hertog van *Anjou*, tot zijnen algemeenen erfgenaam benoemd; die daarop, den 21sten Eebruarij 1702, als Hertog van *Braband* (*Staats Braband* daar buiten gesloten) gehuldigd werd. Doch hij vond zig genoodzaakt, in het jaar 1706, hetzelve aan KAREL DEN ZESDEN aftestaan, waardoor het toen wederom aan het huis van *Oostenrijk* kwam, en thans, zo als wij reeds zeiden, door den regeerenden Keizer JOSEPHUS DEN TWEEDEN, als erfgenaam van zijne moeder MARIA THERESIA, bezeten wordt.

Zie daar eene aaneengeschakelde opvolging der Hertogen van *Braband*, die aan geene tegenspraak onderhevig schijnt te zijn; en, echter, veel verschilt met die, welke, zo als ook meest met de waarheid overeenkomt, aanvangt met PIPIJN, die in 647 overleed, na hem GRIMOALD, zijnen zoon; ANSEGISUS, GRIMOALDS behuwbroeder; PIPIJN VAN HERSTAL, zoon van ANSEGISUS; KAREL MARTEL; PIPIJN; KAREL DE GROOTE; LODEWIJK DE EERSTE; LOTHARIUS DE EERSTE; LOTHARIUS DE TWEEDE; KAREL DE KAALE; LODEWIJK DE TWEEDE; LODEWIJK DE DERDE en KARLOMAN; KAREL DE EENVOUDIGE; LODEWIJK DE VIERDE; LOTHARIUS DE DERDE; KAREL DE DIKKE; OTTO; LAMBERT; enz. Dus volgen dezelven bij VAN DER HAECHT, in zijn *Kronijk van de Hertogen van Braband*, en bij meer andere Schrijveren, als mede in de afbeeldingen van dezelven, in 't koper gesneden door P. DE JODE, en uitgegeven door JEAN MEYSSENS, in twee-en-vijftig plaaten, waarvan ISABELLA CLARA EUGENIA de laatste is. De leezer, die begeerig is te weeten, wat op deze volglijst al zou kunnen aangemerkt worden, zie wat de kundige aantekenaar op de *Kerklijke Oudheden van Friesland*, I. Deel, p. 65. enz. 'er van gezegd heeft.

Ge-

Geduurende de onderhandelingen tusſchen de *Spaanſchen* en de Staaten, wegens het Beſtand, (1608) ontſtond 'er een gerucht, dat de beide partijen in onderhandelinge waren, over de uitwisſeling der Steden; en op dat gerucht was het, dat de *Brabandſche* Edelen en Steden, onder het gebied van den Staat behoorende, hunne poogingen aanwendden, ter weeringe dat zij aan den vijand weder overgeleverd werden, en ter herkrijginge van hun voorig recht; naamlijk, van ſtemhebbende te zijn ter Algemeene Staatsvergaderinge; welk laatſte hun toen zo min, als in de jaaren 1648 en 1651, of bij meermaals herhaalde poogingen, gelukte. Wat verder de Historie van *Staats Braband* betreft, dezelve zal op de bijzondere Art. der Steden, daaronder behoorende, moeten gemeld worden.

BRACHT, *Janszoon*, (*Tieleman van*) wordt door BALEN, in zijne beſchrijvinge van *Dordrecht*, (bl. 223.) geſteld onder de geleerde mannen, welke in gemelde Stad ter waereld gekomen zijn. VAN BRACHT aanſchouwde aldaar het licht op den 9den Januarij 1625. Tot manlijke jaaren gekomen zijnde, werd hij 'er tot Leeraar der Doopsgezinden bevorderd. Behalven de hoofdweetenſchappen eens Godgeleerde, verſtond hij eene menigte van taalen. Van 's mans werkzaamen aart ſtrekke ten bewijze zijn boek, genaamd *Bloedig Toneel der Doopsgezinden en weerlooze Christenen*; zijnde eene vergrootinge van den *Spiegel der Martelaaren*, gedrukt in folio, 1660; als ook zijn *Schoole der Deugd*, en zijne *Leerredenen*. Wat zijne bekwaamheid in de Dichtkunst betreft, dien het lust, kan dezelve toetſen in zijne *Gewiekte Kruijwagen, tot opvoering der Stadt Dordrecht*, en in meer anderen zijner dichtwerken. BALEN zegt verder dat de Philoſophie mede eene zijner geliefdſte weetenſchappen was. VAN BRACHT overleed den 7den van de maand October des jaars 1664. Het grafſchrift, door meergemelden BALEN op hem gemaakt, is van dezen inhoud:

Hij die aan 't weerloos volk *een zuil was in haar kerk:*
Na dat hij zestien jaar hadt 't leer-ampt waargenomen,
Is hij die Kudde *ontrukt; beſlotèn in dees zerk;*
En wacht d'opſtandinge der dooden, metten Vromen.

M. B.

Het

Het beste afbeeldzel van hem is door BLOTELING in 't koper gebragt.

BRACOLA, of *Braclede*, is een hofstad, alwaar, door die van het Dorp *Dhule*, recht geoefend wordt. Deze plaats kwam, in 't Jaar 1338, door Graaf ROTGERIUS, aan de kerk van *Utrecht*. M. STOKE noemt dezelve *Braclede*, en plaatst haar aan de linker zijde van de *Vecht*, omtrent twee uuren boven *Muiden*. Hedendaags is zij bekend bij den naam van *Breukelen*. Zie verder op 't Art. BREUKELEN.

BRACLE. (*W.*) De Heer TE WATER meent dat deze BRACLE, dien hij mede onder de verbondene Edelen stelt, gesprooten kan weezen uit het geslacht van BRAKEL; en zo die gissing doorgaat, zou hij moeten geweest zijn de zoon van OTTO VAN BRAKEL en van ELISABETH VAN HAAFTEN, wier nakomelingen zig te *Utrecht* zouden nedergezet hebben. Doch zijn Ed. houdt hem liever afkomstig te zijn uit het geslacht van BRACLE of BRAKELE, welk, in de veertiende eeuwe, zo te *Gend* als elders in *Vlaanderen*, in groot aanzien was.

BRAKEL, een Dorp in *Gelderland*, onder het kwartier van *Nijmegen*, in de *Bommelerwaard*. In de schattinge van het jaar 1574, groot 75000 guldens, droegen *Brakel* en de Heerlijkheid *Monnikkeland* 281 guld. 5 stuiv. 1½ p. Dit *Brakel* ligt bijkans één mijl van *Loevestein*, en twee van *Bommel*. Het is, zo wel als het geslacht van dien naam, zeer oud en vermaard. Voortijds stond 'er een Slot, 't welk, in 1507, in koolen gelegd, naderhand wel weder herbouwd, doch thans geheel vernietigd is. De kerk van *Brakel* wordt door éénen Predikant bediend. Laat ons hierbij voegen wat HALMA van dit geslacht zegt.

„ *Brakel* (dus luiden zijne woorden) is een oud adelijk geslacht in *Holland* geweest, dat veele jaaren lang, de Ridderhofstad van *Develstein*, omtrent *Dordrecht* gelegen, bezeten heeft. Heer *Willem van Duvenvoorde*, deed aldaar een slot met zeer dikke muuren bouwen, dat hij ter leen hield van de Graaven van *Holland*, tot op het Jaar 1531. Dit geslacht verspreidde zig in ver-

ſcheidene takken in *Gelderland*, *Holland* en *Utrecht*. In 't jaar 1240, wordt van *Richold van Brakel*, Knaape en Schepen der Stad *Dordrecht* gemeld, en gezegd, dat hij getrouwd was met *Maria Booth*, dochter van *Cornelis Booth*, en *Geertruij van Merwede*. Zijne zoonen waren, *Johan van Brakel*, Ambachtsheer van *Cudelands-Ambacht*; *Godſchalk van Brakel*, Raad en Rentmeeſter Generaal van *Zuid-Holland*, in 1384 Schepen van *Dordrecht*, deze was Heer van *Develſtein*; en *Herbert van Brakel*, Knaape, ook Schepen te *Dordrecht*, leefde in 1419. *Godſchalk van Brakel*, zoon van *Richold van Brakel* en *Maria Booth*, won *Johan van Brakel*, Knaape, wordt vermeld 1389, hij was gehuwd met *Geertrui Booth*, dochter van *Aart Booth*, en *Eliſabeth Oem van Barendrecht*; *Willem van Brakel*, Knaape, ſneuvelde binnen *Dordrecht* Ao. 1406. *Reinold van Brakel*, en *Machteld van Brakel*, getrouwd aan *Fredrik van Uitenham*, Ridder-Marſchalk van *Utrecht*, in 1418." Uitvoeriger is de lijst van dit geſlacht bij HOOGSTRAATEN; doch deze zig ook alleenlijk tot die van *Holland* bepaalende, zullen wij, tot dat de Heer TE WATER, volgens zijne beloften, de genealogie van dit geſlacht doet kennen, ons moeten vergenoegen met onzen leezer te melden, wat hij 'er reeds van gezegd heeft.

„ Het geſlacht van *Brakel*, (dus ſchrijft zijn Ed.) waarvan de naam ook *Braekel*, *Brackel* of *Braeckel* geſchreeven wordt, heeft dien ontleent van 't ſlot *Brakel*. *Boudewijn*, de derde Heer van *Heusden*, door de Deenen en Noormannen uit zijne goederen verjaagd zijnde, ſtichtte, omtrent het jaar 870, de ſloten *Brakel*, *Aalst* en *Poudroijen*, in 't land van *Altena* gelegen. Deze goederen gekomen zijnde aan die van *Montpilard*, (die voor hun wapen hadden, twee goudene zalmen op een ſchild van azuur) is de heerlijkheid van *Brakel* te beurt gevallen aan een jongeren zoon van dat zelfde geſlacht, die dan ook na het gebruik van die tijden, den naam van *Brakel* aangenomen, en het wapen gebroken heeft, door verandering van koleuren, voerende twee zilvere zalmen op een veld van geel. Aangaande de eerſte Heeren van *Brakel*, is weinig beſcheids te vinden; doch zeker is 't, dat zij reeds in de dertiende eeuwe, met dezen naam bekend ſtaan. De Heer van *Waſſenaar van Spanbroek*, heeft

mij,

maij, (zegt zijn Ed. verder) behalven dit bericht, ter hand gesteld een genealogie, welke ik te liever onder de bijlaagen, letter B B. geplaatst heb, met eenige bijvoegzelen, om dat de geslachtregisters bij VAN LEEUWEN, bl. 883 en 884 en in HOOGSTRAATENS *Woordenboek*, II. Deel, bl. 362 en 363 niet verder loopen, dan tot in de vijftiende eeuw." (Deze genealogie wachte men als nog in het derde en vierde deel van zijn Wel Ed. werk, *Verbond en Smeekschrift der Edelen.*)

„ Op het jaar 1319 vinde ik *Stakesyn* en *Jan van Brakel*, in eene uitspraake van *Jan van Henegouwen*, en de beloften van eenige Edelen, om zig naar dezelve te gedragen. Zie het *Charterboek van Holland*, II. Deel, bl. 207 en 225. Wijders *Herembern van Brakel*, in het jaar 1375. *Godschalk van Brakel*, Raad des Graaven *Guij van Chastillon*, ten jaare 1395. *Herbern van Braeckel* en *Jan van Brakel*, op het jaar 1419. Zie 't gemelde *Charterboek*, III. Deel, bl. 315, 632 en 634. IV. Deel, bl. 526 en 528. en PONTANI *Hist. Gelr.* Lib. VIII. p. 403. bij wien nog veele anderen uit dit geslacht van *Brakel*, dat zig van tijd tot tijd, door huwelijken verbonden heeft met de huizen van *Leefdaal*, *Zuilen*, *Nispen*, *Bentinck*, *Borsselen*, *Beveren*, *Liere*, *Pompe*, enz. vermeld worden." Van de geene, die tot de zaamenverbondene Edelen van dit geslacht behoord hebben, spreekt zijn Ed. in zijn zo evengemeld werk, bl. 276 en 277.

BRAKEL, (*Dirk van*) zoon van LODEWIJK VAN BRAKEL en ANTONETTA WIJHE, en die het ampt van Drost *ter Leede* bekleedde; was gehuwd met ANNA VIJGH, dochter van NICOLAAS en ANNA VAN GELRE, zijnde de stamvader der Heeren VAN BRAKEL, die nog heden in hoog aanzien zijn.

BRAKEL, (*Johan van*) bloedverwant van DIRK, was de zoon van CORNELIS VAN BRAKEL, op *Kermestein* te *Lienden*, en van MARGARETHA TOT BOECOP. Zijne vrouw was JOHANNA VAN MEERTEN *tot Ingen*, dochter van DIRK en BERTA VAN ECK.

BRAKEL, (*Reinard van Azewijn*, *Heer van*) vindt men gemeld ten tijde van den Graave VAN LEICESTER, en als door hem

benoemd tot derden Raadsheer van de Kamer der geldmiddelen; met wier oprichtinge de Landvoogd, in den jaare 1586, zwanger ging; waaruit men zou mogen besluiten, dat hij onder de vrienden van LEICESTER behoord heeft. Dat men hem, in dien tijd, daar voor gehouden heeft, blijkt, vermits hij, in het volgende jaare, in verdenkinge geraakte, als of hij met NORTH de *Engelschen* tot den inval in *Holland* zou hebben aangespoord. Doch, of deze verdenking gegrond of ongegrond zij, is ons onbekend; dit weeten wij, dat hij, als een aanhangeling van LEICESTER, benevens MEETKERKE, AISMA en FEITSMA, uit den Raad van Staaten geweerd is geworden. Dat hij de zijde van den Landvoogd bleef aanhangen, blijkt nog klaarder, vermits hij, volgens Resolutie van de Staaten van *Holland*, den 7den en 8sten October 1588, in hechtenis genomen werd; doch, na dat te *Utrecht* eenige gevangenen, onder borgtocht, ontslagen waren, gelukte zulks den Heere VAN BRAKEL ook. In het voorgaande jaar had de Graaf VAN HOHENLOO zig meester gemaakt van het Slot *Brakel*, om reden, dat de bezetting daarvan aan het muiten geslagen was. BRAKEL schreef zulks toe aan een haat, dien men, zo hij zeide, tegen zijn persoon had opgevat, en zuimde niet de misnoegde *Stichtenaars* op die wijze kennis daarvan te geeven, ja liet niets onbeproefd, om weder in het bezit van het Slot gesteld te worden. De Staaten van *Utrecht*, die hem niet ongeneegen scheenen, beloofden hem vergoeding van alle schaden, zo die hij reeds geleeden, als die hij nog te vreezen had. Zelfs beval de Raad van Staaten, het Slot te ontruimen; en 'er waren, die oordeelden, dat men HOHENLOO in rechten betrekken moest. Doch de verandering, die in 't *Sticht* voorviel, en het vertrek van den Heere VAN BRAKEL naar *Engeland*, deeden de zaaken stilstaan. Ook vindt men, mijns weetens, niet dat VAN BRAKEL verder vervolgd werd. Hij zelf schijnt zig stil gehouden te hebben, tot in het jaar 1610. Want na dat *Utrecht*, omtrent dien tijd, de Bezetting ingenomen had, weigerde de Wethouderschap niet alleenlijk de Acte van Onderwerpinge, die haar door den Raad van Staaten voorgehouden werd, te ondertekenen, maar vond zig ook gedwongen, den zin van de Algemeene Staaten, die nu de magt in handen hadden, te volgen: waarom deze

het

het besluit namen, de nieuwe Wethouders van den eed te ontslaan, en de ouden te herstellen; gelijk ook, op eenen brief van Zijne Doorluchtigheid, Graave ERNST VAN NASSAU, en van den Raad van Staaten, in den aanvang van de maand Mei, geschiedde. Daarop volgde eene dagvaarding voor den gemelden Raad, van ieder, die iets tegen de herstelde regeering had intebrengen. Niemant verscheen 'er, dan de Heer VAN BRAKEL, benevens KANTER en HELSDINGEN, die vier-en-zeventig pointen van bezwaar inbragten. De Raad, die alle deze van weinig of geen belang rekende, beval desaangaande een eeuwig stilzwijgen, en wel met deze woorden: *dat wij bij allen ons voorsz. ernstig onderzoek en besoigne bevonden hebben, dat verscheide derzelver aangegeeven en overgediende pointen zijn onwaarachtig, eenige buiten en van kwade ongefondeerde illatie, ofte gevolg, en de resteerende van geen Consideratie. Waaromme wij imponeeren allen en een iegelijken een eeuwig geswijg en silentium.* Verder vind ik van hem niets aanmerkelijks gemeld.

Zie BOR, XXI. Boek, bl. 271. XXII. Boek, bl. 886, 892 en 943. TE WATER. *Utrechts Placaatboek*, I. Deel, bl. 738 en 739.

BRAKEL, (*Pieter van*) voerde, als Kapitein, in 't jaar 1664, het bevel over drie Staatsche oorlogschepen, dienende ter begeleidinge van de *Smirnsche* Vloot, die door den *Engelschen* Bevelhebber THOMAS ALLEN, met zeven oorlogschepen, voor de Baai van *Cadix*, op de alleronverwachtste wijze, vermits Koning KAREL DE TWEEDE zig nog niet als openbaaren vijand van den Staat verklaard had, werden aangetast. VAN BRAKEL had het ongeluk van in het begin des gevechts doodgeschooten te worden. Nogtans verweerden de onzen zig zo dapper, dat de *Engelsche* roovers, met alle hunne overmagt, niet meer dan twee schepen van de vloot buit maakten. Daar de tijdsomstandigheid het thans zo veel als ooit vordert, den moed onzer Helden optewakkeren, kan ik niet voorbij te melden, dat JAN ROELOFSZOON van *Hoorn*, met zijn koopvaardijschip *de Koning Salomon*, een geruimen tijd alleen tegen vier *Engelsche* oorlogschepen in 't gevecht was, en zo lang streed, dat het schip onder hem wegzonk. De dappere

held ſprong in de Sloep, waarmede hij door de *Engelſchen* gevangen genomen werd, doch meer tot ſchande van hun, dan van dezen grooten man.

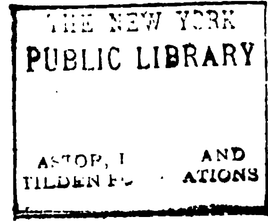
BRAKEL. (*Jan van*) Toen, in den jaare 1667, de Nederlandſche Vloot de rivier van *London* opgezeild, en *Chattam* of *Rochester* genaderd was, vond zij aldaar (ouaangezien DE RUITER, benevens VAN GENT en den Ruwaart van *Putten*, op dezelve het gebied hadden) zo veel dat tot tegenweer diende en in den weg was, dat de zaak ten uiterſten wanhoopig ſcheen: eenerzijds, vermits de rivier met gezonkene ſchepen geſtopt was; anderdeels om de zwaare ſchepen, die beneden het kaſteel *Upnor* lagen; en ten derden, om dat de rivier met een dikke ijzere keten, die over katrollen liep, geſloten was. Door deze zwaarigheden vonden de Vlootvoogden, die bevel hadden de *Engelſchen* aantetasten, zig genoodzaakt, een geruimen tijd ſchutgevaarte te houden, zonder dat 'er gelegenheid was om nader aantedringen, aangezien de rivier te eng was, om 'er meer dan één ſchip te gelijk binnen te laaten. Kapitein VAN BRAKEL had den voorgaanden dag eenen misſlag begaan, met, tegen het verbod, eenige Matroozen aan land te zetten; waarop hij, door den Ruward, in hechtenis geſteld werd. Om dezen misſlag te boeten, en de ſchande der gevangenisſe te ontgaan, ter plaatſe daar roem te behaalen was, bood hij, als een dapper man, aan, den misſlag te herſtellen, door met zijn ſchip *de Vrede*, dat een ſlecht en ligt gewapend Fregat was, de anderen, die vóór hem lagen, voorbij te zeilen, het voorſte der *Engelſche* ſchepen aan te klampen en de Branders aantevoeren. Deze aanbieding aangenomen; en hij op zijn ſchip in vrijheid geſteld zijnde, hield hij zijn woord, en zeilde met een wonderlijke ſnelheid, zonder een ſchoot te doen, over de keten, door het vuur der vijandlijke ſchepen en batterijen heen, tot dat hij omtrent op een musketſchoot na den vijand genaderd was. Toen gaf hij het eerſte *Engelſche* ſchip de laag, voor zo veel hij 't met de voorſte boegſtukken bereiken kon; vervolgens klampte hij het aan boord, en maakte 'er zig in een oogenblik meeſter van, alleenlijk met verlies van twee of drie man. Hij werd gevolgd door een

Bran-

JAN VAN BRAKEL,
Schout bij Nacht van Holland
en Westfriesland.

J. Buys. delin. Rein! Vinkeles, sculp.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, L AND
TILDEN F ATIONS

Brander, gevoerd bij JAN DANIELSZOON, die recht op de keten aanzeilende, dezelve brak, en daarop het tweede oorlogſchip in vlamme zette; baanende dus den weg voor de overigen. De lof, door BRAKEL met deze heldendaad behaald, wischte niet alleenlijk den voorigen misſlag uit; maar de RUWART en de groote DE RUITER kwamen hem begroeten. 's Lands Staaten ſchonken hem en zijn Bootsvolk, behalven het genomen ſchip, een ſomme van twaalf duizend guldens; boven dien werd hij vereerd met een goudene keten en penning, ter waarde van twaalf honderd guldens; ook bekwam hij een veel grooter ſchip.

Geen minder daad van ſtoutmoedigheid verrichtte deze onverzaagde zeeheld, in het jaar 1672, in den zeeſlag van den 6den Junij, tegen de *Engelſche* en *Franſche* vlooten, toen hij het ſchip *Groot-Hollandia* onder zig had; en ſchoon BRAKEL de ſtoutmoedigheid had, een weinig buiten order te gaan, was, echter, zijne onderneeming onvoorbeeldlijk. Hem was bevolen te ſtrijden tegen de Roode Vlag. Maar in het begin van 't gevecht ſpattede hij uit met eenen Brander, ter rechter zijde om de Noord, naar MONTAGU, Graaf van *Sandwich*, Admiraal van de Blaauwe Vlag; op dezen zeilde hij, zonder een ſchoot te doen, recht aan, hoe zeer ook MONTAGU mogt ſchieten, om hem het naderen te beletten; veel volks kostte dit onzen held; met dat alles toefde hij met ſchieten, tot MONTAGU al zijn geſchut gelost had. VAN BRAKEL, met zijn ſchip van vier-en-zestig ſtukken, en nog geen drie honderd man, nu aan boord van de *Royal James*, voerende honderd vier ſtukken en bij de duizend man, liggende, maakte zig vast, en gaf toen de volle laag, waardoor een verbaazende menigte gedood en gekwetst werd. Meer dan anderhalf uur hield hij zig aan de vijandlijke kiel vast, en bragt MONTAGU in zulk eene engte, dat, hadde VAN BRAKEL een Admiraals vlag gevoerd, de *Engelſche* Admiraal, volgens rapport van deszelfs Luitenant, zig aan hem overgegeeven zou hebben. MONTAGU zocht door het verſche volk, dat hem met ſloepen aangevoerd werd, VAN BRAKEL door enteren te bemagtigen; maar toen hij meeſter van het bovendeel van het ſchip was, verweerde onze Vaderlandſche held zig met zijn volk onverzaagd van onderen. Niettegenſtaande alle betoonde dapperheid, werd zijn ſchip zoda-

danig doornageld, dat hij wand noch zeil kon roeren. De Heer DE WIT, schoon hij het overtreeden der order voor strafbaar hield, kon, echter, niet nalaaten, zijne ongehoorde dapperheid te roemen, wenschende dat hij zig op die wijze tegen YORK en de Roode Vlag gekweeten, en dus roem en loon verkreegen mogt hebben. MONTAGU had ook zo wel zijn deel bekomen, dat hij, meer schepen op hem ziende afkomen, zig van VAN BRAKEL's schip deed losmaaken, dat toen reddeloos heen dreef; waarop de Admiraal den brand in zijn eigen schip deed steeken. Toen het aan 't zinken was, meende MONTAGU zig met zijnen zoon in een Sloep te bergen; doch zij verdronken beiden, door de menigte van 't volk, dat 'er mede insprong. Kapitein AARSSEN sleepte het schip van VAN BRAKEL naar *Zeeland*. Onze Held had in dezen strijd bijna honderd en vijftig dooden en gekwetsten bekomen; hij zelfs was gewond, en werd met de zijnen te *Schoonhoven* in bezetting gelegd.

In het volgende jaar kreeg hij het schip *de Voorzichtigheid*, voerende vier-en-tagtig stukken, drie honderd zeven-en-dertig Matroozen en honderd drie-en-veertig Soldaaten. Den 24sten Mei van dat jaar, geschaard onder des hoofdesquaders tweede smaldeel, onder bevel van den Luitenant-Admiraal DE RUITER, kweet hij zig niet minder dapper, in den zeeslag van den 7den Junij; en in den daarop volgenden slag zag men wederom denzelfden held. Hij hield zig, met SWIJK en Jonker JAN VAN GELDER, gestadig voor den Admiraal, doch werd zo reddeloos geschoten, dat hij, ter herstellinge van zijn schip, eenigzins moest deinzen; dit deed hij zo gelukkig, dat hij den 19den daaraan volgende, onder bevel van den Schout bij Nacht DE HAAN, benevens elf andere Oorlogschepen, twee Branders en vier Advijsjachten, voorzien van bekwaame mannen, naar de rivier van *London* gezonden werd, om door het opzenden van Advijsjachten tot in de gemelde rivier, nader bericht te zoeken van de gesteldheid der vijandlijke vlooten, en wel voornaamlijk om met de daad te doen blijken, dat 's Lands vloot nog in staat was, en het volk moeds genoeg had, om zig met zo kleine magt op de vijandlijke kust te vertoonen.

Den 21sten Augustus daaraanvolgende, gaf hij wederom dergelijke bewijzen van dapperheid, houdende zig, in 't heetst van 't

ge-

gevecht, naast DE RUITER; waardoor zijn schip zodanig geteisterd werd, dat het met de schepen van den Luitenant-Admiraal TROMP, den Schout bij Nacht DE HAAN, en den Kapitein DE JONG opgezonden moest worden.

Nadat de vrede gesloten was, bedienden 's Lands Staaten zig van VAN BRAKEL in een' kruistogt naar de *Middenlandsche Zee*, tegen de *Barbarijsche* Roovers. Na dien tijd werd hij, door het Collegie ter Admiraliteit op de *Maas*, tot Schout bij Nacht aangesteld. In het jaar 1680 heeft hij den togt van Prins WILLEM DEN DERDEN bijgewoond, onder zig hebbende het schip *de Maas*, gemonteerd met agt-en-zestig stukken kanon. Tien jaaren laater trof dezen dapperen Zeeheld het lot van meer andere Helden: want, op den 10den Julij 1690, tegen de *Fransche* zeemagt, onder bevel van den Graave DE TOURVILLE, slaande, werd hij doorschooten. Na zijn heldhaftig ontkomen werd zijn lijk, te *Rotterdam*, in de *St. Laurens Kerk*, ter aarde besteld, en zijne nagedachtenis met het volgende opschrift op zijne grafzerk verëerd.

HIER RUST DE HEER *JOHAN VAN BRAKEL*, SCHOUT BIJ NACHT VAN HOLLAND EN WEST-VRIESLAND, GESCHOOTEN IN DE BATTAILLE TEGEN DE FRANSCHE KONINGS VLOOT, DEN 10 JULIJ 1690.

Boven hetzelve ziet men zijn beeldenis, zijnde een borststuk van wit marmer, rondom met een laauwerkrans versierd, en met het koninglijke wapen van Koning WILLEM van *Groot Brittanje* daar boven, en een latijnsch opschrift onder het zelve, met dit Nederduitsche vers;

Door ketens, donder, loot en staal en blixemstraalen,
Te vliegen, en een roof op 's vijands grond te haalen,
Was Brakels *werk, die zijn triomf rukte uit den brand:*
Zijn naam en krijgsdeugd siert zijn Graf en Vaderland.

Ook ontbrak het toen, zo min als nu, aan Dichters, die met

hunne vaerzen den roem en groote daden der Helden vereeuwigden. De Dichter JOHAN PLUIMER liet zig op VAN BRAKEL aldus hooren:

. . . . Gij, Brakel, die den nijd
Door een ontsterflijke eer reeds ver te boven zijt,
Het heugt ons nog te wel, dat gij ten dienst der Staaten,
De Ketens brijzelde van 't tweede Damiaten,
't Geen nu vereenigt met den vrijgevogten Leeuw,
Mij dwingt te zwijgen de geschiedenis dier eeuw.
Ik moet voor 't laatst uw Lijk ten grave helpen leien.
Gantsch Neêrland zal met mij uw droeve dood beschreijen.
Ik weet geen grooter lof voor uw verdiende faam,
Dan dat men slegts uw graf versiere met uw naam.

Zie BRANDTS *Leven van de Ruiter*, fol. 576, 577, 583, 670, 671 en 674. *Leven der Zeehelden*, bl. 747. *Levensbeschrijving van voornaame Mannen*, II. Deel, bl. 304 en 305. PLUIMERS *Gedichten*.

BRAKEL, *Gerardszoon*, (*Theodorus à*) afkomstig uit *Braband*, van ouders, die den Roomschen Godsdienst aankleefden, werd, in het jaar 1608, te *Enkhuizen* geboren, gelijk hij zelf zegt, in zijne Voorrede voor zijn boek, *het Geestelijk Leven*. Na het schoolstof afgeschud te hebben, begaf hij zig naar de Hoogeschoole te *Franeker*, en na veel twistens met zig zelven, werd hij, op den 13den Maart 1638, te *Beers* in *Friesland* als Predikant beroepen; in 1652 aan *den Burg* op *Texel*, en in 1653 te *Makkum*, alwaar hij bleef tot aan zijnen dood, die voorviel den 14den Februarij 1669, nalatende zijnen zoon en zijne schriften, welke laatsten zijnen naam als nog in leven doen zijn. Zijn afbeeldzel gaat in zwarte kunst, door VERKOLJE, zeer schoon in prent uit.

BRAKEL, (*Wilhelmus à*) zoon van den godvruchtigen vader zo even gemeld, en van MARGARETHA HOMMA, werd geboren te *Leeuwaarden*, den 10den Januarij 1635. De godvrucht van de ouders bezielde den zoon van der jeugd af. Op de Hoogeschoolen van *Franeker* en *Utrecht* zijne studiën volbragt hebbende,

werd

werd hij, in 1662, beroepen te *Exmorra* in *Friesland*. Aldaar gaf hij zig, in 't volgende jaar, in den echt met SARA NEVIUS. 1665 werd hij beroepen te *Stavoren*, 1670 te *Harlingen*, 1673 te *Leeuwaarden*, 1678 te *Middelburg*, (voor welk beroep hij bedankte) en eindelijk in 1683 te *Rotterdam*, in plaatse van FRANCISCUS RIDDERUS. Die Gemeente stichtte hij tot op den 30sten October 1711, wanneer hij godzaliglijk overleed. Het zou overbodig zijn, iets tot lof van zijne schriften te zeggen, zijnde zijn voornaamste werk, *de Redelijke Godsdienst*, twee deelen in 4to, bij ieder ten overvloede bekend. Men leeze verder een breedvoerig verslag van 's mans leven, in de Lijkrede, op hem gedaan door D. A. HELLENBROEK. Dit voegen wij hier alleenlijk bij, dat, schoon BRAKEL, in het Eerste Deel van het bovengemelde werk, zig opzetlijk tegen de Leere der *Mijstiken* verzet heeft, hij zelf, echter, in het Tweede Deel, van dat gevoelen niet vrij te pleiten is. 's Mans afbeeldzel gaat in prent uit, door VAN GUNST, door HOUBRAKEN tweemaal, en mede zeer schoon, in zwarte kunst, door VERKOLJE.

BRAMER, (*Leonard*) geboren in 1596, een der menigvuldige Nederlandsche Kunstschilderen. Meest alle plaatsen van *Italiën* worden als nog door zijne stukken versierd; en hier te lande pronken dezelven nog heden op het huis te *Rijswijk* bij *'s Gravenhaage*. Eenige zijner voornaamste kunstwerken zijn, door HOUBRAKEN, in zijnen *Schouburg*, I. Deel, bl. 164 aangeweezen; alwaar men ook 's mans afbeeldzel, naar dat van VAN DER DOES, in prent ziet.

BRANDARIS, is de naam, dien men aan de *Dagbaak* geeft, staande aan 't westeinde van *ter Schelling*. Het is een vierkant gebouw, van aanmerkelijke hoogte, gebouwd in den jaare 1595. Men wil dat voorheen op dezelve 's nachts een lantaarn werd aangestoken.

BRANDE, (*Cornelis van den*) afkomstig uit het aanzienlijk geslacht van dien naam, 't welk in de Provintie van *Zeeland*, sedert langen tijd, bekleed heeft, en nog heden bekleed, de voor-

naam-

naamste eerampten, is beroemd als een Overste van moed en bekwaamheid, waar van hij op de kust van *Brazil* de doorslaandste blijken gaf. 's Mans afbeeldzel, door PERSYN in 't koper gebragt, pronkt met dit bijschrift:

D. ED. MANHAFTE HR. CORNELIS VAN DEN BRANDE, OVERSTE VAN EEN REGIMENT INFANTERIJ.

En daar onder:

Dit Adelijk gemoed in deugden opgewassen,
Past op geen vijands list nog ladt zig niet verrassen.
So bleek dat in Brazil, *daar hij den vijand sloegh*
Op Guarapes Berg, *en uit den velden joegh.*

In de *St. Pieters* of *Oude Kerk* te *Middelburg* ziet men zijn wapen, vergezeld van de gewoone eeretekenen. Op zijne grafzerk leest men:

JONKER CORNELIS VAN DEN BRANDE, COLONEL OVER EEN REGIMENT INFANTERIJ, EN COMMANDANT OVER HET LEGER IN DEN SLAG VAN GAMPARAPES, IN 'T JAAR 1648, DEN 19 APRIL, VAN WEGEN DE GEOCTROIJEERDE WEST-INDISCHE COMPAGNIE, OOCK COMMANDANT VAN ITAMARATA, PAIRABAOS, MARCOE, &c. OBIJT DEN 28 FEBR. 1652.

Zie P. DE LA RUE, *Staatkundig Zeeland*, p. 142.

BRANDE, (Mr. *Philips van den*) wordt, door WAGENAAR, XIV. Deel, p. 218 genoemd *Burgemeester van Middelburg*; doch op de lijst daarvan, bij SMALLEGANGE, vindt men den naam van zijn Ed. in die waardigheid niet gemeld, maar wel onder het getal der Schepenen. VALKENIER noemt hem alleenlijk den Heer VAN DEN BRANDE; daarentegen voegt hij dien groot achtbaaren naam bij LA SAGE, BROUWER en VRIJBERGEN. Alle de Schrijvers van dien tijd, die van de beroerten in *Zeeland*, en bijzonder in *Middelburg*,

(1672)

(1672) gewag maaken, stemmen daarin overeen, dat de Heer VAN DEN BRANDE bij de muitzuchtige Boeren zeer in haat was, en dat aan hem werd toegeschreven, dat het *wachtwoord*, sedert eenige dagen, hun naar gewoonte niet gegeeven was. Na dat de Vaandrig BOUWENSE den eersten aanval ontkomen was, kwam VAN DEN BRANDE aan de beurt; hij werd door eenige wijven uit zijn huis, staande in de *Noordstraat*, gehaald, (een afbeelding daarvan, in bladsgrootte, is door LUIKEN in 't koper gebragt, en behoort dus onder de Historiesche prenten van dat jaar,) en door de Burgers naar het Stadhuis gebragt. De Boeren, die hem den Verraader noemden, dit ontwaar geworden zijnde, trokken derwaarts. Bij hunne komst vertoonde hij zig, benevens den Baljuw, aan de Puije van het Raadhuis. De muitende hoop, geen gehoor aan de redenen van den Baljuw geevende, drong, in weerwil van de Burgerije, die de wacht voor het Stadhuis hield, door, en haalde den Heer VAN DEN BRANDE, gewapenderhand, naar beneden. Sleepende en slaande voerden zij hem tot buiten de poort, in een' kroeg, bekend onder den naam van *Nadorst*; waarna zij zig van de gemelde Heeren Burgemeesteren en anderen meester maakten. In dien toestand van zaaken zou zekerlijk 't leven van deze mannen groot gevaar geloopen hebben, hadde niet de Heer VAN ODIJK het middel gevonden, om den woesten hoop een weinig tot bedaaren te brengen. De beruchte BERONICIUS, dien wij onzen Leezer reeds hebben doen kennen, legt, naar de vertaaling van P. RABUS, dien Heer, als Eersten Edele van *Zeeland*, de volgende woorden in den mond;

Wel vrienden, hebt gij voor, het ongelijk te wreeken,
Welk VAN DEN BRANDE *u heeft, door zijn verzuim, gedaan?*
Het zij zoo! Laat hem geen verdiende straf ontgaan!
Maar zulks kan muiterij, noch wapentuig beslechten;
Men vordert niets met die; wij hebben Burgerrechten,
En wetten; heeft hij deze opzettelijk vertreên,
Dat blijv' niet ongestraft! Hij lijde 'er voor, met reên!
En leer, door eige schade en schande, dat na dezen
Elk, wien 't wordt aanvertrouwd, wel toezien moge en vrezen,
Dat hij den draak nooit met zijn medelandsliên steek,
Of maak dat hun het WOORD *ten buitenposte ontbreek.*

Door

Door deze wijze rede, naar tijdsomstandigheid geschikt, en door het uitdeelen van eenige penningen onder den dronken hoop, gelukte het, gelijk gezegd is, den Heere VAN ODIJK, de gemoederen te doen bedaaren; zo dat men toestond, dat de gevangenen binnen de Stad in verzekering gebragt mogten worden, vanwaar zij daarna onder borgtocht ontslagen werden.

Zie VALKENIER, *Verwart Europa*, III. Deel, p. 758.

BRANDENBURG, (*N. van*) door den Heer J. W. TE WATER genoemd als één der ondertekenaaren van 't Verbond der Edelen.

Zie II. Stuk, p. 278.

BRANDENBURG, (*Fredrik Willem*, *Keurvorst van*) door zijn huwelijk met de dochter van Prins FREDRIK HENDRIK, aan het huis van *Oranje* verbonden, behartigde, tot op het einde van zijn leven, de belangen daarvan, waarvan hij bijzondere blijken gaf, ten aanzien van den toestand van *Engeland*. Hij was een Vorst, vol moed, hebbende groote zucht tot den oorlog, waarvan hij de kunst volmaakt verstond. Hij was daarenboven in alle de zaken en geheimen van *Europa* volleerd: daardoor zag men hem in alle gebeurtenissen, die sedert eene vijftigjaarige regeering voorvielen, deel neemen. Van hem wordt getuigd, dat hij een zonderling geheugen bezat, en dat geen ding, ja zelfs niet het geringste, hem ontslipte; waaraan veel toebragt dat hij alles zelf onderzocht. Hij was van een driftigen en zeer opvliegenden aart, en niets was 'er dat hem spoediger tot bedaaren bragt, dan de overweeging van zijn belang. Als een vlek in zijn anders vorstlijk charakter, wordt van hem gezegd, dat hij al te spoedig van partij veranderde; 't geen zijnen vrienden, ja ook zelfs den Staten der *Vereenigde Nederlanden*, somtijds niet weinig ten nadeele strekte. Daarentegen was hij, boven andere Vorsten, ieverig in zijnen godsdienst, en niet min om de vereeniging van de *Lutherschen* met de Gereformeerden te bewerken. De mislukking daarvan werd door hem toegeschreven aan de hoofdigheid van beide partijen, en inzonderheid aan de *Dordrechtsche* Kerkvergaderinge, waardoor hij meende dat alle hoop tot vereeniging afgesneeden was. Om de pracht van zijn hof en talrijke legers te onderhouden, vond hij zig meestentijds verpligt, zijne onderzaaten

zwaa-

zwaare lasten te doen draagen; waaromtrent hij volstrekt ongevoelig was. Hij overleed den 9den van de maand Mei des jaars 1688. Wat hem en zijne regeering, ten aanzien van de *Nederlanden*, betreft, zo van verbonden en oneenigheden met hem, als voorheen met zijnen vader den Keurvorst GEORGE WILLEM, en na hem met zijnen zoon en verdere opvolgeren, dit alles zal op de bijzondere Artikelen vermeld worden.

BRANDT, (*Martinus*) of *Brand*, was de persoon, die, benevens DAEM, in den jaare 1572, toen de *Watergeuzen*, op bevel van Koningin ELISABETH, op aandrang van ALBA, *Engeland* moesten ruimen, met hunne schepen den voortogt namen, en naar den *Briel* stevenden, welke Stad zij hielpen inneemen. Hier door heeft BRANDT, al hadde hij niets meer verricht, zijnen naam vereeuwigd. Dan hij déed in de daad meer ter verkrijginge van de vrijheid. Want na dat reeds eenige *Hollandsche* steden 's Prinsen zijde gekoozen hadden, en *Dordrecht* haar daarin gevolgd was, vertoonde hij zig, daags daaraan, met zestien schepen, voor *Gorinchem*, dat zig mede overgaf; waarna de overgave van het slot op den volgenden dag mede geschiedde. Men vindt niet duidelijk gemeld, of BRANDT zig bezoedeld hebbe met het schandelijk ombrengen der Geestlijkheid aldaar; maar 't is waarschijnelijk dat hij bevel tot derzelver vervoering naar den *Briel* zal gegeeven hebben: 't geen zijne verrichtingen niet weinig ontluistert, schoon alle de verfoeijelijke moorden, aan die voorwerpen gepleegd, op rekening van LUMEIJ gesteld zijn geworden. De *Haarlemmers* misgreepen zig, gelijk bekend is, geduurende de strenge belegering, niet minder aan eenige Roomschgezinden; en dit hun onbestaanbaar gedrag werd gestraft door de nederlaag, die de Staatsche schepen, over welke BRANDT, als Admiraal, en de Heer VAN BATENBURG, als Overste van het krijgsvolk, het bevel voerden, op de *Haarlemmer Meer* leeden; wordende, op den 28sten Mei 1573, door BOSSU, twee-en-twintig vaartuigen veroverd. Eenige weinige van de overigen bergden zig in de *Kaag*, of *de Oude Wetering*. Bij deze nederlaag, voor zo verre mij bewust is, word in de Geschiedenissen van dien tijd, de naam van MARINUS BRANDT voor 't laatst gemeld: dus men zou kun-

kunnen vermoeden, dat hij daarbij gesneuveld of gevangen was geworden.

Zie VAN METEREN, BOR, HOOFT, enz.

BRANDT, (*Johan Arnold*) geboren te *Deventer*, den 29sten Julij 1647, doch te *Kleef* opgevoed. Na den loop zijner studiën volbragt te hebben, trok hij, in 1673, met het *Keurbrandenburgsche* Gezantschap naar *Moscoviën*. Bij zijne terugkomste, in 1680, werd hij te *Doesburg* Hoogleeraar in de Rechten, alwaar hij overleed den 26sten Mei 1691; hebbende, zo als gezegd wordt, door al te ieverig studeeren zijn leven verkort.

BRANDT, (*Gerard*) die *Amsteldam* met zijne geboorte vereerd, en gantsch *Nederland* met de vruchten zijner wel versnedene penne verrijkt heeft, had tot grootvader GERARDT BRANDTZ, (zo als zijne voorouders gewoon waren te schrijven) die, op den 14den October 1570, te *Antwerpen* geboren was, en, op den 25sten October 1592, BAILE JASPERS ter vrouwe nam. Hunne huwelijksvereeniging geschiedde te *Amsteldam* in de *Kalverstraat*, in de *halve Goude Reaal*, door JOOST POPULIER, ten overstaan van FRANÇOIS SCHOT en DIRK ALEWIJN. Deze echtgenooten, waarvan de Vrouw Ao. 1638 overleed, hadden zamen gewonnen de volgende kinderen:

Martijnke Brandtz, geboren den 29sten Augustus 1593, overleed 163?.

GERARD BRANDTZ, die volgt.

Jasper Brandtz, geboren binnen *Middelburg*, 26 Januarij 1596; deze verdronk in 't ijs, op 't *Y* voor *Amsteldam*, den 6den December 1644.

Joost Brandtz, geboren 1 Februarij 1600.

Andries Brandtz, geboren 6 Oct. 1602, stierf 13 Jan. 1603.

GERARD BRANDTZ, de oudste zoon van deze vijf kinderen, was geboren te *Middelburg*, den 2den October 1594, en werd, op den 27sten Augustus 1623, door den ouden GELDORPIUS, te *Amsteldam*, in den echt verbonden met NEELTJE JEROENS, die den 18den December 1644 overleed, waarna hij, in het jaar 1645, her-

hertrouwde met MARGRIETJE STER. Deze GERARD was Regent van den *Amsteldamschen* Schouwburg, en een ijverig beminnaar en kenner der Nederduitsche Dichtkunde. Zijn beroep bestond in 't maaken van groote en kleine uurwerken, zonnewijzers en andere Mechanische konstwerktuigen; welke zo veel goedkeuring verworven, dat DESCARTES kennis met hem zocht; door den ommegang met dezen grooten man bragt hij zijne kunst nog tot grootere volmaaktheid. Hij overleed den 4den Februarij 1659. Uit zijn eerste huwelijk heeft hij gewonnen:

Anna Brandtz; geboren den 27sten Januarij 1625, en gestorven den 22sten April van dat jaar.

GERARD BRANDTZ, of BRANDT, die volgt.

Cornelia Brandtz, geboren 27 Maart 1628.

Jeronimus Brandtz, geboren 23 Aug. 1629, gestorven 19 October.

Anthonij Brandtz, geboren 7 Jan. 1631, stierf 13 April.

Barbera Brandtz, geboren 18 Mei 1632.

Anna Brandtz, geboren 17 Dec. 1635, gestorven 9 Julij 1636.

Maria Brandtz, geboren 21 Julij 1634, stierf 29 Julij 1637.

GERARD BRANDTZ, oudste zoon van GERARD BRANDTZ en NEELTJE JEROENS, werd geboren te *Amsteldam*, den 25sten Julij 1626, en gedoopt door JOHANNES LE MAIRE. In zijne jeugd de noodige kennis der taalen verkreegen hebbende, begaf hij zig, reeds tot jaaren gekomen zijnde, vermits hij een geruimen tijd in het beroep zijns vaders gesleeten had, tot de Academische oefeningen; hij werd eerlang Proponent, en daarna Predikant bij de Remonstranten te *Nieukoop*. Staande die beroeping begaf hij zig in den echt met SUSANNA VAN BAARLE, ter wier liefde en begeerte, als ook op raad van haaren vader, den Hoogleeraar KASPAR VAN BAARLE, of BARLEUS, hij zig aan de Letteroefeninge had begeeven. Hunne trouw werd bevestigd op het Prinsenhof, alzo het Stadhuis van *Amsteldam* toen door den brand verteerd was. SUSANNA overleed den 11den Julij 1674, oud zijnde twee-en-vijftig jaaren; waarna BRANDT, in het volgende jaar, hertrouwde met KATHARINA VAN ZORGEN, die na hem, zonder kinderen na te laaten, overleed. In zijn eerste huwelijk heeft hij verwekt:

KASPER BRANDT, die volgt.

Gerard Brandt, geboren te *Nieukoop*, 15 Junij 1655, overleed 19 April 1656.

GERARD BRANDT, volgt mede.

JOHANNES BRANDT, volgt na hem.

Cornelia Brandt, geboren te *Hoorn*, 7 Maart 1666; trouwde, 30 November 1683, te *Rotterdam* met FRANS DE HAAS, die in 1690 overleed, nalatende vijf kinderen: I. *Gerard de Haas*, geboren 24 Sept. 1684. II. JAN DE HAAS. III. GERARD DE HAAS. IV. MARIA DE HAAS. V. FRANS DE HAAS. Zij hertrouwde, 1699, met REINIER LEERS, Schepen der Stad *Rotterdam*, die in 1714 overleed, nalatende twee kinderen: JOHANNES en ARNOUT LEERS.

ANNA BRANDT, geboren te *Amsteldam*, 2 Sept. 1667, die te *Rotterdam* in huwelijk trad met den Notaris GERARD BLOCKERUS, dien zij eenen zoon baarde, JOHANNES genaamd.

Maar het wordt tijd, den grooten GERARD BRANDT, buiten zijne familie, in zijn beroep en schriften, nader te doen kennen. Van *Nieukoop* werd hij, in 't jaar 1660, naar *Hoorn*, en van daar, in 1667, naar *Amsteldam*, bij de Remonstranten beroepen; welke Gemeente hij, tot in het jaar 1685, leerde en stichtte.

Wat betreft zijnen onvermoeiden arbeid buiten den predikdienst, waardoor hij zijnen naam, als Historieschrijver en als Dichter, der vergetelheid ontrokken heeft, daaromtrent dient het volgende ten berichte. Op den ouderdom van naauwlijks zeventien jaren gaf hij reeds blijken, dat hij een man van letteren stond te worden, door de uitgaave van zijn Treurspel, *De Veinzende Torquatus*, 't welk de goedkeuring van kundige mannen wegdroeg, en hem gelegenheid gaf om zig in de gunst van den gemelden CASPARUS VAN BAARLE te dringen. Echter werd dit Tooneelstuk naderhand door hem verworpen. Ik zou hier een gantsch register kunnen maaken van Lofverzen, Rouwklagten, enz. doch daar alle deze in zijne gedichten te vinden zijn, en ik mij ook liever bepaalen wil om hem als Historieschrijver te doen kennen, gaa ik alle dezelven met stilzwijgen voorbij; te meer daar BRANDT zelf, na dien tijd, zijn gantsche plan veranderd heeft. Dus zal men mij ook ligtlijk toestaan, dat ik hem in zijne

te ernstiger bezigheden volge. Dit alleen moet hier als bij herhaaling gezegd worden, dat gemelde Treurspel, en zijne liefde tot de dichtkunst, hem niet alleenlijk de achting van BARLEUS, maar ook gemeenzaamheid in het huis en aan de tafel van dien gadeloozen man had doen verkrijgen; welke gemeenzaamheid hem ook in kennis bragt met 's mans dochters, onder welke in verstand en deugd uitmuntte de beminnelijke reedsgenoemde SUSANNA, wier genegenheid tot de edele dichtkunst haar gemeenzaamer, dan de anderen, met GERARD maakte. Het gevolg hiervan was, eene eerlijke liefde, waarvoor de Jonkvrouw mede niet ongevoelig was. De groote zwarigheid bestond daarin, dat het beroep van den minnaar met haaren rang niet strookte; en dus verklaarde zij openlijk haare begeerte te zijn, dat BRANDT zig aan de studië der Theologie begave. Minder moeijelijk was het, aan haar voorstel te voldoen, dan om zig tot het predikampt bekwaam te maaken; te meer als men nagaat, dat hij toen reeds den ouderdom van twee-en-twintig jaaren bereikt had. Doch de liefde vormde hem, door het onderwijs van CURCELLEUS en andere mannen, spoediger dan men het verwacht had, tot een' Predikant. Na bekwaam gekeurd te zijn, verkreeg hij welhaast het gezegde beroep te *Nieukoop*, en zijne SUSANNA ter vrouwe, op den 8sten September 1652.

Van zijne Historische schriften zag allereerst het licht, zijn *Kort Verhaal van de Reformatie*, of *Onpartijdig Kronijkje*, tot aan het jaar 1600. De tweede druk daarvan is van 1658; de derde 1699, in 8vo, en daarna een, onder den zelfden tijtel, met aanteekeningen, van 1663. De vijfde druk is van 1730.

In 1659 gaf hij in 't licht eenige *Stichtelijke Gedichten*, waarvan de *Vreedzaame Christen* zijne vrienden het meeste voldeed. Men getuigde daar van, dat het krachtig en gelukkig uitgevoerd was.

In 1662 kwam van hem, in de Latijnsche taale, te voorschijn, eene *Verzameling van verscheidene merkwaardige Plaatsen, die in de Historie van THUANUS niet gevonden worden*; zijnde dezelven door hem getrokken uit twee geschriften, waarvan het eene over een handschrift van dien doorluchtigen Schrijver zelven geschreeven was.

In 1666 vereerde hij zijnen landgenooten, doch zonder melding van zijnen naam, de *Historie van Enkhuizen*, in 8vo. Wat de reden van het verzwijgen zijns naams geweest zij, is mij onbekend; doch dat hem dit boekje niet tot oneer verstrekt heeft, is gebleeken bij de tweede uitgaave, in 4to, vermeerderd door S. CENTEN, en uitgegeeven in 1747. De nuttigheid daarvan zal men op 't Art. ENKHUIZEN aangeweezen vinden.

Om tot het voornaamste van 's mans werken te komen, dient alhier gezegd te worden, dat in den jaare 1671 ten voorschijn kwam, het Eerste Deel zijner *Historie der Reformatie*; aan welk boek hij het beste gedeelte zijns levens ten koste gelegd heeft. Agt jaaren te vooren gaf hij de tien eerste boeken in 't licht; men versta hier niet het *Kronijkje*, waarvan zo even gewag gemaakt is, en nog nader zal gesproken worden; maar de tien eerste boeken van 't laatstgemelde werk, die met het jaar 1573 eindigden, en in het jaar 1663 uitgegeeven werden. Van de bescheidensten uit andere gezindheden, ja zelfs van de Roomschgezinden werd dit stuk gunstig ontvangen. Al wie ooit de pen gevoerd heeft, weet hoe de goedkeuring van een weldenkend publiek den moed en ijver van een Schrijver doet aanwassen; dit had ook bij BRANDT plaats. Want, drie jaaren daarna (1674), verscheen het Tweede Deel der *Reformatie*. Maar de zaaken, die hij daarin niet had kunnen voorbij gaan, naamlijk de beginzelen en de gevolgen van de beklaagelijke broedertwisten, ende daarop gevolgde Scheuring tusschen de *Remonstranten* en *Contra-Remonstranten*, waren toen, en zijn nog, van dat aanbelang, dat geen Schrijver de bekwaamheid bezitten kan, om ieder te voldoen, veel minder BRANDT, die voor een ijverig Remonstrant bekend stond, en bij veelen reeds veroordeeld was, eer men zijne schriften geleezen had. 't Zij mij gegund, (behoudens alle de achting, die ik voor 's mans nagedachtenis en bekwaamheid heb) hier te mogen zeggen, dat ik zijne Opdragt, vóór het Tweede Deel, *aan alle de Predikanten en Leeraaren der publijke Gereformeerde Kerken en Schoolen van Holland en Westfriesland*, als één zijner grootste misslagen aanmerk: om reden, dat men de door hem daarbij gevoegde benaamingen van *Eerwaardige*, *Godtvruchtige*, *Hoogstgeleerde Mannen en Broeders*, niet kan overeenbrengen met het

geen

geen hij eenige jaaren te vooren geschreeven had, in een *Onderzoek of een* Remonstrant *wel bij een'* Contra-Remonstrant *ter Preek en ten Avondmaal mochte gaan.* Want daarin wordt die daad door hem op de sterkste wijze afgekeurd. Dit boekje was in 1657 te *Amsteldam*, in 8vo, gedrukt, onder den tijtel: *Verlaat uw eige Vergadering niet*, enz. zijnde hetzelve eene beschaving of uitbreiding van een dergelijk, in 1619, in 4to, uitgegeeven, onder den tijtel: *Vraghe oft den Christenen oft Lidtmaten der Kercken, nae de waerheyt, die welck sy voor den Heere beleyden, stout ende vermetelijk is verdoemt, ende de Leeraars die deselfde in alle suiverheid ende oprechtheid hebben geleert, uitgeworpen en afgezet, in conscientie vrijstaat gemeenschap in den wettelijken Godsdienst te houden, met den geenen, die men nu* Contra-Remonstranten *noemt, ofte die de voorsz. Condemnatie, oft uitstooting gedaan en toegestaan hebben.* De Schrijver daar van was NERANUS, Remonstrantsch Predikant in de *Oude Wetering.* Moet men den naam van *Mannen Broeders*, dien hij hun geeft, aanmerken als algemeen, dan vervalt de kracht der Opdragt, vermits de naam van *Broeders* uit den grond van 't hart moet voortkomen? of moet men het alleenlijk aanmerken als een schijnbedrog? Minder moeite zou het kosten, te toonen, dat BRANDT hun allen dien naam niet heeft kunnen geeven. Geschiedde het om door die Opdragt zijn boek te eerder in ieders handen te doen komen? dan zou men het moeten stellen onder de *Piae fraudes*, of godvruchtige bedriegerijen. Doch genoeg hier van: de kundigen kunnen 'er zelven over oordeelen, en het geschreevene toetzen: best zal het zijn, onzen afgebrokenen draad weder aan een te knoopen, en het verhaal te vervolgen.

Men besluite uit het reeds gezegd niet, dat de arbeidzaame BRANDT, met Predikant te zijn; met de dochter van éénen der grootste geleerden van dien tijd ter vrouwe te hebben, en met zijne reeds geschreevene werken, zijne oogmerken bereikt had. Verre van daar! En al ware zulks zo geweest, zijne echtgenoote zou hem tot andere denkbeelden gebragt hebben, zo als uit eenige haarer brieven aan hem, terwijl hij nog Student was, geschreeven, zou kunnen beweezen worden. Dan, heb ik hem,

om bij mijn oogmerk te blijven, boven verlaten als Dichter; om de zelfde reden verlaat ik hem hier als Godgeleerde, en bepaal mij tot hem, om nog meer bijzondere redenen als Historieschrijver. Was het oogmerk van BRANDT geweest, om door zijne Opdragt zijn boek te eerder in ieders handen te brengen, (dat ik liefst onbeslist laate) het was daardoor ook in handen gekomen van zulken, die 'er gantsch niet gunstig over dachten. De Leden van de *Noordhollandsche* Sijnode beslooten, hunne klagten daartegen in te brengen, en gaven, ten dien einde, last aan DANKERT en ROLDANUS, om hetzelve te doorleezen en hunne aanmerkingen daarop in geschrift te stellen. Zeer ongunstig was het bericht, dat deze beide Heeren inbragten; bestaande hoofdzaaklijk hierin, *dat hetzelve in zig bevattede notoire valschheden*; welk oordeel door BRANDT éénzijdig en liefdeloos genoemd werd. Hij beklaagde zig daarover, in een' brief aan den Heere KLINKQUANT, Gereformeerd Predikant te *Delft*. Het antwoord, daarop ontvangen, werd door BRANDT niet rugtbaar gemaakt. Intusschen had men bij de Sijnode besloten, zig met eene Remonstrantie te keeren tot de Staaten van *Holland*, met bijgaand verzoek, dat de stukken, die van BRANDT's *Historie der Reformatie* reeds het licht zagen, bij Plakaate mogten verboden worden; in de daad het gemaklijkste en een stout maar geen prijsbaar verzoek. Beter zou, mijns oordeels, de Sijnode gehandeld hebben, met één of meer uit de hunnen te benoemen en te gelasten, om de beide Deelen van het gemelde werk, op eene bescheidene wijze, naar waarheid te wederleggen, en het publiek, bijzonderlijk de Leden van de Gereformeerde Kerk, op onwederlegbaare gronden, 's mans misslagen aantewijzen. De Sijnode voegde 'er nevens, indien zulks, gelijk zij gemaklijk konde voorzien, ondoenlijk was, om reden dat de Exemplaaren reeds alomme verspreid waren, dat dan het verleende Octroij ingetrokken, en het uitgeeven der verdere Deelen verboden mogt worden. Wat dezen tweeden eisch aangaat, dezelve was, hoewel, ten aanzien van den Schrijver, even hard, echter iets billijker ten aanzien van de verzoekers. Dit werd ook door de Staaten toegestaan, en BRANDT het doen drukken en verspreiden, bij Missive van den 17den Julij 1677, verboden. In die Missive zeggen de Staaten,

na

na alvoorens aan hem de klagten van de gemelde Sijnode vertoond te hebben, „ dat zij, na voorafgegaane deliberatie, ver-
„ klaaren; dat zij door het verleenen van hun voorgaand Octrolj,
„ in geenen deele hebben willen goedkeuren of approbeeren, dat
„ geene hij in zijne Kerklijke Historie, zoude hebben mogen ge-
„ steld of geschreeven; en nademaal volgens het oordeel van de
„ Sijnode, daarin verscheidene aanstootelijke zaaken zijn gecom-
„ prehendeert, goedgevonden en geresolveert hadden het voorsz.
„ Octrolj en den effecten van dien bij dezen intetrekken, en hem
„ daarvan kennisse te geeven," — „ met bijgevoegden last en
„ ordre dat hij in 't schrijven en uitgeeven van het vervolg der
„ voorsz. Historie, zig zal hebben te onthouden van alle aan-
„ stootlijkheden, zo wel ten regaarde van de Politie, als van
„ de Kerke deezer Landen, op dat wij (zeggen de gemelde Hee-
„ ren Staaten) bij onverhoopte onstentenisse van dien, niet mo-
„ gen worden verobligeert, daarin anders te voorzien." Deze handelwijze der Heeren Staaten sloot de Sijnode de handen, en verpligtte haar te wachten, wat BRANDT in 't vervolg zou goedvinden te schrijven. Behalven dat, had de *Amsteldamsche* Predikant H. RUIJL zig in geschrifte tegen BRANDT's *Historie* verzet, in een boekske, dat hij den tijtel gaf van *G. Brandts Staats Geveinsdheid en Liefdeloose Geest*, enz. Wenschelijk ware het dat RUIJL zig in dit geschrift wat gemaatigder en bescheidener gedragen had; want hij gedroeg zig daarin, zo als in meest alle twistschriften gewoonlijk geschied, dat is, nu eens al te hevig, en dan al te gaaehtig; en schoon 'er trekken in gevonden worden, die BRANDT, ware het hem mogelijk geweest, voor zijn eigene eer wel wat manlijker had mogen beantwoorden, is het, echter, verre van daar, dat alles, wat hij in het Tweede Deel geschreeven heeft, juist van dien smaak is, als de Evangelische Olij van den *Samaritaan*. RUIJL zweeg op de verantwoording van BRANDT niet, maar gaf, ter zijner verdediginge, nog een tweede geschrift uit, groot 46 bladz. in 4to; dat hem, echter, bij onpartijdigen niet veele eer kan verworven hebben, zijnde hij daarin, op veele plaatsen, nog veel driftiger dan in 't eerste. Wat aangaat het Derde en Vierde Deel van BRANDT's *Historie*, deze werden eerst in 't jaar 1704, door zijnen jongsten zoon JO-

HANNES BRANDT, uitgegeeven. Hij, die zig daar tegen verzet heeft, was de geleerde J. LEIDEKKER, Predikant te *Middelburg*, in twee Deelen, betijteld *de Eere van 't Sijnode te Dordrecht*, enz. De vier Deelen van BRANDT's *Historie der Reformatie* zijn verdeeld in LXI Boeken; bevattende het eerste Deel zestien boeken, van het jaar 712 tot 1599; het Tweede, van 't zeventiende tot het twee-en-dertigste boek, van den jaare 1600 tot 1618; het Derde, van 't drie-en-dertigste tot het zes-en-veertigste boek, de jaaren 1618 en 1619; en het Vierde Deel, van 't zeven-en-veertigste tot het een-en-zestigste boek, de jaaren 1619 tot 1623 ingeslooten. Het is den liefhebberen bekend, dat in eenige, doch zeer weinige, uitgaaven van het Vierde Deel, op bl. 419, waarmede het agt-en-dertigste boek eindigt, verandering plaats heeft: zijnde aldaar tusschen de woorden *gants geen gewagh wordt gemaekt* en *ter dier tijdt*, enz. het volgende ingevoegd: „ In deze selve maendt wierdt 'er een pasquil gestrooit, en selfs te „ Dordrecht aan de deur van de Sijnodale vergaderplaats geplakt, „ 't welk de Contra-Remonstranten op een seer vinnige wyse, „ onder den tijtel van *Triumph van den Gereformeerden Duivel, onder syne Synode vergadert tot Dordrecht*, over den „ hekel haelde." Dit luidde, op dat men uit dit staal afneeme, hoe verre de hevigheit der partijschap zig kan laaten vervoeren, als volgt.

Toen in Hollandt tot Dort de Synode was begonnen,
Vierde de Duivel voor de Hel met piktonnen:
Want al heeft hij alom veel vrienden en knaapen woonen,
Nochthans en kreeg hij nooit bij een al suike persoonen,
En nergens op aerde vergaderde alsulke Raedt,
Om te bewijsen, dat God is oorsaek van alle quaedt,
Of dat hij den mensch ondoenlyke dingen gebiedt;
Of eeuwelijk verdoemt de gestorvene sielen om niet:
Want al is 't, dat de Duivel wel weet door reeden,
Dat dit geheel strydt tegens alle goddelyke seden,
Nochthans is hy bly, dat so veel kloeke mannen
Leeren Godt te wesen een Prinse der Tyrannen,
En dat Godt van eeuwigheit den vryen wil heeft gebonden,

Wil-

Willende als vriendt kiesen een', en d'ander verwerpen als honden,
En hoopt door dees' leer te krijgen met groote hoopen
De geenen, die meinen het quaedt niet te konnen ontlopen,
Dus bedankt hij Calvyn voor dit nieuw kamerspel.
En d'anderen sal hij bedanken, als sy komen in de Hel.
Vidit L. B. A.
By Antony Spierinx de Jonge, in de Kamerstraat.

Een fraai stuk zeker om in een *Kerklijke Historie* gevoegd te worden! Of men het uit vreeze voor, of op bevel van den Rechter, dan uit eigene overtuiginge van het aanstootelijke, in de meeste exemplaaren, door weglaating en herdrukking van de bladzijde 419 en 420, 'er uitgenomen hebbe, is mij niet gebleeken.

Of schoon nu de drukpers, met de Kerklijke Historie, tot na 's mans dood rustte, zijne pen, en ook de pers, rustte niet ten aanzien van zijne andere werken. Door zijne bezorging, kwam, in 1677, de nieuwe druk der beroemde *Nederlandsche Historie* van den Heere HOOFT ten voorschijn, vermeerdert met het leven van dien grooten man, in dezelfde keurigheid en kieschheid van smaak, als hij, zes jaaren te vooren, deszelfs *Tacitus* en *Mengelwerken* in 't licht gebragt had.

Met gelijken ijver arbeidde hij aan de uitgave van het leven van J. VAN VONDEL en deszelfs Poëzij, die in den jaare 1682 in 't licht kwam. De opgenoemde waren zijne Lettervrugten, welke bij zijn leven het licht aanschouwden. Want het pronkstuk van al zijnen arbeid, *'t Leven van den Admiraal de Ruiter*, een werk, dat alleen zijnen naam onsterfelijk zou gemaakt hebben, en waarvan getuigd wordt, dat hij honderd dagen, veertien uuren daags, daaraan gearbeid heeft, was, schoon afgeschreeven, bij zijn overlijden slegts ten halve gedrukt. Zijne overige werken, behalven 't gemelde leven van den beroemden Zeeheld, zijne *Gedichten*; voorts zijn *Dagwijzer der Geschiedenissen*, en *de Historie der Rechtpleeging van Oldenbarneveld*, zijn na zijn overlijden door zijne zoonen uitgegeeven.

's Mans leven is naauwkeurig beschreeven, door zijnen be-

huwd-zoon JOHAN DE HAAS, en gedrukt in 4to. Zijne afbeelding vindt men voor het Derde Deel zijner *Historie der Reformatie* zijnde in 't koper gebragt door P. VAN GUNST; een ander van hem gaat door SCHENK in zwarte konst uit, als ook een in grooter formaat, door J. TANGENA.

BRANDT, (*Kasper*) geboren te *Nieukoop*, den 25sten Junij 1653. Te *Hoorn*, alwaar wij in 't voorige Art. gezien hebben, dat zijn vader beroepen was, oefende hij zig naarstig in de Nederduitsche en Latijnsche taalen, en met dezen zelfden ijver vervolgde hij zulks te *Amsteldam*. In 1669 begaf hij zig tot het hooren van hoogere lessen, onder den vermaarden PH. VAN LIMBORG. Zijne studiën voleindigd hebbende, werd hij, in 't jaar 1675, tot den predikdienst bekwaam gekeurd, en kort daarna onder de Remonstranten te *Schoonhoven* beroepen; drie jaaren daarna te *Hoorn*; verder te *Alkmaar*, te *Rotterdam*, en eindelijk te *Amsteldam*, alwaar hij overleed den 5den October 1696, in den ouderdom van drie-en-veertig jaaren. Hij had drie vrouwen gehad: I.) SARA ZWAARDEKROON. II.) LEONORA TONGERLO en III.) AGNETA PAATS. In zijn eerste huwelijk verwekte hij: 1. SUSANNA, 2. CHRISTINA; en in het tweede GERARD BRANDT. Zijne nagelatene schriften zijn; *Over het Onzen Vader; Boet- en Bede-stoffen; twee-en-dertig Predicatiën;* voorts zijne Poëzij; en 't leven van J. ARMINIUS, in de Latijnsche taale geschreeven. Zijn afbeeldzel gaat in prent uit, door J. HOUBRAKEN.

BRANDT, (*Gerard*) derde zoon van den beroemden vader, boven gemeld, was geboren op den 6den April des jaars 1657. Deze vertoonde reeds vroeg de blijken van een vlug verstand en rijp oordeel. Eerst werd hij te *Hoorn*, en daarna te *Amsteldam*, ter schoole besteld. Hij en zijn broeder, zo even gemeld, spoorden elkander gestadig tot lust en ijver aan, en genooten het onderwijs van dezelfde meesters. GERARD meer lust hebbende om de Nederduitsche zo wel als de Latijnsche taal grondig te kennen, vertaalde eenige *Latijnsche*, *Fransche* en *Engelsche* werken, waarvan ten blijken strekt, de *Historie der Vijf Artikelen, of eene Verklaaring van het gevoelen der Westersche Kerken,*

in 't bijzonder van die der Engelsche, in de verschillen, hedendaagsch overgehaald, onder den naam van Armi-ïenen; in 't Latijn geschreeven, door P. HEIJLIN, Capelaan van koning KAREL DEN EERSTEN. Kort daarna ondernam hij de beschrijving der Geschiedenissen van de jaaren 1674 en 1675, onder den tijtel van *Tweejarige Geschiedenissen*; welk stuk meest gebruikt als een vervolg op de twee Deelen, door T. DOMPSLAAR in 't licht gegeeven, onder den tijtel van *'t Ontroerde Nederland*, in 4to. Bij de eerste uitgaave verborg de jonge BRANDT zijnen naam, onder de letteren *V. T. V.* Naderhand is het Boek, met zijn' naam 'er voor, herdrukt. In 't jaar 1678 werd hij te *Schoonhoven*, in plaatse van zijnen broeder, als Predikant beroepen. Daarna bediende hij de Gemeente te *Dokkum*. Voor korten tijd keerde hij weder naar *Schoonhoven*, en werd van daar beroepen te *Rotterdam*, alwaar hij zig in den echt begaf met ELISABETH VERDUIN. Ter laatstgemelde plaatse overleed hij in den bloei zijns levens, Ao. 1683, oud zijnde zes-en-twintig jaaren en eenige maanden. Zijne bekwaamheid is kenbaar uit zijne gedrukte *Leerredenen*, verzameld in bundels van twee-en-dertig, een-en-twintig en tien stuks, en uitgegeeven in de jaaren 1694, 1698 en 1704. Onder zijn afbeeldsel leest men:

Soo siet men GERARD BRANDT, *den tweeden van dien naam;*
Een naam, met liefde in 't hert, met eer in alle monden:
Hoewel den Eeren Prijs, die haaren roem bestaan,
Onmooglijk nae verdienste op Aarde werd gevonden:
En schoon men trof hem min in omtrek, dat's geen nood;
Men heeft syn schaduw zelfs gedoodverft na den dood.

J. OUDAAN.

BRANDT, (*Joannes*) jongste broeder van KASPER en GERARD, heeft, benevens die beide, te *Nieukoop* het eerste licht aanschouwd, op den 6den Julij 1660. Na zijne studien voleindigd te hebben, werd hij, in 1681, als Proponent bekwaam gekeurd. Eerst predikte hij te *Thiel*, en het jaar daaraan werd hij beroepen te *Warmond*; ten volgende jaare te *Hoorn*; daarna in 's *Hage*; en eindelijk te *Amsteldam*. Te *Hoorn* trad hij in huwelijk met

WIL-

WILHELMINA KLOPPER, en won bij haar vijf kinderen. Hij overleed te *Amsteldam*, den 13den Januarij 1708. Men heeft van hem in druk, *'t Leven van den Apostel Paulus*, in 4to. 1695. *Lijkreden op den dood van Maria*, en zijne *Verantwoording tegen Leijdekker*. In 1702 werden van hem uitgegeeven, *Honderd Brieven van Geleerde Mannen*, *Mengeldichten*, enz. Hij was de grootvader van onze vermaarde Dichteresse, Mejuffrouw LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN, de waardige Echtgenoote van den Vaderlandschen Dichter NICOLAAS SIMON VAN WINTER, geb. 21 Augustus 1721.

BRANDSTEED, eene edele Staate in *Friesland*, gelegen in de nabuurschap van het Dorp *Holwerd*, in *Westdongeradeel*.

BRANDVLOTTEN. Het maaken van dezelve, was, volgens BOXHORN, eene benaaming, die men oudstijds in *Zeeland* gaf aan het bereiden der brandstoffe, uit of van de *Derrij* of *Darink*, die, na het afsteeken van de klei, (waarvan ook wel steenen plagten gebakken te worden) met een brede spade, in langwerpige vierkante stukken uit den grond gegraven, en daarna, in ronde of langwerpige hoopen, luchtig op elkander gestapeld werd, zo dat lucht en wind 'er door heen speelden, tot dat dezelve bard genoeg was om te branden. Met deze brandstoffe dreeven de *Zeelanders* een aanzienlijken handel, die ook wel *Moerneering* genaamd werd. Deze arbeid had veel overeenkomst met het maaken der *Hollandsche* en andere Turf, alleenlijk met dit onderscheid, dat de *Derrij*, als van veel vaster stoffe, niet met netten kan gebaggerd, maar, gelijk gezegd is, met spaden of met een *Bot*, in *Zeeland* dus genaamd, moet uit den grond gestoken worden.

Zie BOXHORN, *Toneel van Zeeland*, I. Deel, p. 114.

BRANDWIJK, daar *Gebbe* of *Cijbeland* bijgevoegd wordt, als behoorende te zamen tot een en dezelfde Ambachtsheerlijkheid in de *Alblasserwaard*. *Brandwijk* paalt ten noorden aan *Streefkerk*, en het andere ten zuiden aan *Moolenaarsgraaf*. In de lijst der verpondinge staan voor hetzelve 574 morgens en 388 roeden.

den. De Kerk, die tot *Brandwijk* en *Gebbe* behoort, ſtaat op de eerstgenoemde plaats. Als Ambachtsheer van deze beiden heeft laatst bekend geſtaan, de Heer en Mr. ADRIAAN STROOP, Raad in de Vroedſchap der Stad *Dordrecht*. In vroegere tijden was aldaar een Klooster van Reguliere Kanonesſen.

Zie *Staat der Nederlanden*, VII. Deel. *Oudheden van Zuidholland*, bl. 154. *Oudheden van Utrecht*, III. Deel, bl. 416. enz.

BRANT, (*Gijsbert*) behoorde, in vroegere dagen, onder de mannen, die, door hunne geleerdheid, de Roomſche Kerk ten ſieraad verſtrekten. Hij was Kanunnik te *Utrecht*, en in 1544 Pastoor te *Weesp*. Onder de Pastoors van *Kudelſteert* vindt men ook genoemd JOHAN BRANDT.

BRANTGUM, een der veertien Dorpen van de Grietenij *West-dongeradeel*, in 't Kwartier van *Oostergoo*. Dit Dorp is gecombineerd met *Waaxens*. De Predikant, die beiden bedient, behoort onder de Klasſis van *Dokkum*.

Zie WINSEMIUS.

BRANTSENBURG, een vervallen Heerenhuis, waarvan niet meer dan de Voorpoort overig is, in de nabijheid van het Dorp *Steenderen*, in *Gelderland*, en wel onder het Landdrostampt van *Zutphen*.

BRAS, (.........) was, als Kapitein, in den jaare 1617, één der Nederlandſche Zeehelden, die, volgens zijne Inſtructie, hem te *Hoorn* gegeeven, met en benevens anderen mannen, de *Turkſche* Rovers belette de Nederlanders te benadeelen; neemende en verbrandende, onder het opperbevel van MOIJ LAMBERT, verſcheidene van hunne vaartuigen.

Zie *Hist. van Enkhuizen*.

BRASICA, (*Jacob*) of KOOL, gelijk hij zig in 't Nederduitsch deed noemen, was van geboorte een *Rotterdammer*, en zusters zoon van REINIER SNOIJ, van *ter Goude*, die zig door het

uit-

uitgeeven van verscheidene *Latijnsche* Werken vermaard gemaakt heeft.

BRASSELT, voorheen een Dorp onder 't *Sticht* behoorende, alwaar een Kapel stond, opgericht in de veertiende Eeuwe, door den Ridder STEVEN VAN ZUILEN.

BRASSER, (*Joost*) wiens broeder, GOVERT BRASSER, Thesaurier-Généraal der *Vereenigde Nederlanden* was, werd, als behoorende tot de Remonstranten, in 't jaar 1621, met meer anderen, van de gemeenschap der Gereformeerde Kerke binnen *Amsteldam* afgesneeden. Op den 19 December des jaars 1623 werd ten zijnen huize eene vergadering van zijne Gezinte gestoord, zonder dat hij, echter, daarover nader gemoeid werd. Eenige voornaame mannen rieden hem, zijne zaak met den Schout aftedoen, hem voorhoudende, *dat, zo hij vonnis verwagten wilde, eenige der voornaamste Schepenen zig verpligt zouden achten, uit de Bank te gaan, alzo zij over dergelijke zaaken niet zitten wilden, doch dat dit hen verdagt en voor het toekomende onnut zoude maaken.* BRASSER, echter, verklaarde, *als het niet anders zijn kon, liever de volle boete te willen geeven bij vonnis van Schepenen, dan vijf groot, bij verdrag met den Schout. De Schepenen*, zeide hij ook, *moesten zo wel iets voor de vrijheid doen, als hij en de zijnen, die hun leven zelf ter bescheidenheid van 't wufte graauw stelden.* BRANDT verhaalt niet, welk het gevolg van deze zaak geweest is.

Zie BRANDT, IV. Deel, p. 858, 862, 903 en 911.

BRASSER, (*Covert*) bekleedde, in het jaar 1634, van wegen deezen Staat, het charakter van buitengewoon Afgezant aan het Hof van *Engeland*, ter bemiddelinge van de ontstaane onlusten, over de zaaken in *Amboina*. Ik twijffel of deze beiden, JOOST en GOVERT, niet behooren tot de BRASSERS, die in *Delft* een aanzienlijken rang bekleed hebben. In 1504 overleed aldaar WILLEM JANSZ DE BRASSER, op wiens grafzerk in de *Oude Kerk* aldaar men ook genoemd vindt, VINCET BRASSER, *Priester*; LIVINA BRASSER, *Huisvrouw van den Heer en Mr.* ADRIAAN VAN

COOL-

COOLWIJK. Vader, GOVERT WILLEMSE BRASSER, *Burgemeester der Stad Delft*, *en Hoog Heemraad van Delfland*, *overleed Ao.* 1600. DIRCK WILLEMSE BRASSER, *obiit* 1638 en ook *Juffr.* GEERTRUIJ BRASSER, *Huisvrouw van* JULIUS VAN DER CHIJS.

BRAUNIUS, (*Johannes*) in het jaar 1628 geboren te *Keitzellauter* in de *Paltz*, alwaar zijn vader, die 'er Burgemeester was, hem, op het zevende jaar zijns ouderdoms, door den dood ontrukt werd, en dat wel bij de ongelukkige plondering dier stad. Met zijne moeder begaf hij zig vandaar naar *Metz*. Gebrek aan goede opvoedinge was oorzaak dat hij in zijne jeugd niet veel vordering maakte, ja de studie geheel en al verliet, en zig naar *Leiden* begaf tot den koophandel; doch de Hoogleeraar CONSTANTIJN L'EMPEREUR bragt hem tot het beoefenen der wetenschappen te rug. Zijne bekwaamheid won de gunst van den grooten COCCEJUS; en na vijf jaaren het onderwijs van dien vermaarden man en andere mannen genoten te hebben, deed hij eene reize naar *Frankrijk*, en, in het jaar 1655, naar *Duitschland* en *Zwitzerland*. Vervolgens werd hij, door de *Fransche* Sijnode, naar *Zeeland* en *Delft* gezonden, ter ondersteuninge van de daar zijnde Leeraaren. In 1661 werd hij Waalsch Predikant te *Nijmegen*, en trouwde aldaar op den ouderdom van twee-en-veertig jaaren. In 1680 werd hij te *Groningen* beroepen, als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en de Hebreeuwsche taale, alwaar hij Ao. 1708 overleed. Het geschil, dat hij had met zijnen amptgenoot MARK, die hem van onrechtzinnigheid en *Sabellianerij* verdacht maakte, is bekend. BRAUNIUS verdedigde zig daartegen in verscheidene schriften. Onder de meest bekende van zijne werken, munt uit zijne *Leere der Verbonden*, in 4to.

Zie L. V. BENTHEMS, *Hollandsch School- en Kerken-staat*, p. 573.

BRAIJ, (*Salomon de*) geboren te *Haarlem* in den jaare 1597, was een uitmuntend meester in de schilderkunst, welke door zijnen zoon JACOB DE BRAIJ, met geen minder roem, is voortgezet; de laatstgenoemde overleed in zijne geboortestad, in het jaar 1664.

Zie HOUBRAKEN, I. Deel.

BRA-

Brazil, een groot gewest in *Zuid-Amerika*, bij de *Portugeezen*, door PETER ALVARO CAPRAL ontdekt, op *Kruisdag* van het jaar 1500, en daarom *Santa Cruz*, dat is, *Heilig Kruis*, doch naderhand, om het hout, dat 'er gevonden wordt, *Brazil* genoemd. Dit land is gelegen midden onder de verzengde luchtstreek, of *Zona Torrida*; het strekt zig uit tot bij den *Tropicus Cancri*, of Kreefts-Keerkring, tot in de *Zona Temperata*, of getemperde luchtstreek, van de rivier *Para*, anderhalven graad noorderbreedte, tot aan de rivier *Kapikarij*, ter breedte van vier-en-twintig en een halven graad, twee mijlen boven de stad *Vincent*; dus is de grootte of breedte noord ten zuiden vijf-en-twintig graaden, of een streek van drie honderd vijf-en-zeventig mijlen. Eenige anderen stellen *Brazil* tusschen de rivieren *Maranhaon* en *la Plata*. Zijne grootte, oost van den noorder oceaan ten westen, is als nog onbekend, naardien nog geen Europeaan tot zo verre gekomen is. NIEUHOF berekent die grootte op zeven honderd twee-en-veertig mijlen. De Portugeezen, voorheen de eenige bezitters van dit rijke land, hebben het verdeeld in veertien landvoogdijën, bij hen *Kapitanias* genaamd. De eerste van die, aan den noordkant, is *Paria*, en daarop volgen *Maranhaon*, SJARA, POTIGI of RIO-GRANDE, PARAIBA, PHERNAMBUCA, TAMARIKA of ITAMARIKA, waaronder *Guiana* behoort, SEREGIPPO DEL RIO, *Quirimure* of *Bahia Todos los Santos*, *Nhe-Kombe* of *los Ilhos*, *Pakata* of *Porto Securo*, *Rio de Janero* of *Nhetheroija*, *St. Vincent*, *Spiritu Santo*, welke verdeeling gemaakt is naar de voornaamste rivieren, zodat dat ieder deel eene derzelven, (die allen zeer schoon en vischrijk zijn,) heeft.

Van deze Landvoogdijën heeft de Nederlandsche Westindische Maatschappij de zes, wier naamen met kapitaale letteren uitgedrukt zijn, door de wapenen op de *Portugeezen* veroverd. Ook bezat zij MARANHAON, doch, om zekere reden, werd dat, in 1644, weder verlaaten. In de beschrijvinge van het *Leven der Nederlandsche Zeehelden*, welke die zeven landschappen onder de magt der Maatschapije gebragt hebben, zal moeten gemeld worden, op wat wijze zulks door hen verricht is geworden. Dus wij hier alleenlijk zeggen, dat de eerstgemelde zes van ouds den

naam van *Noord-Brazil* droegen, in tegenoverstellinge van de agt andere, die men 't *Zuidelijke Brazil* noemde.

Wat de voortbrengzelen betreft, *Brazil* wordt gezegd bekwaam te zijn, om alles, wat *Amerika* voortbrengt, in een ruime maate op te leveren. Rijk en mild is het ten aanzien van de Suikerteelt. Langs een menigte kleine riviertjes, die langs lustige en weelige valeijen uitwateren, zijn een groot getal Suikermolens geplaatst, die door den loop des waters omgedreeven worden, 't geen de arbeidsloonen veel bekort; ook maaken die wateren den afvoer der goederen min kostbaar, dan op andere plaatsen van *Amerika*. *Brazil* heeft, behalven dat, nog veele andere voordeelen, die aangemerkt moeten worden als de oorzaaken, waarom het gedeelte, 't welk de Nederlanders toebehoorde, na het jaar 1641, in eenen zeer bloeijenden staat geraakte, en 'er veele millioenen verhandeld werden. Dan hoe groot 'er de overvloed van geld ook ware, begon de bloeistaat, met het einde van den jaare 1642, zeer spoedig te veranderen, ter oorzaake dat de Magazijnen der Maatschapije door al te veelvuldige scheepvaarten uitgeput werden, zonder dat 'er nieuwe toevoer derwaarts gebragt werd: waardoor de Bestuurders in de noodzaakelijkheid gesteld werden, om de inkomende gelden te gebruiken tot onderhoud van de bezettingen en de bedienden der Maatschapije. En 't geen de zaak nog slechter maakte, was, dat omtrent dien tijd de Nederlandsche Kooplieden hunne kapitaalen in retouren van de Factoors afvorderden; dus zij, die penningen op intrest, 't zij tot aanbouw van Suikermolens, of tot landbouwing, genomen hadden, die goederen moesten verkoopen, ter aflegginge der opgenomene gelden. Verder werden 'er, tegen den raad van Graave MAURITS VAN NASSAU, Gouverneur van de *Brazil*, de bezettingen verminderd; en toen hij verzocht dezelven te vermeerderen, werd hij, in 't midden der onlusten, herwaards ontboden. Dit werd in dien tijd toegeschreeven aan de groote bezigheden, die de O. I. Maatschapij veroorzaakte; zijnde het belang, dat de meesten daarin stelden, de reden dat de W. I. Maatschapij veronachtzaamd werd, zonder dat men voorzag, dat alle de ongemakken, die men naderhand ontwaar werd, daaruit moesten voortkomen. Want de Portugeezen zuimden niet, zig de-

deze gelegenheid ten nutte te maaken, om de Nederlanders te bederven; dat hun te gemaklijker viel, daar de onzen, te goed van vertrouwen, de Portugeezen, bij het veroveren der Landvoogdijen, in hunne Suikermolens en Factorijen lieten blijven, in plaatze van zelven de landen te bevolken. Hieruit dan ſproot opſtand van binnen, en van buiten verſtandhouding met de nabuurigen van hunne natie; welke de onzen dan eindelijk, in 1653, met een vloot van zestig ſchepen, en veel volks te land, noodzaakten, het *Recif*, zijnde de voornaamſte vesting, met alle de omliggende Sterkten, overtegeeven. De Regeerders van de kust, die tot de overgaaf beſlooten hadden, werden, op last van de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, in hunne huizen, onder bewaaring van Soldaaten, voor eenigen tijd in verzekeringe gehouden; doch zij toonden, met ſchijnbaare redenen, hunne onſchuld zo klaar, dat zij kort daarna ontſlagen werden. Daarop volgde, in het jaar 1661, het Tractaat van vrede met *Portugal*, waarbij de Republiek dit gewest weder aan den Koning afſtond, die daarentegen beloofde aan den Staat te zullen betalen, *tagtig tonnen gouds*, in gereed geld, Suiker, Tabak, Zout, of inkomſten uit den Tol van de Portugeeſche havenen, ter zijner keuze. Ook bedong men dat de Nederlanders, zo vrij als de Portugeezen, in *Brazil* zouden mogen handelen; welke vrijheid, echter, niet lang ſtand hield. 't Is bekend dat de Portugeeſche natie, en niet zonder reden, dit gewest boven alle de gewesten van de Oost- en West-Indiën ſchat, en voorgeeft, dat de voordeelen, die zij daar van trekt, al haar verlies in de Oost rijkelijk vergoeden. Zeker is 't, dat zij, ſedert het gemelde tractaat, onnoemelijke ſchatten, zo in goud als andere koopmanſchappen, van daar gehaald hebben, en dat die kostbaare retouren als nog van jaar tot jaar vermeerderen; wijl 'er, in vervolg van tijd, rijker goudmijnen ontdekt zijn; hoewel de grootſte rijkdom eigenlijk beſtaat in 't ſtofgoud, dat uit de rivieren geſchept wordt.

Zie *een uitvoerige Beſchrijving van deze Kust*, *bij* LINSCHOTEN *in zijne Voyages*; *bij* DE LAAT, *in zijn Jaarlijksch verhaal van de W. I. C. en bij* NIEUHOF, *in zijn Gezantſchap.* ORLERS *Leven van Fredrik Hendrik.*

BRE-

BREAUTE, of *Briaute*, een jong en dapper *Fransch* Edelman, van een aanzienlijk geslacht, geboortig uit *Normandijën*, en Heer van *Breauté* genaamd. Na het sluiten van den vrede tusschen *Frankrijk* en *Spanje*, kwam hij, in rouwgewaat, ten Hove: weshalven Zijne Majesteit hem vraagde, *waarom hij zig dus vertoonde, en of 'er iemand van de zijnen gestorven was?* Waarop BREAUTE ten antwoord gaf: *Sire! ik ga in den rouw, over den gemaakten vrede met Spanje, vermits mij nu de gelegenheid benomen is, om van mijnen moed verder blijken te geeven, en eer door braave daaden te behaalen! Is 't andere niet*, zeide de Koning, *leg dan uw rouwgewaad vrij af; ik zal u een' brief van voorschrijven aan den Prinse van Oranje medegeeven, en die zal u wel een eerlijke bediening bezorgen, waardoor gij gelegenheid genoeg zult vinden, om eere in te leggen.* Dit verheugde het hart van dien dapperen Edelman; hij ontving den brief, en begaf zig daarmede naar de *Nederlanden*, alwaar hij, door de Staaten en den Prins, gunstig ontvangen, en met een Ritmeestersplaats, onder Fransche Ruiterbenden in hunnen dienst, begiftiftigd werd. De Luitenant VAN BREAUTE, met twintig van de zijnen uit zijnde, verdeelde dit kleine getal nog in tweeën, en had het ongeluk, dus verzwakt, door de Ruiters van GROBBENDONK overvallen, en gevangelijk binnen '*s Hertogenbosch* gebragt te worden. De Luitenant voornoemd schreef aan BREAUTE om geld tot zijn randzoen, en de dappere Ritmeester voegde bij hetzelve deze woorden, *je suis bien ébloui que vous, avec vingt maitres, vous etes laissé battre de quarante coquins*; dat is, *ik ben verwonderd, dat gij met twintig ruiters, u door veertig schurken hebt laaten slaan*; in welk schrijven, het woord *Maitres*, (eigenlijk gezegd *Meesters*, zo als de Franschen hunne Ruiters noemen, om dat zij meesters van hunne paarden zijn,) in tegenoverstellinge van het woord *Schurken*, van een zonderlinge kracht was, en ook ten gevolge had, dat, toen gemelde brief in handen geraakt was van GERARD ABRAHAMS, bekend bij den naam van LEKKERBEETJE, zijnde Luitenant der Spaanschen, onder bevel van ANTONIE SCHETS, Heer van GROBBENDONK, Gouverneur van den *Bosch*, BREAUTE, door gemelden GROBBENDONK, het volgende antwoord daarop bekwaam: *Hij behoefde zig niet te ver-*

 won-

wonderen, wegens het geen waarover hij schreef verwonderd te zijn, dewijl zulke coquins *goede Soldaaten waren, en wel zo goed, dat zij niet alleen met veertig tegen twintig zulke Meesters, maar ook wel met twintig tegen twintig nit zijne compagnie zouden durven vechten; zo hij* (BREAUTE) *daar lust toe had, zou hij slechts tijd en plaats noemen.* Hier bij dient te worden aangemerkt, dat deze LEKKERBEETJE één was van hun, die voor dezen, in dienst van den Staat, de Stad *Geertruidenberg* verraderlijk aan de Spaanschen verkocht hadden. Schoon nu BREAUTE, zijnde een man van eer en adel, den strijd met zulk eenen verrader had moeten afslaan, nam hij de uitdaaging in de eerste drift aan, en was daarenboven zo onbedacht in het kiezen van de zijnen, dat hij op verre na de besten niet nam. De eerlooze LEKKERBEETJE, daarentegen, verkoos twintig uit drie honderd der uitgeleezenste Spanjaarden, en deed hen, boven dien, geduurende den tijd van een maand, op de beste wijze oefenen. Ieder partij moest, volgens gemaakte overeenkomst, met de gewoone wapenen ten strijde komen; doch die van GROBBENDONK namen lange bussen, met dubbele voorstukken aan de kolders, en voorzagen zig van groote opsteekers, die zij in hunne broeken verborgen. De dag was bepaald op den 5den Februarij (1600), en de plaats de *Vuchterheide*, vóór *den Bosch*. BREAUTE trok, daags te vooren, met de zijnen uit *Geertruidenberg*, en sliep des nachts te *Loon op 't Zand*, alwaar hij des morgens, als een goede Katholijk, zijne Biecht deed en de Misse hoorde; daarna trok hij voort naar *Vucht*, en verscheen 'er de eerste. GERARD ABRAHAMS en de zijnen verscheenen 'er mede, digt geslooten, en voet voor voet gaande. Zonder veel geraas reeden zij op elkander aan, en elk koos zijnen man. BREAUTE ging op ABRAHAMS los, en schoot hem plotzelijk dood; te gelijk sneuvelde zijn broeder ANTHONIE ABRAHAMS, die Korporaal in de Kompagnie was, als mede nog een zwager van hun. Van de zijde van BREAUTE sneuvelden mede twee man, met den eersten aanval, naamlijk PLISSON, zijn Quartiermeester, en een BEAU-AUBERT. Toen de hoofden der Spanjaarden gesneuveld waren, scheen de overwinning zich voor de *Franschen* te verklaaren; doch bij den tweeden aanval verkoelde hunne drift, die in den derden nog

meer

meer verflaauwde, terwijl de moed der Spaanſchen volſtandig bleef. Kapitein LA PIERRE, waarop BREAUTE zig meest vertrouwde, en die gewoon was met hem aan tafel te eeten, was de eerſte, die de vlucht nam, en kort daarna tot de *Spaanſchen* overliep; in welk ſchandelijk bedrijf meer anderen hem volgden. BREAUTE en zijn neef vochten, met de grootſte woede, tot op het uiterſte toe, en zelfs nog te voet, tegen veele Spanjaarden. Eindelijk beloofden de *Spaanſchen* goed quartier, doch hielden hun woord niet: want GROBBENDONK, de overwinninge vernomen hebbende, zond eenige perſoonen uit, die BREAUTE nevens deszelfs neef, en nog drie andere *Franſchen*, in koelen bloede doorſtaken. BREAUTE riep: *Vermoord mij niet als een ſchelm: geef mij mijn geweer weder, en laat mij toe mij dood te vechten.* Vergeefsch: want toen hij zig gevangen gaf, had hij reeds meer dan dertig wonden bekomen, ſchoon anderen zeggen, dat hij door zo veele wonden vermoord werd. Deze ſchandelijke ontrouw veroorzaakte in de *Nederlanden* op nieuw een kwaaden naam voor de Spanjaarden, en werd ook, nu en dan, ten ſtrengſten op hen gewroken.

Uit dit verhaal ziet men, dat de edele BREAUTE meest door zijne drift in dit ongeluk gebragt werd: want na het eerſte treffen, viel hij terſtond weder op den vijand aan, zonder bedacht te zijn om de zijnen eerst weder bijeen en in orde te brengen. Zijn lijk werd naar *Dordrecht* gevoerd, en aldaar uitgeſchilderd, met duidelijke aanwijzinge van alle zijne wonden, voorts gebalzemd, en verder naar *Frankrijk* overgebragt. Hoe gantsch partijdig en onwaar dit geval door MEERBEEK, in zijn *Chronijk*, fol. 944, verhaald wordt, kan de weetgraage leezer aldaar nazien, en 'er ook een verſlag vinden van de heerlijke begraavenis, LEKKERBEETJE en zijnen broeder in *den Bosch* aangedaan; benevens het zwetzend grafſchrift, in 't Latijn, door JOH. BOCHUS, en vertaald door gemelden MEERBEEK, die bij alle zijne logens nog voegt, dat BREAUTE door den broeder van LEKKERBEETJE zou doorſchooten zijn, en ontkent dat hij, na zig gevangen gegeeven te hebben, ſchandelijk werd omgebragt. Dit zonderlinge geval is meer dan eens in prent gebragt, als door KONING, naar de tekening van S. FRANX; door MULDER, en ook door J. LUIKEN.

 Zie

Zie van dit verhaal REIJD, BOR, VAN MEETEREN, DE GROOT, OUDENHOVEN en meer anderen.

NB. De misstelling, op 't Art. ABRAHAMS, (*Gerard*) in 't Eerste Deel, door mij begaan, met te zeggen, dat LEKKERBEKTJE Luitenant in dienst der Staaten was, gelieve de leezer, naar inhoud van het bovenstaande, te verbeteren.

BRECHT, één der tien Dorpen in 't land van *Bergen op den Zoom*. In de jaarlijksche schattinge over geheel *Braband*, die voortijds door dit Hertogdom aan den Koning van *Spanje* opgebragt moest worden, bedraagende een som van 14000 guldens, was dit landschap gesteld op 3050 gl. 4 st. en 7 penn. waarvan *Brecht* 1247 gl. 4. st. en 7 penn. en de andere helft van *Brecht*, onder *Hoogstraaten*, 301 gl. en 11 st. betaalde.

BRECHT, (*Anthonij van*) volgens de geslachtlijst, te vinden in FERWERDA's *Adelijk Wapenboek*, I. Deel, II. Stuk, is dit geslacht in *Braband* vrij aanzienlijk geweest. Deze VAN BRECHT, die mede behoorde tot de zamenverbondene Edelen, was de zoon van JAN VAN BRECHT, Ridder, Heer van *Haaghoort* en *Longprée*, Hoogschout van '*s Hertogenbosch*, en van ISABELLA VAN HENNENBERG, dochter van JAN, Heere van *Walbach*. Onder gemelde Edelen vindt men ook gemeld,

BRECHT, (*Jan van*) die de vader of broeder van den bovengemelden kan geweest zijn; of ook wel een ander, die Heer van *Diedegom*, en gehuwd was met CATHARINA VAN DER NOOT. Doch dit, zegt de Heer TE WATER, is even onzeker, als wie Jonkheer VAN BRECHT, die, op de afbeelding der begraavenisse van Prinse WILLEM DEN EERSTEN, des Prinsen rouwpaard geleidende, vertoond wordt, geweest zij.

Zie *Verbond en Smeekschrift der Edelen*, II. Stuk, bl. 279 en 280.

BRECHT, (*Engelbert Proosten*) was de echtgenoote van Burgemeester PIETER KIES, en eene vrouw van gelijke deugd en kloekmoedigheid, als de vermaarde MARIA VAN REIGERSBERG, en laat ik

'er,

'er, om 'er een pronkftel van te maaken, de beroemde MARIA VAN UTRECHT, huisvrouw van JOAN VAN OLDENBARNEVELD, bijvoegen; deze om het verbergen van haaren man, geene om het doen ontkomen van den haaren, en de derde om haar fnedig antwoord aan Prinfe MAURITS, ten einde om haaren gemaal nog na zijnen dood voor onfchuldig te verklaaren. Voor dat *Haarlem* zig aan de Spanjaarden overgaf, viel het vermoeden op den Heer KIES, als of hij met ORANJE heulde. De Spaanschgezinden zogten hierom hem in handen te krijgen; doch zijne huisvrouw wist hem zo wel te verbergen, dat zijne vervolgers hem niet ontdekten. In dat bedrijf volhardde zij, tot dat haare zwangerheid kenbaar werd. De Schout der Stad *Haarlem*, haar naaste buurman, kwam daarop andermaal huiszoeking doen, zeggende, *dat daar zij bevrucht was, haar man niet verre van de hand kon zijn.* Doch zij, zonder zig te ontzetten, en om het gebrekkige van zijn bewijs aan te toonen, gaf hem ten aantwoord, *dat de weg voorbij de deur lag.* In alle ftilte verlost zijnde, ging zij, daags daar aan, voor de deur ftaan, eerlijk naabootzende, om haar man te beveiligen, het geen ligtvaardige vrouwen dikwijls in fchande doen. KIES geraakte, echter, met meer anderen, in hechtenisfe. Doodlijk zou het met hem afgeloopen zijn, ware het niet dat MAXIMILIAAN VAN BOSSU op de *Zuiderzee* geflagen, en veele aanzienlijke Spanjaarden met hem gevangen waren genomen. Om deze te bevrijden, fpraken de gevangenen van uitwisfelinge. KIES werd op zijn woord ontflagen, om met VERDUGO te *Amfteldam* daarover te gaan handelen. Zijne ftandvastige en getrouwe echtgenoote, willende volftrektlijk hem vergezellen, voer met hem in een open fchuitje van *Haarlem* naar *Amfteldam.* Eenige Hoogduitfche Soldaaten deeden verfcheidene fchooten, kwanswijs ter begroetinge van den Burgemeefter; één der kogels vloog door den arm der braave vrouwe, die den oploopenden aart haars mans kennende, en vreezende dat hij te rug zou keeren om zig op den daader te wreeken, zig verpijnde, en niets ondekte, tot dat eindelijk het bloed, dat over haare kleederen liep, het ongeval openbaarde. KIES wilde met geweld aan land; doch de Schuit voer voort, terwijl zijne halsvriendin alle mogelijke redenen gebruikte, om zijne gramfchap te doen bedaaren. Te *Am-*

ſteldam gekomen zijnde, bragt hij bij VERDUGO ten wege, dat 'er eene uitwisſeling van wederzijde toegeſtaan werd. ALBA was wel wreedaartig genoeg om de *Haarlemſche* burgers te doen dooden; doch het gevaar van de *Spaanſche* Edelen, die in de magt der Nederlanderen waren, hield zijnen bloeddorst in toom. BOSSU, echter, zo als men weet, bleef, op orde van ORANJE, buiten het verdrag. Burgemeeſter KIES werd uitgewisſeld tegen zekeren LIEVE VAN WELDAM. Zij daarna elkander ontmoetende, zeide de Burgemeeſter: *Hoe! is uw ongeluk zo klein, of het mijne zo groot, dat een Brouwer van Haarlem tegen een' Heer als gij zijt kan opwegen?* waarop deze antwoordde: *Ik zou het mij niet belgen, al hadde ik tegen een Brouwers knecht moeten uitgewisſeld worden.*

Zie HOOFT, *Ned. Historie*, p. 338, VAN MEETEREN, p. 93.

BREDA, of *Breede-Aa.* De Baronnie, die dezen naam draagt, grenst ten noorden aan *Zuid-Holland*, en in 't bijzonder aan de Heerlijkheden *Geertruidenberg*, *Hooge Zwaluwe* en *Zevenbergen*; ten oosten aan de Meijerij van *'s Hertogenbosch*; ten zuiden aan 't land van *Turnhout*, 't Graafſchap *Hoogſtraaten*, en 't land van *Reijen*; en ten westen aan 't Markgraafſchap van *Bergen op den Zoom.* De lengte dezer landſtreeke, van het oosten tot het westen, wordt op negen uuren gaans bepaald, en de breedte, van het noorden naar 't zuiden, op bijna zeven uuren; voort de geheele omtrek op agt-en-twintig uuren. De grond word gezegd zeer vruchtbaar te zijn, in het voortbrengen van graanen; hebbende boven dien goede weilanden, hoewel de beesten 'er zig meest voeden met het geen zij langs de wegen vinden. Hout was 'er zeer welig. De Schaapenteelt is 'er talrijk. Het wild, dat 'er overvloedig is, houdt men voor het ſmaaklijkſte; de *Bredaſche Kapoenen* zijn alom geroemd. De riviertjes, die de Baronnie bewateren, zijn *de Donge*, *de Aa*, of *Weerreis.* De *Mark* neemt zijnen oorſprong in het Graafſchap *Hoogſtraaten*; loopt door een groote Sluis in de Stad *Breda*; ontvangt vervolgens eenige vaarten; ſtroomt daarmede voorbij *Zevenbergen*, den *Oudenbosch* en *'t Zant* naar buiten, alwaar zij de *Barlaak*, gemeenlijk de *Blaak*, genaamd wordt, en valt vervolgens in den

Din-

Dintel, die zig bij *Prinſeland* in 't *Volkerak* ontlast. Langs dezen is al de vaart van daar naar *Holland* en *Zeeland*. De *Donge* ontſtaat in de Meijerije van *Turnhout*, en loopt bij de Stad *Geertruidenberg* in den verdronken *Zuidhollandſchen Waard*. De *Weerreis*, *Wegreis* of *Aa*, die zig bij *Breda* met de *Mark* vereenigt, neemt zijnen aanvang uit de Heide, in 't land van *Reijen*. Door deze Baronnie loopen verſcheidene andere beekjes, die de op zig zelven ſchoone landsdouw zulk een ſieraad bijzetten, dat Prins MAURITS deze ſtreek zijn *Brabandsch Paradijs* plagt te noemen.

Deze Baronnie is eene zeer oude Heerlijkheid; zij maakte voorheen een gedeelte van het Graafſchap *Strijen* uit. Als eigenaars daarvan ſtaan bekend; WITGER, Graaf van *Strijen*, daar aan gekomen door ervenis van GEERTRUID, dochter van PIPIJN, eerſte vrouw van dit gewest. WITGER DE EERSTE, die ſtierf Ao. 680. WITGER DE TWEEDE, in 700, en WITGER DE DERDE, Ao. .... WALBERT, getrouwd met KUNEGONDA, dochter van DIRK, Graave van *Kleef* en *Teiſterband*, ſtierf 759. WITBERT ſtierf in .... ELBERT ſtierf 840. WITGER DE VIERDE, 888. WITGER DE VIJFDE ...... HELSONDIS, gehuwd met ANSFRIED, Graaf van *Teiſterband* en *Huy*, welke beiden naderhand den Geestlijken Staat aanvaard hebben. ANSFRIED werd Bisſchop van *Utrecht*, en HELSONDIS ſtichtte, in 992, het klooster te *Thoor*. BENEDICTA, Graavin, en eerſte Abdis van 't gemelde klooster, overleede in 't jaar 1000. RANIGER, haar broeder, verdeelde zijn Graafſchap, in 1039, tusſchen zijne twee zoonen, ſchenkende *Strijen* aan LAMBERT, en *Breda* aan HENDRIK.

HENDRIK voornoemd, de eerſte Heer van *Breda*, ſtierf 1090. ENGELBERT overleed ...... HENDRIK DE TWEEDE ſtierf 1125. ARNOUT, 1150. GODEVAART ...... GODEVAART DE TWEEDE, gaf zig met zijn land in Leenmanſchap aan zijn' behuwd' neef, den Hertog van *Braband*, in 1190 en 1212, en ſtierf in 1216. GODEVAART DE DERDE ſtierf 1223. HENDRIK ſtierf kort daarna. GODEVAART DE VIERDE ſtierf 1246. HENDRIK DE DERDE, omtrent 1260 geſtorven. HENDRIK DE VIERDE ſtierf in het jaar 1270. ALEIDA ſtierf, met haaren man HENDRIK VAN LOVEN, in 1272. RASO VAN LEIDEKERKE, eerſte Heer van *Boelaar*, naderhand van *Breda*,

Ppp 5 ſtierf

ftierf zonder kinderen, in 1312. PHILIPS, na den dood zijns broeders, Heer van *Breda*, ftierf Ao. 1324. ADELISSE, zijne dochter, getrouwd met GERARD, Heer van *Rasfeghem*, Heer en Vrouw van *Breda*. Deze verkocht het land van *Breda* aan Hertog JAN VAN BRABAND, die het gaf, Ao. 1339, aan WILLEM VAN DUVENVOORDEN, Heer van *Oosterhout*, welke het bezat tot in den jaare 1350, wanneer hij het verkocht aan JAN VAN POLAANEN, Heer *van der Lek*, voor drie en-veertig duizend guldens halfingen.

JAN VAN POLAANEN, Heer *van der Lek*, overleed in het jaar 1384 JAN VAN POLAANEN *de Tweede*, trouwde eerst met MARIA, bastaart van JAN, Hertog van *Braband*, en daarna met ODILIA, Gravinne van *Solms*; hij ftierf Ao. 1394. JOHANNA, een dochter uit zijn tweede huwelijk, trouwde, in 1403, met Graaf ENGELBERT VAN NASSAU; deze ftierven 1443 en 1446; JAN VAN NASSAU, getrouwd met MARIA, Gravinne *van Loon*, overleed 1475. ENGELBERT DE TWEEDE, Graaf van *Nasfau*, ftierf zonder kinderen, Ao. 1504. HENDRIK, Graaf van *Nasfau*, werd, na den dood van zijnen oom ENGELBERT, Heer van *Breda*, en ftierf 1538. REINIER, Graaf van *Nasfau*, werd, na het affterven van zijnen moederlijken oom PHILEBERT VAN CHALONS, Prins van *Oranje*, Heer van *Breda*, en ftierf 1544. WILLEM DE EERSTE, volgens testament van REINIER VAN NASSAU, tot Heer van *Breda* aangefteld, ftierf 1584. PHILIP WILLEM, oudfte zoon van Prinfe WILLEM DEN EERSTEN, Heer van *Breda*, ftierf zonder kinderen, Ao. 1618. MAURITS, Prins van *Oranje*, ftierf 1625. FREDRIK HENDRIK, 1648. WILLEM DE TWEEDE overleed 1650. WILLEM DE DERDE, Ao. 1702. JOHAN WILLEM FRISO, 1711. WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, overleeden in 1751, werd opgevold door zijnen zoon, den tegenwoordigen Erfftadhouder, Prins WILLEM DEN VIJFDEN, geboren den 8ften Maart 1748.

De oppermagt over deze Baronnie, niettegenftaande zij, van tijd tot tijd, door zulke uitmuntende Baronnen is bezeten, behoort aan de Algemeene Staaten, die 'er dezelfde lasten heffen, als in andere Generaliteitslanden. De Baron van *Breda*, als Leenman van Hunne Hoog Mogende, moet, bij de aanvaarding, zijn Leen voor den Raad van *Braband* komen verheffen. Dit niettegenftaande bezit hij 'er aanzienlijke voorrechten, zo van aanftellin-

linge der regeeringsperfoonen in de Stad en ten platten lande, als de verkooping der ampten in de geheele Baronnie, die hem jaarlijks aanzienlijke fommen opbrengen. Ook behooren aan hem alle koornmolens, in de Stad en op 't Land. Zijne inkomften worden bovendien nog grootlijks vermeerderd, door de Tienden en Heere-rechten; door de Kerklijke goederen, die hem meestal toebehooren, doch uit de eene helft van welke de jaargelden der Predikanten, Voorleezers, Schoolmeesters en Organisten, zo in de Stad als op het Land, betaald moeten worden, wordende de andere helft van die tractamenten door den Raad van Staaten betaald. In de Baronnie van *Breda* telt men, behalven de Hoofdftad, agttien Vlekken en Dorpen; het getal der bewooners wordt begroot op dertig duizend en agt honderd. Eer wij tot de befchrijving van de Stad overgaan, zullen wij het Kasteel befchouwen.

BREDA. (*Kasteel van*) Zeer waarfchijnelijk hebben de Heeren van *Breda*, geduurende het verblijf der *Deenen* en *Noormannen* in deze landftreek, hunne woonplaats gehad te *Zundert*, op het huis te *Laar*. Maar na dat Heer HENDRIK het Kasteel, dat voortijds, zo men wil, door de *Deenen* gebouwd was, in 't jaar 1124 ingenomen, en de torens en fterkten daarvan ter nedergeworpen had, hebben zijne nakomelingen hun Hof op den Burgt gehouden; naar welke Burgt, *Bruneshem* genaamd, eenige jongere zoonen der Heeren van *Breda*, en wel laatstlijk ARNOUD VAN LOVEN, zig genoemd hebben. Dit oude Slot lag binnen den Wal en Gracht van het tegenwoordige Kasteel, ter plaatfe alwaar het *Reigersbosch*, 't welk in de belegeringe van 1624, door die van de Stad, werd omgehouwen, geftaan heeft; voor ruim een eeuw waren de grondpalen van de brug nog overig.

JAN VAN POLAANEN, hier vóór onder de Heeren van *Breda* gemeld, deed de gemelde oude Burgt omverwerpen, en, omtrent het jaar 1350, een aanvang maaken met de bouwinge van een nieuw Kasteel, dat in 1362 eerst voltooid werd, en waarvan heden, bij de Kapel van het Kasteel, nog een vierkante hoektoren, met een ftuk van het gebouw, te zien is.

Het nieuwe Kasteel, of binnenfte Hof, dat het *Donjon*, genoemd

noemd wordt, en met een bijzondere gracht omgeeven is, heeft HENDRIK, Graaf van *Nassau*, begonnen te timmeren in het jaar 1536, onder opzicht van den vermaarden *Italiaanschen* Bouwmeester BOLOGNE, die een groot gedeelte daarvan, naamlijk alle de gebouwen en vertrekken aan de rechterzijde van den ingang; benevens de groote zaal, nog vóór het overlijden van den Graaf (1538), voltooid heeft. REINIER, Prins van *Oranje*, bevorderde, na den dood zijns vaders, dien bouw merkelijk. Doch zijn ontijdige dood, de onmondigheid van Prinse WILLEM DEN EERSTEN en de daarop volgende binnenlandsche beroerten en oorlogen waren grootendeels oorzaak, dat de voltooijing, aan de linkerzijde van den ingang, niet eer geschiedde, dan ten tijde van Prinse WILLEM DEN DERDEN; wordende hetzelve, in den jaare 1696, door den Bouwmeester ROMANS voltrokken, en gebragt tot zulk een' staat, dat het voor een der nitmuntendste nederlandsche Paleizen niet behoeft te zwichten. Deszelfs luister verdient, onzes oordeels, eene uitvoeriger beschrijving.

Van het buitenste plein, doorgaans het *Kasteels Plein* genoemd, komt men, door middel van een brug, liggende over de gracht, die het Kasteel van de Stad afzondert, door een zeer fraaije poort, die met veel lof- en beeldwerk, als mede met de wapenen van Keizer KAREL DEN VIJFDEN, van HENDRIK, Graaf van *Nassau*, en van deszelfs gemalinne CLAUDE DE CHALONS, versierd is, op een zeer groot voorplein, met schoone linden beplant; vanwaar men, ter linkerzijde, over een steenen brug, bezet met de wapens van REINIER, WILLEM, PHILIP WILLEM en MAURITS, Prinsen van *Oranje*, gaat naar de Poort van het binnenkasteel. Boven de gemelde Poort ziet men een ruime Nis, voormaals verordend om daarin het standbeeld van Graaf HENDRIK te plaatsen. Boven dezelve ziet men nog heden deszelfs wapen, en daaronder, in gouden letteren, den voornaam van dien Vorst.

Vervolgens komt men op een vierkante binnenplaats, lang honderd zeven-en-dertig, en breed twee-en-negentig voeten, omringd van eene opene galerije, die tien voeten breed, en ondersteund is door blaauwe arduinsteenen pilaaren, naar de

De-

Dorische Bouworde. Tusschen derzelver Kapiteelen ziet men veele hoofden van *Romeinsche* Keizeren, als mede van *Griek-sche* en *Romeinsche* Krijgshelden en Wijsgeeren, allen in medail-jon. Onder deze Galerij werd nog voor eenige jaaren bewaard, de vergulden wagen, waarmede Prins WILLEM DE EERSTE, twaalf jaaren oud zijnde, in de *Nederlanden* gekomen is.

Aan het einde van deze plaats, recht over de Poort van den ingang, ziet men een overheerlijken trap, mede van blaauwe ar-duinsteen zeer kunstig gemaakt, throonswijze overdekt, en met verscheidene pilaaren, van de bovengemelde Orde, ondersteund, midsgaders met veele beelden, wapens en lofwerk versierd; langs welken trap men, door verscheidene wegen, opklimt in een zeer groote en geheel op pilaaren gevestigde Zaal, die de gantsche achterzijde van 't Kasteel beslaat, zijnde honderd zes-en-zestig voeten lang en negen-en-dertig breed. Uit het midden van deze Zaal gaat men neder in de Kapel, door Heer REINIER gebouwd. ANNA VAN EGMOND, Graavin van *Buuren*, eerste gemaalin van Prins WILLEM DEN EERSTEN, heeft deze Kapel door GREGORIUS SILVIUS, Bisschop van *Raguza*, en Vicaris van ROBBERT VAN BER-GEN, Bisschop van *Luik*, doen inwijden.

Van gemelde Zaal gaat men verder, door twee groote deuren, in een Galerij, die, even als de benedenplaats, de gantsche Bin-nenplaats omringt, en insgelijks onderfteund is van blaauwe ar-duinsteene pilaaren, naar de *Jonische* Orde; zijnde dezelven om-trent een derde gedeelte in den muur gevat, en tusschen welken de vensters geplaatst zijn. Achter deze Galerijen, zo boven als beneden, vindt men een menigte prachtige vertrekken, waarin, onder andere sieraadjen, uitmunten de zeer kunstig met goud en zijde doorweevene Tapijten, verbeeldende de oude Graaven en Graavinnen van NASSAU, alsmede de Prinsen en Prinsessen van ORANJE, Heeren en Vrouwen van *Breda*, allen levensgrootte, te paard zittende. Men houd deze kunststukken voor het fraaiste tapijtwerk, dat in de *Nederlanden* te zien is.

Boven de gemelde vertrekken is nog een derde verdieping, op dezelfde wijze als de twee voorigen, bestaande uit een Galerij, mede steunende op arduinsteenen pilaaren, van de Corintische Orde, die ook bijna voor een derde gedeelte in den muur gevat

zijn.

zijn. De Galerij is voorzien van veele kamers, tot gebruik der Hofbedienden geschikt.

Beneden ter zijde van de Kapèl vertoont zig nog heden de vierkante hoektoren, met een stuk oud getimmerte, het eenigste overblijfsel van de Burgt, door gemelden JAN VAN POLAANEN, in den jaare 1350 gebouwd. In dezelve zijn tegenwoordig de kelders en keukens geplaatst.

Tegen het voorste plein, of den ingang van de Stad in het Kasteel, ziet men nog eene Galerij, wier voorgevels eertijds verguld waren. Deze heeft de lengte van honderd vijf-en-veertig en de breedte van zes-en-twintig voeten, en rust op vier-en-dertig pilaaren van blaauwen arduinsteen; waaraan, ten oosten, bij wijze van bolwerk, uit de gracht, door HENDRIK VAN NASSAU, is opgetogen een zwaar gebouw, genaamd het *Blokhuis* of *Bolwerk van 't Kasteel*, met een uitstekenden toren, die de *Plombe* genaamd wordt, en voor dezen de woonplaats was van Graave HENDRIK, Prins REINIER en Prins WILLEM, welke het *Donjon* hielden voor een verblijf van Vorsten en Heeren, die hun kwamen bezoeken. Aan de andere of westzijde is insgelijks een hoog gebouw, alwaar de Rekenkamer van het huis van *Nassau* gehouden werd, zelfs ten tijde der *Spaansche* Regeeringe, bij afzonderlijke Raaden van het jaar 1568 tot 1577, en van 1581 tot 1590. Van het midden dezer Galerij gaat men recht uit naar den Watermolen, die op 't water van *de Mark* maalt; zijnde deze molen, ten tijde van Graaf HENDRIK, mede bolwerkswijze uit het water opgebouwd, en boven met veele kamers en vertrekken voorzien, alwaar de Markgraavin VAN ZENETTE, de Graaf VAN BUUREN, PHILIP WILLEM, vóór zijn vertrek naar *Leuven* en vervoering naar *Spanje*, Prins MAURITS, en anderen, eenigen tijd, hun verblijf gehouden hebben. Bij dezen watermolen, ten westen, is door Prins REINIER gebouwd een zeer ruim Tuighuis, waarin een groot getal geschut, en veelerlei wapentuig, den Heeren van *Breda* toebehoorende, weleer plagt bewaard te worden, door den Koning van *Hongarijen*, aan 't huis van *Nassau*, wegens gedaane diensten tegen de Turken, voormaals vereerd, als ook vier-en-veertig zo groote als kleine stukken metaalen geschut, door FERDINAND, Koning van *Kastiliën*, aan Graaf HENDRIK, in 't jaar 1531, geschonken;

ken; al het welke naderhand, op bevel van den Hertog van ALBA, daaruit genomen en vervoerd is. Het wapenhuis dient tegenwoordig voor een Magazijn van krijgstuig der Algemeene Staaten. Nevens dit Magazijn loopt de uitwatering van den watermolen, waar langs men, uit de gemelde rivier *de Mark*, allen voorraad, met weinige kosten en moeite, door de Sluis kan aanvoeren. Hier door was het ook, dat het beruchte Turfschip, waarmede (1590) het Kasteel en vervolgens de Stad veroverd is, werd ingehaald. Aan de oostzijde van die gracht, omtrent het achterhof van het Kasteel, ziet men nog eenige blaauwe arduinsteenen in den muur uitsteeken, ten gedenkteken van het roemwaardige bedrijf; hebbende, zo men wil, het Turfschip daar aan vast gelegen. Aan beide zijden van deze Sluis, tegen de haven, staan twee groote ronde gebouwen, waarvan het eene tot een Kruidmagazijn, en het ander tot 's Lands Turfschuur gebezigd wordt. Binnen het Kasteel, oostwaarts, gaat men over een brug, in het jaar 1739, op order van wijlen zijne Hoogheid, den laatstoverledenen Prinse van *Oranje*, over de Stadsgracht geslagen, in den vermaaklijken Hof van *Valkenburg*, dus genaamd, om dat 'er voorheen het Vogelhuis stond. Graaf HENDRIK, meermaals genoemd, deed, 1532, dit huis afbreeken, en kocht 'er veele Erven bij, ter aanlegginge van een wijduitgestrekten tuin vóór het Kasteel. Deze hof, welke drie morgens lands besloeg, bestaat thans in een groot perk, omheind van hooge beukenhaagen; voorts in zeventien bijzondere palm- en grasperken, in ieder van welke een wit gepleisterd standbeeld geplaatst is. Ten noorden ziet men een Terras uit den grond gemetzeld, lang drie honderd drie-en-twintig schreden, breed zestien en hoog zes voeten, beplant met een rei hoogopgaande Lindeboomen; waaraan zig, ten oosten, een digt bewassen bosch van Linden- en Beukenboomen, met veele wandeldreeven doorsneeden, vertoont. Ten zuiden zag men voorheen nog een klein bosch, waarin ongemeen hoogopgaande boomen stonden; hetzelve is, door den zwaaren storm van 't jaar 1717, genoegzaam ten eenemaale vernield. In het volgende jaar werd het verplant en in vier vierkanten verdeeld. De *Valkenburg* strekt de bewooners van *Breda* tot zo een aangenaame wandelplaats, als ergens in de *Nederlanden* te vinden is.

BRE-

Breda, of, gelijk reeds gezegd is, *Breeda-Aa*, een der oudste Steden van *Braband*, zijnde een Stad van den tweeden rang, is gelegen in 't midden van 't Land van *Breda*, agt uuren gaans ten westen van *'s Hertogenbosch*, zeven ten oosten van *Bergen op den Zoom*; tien ten noordoosten van *Antwerpen*, en drie uuren ten zuiden van *Geertruidenberg*. Over den Naamsoorsprong valt minder te twisten, dan wel over dien van andere Steden; doorgaans wordt dezelve afgeleid van de rivier *de Aa*, *Breda* of *Breeda-Aa* genaamd, om dat die rivier, door de zamenvloeijing met *de Mark*, aldaar op zijn breedst is. Zij, die deze benaaming hebben willen veranderen, en afleiden van *Breedenwal*, *Bredaal* of *Bredendam*, hebben zigzelven vergeefschen arbeid verschaft.

Doch de Oudheid van deze Stad is zo gemaklijk niet te bepaalen, vermits alle de oude bewijzen, die 'er voor handen zijn, niet hooger uitstrekken dan tot de Twaalfde Eeuw, waarin *Breda* reeds als een Stad bekend was. Dit gemis van vroegere bescheiden moet toegeschreeven worden aan den brand van 't Stadhuis, (1534) waarin alle de oude Stads geschriften door de vlamme vernield zijn: van hier dat alles wat 'er gezegd word, van Visschers, die dezen oord, reeds in het jaar 888, zouden bewoond hebben, op niet dan gissingen rust.

Wat de Grootte der Stad aangaat, men rekent derzelver omtrek op bijna vijf duizend schreden, of een uur gaans, rondsom de wallen, die, op de genaakbaarste plaatsen, met metzelwerk voorzien en met boomen beplant zijn. Binnen de Stad telt men genoegzaam vijftig Straaten, zo groote als kleine. Het getal der Huizen wordt 'er, behalven de Kazernen voor de Soldaaten, op ruim vijftien honderd begroot, waaronder hedendaags veele nette en modische gebouwen staan. Onder die van den eersten rang munten uit, *het Huis van Renesse*, ook wel *Elderen* genaamd; *het Huis van Assendelft*; *het Huis van Brecht*. De overige adelijke gebouwen zijn in den gemelden brand van 1534 vernield. Behalven de Bezetting, worden de inwooners geschat op bijna elf duizend.

Tot *Breda's* Sterkten behoort een aantal van dertien groote bolwerken en zes poorten; zijnde deze Stad, na dat zij onder de

magt

magt der Staaten gekomen is, en bijzonderlijk ten tijde van Prins MAURITS, ongemeen sterker gemaakt dan ze voorheen was. Deze Vestingen worden nog vrij wel onderhouden. Ook is de Stad voorzien van drie voornaame Marktplaatsen.

Tot de Kerklijke gebouwen en Godsdienstige gestichten van *Breda*, behoort eerst de Groote Kerk, wier oudheid onzeker is, schoon men staande houdt dat dezelve aan de H. Maagd gewijd is. Het is een voortreffelijk gebouw, van buiten en binnen fraai versierd, en van kunstige Orgels voorzien. De Toren pronkt met een zeer goed klokkenspel, en bereikt de hoogte van bijna drie honderd voeten. Vóór den brand van het jaar 1694 moet hij hooger geweest zijn, gelijk men zien kan uit deze *Inscriptie.*

Aldus stond ik te pronk omtrent drie honderd jaaren,
Als eerste Stads juweel, en stofte op trans en naald,
'k Verstrekte een baaken, niet voor Lootsen op de baaren,
Maar voor al wie in hei, woestijnen stond verdwaald.
Tot Bloeimaand elvde zag mijn kruin en ingewanden,
*Van 't b*LIXEM V*l*er* Ver*V*onkt*, I*n*V*a*LL*en en* Ver*B*ra*n*D*en.*

Van binnen is de Kerk versierd met prachtige grafstomben, als die van ENGELBERT DEN EERSTEN, Graaf van *Nassau*, Heer van *Breda*; en van Graaf JAN, zijnen zoon en opvolger; deze is zonder opschrift. Boven gemelde tomben staan de beeltenissen van Graaf ENGELBERT en JOHANNA VAN POLAANEN, aan de eene, en die van Graaf JAN en MARIA VAN LOON, aan de andere zijde, allen knielende en biddende; zijnde de eerste verzeld van ST. JORIS en eenen Heremiet, en de tweede van ST. JAN en eenen Kardinaal. Boven deze beelden, (die, hoewel uit slechten steen gehouwen, echter zeer kunstig zijn,) ziet men de wapenen van *Nassau* en *Polaanen*. Op de grafsteden stond weleer het vermaarde Lieve Vrouwen beeld, waarvan HERMANUS HUGO, in zijn *Belegerd Breda*, zo veel ophefs maakt. Verder vindt men in gemelde Kerk de Grafsteden van JORIS VAN FROENHUIZEN, Kamerling van Graaf JAN VAN NASSAU, gestorven 1512, en van GENOVEVA VAN VERNEBOURG, Graavinne van *Nassau*, overleeden 18

April 1437. In het Choor der Heeren van *Breda* is de grafste be van ENGELBERT DEN TWEEDEN, en deszelfs gemalinne LIMBU VAN BADEN. Voorbij het zelve Choor ziet men de verhevene gr plaats van Heer JAN VAN DER LECKE EN BREDA, gestorven 11 Au gustus 1393; daartegenover die van de Heeren van REINESSE ELDEREN, en meer anderen.

Voorts is te *Breda* de Kleine Kerk, van ouds genaamd *Mar kendaal*, wier oudheid mede onzeker is. De Kapel van *St. Wi delijn*, die mede zeer oud is, werd, in den gezegden brand va 1534, door de vlamme verteerd, doch naderhand weder opge bouwd, en aan 't Bagijnhof gevoegd. In het jaar 1590 schon Prins MAURITS dezelve aan de *Waalsche* Gemeente tot haar gods dienstig gebruik, waartoe dezelve nog heden dient. Het getal de *Gereformeerde* Predikanten is vier, dat der *Waalsche* twee; de *Lutherschen* hebben 'er mede eene Kerk en Predikant. Voorhee had *Breda* nog de Kapellen van *St. Jan*, van *St. Anthonij*, en *St. Joost*, welke niet meer in wezen zijn. Als Vrouwekloosters waren ook aldaar bekend, het *Bagijnhof*, *St. Catharinendal*, dat der *Swarte Susteren* en *Graauwe Susteren*. Volgens Resolutie der Staaten, Ao. 1730 genomen, moet het *Bagijnhof* uitsterven. *St. Katharinendal* is naderhand tot een Illustre en Latijnsche School gebruikt, dat der *Swarte Susteren* tot een Weeshuis geschikt, en dat der *Graauwe Susteren*, bij de overrompeling van *Breda*, door den Heer VAN HAUTEPENNE, gemeenlijk de *Spaansche Furie* genaamd, door de vlamme verteerd. De Priesters der Roomschgezinden aldaar staan onder den Bisschop van *Antwerpen*.

Verder zijn 'er twee Weeshuizen, één voor de Burgerkinderen, en een ander voor de zulke, wier ouderen wel ingezetenen, maar geene Burgers zijn; een Oude-Mannen en Oude-Vrouwenhuis; een Almoesseniershuis; een Gast- en Lazarushuis, als mede een goed Tucht- of Rasphuis.

Onder de Wereldlijke Gebouwen van deze Stad verdient allereerst onze aanmerking het Stadhuis of Raadhuis, staande aan de oostzijde van de Groote Markt. Deszelfs oudheid en eerste stichting is onzeker, schoon 'er blijken voor handen zijn, waaruit men kan afleiden, dat het door de eerste Heeren van *Breda* gebouwd

bouwd is. Dit oude gebouw is mede in den grooten brand van 1534 in een' puinhoop veranderd. Op deszelfs grondslagen werd het nieuwe gebouwd dat, schoon niet prachtig, echter in allen deele aan zijn oogmerk voldoende is. Kort daarbij ziet men de Vleeschhal, een zeer groot en sterk gesticht, in 1613 gebouwd, in plaatse van de oude Hal, die daarna tot een Saalhal bekwaam gemaakt is. Boven de tegenwoordige Hal hebben de Schutters van den *Voetboog*, of *St. Joris*, een zeer ruim vertrek.

Het Gouvernement of de woonplaats der Stadvoogden is door JUSTINUS VAN NASSAU, natuurlijken zoon van Prins WILLEM DEN EERSTEN, die, als Stadvoogd van *Breda*, aldaar tot 1625 zijn verblijf gehouden heeft, in het jaar 1606 gebouwd. In het jaar 1680 werd dit voortreffelijk gebouw, door den Raad van Staaten, verkocht aan WILLEM HENDRIK, Graave van *Hoorn*; deszelfs Gemaalin, ANNA VAN NASSAU, verkocht het voor de somma van 9775 guldens, en 't werd voor het toekomende geschikt tot een vaste woonplaats der Gouverneurs. Verder behoort hierbij genoemd te worden de Haven, Vischmarkt, Waag en Kraan.

De Regeering dezer Stad bestaat uit den Drosaart, twee Burgemeesteren, agt Schepenen, tien Raaden, één Griffier, één Thesaurier en één Secretaris. De Drost en Schout der Baronnie van *Breda* is tevens Stadhouder van de Leenen der Baronnie, en heeft, in die waardigheid, de eerste plaats in het Leenhof, dat te *Breda* gehouden wordt; 't welk, behalven hem, uit elf Raaden, waaronder een Griffier is, bestaat. Als Drossaart zit hij vóór in de Burgerlijke Regeering, en als Schout spant hij den regtbank van Schepenen. Hij verbeeldt den persoon van den Baron, en bekleedt dus een aanzienlijk ampt, welks inkomsten wel op agt duizend guldens geschat worden. Hij zendt den Baron van *Breda* jaarlijks eene benoeming van Burgemeesteren en Schepenen, die daaruit, naar welgevallen, eene verkiezing doet, of anderen benoemt. Somtijds heeft hij ook wel een' Stedehouder onder zig, zo als nog plaats had toen de Graaf VAN RANDWIJK dit ampt bekleedde. Burgemeesteren en Schepenen zijn, in het bekleeden van hunne waardigheid, verpligt, zig naar de instructiën, wetten en reglementen, die van tijd tot tijd verbeterd zijn, en veel overeenkomst met die van *'s Hertogenbosch* hebben, te ge-

draagen; en volgens die ſtaat het hun ook vrij, beſchikking te doen over mindere ampten.

De Handel te *Breda* was eertijds veel bloeijender en aanzienlijker dan tegenwoordig; zijnde dezelve, geduurende de binnenlandſche beroerten, meest verloopen, en naar *Holland* en *Zeeland* verleid. Echter maakt men 'er nog Laken, doch op verre na zo veel niet als voorheen. Ook is de verzending van 't *Bredaagsch Bier* krachtig verminderd. Met dat alles heeft men nog geene reden van klaagen, doordien 'er bij aanhoudendheid nog een aanzienlijke handel, uit *Holland* en van elders, over deze Stad gedreeven wordt: want de goederen, welke naar *Maaſtricht*, *Luik*, *Aaken*, *Verviers* en andere plaatſen worden verzonden, worden meestal op *Breda* ingeſcheept, en vandaar te land, ter vermijdinge van de zwaare tollen op de *Maas*, naar gemelde plaatſen vervoerd, en zo ook weder te rug.

Dat *Breda* voorheen een plaats van veel koophandel en vertier moet geweest zijn, kan men opmaaken uit het getal van wel dertig Gilden, die aldaar gevonden worden; zij zijn die der *Timmerlieden*, *Kramers*, *Lakenkoopers*, *Zilverſmeden*, *Schrijnwerkers*, *Brouwers*, *Kuipers*, *Smits*, *Mandemakers*, *Vischkoopers*, *Hoedemakers*, *Schippers*, *Schoenmakers*, *Chirurgijns*, *Metzelaars*, *Bakkers*, *Kleermakers*, *Glazemakers*, *Linnewevers*, *Korenmeters*, *Brandewijnſtokers*, *Kraankinders*, *Houtkoopers*, *Knoopmakers*, *Vleeschhouwers*, *Binnen-Voerlieden*, *Buiten-Voerlieden*, *Tinnegieters*, *Wijnkoopers* en *Bierkruijers*. Het eerſte, zijnde het oudſte Gild, is opgericht in den jaare 1443, en het laatſte of jongſte in 1681.

Van de Schutterijen zijn binnen deze Stad drie Gilden of Broederſchappen, die door de Heeren van *Breda*, van tijd tot tijd, opgericht en met veele voordeelen begiftigd zijn. 't Eerſte en oudſte is de *Kamer of Broederſchap van den Edelen Hantboog* of *St. Sebastiaan*. De meer dan eens gemelde vernielende groote brand is oorzaak dat de oudheid dezer Kamer onbekend is. De gezegde Schutters houden thans hunne vergaderplaats op de kamer boven de Waag, hun door de Magiſtraat vergund. Voorheen hadden zij hunne *Doele*, buiten de oude *Gasthuis Poort*, doch nu omtrent de *Gasthuis Velden*, gelijk mede hunnen *Schutboom*

boom buiten de *Ginnekes Poort*, in de Zantbergen, alwaar zij jaarlijks op *St. Jansdag* naar den vogel schieten. PHILIP WILLEM, Prins van *Oranje*, trok, om zijne achting voor deze Broederschap te betoonen, in het jaar 1609, met dezelve uit, en schoot mede naar den *Papegai*. Hiertoe behooren één Overdeken, twee Dekens, twee Oudermannen en twee Bosmeesters.

De tweede is, de *Kamer van den Voet- of Kruisboog*, in Stads papieren *Oude Schutten*, of het *Oude Gild van St. Joris*, genoemd. Deze is ook in het begin van de vijftiende eeuwe, zo niet vroeger, reeds in wezen geweest, en stond van dien tijd af mede in groote achtinge bij de Heeren van *Breda*. Gemelde PHILIP WILLEM herstelde dezelve, Ao. 1617, in haaren voorigen door de beroerten bezwalkten luister. Over deeze Kamer staan als hoofden één Overdeken, twee Dekens, vier Oudermannen en één Bosmeester.

De derde, *de Nieuwe Schutters* of *Kloveniers*, ook wel het *St. Anthonies Gilde* genoemd, is door Prins WILLEM DEN EERSTEN opgericht; zij gebruiken de hedendaagsche soort van wapenen, te weeten de Bussen. Deze Schutters hebben hunne vergaderplaats op de bovenzaal van het Stadhuis, die, door het verval van 't *St. Joris Gild*, ledig staande, hun door gemelden Prins en door de Magistraat vergund werd. Zij hebben hunne *Doele* omtrent de *Gasthuis Velden*, en tot bestuurders éénen Hoofdman of Overdeken, zijnde den Drossaart van *Breda*; voorts twee Dekens, vier Oudermannen en éénen Bosmeester. Behalven deze Broederschappen, had men te *Breda*, in vroegere jaaren, en zelfs van oude tijden af, ook Rederijkers Kamers. De oudste van gantsch *Braband* is *De roode Roos van Leuven*, die den naam had van *Vreugdendaal*; haare zinspreuk was *Wij Vatten Geneugt*, en haar wapen een *Berkenboom*. Deze Kamer is, in 't jaar 1738, zo door uitsterving als anderzins, geheel vernietigd.

Behalven de gemelde drie Schutterijen, bestaat de Burgerij van *Breda* uit zes Kompagniën, die ieder haaren Kapitein, Luitenant, Vaandrig en andere Officieren hebben. Zij zijn verdeeld in verscheidene rotten, die beurtlings de nachtwacht op het Stadhuis waarneemen. Van de Kompagniën is de Heer Drossaart Kolonel. Gezamentlijk genieten ze veele en bijzondere Voorrechten,

ten, alle welke hun in het jaar 1637 toegestaan, en in 1737 nader bevestigd zijn.

Wat aangaat de Bezetting, deze is nu eens meer en dan eens minder. In het jaar 1738 bestond dezelve uit bijna zestien honderd man: want toen lagen in *Breda* drie Esquadrons, ieder van drie Kompagniën Ruiterij, en twee Regimenten, één van tien en één van twaalf Kompagniën voetvolk.

Aan het voortbrengen van Vermaarde Mannen, in alle takken van Geleerdheid, heeft het *Breda* zo min als andere Steden ontbroken. Volgens ons plan noemen wij hier alleenlijk de naamen van hun, die aldaar, zo in de Stad als op 't Land van *Breda*, te voorschijn gekomen zijn en gebloeid hebben. RUDOLPHUS VAN DER BEEKE, een voornaam Dichter en Historieschrijver, overleed te *Rome* Ao. 1403; ANSELMUS SMIT of FABER, stierf te *Florence* 1440; GUILLELMUS ABSELIUS, overleed 1471; GERARDUS DE BREDA, LAURENTIUS VAN ROZENDAAL, ANTONIUS BUYSEN of BAFENIUS, THOMAS VLAS, JACOBUS ZWETUS, ADAM VAN DER KEZEL, MELCHIOR NEIPERUS, en HUBERTUS RIETMAKERS. Sommigen stellen onder dezen ook EMANUEL VAN METEREN, schoon te *Antwerpen* ter wereld gekomen zijnde; voorts JAN VAN HEGELSOM, ADRIAAN HAVERMANS, JAN VAN VLIET, CHRISTOFFEL VAN KAMPEN, WILLEM KEIJEN, MATTHIJS BRIL, MEERTEN VERHOEF, T. E. VAN GOOR, enz.

Het Wapen der Stad *Breda* bestaat in drie zilveren *St. Andries Kruisſen*, op een rood veld; welke tekenen men ook vindt op de bezegeling van het groot voorrecht, aan die van *Breda* verleend, door Heer HENDRIK DEN DERDEN, in het jaar 1252; zijnde dezelve waarschijnelijk gemaakt of ontleend van het oude wapen van *Strijen*, dat drie *St. Andries* kruisſen op een gouden veld heeft. De oudste zegels dezer Stad vindt men afgebeeld in VAN GOOR's *Uitvoerige Beschrijving van de Stad en het Land van Breda*, p. 60.

Reeds menigmaal gezegd hebbende, dat het vuur de oudste gedenkstukken van *Breda* verteerd heeft, is het ondoenlijk, volgens echte bewijzen, van de aloudste voorvallen of noodlotten dezer Stad te gewaagen; doch behalven die, zullen ons nog rampen genoeg, *Breda* betreffende, te vooren komen. Wij maaken dan van de Geschiedenisſen dezer Stad eenen aanvang met het

jaar

jaar 1489, toen Heer JAN VAN NAALDWIJK, met een groote menigte krijgsvolk, van *Rotterdam* naar *Geertruidenberg* kwam afzakken, ter belegeringe van die Stad, welke hij ook innam en 'er zig in verschanste. De *Dordrechtenaars* en *Schiedammers* trokken, zo spoedig zij 'er de weet van hadden, derwaarts, om hem van daar te doen verhuizen. Dewijl hun dit mislukt, vielen zij in het *Land van Breda*, en bedrevenen 'er, met rooven en plonderen, grooten moedwil, en wel tot zo verre, dat Heer JAN VAN DEN WIJNGAARDEN, als Drossaart, zig verpligt vond, de Landzaaten bij een te doen komen, en, van hun vergezeld, tegen de roovende benden optetrekken. Het gelukte hem, na eene hevige schermutzeling, eenigen te verslaan, en anderen gevangen binnen *Breda* te brengen, die hij meest allen deed onthalzen. Om den Heer VAN NAALDWIJK *Geertruidenberg* te doen ruimen, moesten die van *Breda* het geld opschieten, welk hij, bij het gemaakte verdrag, voor zig bedongen had. Te eerder beslooten zij daartoe, uit vreeze dat de Hertog van *Saxen* hem anders door magt van wapenen zou moeten komen verdrijven, waaruit zij zig niet dan grooten overlast voorspelden.

Het jaar daaraanvolgende (1490), op den 27sten van de maand Augustus, werd het beste deel der Stad, door een zwaaren brand, in de assche gelegd.

Ao. 1515 werd de Stad, door een sterke pestziekte, die genoegzaam alle jaaren, tot 1539, vernieuwde, van de meeste harer inwooneren beroofd. Die vrij bleeven en elders een bestaan konden vinden, verlieten *Breda*; zodat het bijna geheel ontvolkt was. In het laatstgemelde jaar werden de nog overig zijnde bezocht van eene nieuwe ziekte, die men de *Zweet-* of *Engelsche Ziekte* noemde, en waardoor 'er mede veelen ten grave daalden.

Allerdeerlijkst was de ramp, die *Breda*, geduurende die onheilen, trof. Op den 29sten van de maand Julij des meergemelden jaars 1534, ontstond, des morgens om negen uuren, de reeds aangehaalde verschrikkelijke brand, bij de Kapel van *St. Jan*. De weinige en zieke bewooners waren buiten staat om middelen van tegenstand te kunnen doen; dus de brand met zulk een geweld voorging, dat binnen weinige uuren bijna dertien honderd

huizen door de vlammen verteerd werden. Onder dat getal was de Kapel van *St. Jan*, de Kerk van het *Gasthuis*, 't Klooster der *Swarte Susteren*, de Kapel van *St. Wendelin*, de gebouwen van het Klooster van *St. Katharina ten Dal*, behalven de Kerk en Slaapplaatsen, mitsgaders het *Stadhuis*, en alle de daarin bewaard wordende Archiven en oude Gedenkschriften, eenige weinigen alleenlijk uitgezonderd; dus 'er niets overig bleef dan de *Groote Kerk* en omtrent honderd zestig huizen.

In het jaar 1542 werd een zeer groote menigte, zo Krijgsknechten als Ingezetenen van *'t Land van Breda*, onder geleide van REINIER, Prins van *Oranje*, door MAARTEN VAN ROSSUM bij *Antwerpen* verslagen. Prins WILLEM DE EERSTE werd aldaar, in het jaar 1552, op den 20sten van de maand Maart, met groote pracht, als Heer ingehuldigd. In het zelfde jaar leed *Breda*, door een hoogen watervloed, wederom groote schade.

Als Hertog van *Braband* ontving PHILIPS DE TWEEDE aldaar, op den 22sten September 1556, met de heerlijkste pracht, de huldiging. Van geen minder belang was 'er, in 't jaar 1566, de bijeenkomst van bijna vierhonderd misnoegde Edelen, welke vergadering belegd was door LODEWIJK, Graaf van *Nassau*, en PHILIP VAN MARNIX; wordende toen den grond gelegd tot het zo vermaarde *Verbond en Smeekschrift der Edelen*, op den 5den van de maand April van het gemelde jaar, aan de Hertoginne VAN PARMA overgegeeven. Gelukkig ware het voor *Breda* geweest, hadde men zig, op den 20sten Augustus, onthouden van de schandelijke beeldstorming; dan dezelve werd aldaar, zo als in andere Steden, geduurende twee dagen en nachten, met de grootste woede voortgezet. Zelfs moesten 'er meer dan vijftig persoonen aangenomen worden, om de woede te keeren, en het recht te handhaven. Om dit schandelijk bedrijf te beteugelen, besloot de Prins VAN ORANJE 'er oogluikende de vrijheid van Godsdienstoefening toeteftaan. Wij zeggen *oogluikende*: want Zijne Doorluchtigheid weigerde, als Heer van *Breda*, op het Request van de Magistraat, waarbij gemelde vrijheid verzocht werd, zijne toestemming te geeven. Echter deed die Vorst 'er in zijne tegenwoordigheid, den 5den September, den *Religions Vrede* afkondigen, welke niettemin in het volgende jaar, na het verlies van

den

den veldslag bij *Oosterweel*, weder vernietigd werd, en tot in den jaare 1577, toen 'er de Hervormde Godsdienst ingevoerd werd, vernietigd bleef.

ORANJE, in 1567, naar *Duitschland* geweeken zijnde, werd *Breda*, door den Heer VAN SCHOUWENBURG, in naame des Konings van *Spanje*, in bezit genomen; 't volgende jaar verscheen 'er, op bevel des Konings, PIETER VAN QUADREBBE, Heer van *Berchem*, als Stadvoogd. Weinge dagen daarna werden 'er twee benden *Italiaansche* Ruiters in bezetting gelegd; zo als dezen binnen waren, vorderde men van de Stad eene aanzienlijke brandschatting. Staande die invordering verscheen 'er, op den 6den Julij, de Hertog VAN ALBA, dien men, willens of onwillens, een goed gelaat moest toonen. Hij deed 'er, na zijn vertrek, brieven van kwijtschelding afkondigen; dan dezen waren, even als zijn algemeen pardon, zo bedriegelijk ingericht, dat niemant, dan ten koste van zijnen hals, 'er gebruik van kon maaken.

Gemelde Stadvoogd, in 't jaar 1570, bij het overgaan van *Dordrecht*, door 's Prinsen volk gevangen zijnde, zond ALBA 'er in deszelfs plaats ADRIAAN D'ESTOURNEL, Heer van *St. Remij*.

De vredehandeling, tusschen den Koning van *Spanje* en de Algemeene Staaten, maakte *Breda*, in 1575, vermaard; dan daar die handel van geen gevolg geweest is, gaan wij het verhandelde stilzwijgende voorbij. De gemelde Heer VAN ST. REMIJ, in 1577 overleeden zijnde, werd als Stadvoogd gevolgd door F. VERDUGO. In 't laatstgemelde jaar moesten de bewooners dezer Stad grooten moedwil ondergaan, door de knechten van FRONSBERG, die 'er in bezetting lagen. Staande dien overlast, begon de Graaf VAN HOHENLOO de Stad aan alle zijden in te sluiten; hebbende de wegen naar dezelve doen opgraaven. Schoon zijne magt van buiten niet sterker was dan die van binnen, hield hij, echter, aan met des nachts zo veel gedruis te maaken, als of hij ongelijk veel sterker ware.

De Stad dus ingesloten zijnde, waren de Burgers genoodzaakt, vermits de Bezetting niet deed dan soldij vorderen, hun zilver in de munt te brengen, waarvan de Magistraat tusschen de vijf en zes duizend guldens aan vierkante Noodmunten deed slaan, ter waarde van twee guldens ieder; bovendien werden

'er nog bij de vijf duizend guldens aan tinnen penningen geslagen, die op de waarde van drie en vier stui-ers gesteld werden. De eerstgemelde hadden in 't midden *het Stads Wapenschild*, en daaronder een ander, dat van ORANJE; ten teken dat door 's Prinsen last de inwisseling en vergoeding geschied was. Het omschrift was, IN DER NOOD, BREDA 1577. De andere stukjes, ter waarde van drie en vier stuivers, hadden om hoog *een Lelij*; in den rechterhoek *het Wapenschild van Oranje*, en in den slinker dat van *Breda*, welke naam ook in 't midden, en binnen het omschrift NECESSITATIS ERGO 1577, dat is, *noodshalve*, stond; van onder een Z, ter aantooninge van de waarde. De derde of kleinste stukjes, die van lood waren, hadden in 't midden *het Stads Wapen*; ter slinker zijde dat van ORANJE, en ter rechter een *Burgje*, van binnen het opschrift, even als de voorigen. De vierde, van zilver en voor één gulden gangbaar, blijkende zulks uit de talletteren XX, hadden dezelfde figuur en omschrift als de tweede. De vijfde was mede van lood, hebbende een ronde gedaante; in 't midden den naam der Stad en 't wapenschildje van *Oranje*, met het omschrift van de tweede soort.

De Soldaaten, die de Bezetting uitmaakten, hielden hunnen Overste FRONSBERG, geduurende het beleg, op het Stadhuis gevangen. Daarna hem, benevens den Heer VAN KINSINCK, een geheelen nacht aan den Bornput op de Markt met ketenen vastgemaakt hebbende, begeerden zij recht over dezelve gedaan te hebben, onder voorgeeven van trouwloos door hen behandeld te zijn. De Magistraat, schroomende op het Stadhuis te verschijnen, hield haare raadsvergaderingen ten huize van den Drossaart.

Een zeldzaame daad bedreef omtrent dien tijd een Fransch Soldaat. Zijn bloote lichaam zwart gemaakt hebbende, kwam hij, bij nacht, van buiten door de vesten, en na den wal beklommen te hebben, nam hij vandaar het Vaandel weg. De Schildwacht dacht dat hij de Duivel was. De gewaande Duivel dan bragt het vaandel bij HOHENLOO, en werd, na de overgaave der Stad, door de Magistraat daar voor beschonken met eene gouden Noodmunt, ter waarde van negen guldens. Door middel van misleidinge of briefveranderinge werd eindelijk de Graaf van HOHENLOO, op den

7den

7den October 1577, meester van de Stad, en de Heer COENEN met zijne benden aldaar in bezetting gelegd.

ORANJE, na zijne terugkomst uit *Duitschland*, werd aldaar, den 24sten Januarij 1580, met den Aartshertog MATTHIAS op eene plegtige wijze ingehaald. De Inwooners genooten eene tamelijke rust, van dien tijd af tot op den 28sten Junij van het volgende jaar 1581, op welken dag het Kasteel, bij verrasfing, door de *Spaanschen*, werd ingenomen. In dien nacht lagen op het zelve in bezettinge vijf-en-dertig Soldaaten, onder bevel van Kapitein BARVOETS; twee van deze Soldaaten, de eene BALEFRE genaamd, zijnde een *Luiksche* overlooper, en de andere een Zoetelaar, hielden gemeenschap met den vijand. De eerste was dagelijks in de keuken met de bedienden van den gevangenen Heer FRESNIN, en werd, om alle vermoeden te beneemen, door denzelven gedurig gescholden voor dief en struikroover. In dezen nacht stond hij drie uuren achter één op schildwacht. Als 'er een ander kwam om hem af te lossen, wist hij dien, terwijl de vijand reeds werkelijk bezig was met de muuren te beklimmen, van de hand te wijzen, met te zeggen: *Ik wil nog wel wat schilderen.* Door deze verraderij kwam de vijand, zonder veel geruchts te maaken, binnen, en vond het grootste gedeelte der Bezettinge, welke door FRESNIN met een ton bier beschonken was, buiten staat om wederstand te bieden; zij, die nog eenigen tegenweer boden, werden gedood. De Kasteleinesse werd geplonderd, en de Stad ging, na een allermanlijkste verdediging, die niet minder dan tien uuren duurde, in de handen der *Spaanschen* over. De woede en moord, door hen aldaar bedreeven, gaan alle verbeelding te boven. HAUTEPENNE, die dezelve vermeesterd had, werd Stadvoogd, en deed de Burgers, geduurende de jaaren 1582, 1583, 1584 en 1585, vier-en vijftig duizend en negen guldens opbrengen; welke afpersing tot in het jaar 1590 duurde, wanneer het Kasteel, en daarna de Stad, op den 4den Maart, op een zeer zonderlinge wijze, door ADRIAAN VAN BERGEN, Turfschipper, met zijn schip ingenomen werd. Dit geval verdiende, om voor altoos der vergetelheid onttrokken te blijven, eene omstandige beschrijving. Dan, in overweeging neemende, dat de beste Historieschrijvers zulks reeds uitvoerig en verscheidenemaale vóór ons ge-

gedaan hebben, wijzen wij den Leezer, onder andere, naar VAN MEETEREN, BOR, HOOFT, WAGENAAR, *De Batavische Romijn* (*) en veele anderen. Het volgende, echter, als iets aanmerkenswaardigs, zullen wij hier bijvoegen.

Het gerucht had zig zo spoedig niet in de Stad doen hooren, dat het Kasteel, door 't volk, dat ADRIAAN VAN BERGEN in zijn schip verborgen gehad had, bemagtigd was, of de Bezetting der Stad, naamlijk de bende Ruiters van den Markgraaf DEL GUASTO, en vijf vaandels *Italiaansche* voetknechten, onder de Kapiteinen FRANÇISCO VINTIMIGLIA, CAESAR GEURRA, DOMINICO RAPPETTI, JERONIMO GRATIANO en JACOMO FILIASSO, werd zodanig met schrik bevangen, dat zij met geweld de Poort openbrak, en op de schandelijkste wijze de vlucht nam naar *Antwerpen*, laatende de Stad in handen der overwinnaaren van het Kasteel. Wel is waar dat de Burgers, bij deze verandering, van plondering verschoond bleeven; doch het beloop van de twee maanden soldij, die zij aan de Soldaaten, tot deze onderneeming gebruikt, moesten betaalen, werd, daar het getal dier Soldaaten van dag tot dag vermeerderde, zo hoog, dat de schade, bedraagende meer dan 37504 guldens, weinig minder beliep, dan de plondering zou gedaan hebben. Hoe drukkende dit ook voor de Burgers ware, veroorzaakte de overwinning, echter, groote vreugde in de *Nederlanden*, welke vreugde alom openbaar betoond werd. Men sloeg, ter gedachtenis daarvan, penningen, waardoor zo wel de daad als de naam van ADRIAAN VAN BERGEN, en van KAREL HERAUGIER, die, om dit Heldenstuk, tot Stadvoogd aangesteld wérd, vereeuwigd zijn geworden. Meer dan eens hebben de Spanjaarden poogingen gedaan om wederom meester van *Breda* te worden, bijzonderlijk in het jaar 1599; doch alle deze aanslagen zijn hen mislukt.

Dus hadden de Ingezetenen hoop, van alle de geledene onheilen zig een weinig te zullen herstellen; die hoop hield stand tot in het jaar 1603, toen, op den 26sten Junij, een onverwach-te

(*) *Onlangs herdrukt, en bij mij te bekomen.*

te en felle brand, waardoor drie-en-vijftig wooningen in de assche gelegd werden, hen op nieuw in druk dompelde.

Prins MAURITS deed, op den 30sten Mei 1620, te *Breda* eene luisterrijke intrede; beloofde den Ingezetenen zijne bescherming: en dezen gaven hem verzekering van hunne trouw, die zij ook, zo veel in hun was, toonden, geduurende de belegering, op den 20sten Augustus 1624 aangevangen, door AMBROSIUS SPINOLA. Deze belegering werd met alle hevigheid voortgezet tot in het volgende jaar. Bij den aanvang van dezelve werden 'er wederom zesderlei verschillende Noodmunten geslagen; doch vermits alles, wat 'er verricht werd, vruchtloos was, moest de Stad, op den 2den Mei 1625, zig aan de Spanjaarden overgeeven. Dit beleg en de onmogelijkheid van ontzet, wil men, dat, menschlijker wijze gesproken, veel toegebragt heeft tot den dood van Prins MAURITS, die op den 23sten April overleden was. Met deze overgaave werd den Hervormden Godsdienst en deszelfs belijderen aldaar het verblijf ontzegd, waardoor de Stad tevens van haare voornaamste Inwooneren beroofd werd.

FREDRIK HENDRIK ondernam, in het jaar 1637, zig wederom van *Breda* meester te maaken; dat hem, na eene belegering van den 20sten Julij tot den 10den October, eindelijk ook gelukte. De vreugdeblijken, bij deze overwinning, waren niet minder dan de voorgaande, en boven dien veel gelukkiger en min kostbaar voor de Burgers, die, geduurende dit beleg, alle de rampen des oorlogs hadden moeten doorstaan. Op éénen der Gedenkpenningen, bij gelegenheid van deze roemwaardige overwinninge geslagen, leest men, ter eere van *Breda*, deze volgende regelen;

Aan den zeer goeden en grooten God toegewijd.
De gewapende rechterhand van
Zijne Hoogheid FREDRIK HENDRIK, *Prins van*
Oranje,
Te bovengaande alle trappen van oorlogen,
Heeft onder het gezag der
Hoog Mogende, *Vaderen van 't eendrachtige*
Nederlandt.
Eindelijk de Stadt Breda,

Eerst

Eerst vermaart door het verbondt der
Nederlanderen, tegens den
Wreeden Koning,
Daarna vermaarder door de welgeluckte
List van MAURITS *Turffchip,*
En vervolgens allervermaardst
Door het uithongerend beleg van den
Markgraaf Spinola,
Eindelijk door openbaar krijgsgewelt
Aan het Vereenigd Vaderland
En zijn eigen geſlacht,
Den 10 *van Wijnmaandt des Jaars* 1637
Herſteld.

De overwinnaar verſchoonde, zo veel mogelijk, de Ingezetenen, niet alleenlijk van ſchattingen, maar trachtte zelfs hun met alle voordeelen te begunſtigen; het eerſte blijk daarvan zag men in de oprichtinge van het Illustre School.

Weinig ſtoffe verſchaft ons het tot hier toe rustloos *Breda,* van dezen tijd tot het jaar 1650, wanneer, bij de inkomst van Prins WILLEM DEN TWEEDEN, als Heer van *Breda*, alle voorige ſmerten ſcheenen vergeeten te zijn. Geduurende het jaar 1660 hield Koning KAREL DE TWEEDE aldaar, eenigen tijd, zijn verblijf, waaruit de Stad groote voordeelen trok. Geen minder luister en voordeel voor de Ingezetenen viel haar te beurt, toen, in 't jaar 1667, op den 3den Julij, binnen haare muuren, de vrede tusſchen *Engeland* en de *Algemeene Staaten* geſloten werd. In het volgende jaar ontving *Breda* haaren nieuwen Baron, Prins WILLEM DEN DERDEN; zij vertoonde zig als een Stad, wier welvaart van dag tot dag toenam. Ook bleef zij, in de jaaren 1672 en 1673, van den last des oorlogs verſchoond, niettegenſtaande het *Land van Breda*, door de *Franſche* troupen, veel nadeels leed. Van den Brand, in 1694, hebben wij reeds melding gemaakt; deze brand ontſtond door het onweder, en trof meest den Kerktoren.

Bij geene gebeurtenis had *Breda* zig luiſterrijker vertoond, dan in 't jaar 1737, den 11den September, bij de huldiging van den Prin-

Prinse VAN ORANJE, en zijne Koninglijke Gemalinne ANNA, zo met het schieten naar den vogel, met het afsteeken van vuurwerken, het doen van illuminatiën, als andere vreugdebedrijven.

Met den aanvang van het jaar 1747 was wel de weg tot vrede geopend, en ten dien einde binnen deze Stad een Congres belegd; doch het werd zo traag voortgezet, dat men 'er weinig goeds van hoopen kon: en die hoop verdween geheel en al, toen de Onderhandelingen aldaar, op den 20sten Mei, geheel gestaakt werden: naardien de Ministers terug trokken, en *Breda* de eer niet genoot, van den vrede andermaal binnen haare muuren bevestigd te zien: want zulks gelukte eerst in het volgende jaar te *Aaken*. Die eer, echter, genoot de Stad, dat wijlen Zijne Doorl. Hoogheid, binnen haare muuren, de tijding ontving, dat de tekening der Preliminairen ter gemelde plaatse geschied was. In het zelfde jaar (1748) werd aldaar, onder protectie van gemelden Prinse, en onder directie van den Heere CHARDON, een Militair Kweekschool opgericht, waarvan men zig veel goeds beloofde.

Een persoon, zig uitgeevende voor een' man van geboorte, en onder den naam van den Ridder DE VIAL, schoon slechts een Messemaakers zoon in *Frankrijk*, had, geduurende den laatsten oorlog, zijnen gewaanden rang zo wel weeten staande te houden, dat hij zig tot Bevelhebber van een Vrij-Kompagnie in dienst van den Staat bevorderd zag. Doch zig in dien post aan verscheidene misdaaden, zo in de krijgstucht als het burgerlijke, schuldig gemaakt hebbende, was hij aangeklaagd en gevangen genomen. Na eene hegtenis van vijf en een half jaar, werd hij, in het jaar 1752, door den Hoogen Krijgsraad gevonnisd, om met de koorde gestraft te worden, als mede dat zijn lijk, tot een voorbeeld voor anderen, ten toon zou hangen. Dit vonnis aan wijlen Mevrouwe de Gouvernante ter goedkeuringe gezonden zijnde, veranderde zij het, uit aanmerkinge van eenige gedaane diensten in zijne voorgemelde hoedanigheid: zo dat hij onthoofd, en zijn lijk begraven zou worden. Ingevolge van hetzelve werd DE VIAL, tusschen den 16 en 17den Julij 1753, van de Gevangenpoort in *'s Gravenhage* naar *Breda* gebragt, ten einde aldaar, waar hij de meeste feitelijkheden gepleegd had, zijne straffe te ontvangen. De uitvoering geschiedde den 21sten van de laatstgemelde maand.

't Eenig-

't Eenigste dat ons nog van deze Stad te melden staat, is, dat dezelve, in de maand Mei van het jaar 1757, geduurende eenige dagen, vereerd werd met de tegenwoordigheid van wijlen de Vrouwe Gouvernante, van den tegenwoordigen Erfstadhouder, en de Prinsesse CAROLINA; welke hooge personaadjen, door den Prins van HESSEN PHILIPSTAL, als Gouverneur van *Breda*, plechtig ontvangen werden. Zij vertoefden 'er zes dagen, geduurende welken tijd men 'er alle mogelijke blijken van vreugde gaf.

Men heeft een kort Kronijkje van deze Stad, uitgegeeven door JAN VAN VLIET, door ons genoemd onder de vermaarde mannen, in deze Stad voortgebragt. Hij was eerst Schepen, en naderhand, in 't jaar 1653, Griffier. Dit Cronijkje, waarvoor een Almanach geplaatst is, en 't welk in het geheel 18 bladzijden in 4to beslaat, werd door hem uitgegeeven in het jaar 1665. In 't volgende jaar verscheen van hem in druk, *'t Recht van successie, volgens de Costume der Stad en Lande van Breda*; en, in de Latijnsche taale, in 1647, *Quinquatrum Bredanarum Descriptio, sive in Inaugurationem Athenæi Aurasiaci Bredæ solenniter instaurati Poëma*.

De beste en uitvoerigste beschrijving dezer Stad is vervaardigd door den reedsgenoemden Heer THOMAS ERNST VAN GOOR, Schepen der Stad *Breda*, in folio, met fraaije kunstplaaten, in het jaar 1744; van wiens aantekeningen, met die van anderen, wij ons tot dit Art. bediend hebben.

BREDA, (*Gerardus de*) van de Orde der Karthuizers, in het Convent van *O. L. V. Kapelle*, bij *Enghien* in *Henegouwen*, heeft zig, door zijne groote geleerdheid en kennis in de Heilige bladen, beroemd gemaakt; 'er word van hem getuigd, dat hij een man was, zo godvruchtig als geleerd en welsprekende. Behalven een menigte van geschreevene boeken, van hem nagebleven, zijn 'er nog verscheidene gedrukte werken van hem bekend, bestaande allen in Godgeleerde Verhandelingen, in de Latijnsche taale. De tijd, waarin hij geleefd heeft, wordt niet aangeweezen.

BREDA, (*Pieter van*) in het jaar 1630 te *Antwerpen* geboren, werd

werd door HOUBRAKEN gesteld onder de beste Schilders van zijnen tijd; hij versierde zijne landschappen met gebouwen, naar den smaak der Romeinen.

Zie *Schouwburg*, II. Deel.

BREDE, kortheidshalven *Brée* genaamd, is een Dorp in de *Groninger Ommelanden*, ten zuiden van *Warfum*, behoorende aan den Heere Baron VAN ALBERDA VAN MENKEMA. In deszelfs nabijheid liggen de adelijke huizen *Bredeborg* en *Sickengenborg*.

Zie BACHIENE B, bl. 199.

BREDENBACH, (*Tieleman*) geboren te *Emmerik*, alwaar zijn vader Schoolvoogd was, was Doctor in de Godgeleerdheid, en heeft te *Emmerik* en elders veele boeken, zo van hem zelven als van zijnen vader, in 't licht gebragt.

Zie VAL. ANDREAS.

BREDERODE. Op dit Artikel zullen wij eerst afdoen, al 't geen te zeggen is van het Baljuwschap van dien naam; voorts spreeken van het *Huis van Brederode*; van het *Slot van Brederode* in 's *Gravenhage*; van het vermaard geslacht, en dan laaten volgen de kenschets der Doorluchtige Mannen, uit hetzelve voortgesprooten.

Het Baljuwschap van *Brederode* heeft een uitgestrekt rechtsgebied, waarvan de hooge Heerlijkheid weleer door de Heeren VAN BREDERODE, in het aanstellen van den Baljuw, geoefend werd: doch dit recht is, bij afsterven van het laatste mans ooir, aan de Graaflijkheids Domeinen of Staaten van *Holland* en *Westfriesland* vervallen. De tegenwoordige Baljuw en Stadhouder van de Leenen, volgens de laatste aanstelling, geschied op den 28sten Maart 1782, is de Heer en Mr. CORNELIS ASCANIUS VAN SIJPESTEIN, Heer van *Moermonde* en *Renesse*.

De gelegenheid van dit Baljuwschap is bezwaarlijk in een netten omtrek te bepaalen. De meeste Ambachten, die onder deszelfs rechtsgebied behooren, liggen ten noorden aan de Rechtsbanne van 't Baljuwschap *Blois*; die meer zuidwaards liggen, hebben ten oosten het *Wijker Meer*, het *Y* en eenige landen onder

der het Baljuwschap van *Kennemerland*. Ten zuiden word dit rechtsgebied bepaald door dat van de *Vogelenzang*, aan het Baljuwschap van *Rhijnland*, of, om bepaalder te spreeken, aan *Noordwijkerhout* en *Hillegom*, als *Rhijnlands* gevolg. Ten westen heeft het de *Noordzee*, zo wel ten aanzien der bovengemelde landen, als ten aanzien der Ambachten van *Schoorl* en *Kamp*, die, zeer verre afgescheiden van alle andere districten, gelegen zijn in 't noordelijkste gedeelte van *Kennemerland*.

De oorsprong van dit Baljuwschap is zonder twijfel afteleiden uit de groote en heerlijke voorrechten, welke de Heeren VAN BREDERODE, van zeer oude tijden af, bezeten, en die, volgens het algemeene gevoelen, hunnen aanvang genomen hebben in het jaar 980, met de bedeelinge, die men wil door Graaf ARNOUD aan zijnen zoon SICO, SIVAART of SIEGFRIED, welke voor den eersten Heer VAN BREDERODE gehouden wordt, gedaan te zijn; of, gelijk anderen willen, door DIRK DEN DERDEN, zoon van ARNOUT, aan den broeder van SIVAART. Het zou, echter, niet onmogelijk zijn, dat ARNOUT wel eenige beschikkingen gemaakt had, die eerst na zijn overlijden, door zijnen zoon en opvolger, ter uitvoer gebragt werden. Het is bekend dat de goederen dezer Heerlijkheid, ten deele in *Kennemerland*, ten deele in het eigenlijke *Zuidholland*, dat is, tusschen de *Merwe* en de *Lek*, gelegen waren, doch dat alleen die, welke in *Kennemerland* gelegen zijn, den naam daarvan behouden hebben, zo al niet de naam aldaar zijnen oorsprong genomen hebbe, hoewel in *Zuidholland* meerder goederen lagen. Men kan ook niet verwerpen de gedachte van hun, die willen dat de naam van *Brederode*, of *Breederoede*, volgens de oude benaaming, afgeleid moet worden van het oefenen van 't hoogste rechtsgebied, waardoor men een Landrechter verstaan moet. Met het overlijden van WOLPHERT VAN BREDERODE, den 19den Julij 1619, dien men hield den laatsten wetlijken mansoir te zijn, verviel deze Heerlijkheid, gelijk wij boven reeds gezegd hebben, aan de Graaflijkheids Domeinen; zijnde, reeds in het jaar 1599, het oude rechte sterfelijke leen tot een sterfelijk Mansleen gemaakt. Naderhand zijn 'er verscheidene vruchtlooze poogingen gedaan, om deze Heerlijkheid voor een onversterfelijk Erfleen verklaard te krijgen; doch dit

kan

kan alleenlijk betrekking gehad hebben op die goederen, welke in *Kennemerland* gelegen waren: zijnde die in *Zuidholland*, of door de Heeren VAN BREDERODE zelve verkocht, of als onversterfelijke Erfleenen in de vrouwlijke linie overgegaan.

De hooge Vierschaar van dit Baljuwschap wordt gespannen door den Baljuw en zeven Leenmannen, welken één Secretaris toegevoegd is. Deze Baljuw werd (gelijk gezegd is) oudtijds door den Heer VAN BREDERODE aangesteld; thans geschied zulks door de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*. De Leenmannen bedienen hunnen post twee jaaren, waarvan jaarlijks eenigen afgaan, voor welken andere, uit eene Nominatie, door Baljuw en Leenmannen gemaakt, door de Staaten worden gekoozen en aangesteld.

Voorheen was de Baljuw en Stadhouder van de Leenen, boven gemeld, ook Houtvester van de Wildernissen; doch sedert de maand Julij 1749 is in die beide ampten eene verdeeling gemaakt; zijnde de tegenwoordige Houtvester WILLEM ANNE LESTEVENON, Vrijheer van *Hazartswoude*, Drossaard van de Baronnie van *Breda*, Raad in de Vroedschap en Schepen der Stad *Haarlem*; welke Heer, volgens Resolutie van het jaar 1716, met vijf Meesterknaapen, het jagtgericht van *Brederode* uitmaakt; tot welke Meesterknaapen beurtlings drie uit *Haarlem* en twee uit *Amsteldam* en twee uit *Haarlem* gekoozen worden. Zij hebben hunnen Secretaris en Advocaat, en houden hunne vergadering op het Stadhuis of Prinsenhof te *Haarlem*.

De Ambachten, hieronder behoorende, zijn *Zantvoort*, *Tetrode*, *Albrechtsberg* en *Vogelenzang*, *Haarremer-liede*, *Noord-Schalkwijk*, *Schooten*, *Zuid-* en *Noord-Akendam*, *Hof-Ambacht*, *Velzen*, *Schoorl* en *Kamp*; wordende de twee laatstgemelden, volgens de Handvesten van *Kennemerland*, onder *Kennemer-gevolg* gerekend, als zijnde zulke plaatsen, die ook *Kennemer rechten* gekreegen hebben. Alle de overige plaatsen, onder het Baljuwschap van *Brederode* behoorende, worden aldaar noch tot het eigenlijke *Kennemerland*, noch tot *Kennemer-gevolg* betrokken.

Ten aanzien van het Kerklijke, behooren *Velzen*, *Albrechtsberg* en *Zandvoort* onder de Klassis van *Haarlem*; *Schoorl*, on-

der die van *Alkmaar*, zijnde *Kamp* eene Kombinatie met *Groet*. Alle deze Ambagten zullen onder bijzondere Artikelen breedvoerig vermeld worden.

Brederode, (*Huis van*) oudtijds een Kasteel, niet verre van *Haarlem*, en de gewoone verblijfplaats der Heeren van dien naam, niet om dat zij (gelijk fommigen zeggen) den naam daarnaar draagen, of om dat dit hunne eerfte Heerlijkheid was; maar om dat hetzelve door mannen, tot dit geflacht behoorende, gebouwd is, vermoedelijk om nabij het Hof te zijn; welk Hof, toen de Graaven van *Oud-Holland* aangenomen waren tot Graaven van *Holland*, te *Albrechtsberg* gehouden werd, vanwaar het verplaatst is naar *'s Gravenhaage*, alwaar deze Heeren toen ook hun Hof bouwden. De eerfte uitgifte van deze vrije Heerlijkheid of Baanderij van *Brederode*, is tusfchen de *Lek* en de *Merwe*, nu de *Alblasferwaard*; doch federt dat de Heeren van brederode, omtrent het jaar 1418, de Heerlijkheid van *Vianen* behuwlijkten, onthielden zij zig op het Slot *Bateftein*; welke verandering van woonplaats oorzaak geweest is, dat het Slot *Brederode*, door de inlandfche oorlogen reeds zeer verwoest, verder vervallen en niet weder opgebouwd is. Omtrent het jaar 1620 zag men nog eenige ftukken muurs en andere overblijfzelen van dit Slot; hoe dezelven zig toen vertoonden, kan men zien in van rooijens' *Nederlandfche Oudheden*; verder bij smit in zijn *Schatkamer*, bij rademaker in zijn *Kabinet*, enz. Het eerfte afbranden van dit aanzienlijk Slot is gefchied in het jaar 1202, door Graaf lodewijk van loon, en den toenmaaligen Bisfchop van *Utrecht*. In het jaar 1426 werd het, door de *Haarlemmers* en de *Kabbeljaauwfche Factie*, mede vernield; vindende hetzelve geene verfchooning, fchoon het, met dat van *Egmond*, het oudfte en adelijkfte Slot ware. Daar zijn 'er, die meenen dat het Huis *Cijzenburg*, bij of omtrent *Dordrecht*, in de *Alblasferwaard*, oudtijds den naam van *Brederode* zou gedraagen hebben; anderen houden dit voor eene dwaaling, fchoon zij toeftemmen, dat *Cijzenburg* een gedeelte van de oude Heerlijkheid en Baanderij van *Brederode* geweest is. Vort en oudenhoven zijn zelfs van gedachten, dat het Slot, waarvan wij hier fpreeken, geen Stamhuis,

huis, maar alleenlijk een woning en Lusthuis der Heeren VAN BREDERODE geweest is. Wij willen ons hierover in geen geschil begeeven; het zij ons genoeg te weeten, dat dit huis één der oudste en aanzienlijkste in dien oord was. Laat ons zien, hoe de gemelde SMIT het in den jaare 1705 gevonden heeft. Bladz. 42 zegt hij: *Ik merkte dan aan, een hoogte met een graft omringd. Hier op eerst een poortje, staande naast een boerewoning, op het zelfde plein, en daarna kwam ons het grootste lichaam te vooren, waar achter een kleinder gevaarte volgde; aan de slinker zijde, naar den rijweg van* Haarlem, *waren voor en achter de kelders, boven hedekt met het o erfc'ot, naar het geleek, van twee ronde torens.* Verder meent SMIT dat dit gebouw een Tolhuis der Heeren VAN BREDERODE geweest is.

BREDERODE. (*Hof van*) BOXHORN, GOUDHOEVEN en meer anderen zijn van gedachten, dat het tegenwoordige Stadhuis van *'s Gravenhaage* door de Heeren VAN BREDERODE zou gebouwd zijn. Doch BOR, die naauwkeuriger is, zegt, dat het Raadhuis, staande benevens de Kerk ten oosten, is getimmerd ter plaatse, alwaar van ouds het Hof van *Brederode* plagt te staan. Dan niets met zekerheid van dit oude Hof vindende, is 't best 'er van te zwijgen. Het oudste huis in *'s Gravenhaage*, waarvan nog eenige bewijzen voorhanden zijn, heeft gestaan bij de *Boschpoort*, op den oosthoek van de *Houtstraat*; dit droeg ook, in laater tijd, den naam van 't Hof van *Brederode*, schoon het in de Kaart van 1570 bekend staat met den naam van 't *Huis van den Heer van Ketel.* Het was in dien tijd een der aanzienlijkste en prachtigste gebouwen, toen in den *Haag* bekend, liggende in zijne grachten, singels en slooten. *Zo* dat het al mede onzeker is, of dit het eigenlijke Hof van *Brederode* al of niet geweest zij. Nog zag men in *'s Haage* het huis van de Heer REINOUT VAN BREDERODE, staande aan de noordzijde van de *Spuistraat*, welk naderhand bezeten is door FRANK VAN BORSSELEN, en toen den naam kreeg van *het Huis van de Graaven van Oostervant.* In 1479 werd het door REIJER VAN BROEKHUIZEN ingenomen. Naderhand is het bekend geworden bij den naam van *'t Huis van Mathenesse.* Veelen van de nog leevende gelooven, echter, dat

 het

het Stadhuis, hier voren gemeld, het *Hof van Brederode* geweest is.

BREDERODE, (*Het Geslacht van*) is optemaaken uit de bijgevoegde Tafels. Dan hier dient te worden bijgevoegd, dat dit Geslacht, zo als uit dezelve blijkt en kenbaar is, gesteld wordt onder de adelijkste en oudste geslachten van *Holland*; waarom men voor een spreekwoord plagt te houden: *die van* BREDERODE *de Edelste; van* EGMOND *de Rijkste; van* WASSENAAR *de Oudste; van* ARKEL *de Stoutste*. Hoe veel twist 'er ook over hunnen oorsprong zij, stemmen, echter, de meesten daarin overeen, dat de BREDERODE's afkomstig zijn van ARNULPH, ARNOLD of ARNOUD DEN EERSTEN van dien naam onder de *Hollandsche* Graaven, zoon van Graaf DIRK DEN TWEEDEN, en dat SIEFRIED, SIVAARD of SICCO, gelijk hem de *Friezen* noemen, de eerste Heer VAN BREDERODE was. Van dezen wordt verhaald, dat hij in den haat zijns vaders vervallen, doch naderhand in deszelfs gunst hersteld zijnde, van hem ontving groote en breede erfgronden, gemeeten met een Maat, die op ieder Roede tien voeten meer had, dan de toen gewoone *Hollandsche* Maat of het meetrecht; en dat daarvan de naam van *Breede-roede*, of, zo als men naderhand zeide, *Brederode*, gesprooten zou zijn. Wij hebben reeds gezegd, dat anderen het daarvoor houden, dat deze gifte eerst na den dood van ARNOUD, door zijnen oudsten zoon, zou geschied zijn; 't welk zij meenen best met de tijdrekeninge overeentekomen. Ook zijn 'er, die meenen dat de Heeren VAN BREDERODE zouden gesprooten zijn uit eenen bastaard van WILLEM DEN EERSTEN, Graave van *Holland*, die geregeerd heeft van 1204 tot 1223. Doch zo dwaas als het is, met JOH. VAN LEIDEN, het geslachte van *Brederode* van ADAM af te leiden, zo dwaas is het ook, het eerst van dien tijd eenen aanvang te doen neemen. Tegen dit gevoelen zullen wij alleenlijk de woorden van VELDENAAR (wiens Kronijk 1480 te *Utrecht* gedrukt is) bijbrengen, daar hij zegt: *Hier voormaels heb ick tot somtijden den sommigen hoeren spreecken ut haet ende nijt ende ut parthijen opten heer van brederode, als dat hij gewonnen soude wesen ut bastardijen van Hollant, van den eersten greef Willem, dat alte qualijck gesproken is wantet verfierde logentael*

taël is, als men met waerhijt vijnden sel, want ic dat ondersocht hebbe met gantscher herten, so vijnde ik in oude schriften en in veele oude bezegelde brieuen die ou der syn veele jaren dan greef Willem, die ic selue gelesen gesien en in mijn hant gehad hebben, die die heren van Brederoden van outs bezegelt hebben met groten uthangenden zeghelen van witten was, sittende te peerde gelijk der princen segel van Hollant, ende hadden die wapen van Hollant en den seghel mit die barensteel gebroken, ende dier brieven syn nog veel in Hollant." MELIS STOKE berigt als zeker, dat de vrouw van ARNOUD, en dus de moeder van SIFRIED of SICCO, LUTGAERT genaamd, een moei van Keizer OTTO DEN DERDEN was; dat ARNOUD bij haar verwekte twee zoonen, DIRK en SIFRIED, zonder van den derden, die SIMON genaamd was, en voor den eersten Heer van *Teilingen* gehouden wordt, melding te maaken; zonder van het verhaal van den doodslag van eenen Edelman, van zijne vlucht naar *Friesland*, of van zijn huwelijk aldaar met de dochter van den Protestaat GOSSO LUDIGMAN, TETBERGE genaamd, in het minst te gewaagen; redenen, die anderen voor den haat van den vader tegen den zoon bijbrengen. Volgens zijne gewoone eenvoudigheid zegt hij, vers 883 tot 888, *dat die* Sivaard *te Castricum eene vrouw nam, die hem door haare schoonheid als betoverd had; dat van hem een groot geslacht voortkwam, doch niet zo magtig, dat zij aan het Graaffschap van Holiand kwamen.*

Zie daar, met weinige woorden, den oorsprong van het geslacht der Heeren VAN BREDERODE. Dat de vrouw van SIFRIED van geringere afkomste moet geweest zijn dan SIFRIED zelf, blijkt, volgens mijne gedachten, ten klaarsten uit de woorden van MELIS, daar hij zegt dat *dat wijf hem door haare schoonheid betoverd had.* Dat voorts een huwelijk, beneden den rang, een haat tusschen vader en zoon kan verwekken, verdient geen bewijs, daar men hetzelve ook in onze dagen dikwijls ziet gebeuren; te meer, daar, volgens den zelfden Dichter, SIFRIED zijn huwelijk zeer jong en onbedacht moet aangegaan hebben. Want vers 913 en 914 zegt hij, dat DIRK en SIFRIED *onbejaard waren;* en vers 915, dat DIRK, als de oudste, naauwlijks twaalf jaaren was: waarom het ongeloovelijk voorkomt, dat SIFRIED gemelde huwelijk

 vóór

vóór zijn elfde jaar aangegaan zou hebben. Ten minsten volg 'er, mijns bedunkens, uit, dat de gift van die landen in *Zuid-holland*, gemeeten met een *Breede-roede*, door Graaf DIRK DEN DERDEN, die als de oudste zoon zijnen vader opvolgde, moet gedaan zijn; welke gift gesteld wordt geschied te zijn omtrent het jaar 1000, en dus bijna zeven jaaren na den dood van ARNOUT, door ons bepaald (zie 't IV. Deel,) op het jaar 993, hoewel anderen dien verschuiven tot 1003. Aldaar gelieve men het gezegde van ADELBOLD, *dat die hem als Slotvoogd van Gent opgevolgd zou zijn*, voor niet geschreeven te houden; welke misstelling hiermede voor verbeterd geacht wordt: schoon het zo zeker nog niet is, of SIMON een zoon van ARNOUD, dan wel een jonger zoon van Heere DIRK VAN BREDERODE, kleinzoon van SIFRIED, geweest zij, waarvoor wij, met anderen, hem liefst houden.

Wij neemen SIFRIED dan voor den eersten der Heeren VAN BREDERODE, en Stamvader van de volgenden. Hij stierf in 1030, na zijnen broeder DIRK DEN DERDEN veele trouwe diensten beweezen te hebben. Hij was een man van moed, en in krijgszaaken wel ervaaren; waarvan hij blijken gaf, in het verschil met die van *Utrecht*, ontstaan in den jaare 1018, waarin hij, door die van *Holland*, tot éénen der Legerhoofden was aangesteld; en met het leger naar *Bodegraave* getrokken zijnde, behaalde hij de overwinning tusschen *Bodegraave* en *Zwammerdam*. Men zegt dat hij den overigen tijd zijns levens in rust heeft doorgebragt, en te *Egmond* begraaven is. Hij werd in zijne Heerlijkheid opgevolgd door zijnen zoon DIRK, zijnde zijn tweede zoon, HENDRIK genaamd, Heer van *Lek*.

DIRK, de tweede Heer van dien naam, had, zegt men, ook het ampt van Stadhouder van *Kennemerland* behouden. Zijne vrouw was ALFERADA, wier voorouderen de Koningen van *Engeland* in den bloede bestonden. Zij was de dochter van BALDUWIJN DEN TWEEDEN, die de zevende Heer van *Heusden* was; haare moeder was de Gravinne VAN GENNIP. DIRK won bij haar WILLEM, den eersten van dien naam, en den derden Heer VAN BREDERODE, die in den jaare 1066 overleed. Van hem bleef na

WIL-

WILLEM, en, zo men meent, SIMON, de eerste Heer VAN TEILINGEN.

WILLEM, die zijnen vader opvolgde, werd, volgens den rang zijner geboorte, ten tijde van Graaf DIRK DEN VIJFDEN, voor den eersten van den *Hollandschen* Adel gehouden, en is, in 1092, als daar toe behoorende, beschreeven. Hij had ten huwelijk ALETTA of ADELHEID, de dochter van den *Duitschen* Graaf VAN SEIN, bij welke hij verwekte DIRK DEN TWEEDEN. De dood van WILLEM wordt gesteld op het jaar 1104, of, gelijk anderen willen, 1103.

DIRK DE TWEEDE, de vierde Heer VAN BREDERODE, volgde zijnen vader, en nam zig ter vrouwe AGNES, dochter van Graaf OTTO VAN SOLMS. Weinig of niets vindt men van hem gemeld. Ook worden 'er van zijne kinderen geene genoemd, dan WILLEM, zijn opvolger. Zijn dood wordt gesteld op 1139.

WILLEM DE TWEEDE, en vijfde Heer VAN BREDERODE, teelde, bij CATHARIJN VAN SOLMS EN LOTHARINGEN, éénen zoon, FLORIS genaamd, met wien hij, geduurende de regeering van Graaf DIRK DEN ZESDEN, onder de eerste Edelen van *Holland* in groot aanzien was. Hij stierf 1154.

FLORIS, die hem volgde, als de zesde Heer VAN BREDERODE, had ter vrouwe CHRISTINA, dochter van den Graave VAN GENNEP. Hij leefde tot het jaar 1198, en liet na,

WILLEM DEN DERDEN, en zevenden Heer VAN BREDERODE. Deze werd, in het jaar 1203, onder de Edelen gesteld. Zijne gemalinne was MARGLIET, dochter van den Graave VAN DER LIPPE. Hij overleed in het jaar 1221, en liet na,

DIRK DEN DERDEN, de agtsten Heer VAN BREDERODE. Ook was, omtrent dien tijd, of kort te vooren, vermaard RANJAART VAN BREDERODE, Ridder, die bekend staat als een aanhangeling van Graave WILLEM, tegen Graavinne ADA en haaren man LODEWIJK, Graave *van Loon*; waardoor hij zijnen naam, in de Vaderlandsche

Geschiedenissen van dien tijd, vermaard gemaakt heeft. (Zie VOSSIUS en anderen,) VOET schijnt niet vreemd te zijn van te gelooven, dat deze afkomstig was van de ongenoemde kinderen van Heere DIRK DEN TWEEDEN, en wij, geene bewijzen vóór of tegen die gedachten vindende, laaten de gegrondheid daarvan onbeslist. DIRK staat niet alleenlijk bekend als tot de Edelen behoorende, maar hij word ook Drossaart van *Holland* genoemd. Zijne vrouw was ALEIJT, dochter van WILLEM, zoon van WILLEM DEN EERSTEN, onder de *Hollandsche* Graaven; haare moeder was eene dochter van den Heere VAN ADINGEN, bij welke hij verwekte ALPHERT, die, benevens zijnen vader, onder de eerste Edelen gesteld was. DIRK overleed 1236.

ALPHERT, die, als de negende Heer VAN BREDERODE, zijnen vader opvolgde, was gehuwd met BEATRIX VAN HOORN; zij baarde hem twee kinderen: WILLEM en CATHARIJNE, die naderhand de vrouw werd van den Kastelein van *Keizersweert*. ALPHERT liet boven dien nog na éénen natuurlijken zoon, DIRK genaamd, die, Ridder zijnde, Ao. 1255, mede onder het getal der Edelen van *Holland* geplaatst is; de vader was, Ao. 1253, reeds overleeden.

De oudste zoon van dezen, WILLEM DE VIERDE, volgde ALPHERT, als de tiende Heer VAN BREDERODE. Hij was in ongemeene achtinge bij Koning WILLEM, Graaf van *Holland*, wiens Oppergeneraal hij was. Ook werd hij gehouden onder de eerste Edelen van zijnen tijd. Hij was één van hun, die het voorrecht, door Koning WILLEM aan die van *Utrecht* verleend, onderteekenden en met hun zegel bekrachtigden. Bij allen, die van hem gewagen, vindt men hem beschreeven als een man van zo grooten moed en ervaarenheid, dat de Graaf gerustlijk het opperbevel des Legers aan hem vertrouwen kon; waarbij kwam dat, om hem te grooter achting te doen bewijzen, de Graaf de namaagschap van hun beiden openlijk kenbaar maakte, in verscheidene brieven, die hij deed uitgaan, waarvan wij 'er slechts éénen hier zullen plaatsen. Dezelve is van den zesden Augustus 1250, en luid als volgt;

Willem, door Gods genade, Roomsch Koning, altijt vermeerderer des Rijx, allen den genen die dit Instrument sullen insien,

ſien, genade en alle goet, Wij maecken u allen bekend, dat wij den edelen Man WILLEM VAN BREDERODE, *onſen beminden bloetverwant, gegeven hebben het lant Reesvelt &c. De Brief was geſchreeven in het leger bij Bertholderſchen*, ten dage en jaare als boven.

In 't zelfde jaar betrouwde Koning WILLEM, in zijnen togt tegen de *Friezen*, hem ook het eene deel des Legers, terwijl hij zelf het andere deel gebood; 't welk van dien uitſlag was, dat WILLEM VAN BREDERODE de overwinning op de *Drechtenaars* behaalde, daar Koning WILLEM integendeel, met omtrent vijf honderd Edelen, ſneuvelde. Na zijn overlijden moet de Heer VAN BREDERODE in geen mindere gunste geſtaan hebben bij Graaf FLORIS DEN VIJFDEN. vermits deze, bij Opene Brieven van den 3den Mei 1283, zijne Heerlijkheden in *Zuidholland*, voor *vrije Heerlijkheden* verklaarde. Zie *Oudh. van Zuidholland*, p. 161. Deze Heer WILLEM had ter vrouwe HILLEGONDA, dochter van Heere HENDRIK VAN VOORN, Burggraaf van *Zeeland*; bij haar verwekte hij zijnen zoon DIRK, en ſtierf Ao. 1285.

DIRK, de vierde van dien naam, en de elfde in den rang der Heeren VAN BREDERODE, had den bijnaam van *de Goede*. Hij werd, onder de regeering van gemelden Graaf FLORIS, de eerſte op de registers van *Holland* geſteld. Den gezegden bijnaam verkreeg hij, wegens zijnen minzaamen aart; trachtende hij alle oneenigheden, zo verre zulks de eer van een' Edelman en een' Held toeliet, in der minne, en vooral zonder bloedſtorting, te vereffenen. Na den moord aan Graaf FLORIS bevond hij zig onder hun, die naar *Engelend* overſtaken, om Graaf JAN, zoon van FLORIS, als den wettigen opvolger zijns vaders, van daar te haalen, en te doen huldigen. Dan deze loflijke pooging werd hem door de Edelen, die de magt des Lands, als onwettige beheerſchers, gaarne in hun geweld wilden houden, allerſlechtst beloond, en bijzonderlijk door den voornaamſten overweldiger WOLFAART VAN BORSSELEN. Deze ondankbaarheid trof hem, volgens zijnen aangeborenen aart, zo geweldig, dat hij zig der landszaaken onttrok, en in Bedevaart naar *Jeruſalem* ging. Op zijne terugkomst ſtierf hij te *Rheims* in *Frankrijk*, in het jaar 1318.

Om

Om te toonen dat zijne goedertierenheid hem niet van den heldenaart ontbloot had, of dat hij, schoon goed, echter niet laf-hartig geweest is, erinnere men zig slechts zijne bedrijven tegen de *Friezen*, als mede die tegen de *Vlamingers*, terwijl Graaf FLORIS zig in *Engeland* bevond; zaaken, die op het Art. van FLORIS DEN VIJFDEN, en op dat van Graaf JAN DEN EERSTEN, zullen moeten vermeld worden; alwaar ook de ondankbaarheid en het onverstand van den laatstgenoemden, in zijn bevel aan BREDERODE, om naar *Holland* te gaan, en zig aan den overweldiger overtegeeven, ten klaarsten zal blijken. Heer DIRK was gehuwd met MARIA, dochter van Heere HENDRIK VAN DER LECK. Hij verwekte bij haar drie kinderen: WILLEM, DIRK en JUDITH, die gehuwd geweest is met JAN VAN PERSYN, Heer van *Purmerland*.

WILLEM DE VIJFDE volgde hem als de twaalfde Heer VAN BREDERODE; door zijnen vader waren, bij den aanvang van deszelfs reize, alle zijne heerlijke goederen op hem overgedraagen. Hij heeft twee vrouwen gehad: 1.) ELISABETH VAN LUXEMBURG, eene nicht van Keizer HENDRIK DEN ZEVENDEN, en 2.) de dochter van den laatsten Heer VAN TEILINGEN. Ieder vrouw baarde hem éénen zoon, zijnde HENDRIK, den dertienden Heer VAN BREDERODE, en DIRK. De eerstgemelde volgde zijnen grootvader; zijnde WILLEM twee jaaren (in 1316) vóór zijnen vader overleden. Na deszelfs overlijden (1321) gingen de goederen over op zijnen broeder DIRK, die, van wegen zijne moeder, ook Heer VAN DER LECK was.

DIRK DE VIJFDE was dus de veertiende Heer VAN BREDERODE. Deze huwde met BEATRIX, dochter van WALRAVEN, Graave van *Valkenburg*, en verwekte bij haar vijf kinderen, waar onder vier zoonen, als REINOUD, DIRK en WILLEM, Heer van *Waalwijk*, en WALRAVEN; en eene dochter, CATHARINA genaamd, die naderhand in den echt trad met JAN VAN POLAANEN, die, zo wel als zijn broeder WILLEM, zonder kinderen overleden is. Deze DIRK was een goed voorganger van zijne zoonen, om hen tot den oorlog bekwaam te maaken; waarvan hij blijken gaf, in den togt van Graave WILLEM DEN GOEDEN tegen de *Vlamingen*; in welken togt hij, benevens JOHAN VAN ARKEL, PHILIP VAN WASSENAAR, en zijne

ne zoonen, het leven van den Graaf, tegen den aanval der *Vlamingers*, befchermde. Geen mindere trouw bewees hij daarna aan 's Graaven dochter, Vrouwe MAGARETHA; hij ftelde zig tot een hoofd der *Hoekschgezinden*, met en benevens den Heere VAN DER LECK, Burggraaf van *Leiden*, den Heere VAN BINCKHORST, en anderen. MARGARETHA droeg aan BREDERODE en anderen het opperbevel op van den Slag, omtrent *ter Veere* voorgevallen; welke Bevelhebbers dan ook de overwinning voor de Moeder op den Zoon behaalden. Het geluk, dat hen hier gediend had, was, echter, van geen langen duur: want de *Kabbeljaauwfchen* behaalden, op hunne beurt, de overwinning ten voordeele van WILLEM, in den Slag tusfchen den *Briel* en *'s Gravezande*, op de *Hoekfchen*. BREDERODE wilde, zo lang hem mogelijk ware, de beflisfing van den flag in het onzekere laaten; dan toen de vlucht der Graavinne den moed van de haaren in de fchoenen deed zinken, was de Edele Held, van de zijnen verlaaten, genoodzaakt, zig gevangen te geeven. Dat hij dit, echter, niet zonder grooten tegenftand te bieden gedaan heeft, blijkt, wanneer men de verhaalen van dien Scheepftrijd nagaat. Zij zeggen naamlijk, dat het water, bijna drie dagen lang, eene bloedverwige kleur had. BREDERODE werd, na het treffen van den zoen tusfchen moeder en zoon, uit de gevangenisfe ontflagen, overleed in het jaar 1377, en werd te *Haarlem* begraaven.

Zijne jongfte zoon, WALRAVEN, was gehuwd met BERTHA, dochter van Heere JAN VAN EGMOND, doch ftierf zonder wettige kinderen, Ao. 1396; alleenlijk nalaatende een' bastaard, DIRK genaamd. Dus werd hij opgevolgd van zijnen oudften zoon,

REINOUT, den eerften van dien naam, en vijftienden Heer VAN BREDERODE. Deze ontving, van Hertog WILLEM VAN GULIK *en* GELDER, Graave van *Zutphen*, den tijtel van zijnen *Lieven Neeve*. Geduurende de regeering diens Hertogs en van ALBERT VAN BEIJEREN, werd hij onder de eerfte Edelen gefteld, met den naam van Graaf VAN GENNEP, uit hoofde van zijn huwelijk. Ook vermeerderde hij zijn wapen met dat van *Valkenburg*, 't welk aan zijne moeder behoorde. Hij was, gelijk zijn vader, de *Hoekfche* partij toegedaan; zijn onverfchrokkene moed bragt de *Kabbel-*

jaauw-

jaauwschen niet weinig nadeels toe: waarom deze verscheiden aanslagen op zijn leven maakten. Doch Hertog ALBERT, die grootendeels door hem tot Ruward bevorderd was, erkende daarentegen zijne gedaane diensten rijkelijk; stellende hem, in plaatse van JAN VAN BLOMMENSTEIN, aan tot Baljuw van *Kennemerland*. Gelukkig ontkwam hij den aanslag der *Kabbeljaauwschen*, die hem te *Kastricum* meenden omtebrengen; zij doodden drie van zijne bedienden: hij zelf redde zig ter nauwer nood in de Kerk, alwaar hij vertoefde, tot dat eenige dorpelingen hem te hulpe kwamen. Na veele manlijke daaden tegen de *Gelderschen*, waarvan hij, bij *Wageningen*, een menigte Edelen gevangen nam, verricht te hebben, stierf hij, in het jaar 1390. In zijn huwelijk met JOHANNA, erfdochter des Graaven VAN GENNEP, die in 1413 overleed, verwekte hij vier zoonen: DIRK, JAN, WALRAVEN en WILLEM. De oudste begaf zig in 't klooster der *Karthuisers* te *Diest*, in *Braband*: waardoor zijn jonger broeder,

JAN, de eerste van dien naam, zestiende Heer VAN BREDERODE werd. Deze trouwde met JOHANNA VAN ABCOUDE, en deed Hertog ALBERT, die toen Graaf van *Holland* was, in het beteugelen der *Friezen*, groote diensten; na welk bedrijf hij eene reize naar *Ierland* deed, ter bezichtiginge van het hol van PATRITIUS. Na zijne terugkomst stichtte hij te *Haarlem* eene Kapel, ter eere van den gemelden Heilige; in welke Kapelle de misdaadigers, vóór het ontvangen hunner straffe, de laatste Misse plagten te hooren. Na deze verrichtingen, maakte zijne vrouw, JOHANNA VAN ABCOUDE, dochter van WILLEM, Heer van *Abcoude* en *Gaasbeek*, ten dien tijde één der vermaardste geslachten binnen *Utrecht*, eenen aanvang met de oprichtinge van een Nonneklooster te *Wijk bij Duurstede*, waarin zij, na van haaren man gescheiden te zijn geworden, zig begaf, en het geestlijke gewaart aannam. Hij volgde haar voorbeeld, en begaf zig bij de *Karthuizers* buiten *Utrecht*. Dan, kort daarna de tijding vernomen hebbende van het overlijden van gemelden Heere WILLEM VAN ABCOUDE *en* GAASBEEK, verzocht hij aan den Paus verlof, de Orde te mogen verlaaten; dit werd hem toegestaan, en hij vervolgens Heer van *Abcoude* en *Wijk bij Duurstede*. Thans als van nieuws in de wereld getreden

zijn-

zijnde, begeerde hij ook zijne Gemalin wederom te hebben; dan alzo dit zo gemaklijk niet wilde vlotten, haalde hij haar met geweld uit het Klooster. FREDRIK VAN BLANKENHEIM, Bisschop van *Utrecht*, hiervan bericht ontvangen hebbende, deed Heer JAN opligten; stelde hem onder bewaaring van Heere JACOB VAN GAASBEEK, en deed zijne vrouw naar het Klooster voeren; deze, zegt men, stierf daarin van droefheid. Kort daarop werd Heer JAN in vrijheid gesteld. Hij volgde den krijg, en nam deel in den oorlog, die tusschen de *Engelschen* en *Franschen* ontstaan was, en voegde zig bij de laatstgemelden. Maar het ongeluk wilde dat hij, in den veldslag tusschen de beide Legers, in 1415, met veele Ridderen en Grooten, sneuvelde. Dewijl hij geene kinderen naliet, werd hij opgevolgd van zijn' jonger' broeder,

WALRAVEN, den zeventienden Heer VAN BREDERODE, ook Gouverneur van *Holland*, eerste Edele, als mede Graaf VAN GENNEP genoemd. Hij was de eerste, die de volle wapens van *Holland*, doch gequartileerd met dat van *Valkenburg*, heeft aangenomen. Op bevel van Hertog ALBERT trok hij mede op ter beteugelinge van de *Friezen*, die zig wederom tegen het graaflijk gezach verzet hadden. In de bestorminge van het Blokhuis te *Staveren*, dat door de zijnen verlaaten was, werd hij gevangen genomen; doch ontkwam het, door zig uit een venster nederelaaten. Daarna bevond hij zig, met Graaf WILLEM, bij de belegering van *Gorkum*, alwaar hij door JAN VAN ARKEL gevangen genomen werd. Gedurende den tijd van zeven jaaren hield VAN ARKEL hem in zijne magt, en zou zulks waarschijnelijk langer gedaan hebben, hadde BREDERODE zig niet door list weeten te ontslaan. In vrijheid zijnde, dacht hij op niet anders, dan om zig op VAN ARKEL te wreeken; 't geen hem ook, na dat hij tot eersten van 's Graaven Raaden aangesteld was, gedeeltelijk gelukte, met de verwoestinge van 't land en de gevangeneeminge van den Heere VAN ARKEL, dien hij vervolgens noodzaakte, zig onder de magt van den Graaf te stellen. Het fortuin diende hem, echter, niet lang: want na den dood van Graave WILLEM, die van zijne dochter, Vrouw JACOBA, opgevolgd werd, konden de Heeren VAN ARKEL niet dulden, dat zij door eene vrouw overheerscht werden. JAN en

WIL-

WILLEM VAN ARKEL hernamen, met hulpe der *Dordrechtenaaren*, de Stad *Gorkum*, doch ſtieten hun hoofd voor 't Slot. WALRAVEN, wien, door Vrouw JACOBA, de regeering over *Holland* aanbevolen was, begaf zig, met een aanzienlijke magt, ter behoudinge van het Kasteel, derwaarts. Hier gekomen zijnde, trachtte hij de Stad te bemagtigen, en meende na den eerſten ſtorm, 'er binnen te komen; doch VAN ARKEL, zijnen vijand niet ſchroomende, trok hem tegen. Zo dra de beide helden elkander ontwaar werden, ontſtond tusſchen hen een allerhevigst gevecht. BREDERODE liet niet af, dan na dat hij Heer WILLEM had doen ſneuvelen. Door drift vervoerd, trok hij, zonder van de zijnen genoegzaam gevolgd te worden, ter Stad in, en liep den dood te gemoete; na een hevigen tegenſtand werd hij omgebragt. Schoon Graavin JACOBA de overwinning behield, en *Gorkum* weder bemagtigde, beklaagde zij zig, echter, meer over het verlies van haaren getrouwen BREDERODE, dan zij zig over de overwinning verheugde. De Held werd, in 't jaar 1417, te *Ameiden* begraven. Uit zijn huwelijk met JOHANNA, erfdochter van HENRIK, Heer van *Vianen*, *Ameiden* en *Herlaar*, waardoor zijne jaarlijkſche inkomſten vermeerderd werden, met de, ten dien tijde, zeer groote ſomme van vier-en-twintig duizend *Franſche* Schilden, bleeven na, REINOUT, de tweede van dien naam, GIJSBERT, *Elect* tot *Utrecht*, en ééne dochter, WALRAVINA genaamd, die trouwde met GERARD VAN WAARDENBURG, Heer van *Amerongen* en *Broekhuiſen*, dien zij vijf kinderen baarde. Eer wij, echter, van deze zijne zoonen ſpreeken, moeten wij hier iets bijvoegen van zijnen jonger broeder,

WILLEM. Deze had in huwelijk de erfdochter van den Heere van *Werven*, in *Vlaanderen*, bij welke hij geene kinderen verwekte. Na den dood zijns broeders nam hij de voogdij over deszelfs onmondige kinderen op zig. Beter ware het voor hun geweest, hadde hij zig min onbeſcheiden tegen de *Kabbeljaauwschgezinden* gedraagen; want hij veroorzaakte, door al te grooten haat tegen hun, dat de goederen zijner neeven verwoest werden, en bijzonderlijk hun Slot buiten *Haarlem*. Tot wederwraak vernielden de *Hoekſchen* het Slot *Heemskerk*; waardoor de partijſchap langs hoe heviger werd, en zelfs zo verre aan-

groeide, dat de laatstgemelden, die Vrouwe JACOBA toegedaan waren, tegen PHILIPS VAN BOURGONDIEN, het uiterste waagden, verkiezende Heer WILLEM VAN BREDERODE tot opperhoofd van eene vloot, die zij tegen den *Bourgondiër* uitrustten. Dat, echter, niet altoos den moedigen het geluk volgt, bleek aan BREDERODE, vermits de Hertog, door die van *Amsteldam* grootlijks ondersteund, na een hardnekkig gevecht, de overwinning bekwam; nevens anderen werd BREDERODE gevangenen genomen, doch spoedig ontslagen, terwijl tagtig andere *Hoekschgezinden* het met den hals moesten boeten. BREDERODE, ziende dat hij tegen de overmagt der *Kabbeljaauwschen*, wien alles gelukte, niets vermogt, vond raadzaam zig het gevaar te onttrekken; des begaf hij zig met zijne gemalinne, in het jaar 1450, naar *Rome*, ter bijwooninge van 't Jubelfeest, en stierf, kort na zijne terugkomste, aan de pest.

REINOUT, de tweede van dien naam, en oudste zoon van WALRAVEN, werd, tot manlijke jaaren gekomen zijnde, de agttiende Heer VAN BREDERODE. Hij was de eerste van zijn geslacht, die gesteld is geworden onder de Burggraaven van *Utrecht*; welke waardigheid door den Bisschop eerst is uitgegeeven aan den Graave BENTHEM, van wien dezelve gekomen is op den Graaf VAN CUIJK, die haar overliet aan den Graave VAN 'T GOIJE; door dezen is zij overgebragt op de Heeren VAN VIANEN, en door huwelijk aan den Heere VAN BREDERODE, in wiens geslacht zij veele jaaren gebleeven is. REINOUT had ter vrouwe JOLENTA, dochter van WILLEM, Graave van *Labijn*, en van JOHANNA DE CRECQUI, Vrouwe van *Biggencourt*. Niet vrij zijnde van de bijgeloovigheid dier tijden, ondernam hij eene reize naar '*t Heilige Land*, en werd aldaar Ridder van *Jerusalem*. Na zijne terugkomst verhief PHILIPS VAN BOURGONDIEN hem tot Ridder van het *Gulde Vlies*. (De Heer HEERING heeft te recht, in zijn *Aanhangzel tot de Vaderlandsche Historie*, bl. 355, Noot 37, aangemerkt, dat SCHRIVERIUS zig vergist, met deze aanstellinge toe te passen op REINOUD DEN EERSTEN, daar die, gelijk wij gezien hebben, overleed Ao. 1390, en deze Orde eerst Ao. 1430 ingesteld is.) Dewijl deze verheffing de *Kabbeljaauwschen* te zeer in de oogen

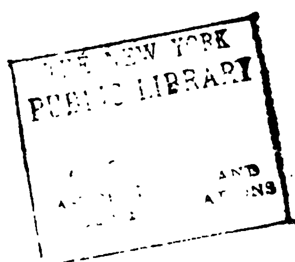
stuk, bevlijtigden zij zig, om den luister van zijn geslacht [illegible] zij niet vernietigen konden, ten minsten te verd[illegible] eenigste, dat hun daartoe dienstig scheen, was, den [illegible] maaken; dat het BREDERODE niet geoorloofd was, [illegible] *Holland* te voeren, en dat het, derhalven, moest [illegible] den. Doch PHILIPS, die recht wilde doen, zond[illegible] zen aan partijschap te vergaapen, deed de zaak [illegible] spooren. Van de onwaarheid van het geen men [illegible] had hier door ten vollen overtuigd zijnde, hing [illegible] handen, REINOUT den gouden keten om den hals [illegible] hem al de eere, die hem, volgens zijne hooge [illegible] toe kwam.

PHILIPS, de magt der Landzaaten benoodigd zijnde [illegible] van *Gent* te dwingen, verzocht, benevens dien van [illegible], ook den bijstand van Heer REINOUT en zijnen broeder GIJSBERT, toen Domproost van *St. Maarten* en *St. Salvator*, en [illegible] van hun duizend gewapende mannen, met belofte, hen te zullen besoldigen, zo dra zij uitgetrokken zouden weezen. De beide broeders voldeeden aan het verzoek van den Hertog, en ondersteunden hem zo wel, dat 'er van de Gentenaars veelen gevangen en gedood werden, en de overigen om den vrede smeeken moesten. Slecht, echter, werd hen kort daarna deze bijstand beloond; in zo verre dat PHILIPS, omtrent hen, alles, behalven den naam van DE GOEDE, verdiende, gelijk straks blijken zal op GIJSBERT VAN BREDERODE, in wiens lot REINOUT en WALRAVEN, bastaarden van BREDERODE, rijklijk deelden, waarvan wij op het Art. JAN VAN AMERONGEN, III. Deel, reeds eenige melding gemaakt hebben. Hier moeten wij nog aanmerken, dat het Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN niet genoeg was, zig aan zijnen voorzaat, die door hem van den zetel geschopt was, te wreeken, maar dat zijn haat zig ook uitstrekte tot deze en andere persoonen. Want toen REINOUT zig te *Wijk te Duurstede* bevond, vertoonde de gemelde Bisschop zig mede aldaar, en rukte, met groote verontwaardiginge, den Edelen BREDERODE, in het bijzijn van anderen, het Ordeteken van het *Gulde Vlies*, met keten en al, van den hals, beschuldigde hem van schelmstukken, en zijne kinderen van verraderij, en deed hem, op die beschuldiginge, in de gevangenis

wer-

REINOUD IIe AGTTIENDE HEER VAN BREDERODE, DOOR DE UTRECHTSCHE BISSCHOP, DAVID VAN BOURGONDIEN, DE RIDDERORDE VAN 'T GULDEN VLIES AFGERUKT.

werpen. Volgens het zeggen van HEDA, had de Heer VAN BREDERODE den Bisschop wel eenig misnoegen gegeeven, met het beschikken der Stads overheden binnen *Utrecht*, naar zijne zinlijkheid; doch BUCHELIUS merkt te recht daarop aan, 'dat de Magistraatsbestelling een zaak was, die den Bisschop in 't geheel niet betrof. Dan, eens gesteld dat BREDERODE, door de achting, waarin hij, als Burggraaf, bij de Gemeente stond, de zaaken in de daad naar zijnen wil bestuurde, zo ware zulks, echter, geen schelmstuk geweest, en zou 'er ook nooit voor gehouden geworden zijn, zo niet de *Kabbeljaauwschen*, bittere vijanden van zijn geslacht zijnde, het daar voor uitgekreeten hadden. Op hunne aandrijving bediende de Bisschop zig van gemelde beschuldiginge, om de BREDERODE's te verdelgen, en meester van hunne overgroote goederen te worden. De handelwijzen, de pijnigingen, de gevangeneeming, ter boven aangewezene plaatze gemeld, werden ook omtrent de Heeren REINOUT, GIJSBERT, en deszelfs natuurlijken zoon WALRAVEN VAN BREDERODE, niet gespaard. Bij den eerstgemelden ontzag hij noch hooge geboorte, noch de Ridderorde, waartoe Heer REINOUT behoorde, en volgens de instelling van welke geen der Ridderen in de gevangenis geworpen, veel min gepijnigd mogt worden, ook geene Rechters mogt hebben, dan de Ridders van dezelfde Orde. Doch schoon zijn recht geschonden werd, konden, echter, zijne vijanden hem zijnen Edelen aart niet doen verzaaken, of hem, door de wreedste tormenten, zaaken doen bekennen, waaraan hij onschuldig was; veel min hem anderen doen bezwaaren: want zo ras hij van den pijnbank losgelaaten was, herriep hij alles wat men hem door het pijnigen had afgedwongen. Ten zijnen gelukke was de bastaart van BREDERODE, die op dezelfde wijze met de wreedste banden gepijnigd was geworden, de gevangenis ontkomen; en deze had het middel weeten te vinden, om Hertogen KAREL VAN BOURGONDIEN gemelde handelwijze bekend te maaken. Deze Vorst sprak, na gedaan onderzoek, en op bevinding van onschuld, de gevangenen vrij, en bewees, bij zijne komst in *Holland*, Heere REINOUT de eer van hem gestadig aan zijne zijde te doen gaan. Niets verzuimde deze om het ontslag van zijnen broeder te bewerken. Dan om hem en anderen hierin hinderlijk te zijn, schonk men

hem te *Haarlem* vergiftigden wijn, dien zijne vrienden nog bij tijds weder kwijt raakten, maar waardoor BREDERODE, in 't jaar 1473, gestorven is. Heer REINOUT liet, bij zijne vrouw JOLENTA, twee zoonen na, WALRAVEN en FRANS, of FRANK, benevens drie dochters; daarenboven had hij vijf bastaarden: WALRAVEN, JAN, JOOST, Heer van *Reewijk*, JAN en REINOUT. Van zijne zoonen WALRAVEN en FRANK zal straks gesproken worden.

GIJSBERT VAN BREDERODE, tweede zoon van Heer WALRAVEN, Proost van *St. Maarten* en *St. Salvator*, werd, den 7den van de maand April des jaars 1455, met eenpaarigheid van stemmen, en zonder acht te slaan op verscheidene zeer aanzienlijke en magtige mededingers, door de vijf Kapittelen, tot Bisschop van *Utrecht* verkoozen, zijnde 'er alleenlijk twee Kanunniken, die voor een' ander' gestemd hadden. Vóór den aanvang van de verkiezinge, had Heer GIJSBERT, om dezelve te kunnen bijwoonen, zig als Onderdiaken laaten wijden. MATTHEUS heeft, in het Tweede Deel zijner *Analecta*, den ganschen toedragt dezer verkiezinge geboekt. Aldaar wordt ook gezegd, dat hij een man van uitmuntende hoedanigheden en geleerdheid was. De aanvang van zijn bestuur ging gepaard met die voorzichtigheid en menschlievendheid, welke men van eenen man van verstand te wachten had. Veelen, die onder het bestuur van RUDOLPH VAN DIEPHOLT verjaagd waren, werden door hem weder ingeroepen. Nogthans verzuimde hij ook niet, voor zijne belangen te waaken; zendende WILLEM PAATS, ALPHONSUS VAN MONTFOORT, EVERT SOUDENBALCH, HERMAN VAN RHEENEN, DIRK UITTERMEER en LUDOLPH VAN HOORN, met veertig duizend ducaaten, naar *Rome*, om van Paus KALIXTUS DEN DERDEN de bevestiging zijner verkiezinge te verzoeken. Dit zou hem zekerlijk ook gelukt zijn, waren niet zijne vijanden, de *Kabbeljaauwschen*, uit *Holland* tusschen beide gekomen; maar dezen gebruikten alle bedrog en logen, om PHILIPS VAN BOURGONDIEN te beweegen, dat hij de bevestiging van *Rome* verhinderde. PHILIPS, die, reeds in de voorige verkiezinge, voor zijnen bastaartzoon in de weer geweest was, zuimde niet, het geluk, 's welk hem onverwacht aankwam, vast te houden; doch tevens

vens voor het gezach van de BREDERODE's vreezende, zond hij in allerijl den Bisschop van *Arras* naar *Rome*, om den zetel van *Utrecht*, voor gemelden zijnen bastaartzoon DAVID, te verzoeken, onder voorgeven dat de verkiezing van eenige gevluchte Kanunniken, onlangs te *Amersfoort* gedaan, wettiger was, dan die van de vijf Kapittelen. De Paus, de beschuldiging tegen GIJSBERT ingebragt, zonder onderzoek geloof geevende, en in verbeeldinge zijnde dat Hertog PHILIPS groote zaaken tegen de Turken zou onderneemen, keurde de verkiezing van GIJSBERT af, en die van DAVID, toenmaals Bisschop van *Terrouane*, goed. Te *Rome* was men zelfs ontrouw genoeg, om de uitgeschootene penningen te behouden.

GIJSBERT ligt kunnende bevroeden, wie hem deze trek gespeeld had, besloot, daar het recht niet gold, zig van 't geweld te bedienen, om meester van 't Bisdom te blijven. Zijne aanhangers zochten zig van de kerklijke wetten te bedienen, en toonden daaruit aan, dat geene bastaarten binnen *Utrecht* de jaarlijksche bediening, veel min de Bisschoplijke waardigheid, mogten bekleeden. Om dezen slag te breeken, deed PHILIPS zijnen onechten zoon door den Paus wettigen, en voor een echt Edelman verklaaren. Terwijl de Hertog in *'s Hage* bezig was met de vieringe van 't Feest der Ridderorde van 't *Gulde Vlies*, waarna men vertrouwde dat hij zijnen zoon op den *Utrechtschen* zetel zou plaatzen, bereidden de broeders REINOUT en GIJSBERT VAN BREDERODE alles 't geen tot het voeren van den oorlog noodig was; zij waren gereed, voor hunne rechtvaardige zaak, eerder een veldslag met den Hertog te waagen, dan laf hartig het Bisdom afsteslaan. Dat men te *Rome* de voornoemde gelden gehouden had, deed veele voornaame mannen van dien tijd de zaak van GIJSBERT allerwettigst noemen; zelfs verzochten de Bisschop van *Luik*, de Hertog van *Kleef*, en de zoonen van PHILIPS, meer dan eens, om hem, als den wettig gekozenen Bisschop, in 't bezit te laaten; doch alle deze goede poogingen werden gestadig door de *Kabbeljaauwschen* omgeworpen. Het eerste, dat de Hertog deed, was de bemagtiging van *Amersfoort* en *Rheenen*; daarna werd hij meester van het Slot *ter Horst*, dat door verraderij aan ADRIAAN VAN BORSSELEN, Heere van *Duiveland*, werd over-

overgegeeven. Bisſchop DAVID trok, met een magtig heir, waarvan het gebied aan den Heere van *Wasſenaar* opgedraagen was, naar *Gorkum*, vandaar naar *Thiel*, en verder naar *Rheenen* en *Amersfoort*, in welke Steden hij terſtond hoogſtaatelijk gehuldigd werd; echter moest hij, ondanks zijne trotschheid, zig een jaar lang te *Amersfoort* ophouden. PHILIPS verzamelde, in het volgende jaar, een magtig leger, waarmede hij naar *Leiden* trok. Hier deed hij een ſtap, verre beneden zijne waardigheid. Hij noodigde Heer REINOUT, onder belofte van vrijgeleide, tot zig, om over een vergelijk te handelen. REINOUT begaf zig, met een menigte Ruiteren, derwaards; dan alzo de zaak op geene billijke voorwaarde te vinden was, trok hij te rug naar *Utrecht*. Na zijn vertrek begaf PHILIPS zig naar *Woerden*, en vandaar naar *Ysſelſtein*, met oogmerk om een ſtorm op *Utrecht* te waagen. Die van *Utrecht* daarvoor vreezende, begonnen tegen hunnen Bisſchop te muiten. GIJSBERT, wel voorziende, tegen de magt des Hertogs en zijnen tegenſtrever niet beſtand te zijn, zond eenigen van zijn vertrouwdſte Kanunniken derwaards, om een vergelijk met PHILIPS te ſluiten, op voorwaarde dat GIJSBERT aan DAVID den mijter zou afſtaan, mids deze aan hem te goed deed de betaalde veertig duizend dukaaten, en voortaan jaarlijks aan hem uitkeerde vier duizend twee honderd Rijnſche guldens, waarvoor Hertog JAN VAN KLEEF zig als borg ſtelde; verder, dat GIJSBERT blijven zou Aarts-Diaken, Proost van *St. Salvator*, en tot Proost van *St. Donaas* te *Brugge* gekozen worden. Op deze voorwaarde werd de vrede geſlooten, en door die van *Utrecht* aangenomen. Dit viel voor in het jaar 1457. Hoe ontrouw Bisſchop DAVID gemelde voorwaarden nagekomen zij, is uit het voorige genoegzaam optemaaken. Laat ons hier nog bijvoegen, dat de Proost, om uit zijne gevangenisſe ontſlagen te worden, afſtand van zijne Proostdij en jaargelden moest doen. Hij begaf zig, uit mistroostigheid, ziende dat hem alles tegen liep, naar *Breda*, alwaar hij, in het jaar 1478 of 1479, overleed, nalaatende verſcheidene bastaarten, als agt zoonen en vier dochters. Onder de zoonen was 'er één, JORIS genaamd, Hopman te *Rotterdam*; deze werd, 1489, te *Delft* onthalsd. (Zie op het Art. van dezen GIJSBERT, het geen ter aangewezene plaatze in het III. Deel gezegd is.)

WAL-

WALRAVEN, Ridder, de tweede van dien naam, oudste zoon van Heer REINOUT, de negentiende Heer VAN BREDERODE *tot Vianen*; Burggraaf tot *Utrecht*, Heer van *Ameide* en *Hemsrode*. Hij en zijn broeder FRANS of FRANK, bij welken naam hij in de Geschiedschriften meest bekend is, waren bij het overlijden van hunnen vader nog onmondig: waarom Heer REINOUT goed vond, de voogdij over dezelven, met toestemminge van Hertog KAREL, zijner vrouwe JOLENTA aantebeveelen. Weinig kon zij vermoeden, hierin ontrust te zullen worden. De zoonen van WALRAVINA, zuster van Heer REINOUT, te weeten WALRAVEN VAN AMERONGEN en REINOUT VAN BROEKHUIZEN, Ridderen, stelden zig, in den jaare 1475, om de gezegde voogdijschap, tegen Vrouw JOLENTA, en wilden zig dezelve aanmaatigen. Deze twist bleef niet onder hen, maar sloeg over tot de bewooners van *Vianen*, waarvan eenigen zig voor de Moei, en anderen voor de Neeven verklaarden; doch alzo de meesten tegen haar waren, was zij genoodzaakt, met haare kinderen, de wijk op het Slot *Batestein* te neemen. Vandaar gaf zij Heere WALRAVEN VAN HAAFTEN, éénen haarer vrienden, kennis van dien twist; deze ondersteunde haar met zo veel volks, dat haare partijen *Vianen* moesten ruimen, en haar in vrede laaten, tot dat MARIA, erfdochter van KAREL, aan de regeeringe kwam: omtrent welken tijd haar geraaden werd, met haare kinderen naar *Gend* te trekken, en zig in de gunste van de jonge Graavinne te beveelen. Na het bestuur van *Vianen* en *Ameiden*, voor eenigen tijd, in handen van SWEDER VAN VIANEN gesteld te hebben, trok zij, op raad van den Advocaat Mr. GERARD CALSLAGEN, derwaards. Dan naauwlijks was zij vertrokken, of eenige twistzoekende Ingezetenen van *Vianen* beweerden, dat het gebied aan de gemelde Heeren van *Amerongen* en *Broekhuizen* toekwam; noodzaakende voorts SWEDER, en eenigen, die het met hem hielden, de wijk te neemen op het Slot *Batestein*, en de Stad aan gemelde Heeren overtegeeven. Geweld was voor dezen niet genoeg: dë schandelijke list diende hem mede. Want het antwoord van VROUW JOLENTA aan SWEDER in handen van REINOUT VAN BROEKHUIZEN gekomen zijnde, veranderde hij haaren brief, en schreef daar in, *het Slot op goede voorwaarden overtegeeven, en dat met den eersten, wijl*

 zij

zij geen middel zag het te behouden. SWEDER, geen kennis van het bedrog hebbende, en op den bode, die door geld omgekocht was, vertrouwende, kwam met REINOUT in dezer voegen overéén, dat een gelijk getal van manschap van wederzijde het Slot bewaaren, en met eede belooven zou de een den anderen geen schade te zullen doen. Verder werd bestemd dat REINOUT de Stad en het Slot zou ruimen, mids aan hem betaald werd de somme van vier duizend Rijnsche guldens. Intusschen geraakte Heer WALRAVEN, nu tot mondige jaaren gekomen zijnde, in het geruste bezit van de vrijheid van *Stad en Land van Vianen.* Maar het duurde niet lang dat *Vianen* rust genoot: want in den oorlog van 1481, tusschen die van *Holland* en *Utrecht*, had deze Stad rijklijk haar aandeel; vooral door het verraad van den Dijkgraaf GIJSBERT, die met de *Utrechtenaaren* overeengekomen was, hen de Stad in handen te stellen, die zij ook bemagtigden, tot op de *Leckpoort* toe. Deze werd bezet gehouden door eenen WALRAVEN VAN BREDERODE, Bastaartbroeder van Heere WALRAVEN, en met eenige knechten zo wel verdedigd, dat de *Utrechtenaars* dezelve niet konden overweldigen. Vandaar trokken zij naar het Slot *Batestein*, dat in bewaaringe stond van JORIS, Bastaart van BREDERODE, die het wel weigerde overtegeeven, doch te zwak was om den storm te kunnen doorstaan: dus hij de wijk nam naar den nabij gelegenen Toren *Simpol*, welken hij, bij gebrek van manschap en wapenen, mede moest afstaan; waarop zij weder naar de *Leckpoort* trokken, die zij, vermits gemelde Bastaart WALRAVEN, daar zij alles reeds in hunne magt hadden, hun niet kon keeren, mede innamen. VINCENT VAN SWANENBURG, die *Vianen* dus overmeesterd had, geen kans ziende meer voordeels op de *Hollanders* te behaalen, zocht vergoeding bij de Ingezetenen dier Stad, welke hem, na oneindige geldafperzingen, nog uitkoop moesten doen, met vijf duizend vijf honderd Rijnsche guldens, welke door Heer WALRAVEN verschaft werden; waarop hij in 't bezit van zijne Heerlijkheid trad. In het jaar 1488 werd hij te *Aken*, door Keizer FREDRIK DEN DERDEN, Ridder geslagen, en naderhand, in verscheidene openbaare geschriften, door Koning, daarna Keizer, MAXIMILIAAN, *lieve en getrouwe Neve* genoemd.

Zij-

Zijne Gemalin was MARGARETHA, (door anderen verkeerdelijk JOHANNA genaamd) dochter van Heere WOLPHAARD VAN BORSSELEN; een huwelijk, waarvan men zegt dat het zijnen oorsprong nam uit eene verkeeringe, die van der jeugd af aan plaats gehad had, en in rijpere jaaren in liefde veranderd was. Zo sterk was deze liefde, dat MARGARETHA, toen haar vader haar aan een anderen wilde uithuwelijken, haaren WALRAVEN naar *Vianen* volgde, alwaar zig zig met hem in het huwelijk begaf. MAXIMILIAAN was daarover zeer vertoornd, doch liet zich door tusschenspraak weder bevredigen. Uit dit huwelijk kwamen voort twee zoonen, REINOUT DE DERDE en WOLPHERT, die Heer van *Cloetingen* en de *Landen van Voshol* werd, en ter vrouwe nam ADRIANA, dochter van JOHAN BACK, Heer tot *Asten*. Hij gewan bij haar twee kinderen: REINOUT DEN VIERDEN, die volgen zal, en eene dochter MARGARETHA, die de vrouw werd van Heer JOHAN UITTENHORST. Nog had WALRAVEN, bij MARGARETHA VAN BORSSELEN, eene dochter, FRANCISCA genaamd, die met Heer HENDRIK VAN MERODE trouwde. Na den dood van MARGARETHA, trad Heer WALRAVEN in een tweede huwelijk, met ANNA, Graavinne van *Nieuwenaar*, die hem veele kinderen baarde: als, FRANÇOIS, bijgenaamd *van Zwammerdam*, die Ao. 1529 te *Eindhoven* verdronk; BALTHAZAR, Heer van *Bergen in Kennemerland*, Houtvester van *Holland*, gehuwd met CATHARIJN, dochter van BRONKHORST BATENBURG, overleeden in 1576; WALBURG, getrouwd met den Graave VAN BENTHEIM STEINFORT; JOLENTA, die ten man kreeg JACOB DE BOURGE, Heer van *Fallais*; MARGRIET, Abdisse te *Thoor*, in 't Sticht van *Keulen*; MARIA, de vrouw van GODEFROIJ MILDENDONK, Graave van *Goor* en *Vronenbroek*; en meer anderen, die, jong gestorven zijnde, niet genoemd worden. WALRAVEN zelf overleed in den jaare 1531, oud zijnde vijf-en-zeventig jaaren, en werd te *Vianen* begraaven. Eer wij tot zijnen opvolger komen, moeten wij eenige melding maaken van zijnen broeder FRANS, of FRANK.

FRANK VAN BREDERODE, tweede zoon van Heer REINOUT DEN TWEEDEN, was een jongeling van grooten moed en dapperheid, en, uit wraake van het leed, zijnen Grootvader aangedaan, één der

der sterkste haateren van de *Kabbeljaauwsche* partij. In hoope dat hij, gesprooten uit den heldenstam der BREDERODES, de zaak der *Hoekschen* manmoedig zou verdedigen, werd hij door die partij van de letteroefeningen te *Leuven* getroond, en tot voorstander aangenomen. Ons bestek gedoogt niet, alle zijne heldendaaden, geduurende de jaaren 1488, 1489 en 1490, in welk jaar hij sneuvelde, verricht, alhier te melden; de weetgierige lezer kan zijnen vollen lust daaromtrent boeten, in het boek van ALKEMADE, uitgegeeven onder den tijtel van *Jonker Franssen Oorlog*, in 8vo. Wij vergenoegen ons met slechts eenige zijner bedrijven alhier ter neder te stellen. FRANK, schoon naauwlijks den ouderdom van twee-en-twintig jaaren bereikt hebbende, nam den bovengemelden voorslag aan, en toonde in alle zijne daaden zo veel beleid als dapperheid. De handelwijze, door den Stadhouder van *Holland*, Heer JOHAN VAN EGMOND, ten dien tijde gehouden, was oorzaak dat de partij der *Hoekschen*, toen zij eenen geleidsman en aanvoerder gevonden hadden, sterk toenam. FRANK zijne magt evenwel voor te klein schattende, om met geweld iets tegen MAXIMILIAAN, Graaf van *Holland*, te onderneemen, bediende zig van den list, en maakte eenen aanslag op *Rotterdam*, die hem zo wel gelukte, dat hij meester van die Stad werd, en boven dien een grooten buit, van krijgsvoorraad en schepen, welke door het ijs bezet lagen, bekwam. Na deze gelukkige onderneeming maakte hij zijn plan, om den oorlog aldaar aantevangen en te vervolgen. Zonder toeven, beroerde hij geheel *Zuidholland*, met stroopen en plonderen, zo te water als te land; waarvan *Delfshaven* de eerste vruchten smaakte. Zijne onverzaagtheid, gepaard met de krijgslisten, waarvan hij zig wist te bedienen, en de aanslagen, die hij nu op deze en dan op gene Stad smeedde, noodzaakten de meeste Steden van *Holland*, die zijn partij tegen waren, volk ter haarer beveiliginge in te neemen, terwijl intusschen het platte land door de zijnen zeer groote schade leed. MAXIMILIAAN besloot, om dit kwaad te weeren, *Rotterdam* te doen bezetten, om de *Hoekschen* daar binnen te houden; de Stad werd ook zo naauw omsingeld, dat het hun, die 'er binnen waren, zo wel aan mondkost als andere noodwendigheden begon te ontbreeken. FRANK zig in deze engte gebragt zien-

ziende, besloot, eer de nood verder kwam, liever eenige voorwaarden te bedingen, dan zig daarna, op genade of ongenade, te moeten overgeeven. Dit gelukte hem tot zo verre, dat hij voor zig en de zijnen den vrijen uittogt bedong, en dat zij, die blijven wilden, noch aan lijf noch aan goed zouden beschadigd worden. Voor de gevangenen, evenwel, kon hij geene vrijheid verwerven: dezen moesten het met den hals bekoopen; onder deze bevond zig de bovengemelde JORIS, bastaard van *Brederode*, die, gelijk gezegd is, te *Delft* onthalsd werd. FRANK nu uit *Holland* verdreeven zijnde, was, echter, daardoor niet afgeschrikt, maar volgde zijnen oorlogzuchtigen aart, en trok met een deel *Hoeksche* ballingen naar *Sluis in Vlaanderen*, maakte die gantsche vaart onvrij, en stroopte zelfs tot bij *Dordrecht* toe. Zijn aanslag op *Goeree* mislukte hem: hij werd, door de meerdere magt van den Stadhouder van *Holland*, in een waterstrijd overwonnen. FRANK vertrouwde zig liever aan de genade van de woedende golven, dan aan die van zijne vijanden; hij sprong, toen alle tegenweer vruchtloos was, overboord, en meende het gevaar met zwemmen te ontkomen. Doch ook dit mislukte hem: want, door veele kleine vaartuigen nageroeid zijnde, werd hij gevangen, en naar *Dordrecht* gevoerd, alwaar hij aan zijne bekomene wonden, in het jaar 1490, overleed. Zijn dood werd gevolgd van dien van veelen zijner medestanderen, onder anderen van WALRAVEN en HENRIK, bastaartzoonen van GIJSBERT VAN BREDERODE.

Zie vam hem SPAAN, *Beschrijving van Rotterdam*.

REINOUT DE DERDE, oudste zoon van WALRAVEN DEN TWEEDEN en van MARGARETHA VAN BOSSELEN, was in rang de twintigste Heer VAN BREDERODE, Heer van *Vianen* en *Ameiden*, Ridder en Deken van 't *Gulden Vlies*, Heer van *Haverincourt*, Burggraaf van *Utrecht*, Opperhoutvester van *Holland*, en Raad en Kamerheer van Keizer KAREL DEN VIJFDEN, die hem ook *zijn beminde Neve* noemde; deels om zijne afkomst en waardigheid; deels om zijn huwelijk met PHILIPPINA VAN DER MARK, dochter van ROBBERT, Graave *van der Mark* en *Arenberg*, Heer van *Sedan*; zijnde hij door dat huwelijk vermaagschapt aan MARIA,

Ko-

Koninginne van *Hongarijen*, zuster van Keizer KAREL. Eer wij zijne bedrijven nagaan, zullen wij de kinderen noemen, die uit dat huwelijk zijn voortgekomen, zijnde vijf zoonen en even zo veele dochteren: 1.) MARGARETHA, die trouwde met PIETER ERNST, Graave van *Mansvelt*, Stadhouder van *Luxemburg*, dien zij baarde KAREL en PHILIPS VAN MANSVELT; 2.) FRANCISCA, die het geestlijke gewaad in *Frankrijk* aannam; 3.) JOHANNA, getrouwd met JOOST, Vrijheer van *Bronkhorst Batenburg*; 4.) HELENA, die trouwde met THOMAS PERENOT, Graave van *Granvelle*, broeder van den zo beruchten als gehaaten Kardinaal; haare huwelijksverbintenis evenaarde in pracht die van eene Koninginne; 5.) ANTHONIA PENELOPE, die trouwde met ANTHONIJ, Graave van *Isenburg*. De oudste der zoonen was, 1.) PHILIP, die, 1554, te *Milaan* ongetrouwd overleed, zijnde door zijnen vader, met toestemminge van Keizer KAREL, buiten de ervenis der Heerlijke goederen gesllooten; 2.) HENDRIK, die zijnen vader opvolgde, en van wien wij straks spreeken moeten; 3.) LODEWIJK, die, volgens den uitterften wil van REINOUT, Heer van *Ameide* en *Haverincourt* werd; hij sneuvelde in den slag voor *St. Quintijn*, Ao. 1557; 4.) ROBBERT, Coadjutor des Bisschops van *Kamerijk*; doch de opvolging werd hem, na den dood des Bisschops, geweigerd; hij overleed Ao. 1566. De vijfde en jongste zoon was REINOUT genaamd, zegt VOET, die jong gestorven, en waarschijnelijk daarom, door den Heer HEERING op den *Geslachtboom* niet geplaatst is. Behalven deze echte zoonen en dochteren, had REINOUT nog verscheidene natuurlijke kinderen: als, 1.) FRANS, die Stadhouder van de Leenen van 't *Land van Vianen* was; 2.) MARGRIET, die trouwde met RODOLPH GRAWERT, Ridder van 't *Sticht*; 3.) LUCRETIA, gehuwd met JOHAN VAN HAAFTEN; 4.) ANNA, huisvrouw van GIJSBERT VAN SCHOTEN; 5.) LANCELOT, die ter vrouwe nam de dochter van ALBERT VAN TRESLONG, waarmede hij Heer van *Veenhuizen* werd; een man, in de geschiedenissen onzes Vaderlands bekend voor een' ongemeen' voorstander der Nederlandsche Vrijheid. Na het overgaan van *Haarlem*, werd hij, door den bloeddorstigen Don FREDRIK, zoon des Hertogs van *Alba*, onthalsd; 6.) ARNOUT, die naderhand Raadsheer in den Hove van *Holland* werd. Bij dit zestal

van

en natuurlijke kinderen, behooren verder nog REINOUT, SANDRINA en SARA, die door REINOUT, bij CATHARINA GOSWIJNS, dochter van *Wesel*, geteeld zijn.

Men denke, echter, niet dat gemelde REINOUT, schoon een slaaf der liefde, ontbloot was van den heldenaart zijner voorvaderen: in tegendeel, men vindt hem beschreven als een man, dapper, onverzaagt en hoogmoedig; welk laatste gedeelte zijns charakters hij toonde in de wederaanvaardinge van een' tijtel, dien hij oordeelde hem te behooren, naamlijk dien van *Geboren Graaf van Holland*. Hij nam dus de baarnesteel uit zijn wapen weg; ja deed zelfs, in tegenwoordigheid van Keizer KAREL DEN VIJFDEN, te *Gent*, op alle hoeken der straaten aanslaan, REINOUT, GRAAVE VAN HOLLAND; 't welk door den Keizer niet anders aangemerkt kon worden, dan dat hij naar het Graafschap stond, daar deze zig verbeeldde alleen Graaf te zijn, en zulks te moeten blijven. Door dit bedrijf geraakte hij in ongunst van een Vorst, die hem anders zeer beminde, en door wien hij tot grootere waardigheid, dan hij voorheen bezeeten had, verheven was. De Keizer, die hiermede in zijn eer getast was, beval den koninglijken Heraut, zijn recht tegen BREDERODE te bewaaren en hem aanteklaagen. Hij dan, die, volgens het recht van geboorte, indedaad meer recht tot het Graafschap had, aangeklaagd, en naar den zin des Keizers, op den 16den Januarij 1531, veroordeeld en gevonnisd zijnde, ontving het bevel, volgens geslagen vonnis, nimmer het volle wapen van *Holland* aanteneemen, of zig den tijtel, die zijne Keizerlijke Majesteit alleen toekwam, te voeren. Men was, echter, zo voorzichtig, om hem niet te verbieden te schrijven, *oorspronkelijk door wettelijke succesie geboren te zijn van de Graaven van Holland*. Ook werd hem, door Keizer KAREL, op den 11den Mei 1534, vergund, de Wapens, welke door zijne voorouders gebruikt waren, weder te mogen voeren, zijnde dat van *Holland* gebroken; ja de Herauten, en 's Keizers zuster, verklaarden zelve de wettigheid van zijne afkomste uit de *Hollandsche* Graaven; en om die afkomst nader te bevestigen, deed hij naderhand uitgeeven zijne *Genealogie*, van Graave DIRK DEN EERSTEN af. Ook schroomde hij niet, nadat de gemelde sententie was voorgelezen, een protest te doen,

't

't welk wij, tot luister van dit aanzienlijk geslacht, hier zullen inlasschen.

„ Ik bedanke (dus zeide hij) op het alderootmoedigste zijne Keizerlijke Majesteit, over het geene zijn welgevallen is geweest, te besluiten omtrent mijne wapenen: want al het geene ik in deze aangaande heb gedaan, is niet geschied ten dien insigte, dat ik in 't minste soude prejudiceeren, die gehoorzaamheid of onderdanigheid, die ik zijne Majesteit schuldig ben toetebrengen. Ook niet met die intentie, dat ik mijnde dat mij eenig recht soude competeeren op de Graafschappe van *Holland*. Alleen heb ik voorgehad te betoonen, vanwaar ik gesprooten ben, gelijk zulks aan lieden van Adel betamelijk is. Ja het is zo verre daar van daan, dat indien iemant ter waereld, iets soude durven attenteeren, het welke mogte strekken tot prejudicie van de Hoogheid uwer Majesteit, ik soude syn die geenen, die sodanighe Hoogheid soude voorstaan, tot den laatsten adem mijns levens. Dienvolgens bid ik uwe Majesteit, hem gelieven, dit mijn doen in geenen euvelen of kwaden sin te duiden; want veel liever woude ik sterven, dan iets pleegen, waardoor ik soude geraken in syne Majesteits indignatie. Niettemin so 'er eenig mensch ter waereld mochte syn (alleen uitgenomen zijne Majesteit, en die van synen bloede syn) die souden durven seggen, dat ik van die syde niet ware voortgekomen, (te weten van de Graven van *Holland*) daar ik segge mynen oorsprong van te haalen, ik sal die geenen syn die contrarie deszelfs zal staande houden, mede tot den laatsten adem toe. Verhoopende met Gods hulpe sodanigh betoon daaraf van dit jaar te sullen geeven, (denklijk met de uitgaave der Genealogie) als slegts syn Majesteit my eenen tyd gelieft voortescbryven, dat syn Majesteit, daar mede vergenoegt en voldaan syn zal." Hierna geraakte BREDERODE weder in gunste van den Keizer, en werd boven dien vereerd met den tijtel van *Eersten Vlies-Ridder*. In het zelfde jaar 1536 overleed Heer REINOUT; hij werd in zijne Stad *Vianen* begraaven, en opgevolgd door den alom vermaarden Heer

HENDRIK VAN BREDERODE, geboren te *Brussel*, in de maand December des jaars 1531. Weinig of niets vindt men van zijne jeugd

jeugd gemeld. Het eerste dat van hem gezegd wordt, is, dat hij, tot manlijke jaaren gekomen zijnde, op de lijst der Edelen gesteld werd, en dat de Staaten, in het jaar 1563, het besluit namen, om hem, uit hoofde van zijne overgeleverde verklaaringe, te beschrijven op de Dagvaarten der Edelen, als hebbende hij, op het voetspoor van zijnen vader, ten duidelijksten aangetoond, afkomstig te zijn uit de oude Graaven van *Holland* en *Zeeland*. Wij zullen ons niet ophouden met aanmerkingen te maaken, op het geene de onkunde of haat op die bewijzen ter baane gebragt heeft, alsof dezelve waren aangevoerd, om zig voor opvolger tot die Graafschappen te doen erkennen. De geleerde TE WATER en anderen hebben zulks genoegzaam wederlegd. Bij hunne gezegden voegen wij alleenlijk, dat Heer HENDRIK diezelfde redenen had, om zijne hooge afkomst te doen kennen en met bewijzen te staaven, als zijn vader in het voorgemelde protest aan Keizer KAREL had te kennen gegeeven; zijnde het eere genoeg voor zijne nagedachtenis, dat de opgeraapte beschuldiging nimmer beweezen is, schoon ALBA, in zijne Sententie tegen hem, zig daarvan trachtte te bedienen, om 'er zijnen haat achter te doen schuilen. Voorwaar een haat, die bij den tijran voortkwam uit de achtinge, die BREDERODE, wegens zijne waardigheden, bezat; als zijnde, gelijk gezegd is, één der eerste Edelen van *Holland*, Burggraaf van *Utrecht*, Heer van *Vianen*, *Ameiden*, *Haverincourt* en *'t Goij*; ook voerde hij den tijtel van *Doorluchtigen en Hoog Edelen Wel Geboren*. Het geen bij dit alles zijnen vervolger het meeste stak, was de tijtel van *Eerste Lid der zaamverbondene Edelen*, *Getrouwe en Standvastige Beschermer*, *Handhaver en Verdediger van Vrijheid en Godsdienst*; zijnde hij het laatstgemelde niet alleenlijk in naam, maar ook in de daad, uit welk gezichtpunt wij hem nader zullen doen kennen.

De edele BREDERODE, die, uit hoofde van zijne geboorte en bekwaamheden, van rechtswege op alle openvallende waardigheden aanspraak kon maaken, was, op den ouderdom van vijf-entwintig jaaren, één der mededingeren naar de waardigheid van Coadjutor van *St. Baafs* te *Gend*; doch daarmede werd VIGLIUS VAN AYTTA begiftigd. In plaatse van die waardigheid, beschonk

Ko-

Koning PHILIPS hem, in het jaar 1559, met eene Bende van Ordonnantie. De handelwijze van dien Vorst is te algemeen bekend, dan dat wij dezelve alhier zouden behoeven te herhaalen. Alle Nederlanders weeten, dat dezelve van dien aart was, dat ieder, die de vrijheid hoog schatte, 'er een tegenzin voor moest opvatten. Zij streed dus ook met den aart van BREDERODE, die, benevens ORANJE, de hevigste tegenstander van den grootsten verdrukker der vrijheid, den Kardinaal DE GRANVELLE, was. 't Was niet alleen de burgerlijke vrijheid, die hem en anderen bezielde, maar ook de vrijheid van Godsdienst. De leere der Hervormden had hij beleden, ondertekend, en toegelaaten dat zij onder de zijnen gepredikt werd. Dit toont, op wat grond BREDERODE de eerste kon zijn, die het *Verbond en Smeekschrift der Edelen*, ingericht ter verkrijginge van dit onschatbaare pand, tekende en onderschraagde, ja alles wat hem dierbaar was, daarvoor opzette. Dat hij zulks tot aan het einde zijns levens gedaan heeft, is overbekend. Heer HENDRIK woonde dus niet alleenlijk alle de zamenkomsten der Edelen bij, maar hij was 't ook, die het *Smeekschrift* aan de Hertoginne VAN PARMA overhandigde; daarenboven was hij de bewerker van het tweede Smeekschrift, en de aanvoerer van het derde; al het welke, bij gelegenheid van het daarstellen dier schriften zelve, nader blijken zal. Dat hij voor de vrijheid in den Godsdienst alles veil had, blijkt uit zijne ondertekeninge van het *Smeekschrift aan den Koning*, waarbij het aanbod van dertig tonnen gouds gedaan werd; en BREDERODE alleen zig voor tien duizend kroonen aansprakelijk stelde. Denzelfden ijver betoonde hij voor het behoud van de burgerlijke vrijheid, door zig naderhand te verbinden tot het opbrengen van twaalf duizend Karels guldens, indien de Nederlanders zig in staat wilden stellen, om het juk der dwingelandije, door magt van wapenen, afteschudden. Dit alles bestond ondertusschen niet alleenlijk in beloften, maar hij betoonde ook, door het versterken van *Vianen*, en door het werven van volk, dat hem de zaak recht ernst was; en dat, schoon 't hem aan de magt ontbrak, het hem, echter, nooit aan den wil zou ontbreeken, om het verdrukte *Nederland* te helpen verlossen. Door het weigeren van den nieuwen eed toonde hij met de daad, dat hij het geweld van

PHI-

PHILIPS niet schroomde. Geene de minste zekerheid is 'er voor het zeggen, dat hij zig uit vreeze met den Koning had willen verzoenen. Waarachtiger is het, dat hij zig voor een korte wijl van *'s Hertogenbosch* verzekerde, en dat zijn aanslag op *Utrecht*, ten nadeele van de goede zaak, mislukte. De spoorelooze bedrijven zijner krijgsknechten kunnen nimmer met eenig recht op zijne rekening gesteld, maar moeten veeleer toegeschreeven worden aan een onbetaamelijke wraakoefeninge, waartoe zij oordeelden recht te hebben. In ons Derde Deel, Art. AMSTELDAM, hebben wij beloofd, onder dit Artikel zijne verrichtingen breeder te zullen melden, en te doen zien, hoe hij, op eene heimelijke wijze, door COORNHERT in de Stad gebragt werd; zie hier wat daar van zij. BREDERODE, in den avond van den 27sten Februarij 1567, zig naar *Ouderkerk* begeeven hebbende, ging, van niet meer dan twee Edellieden vergezeld, te voet naar de Stad. Tot aan een' Herberg buiten de poort genaderd, deed hij ontbieden KLEMENS VOLKERTSZ. COORNHERT, om uit hem te verneemen, op wat wijze hij best binnen zou kunnen komen, zonder bekend te worden, daar de wachten, die aan de poorten stonden, scherpe order hadden, om naauw toetezien. COORNHERT vond geraaden, met hem in een boot te stappen, en door sterk roeijen de wacht aan den Boom willens of onwillens te passeeren, dat ook gelukte. Zijne komst, zo haast dezelve ruchtbaar werd, veroorzaakte geene geringe vreugd bij de Onroomschen, en niet minder schrik aan de Spaanschgezinde regeeringe. Zijn verblijf werd, tot groote bekommeringe van de laatstgemelden, bij aanhoudendheid door de aanzienlijksten van de Gemeente bezocht. 't Geen nog meer vreeze bij hen veroorzaakte, was, dat zijn gevolg, door *Friesche* en *Stichtsche* Edelen, die onder allerleije vermomming dagelijks binnen kwamen, sterk vermeerderde. De beangste Burgemeesteren zuimden niet, de Landvoogdesse daarvan kennis te geeven; die straks den Schrijver van den Geheimen Raad, JACOB DE LA TORRE, van *Utrecht* derwaarts zond, met brieven aan de Magistraat, waarin bevolen werd, BREDERODE de Stad te doen ruimen, al ware 't ook met geweld, ja' des noods, zig van het krijgsvolk van den Graave VAN MEGEN te bedienen. Gemelde LA TORRE had mede last, om den Heer

VAN BREDERODE in perfoon aantemaanen, van binnen vier-en-twintig uuren uit de Stad te vertrekken, en dat, bij weigering van dien, de gevolgen voor zijne rekening zouden zijn; met bijvoeginge, dat hij order had, alle zijne gangen na te gaan en Haare Hoogheid desaangaande te onderrechten.

Dit alles was, echter, voor de Landvoogdesfe ligter te beveelen, dan voor de Regeering van *Amfteldam* om het uittevoeren. De inneeming van Soldaaten, wisten zij, zou grooten tegenftand vinden, en ftond bovendien niet aan Burgemeefteren alleen. Zij wist vooraf, dat BREDERODE zig niet ligt vervaard zou laaten maaken, en met grond vermoedde zij, dat hij een affchrift van den lastbrief zou vorderen, die, als dezelve onder het volk geftrooid werd, ligtlijk eenen opftand zou hebben kunnen veroorzaaken. Hierom werd befloten, den Raad te doen vergaderen, en na het fcheiden van denzelven, eene deputatie aan den Heere VAN BREDERODE te zenden; 't geen ook gefchiedde, en waarvan de uitflag was, dat BREDERODE, gelijk Burgemeefteren reeds voorzien hadden, weigerde aan 't verzoek of bevel gehoor te geeven, indien de lastbrief der Landvoogdesfe hem niet vertoond werd. Daags daaraan ging LA TORRE, met twee Schepenen, bij hem. Heer HENDRIK ontving hen zonder de minfte plegtigheid, ja weigerde zelfs zijne Edellieden te doen vertrekken; en om te toonen dat hij deze komst als geene gehoorgeeving aangemerkt wilde hebben, viel hij den Afgezant meer dan eens in de rede. Dan toen LA TORRE zo verre kwam, dat hij hem als verantwoordelijk ftelde, indien hij bleef weigeren te vertrekken, was het antwoord van BREDERODE, *dat hij ongehouden was, hem*, LA TORRE, *geloof te geeven, zo lang hij weigerde, zijnen Lastbrief te toonen; betuigende verder te zijn en te willen blijven, een zeer ootmoedig Leenman en Dienaar van den Koning, gereed om de Rebellen te helpen ftraffen*, fchoon BREDERODE daarmede geheel andere perfoonen dan de Koning bedoelde. LA TORRE fcheidde dan zo wijs als hij gekomen was. De Onroomfchen, die door Burgemeefteren aangezocht werden, om BREDERODE tot vertrekken te bewegen, floegen zulks plat af; waarom zij zig andermaal bedienden van eene bezendinge, uit twee Schepenen, twee Penfionarisfen, en één Geheimfchrijver beftaande; dan ook dezen moes-

moesten vertrekken met het antwoord, *dat hij zou doen, zo als hij het geraden vond.* 't Geen BREDERODE des te ſtouter deed ſpreeken, was de toegenegenheid, die de Burgerij hem betoonde, door, met bijna honderd man, de herberg, waarin hij zijn intrek genomen had, te bewaaken. En dit was, naar allen vermoeden, ook éénе der oorzaaken, dat eenige *Frieſche* Edellieden zig op den 17den Maart verſtoutten, den Afgezant op zijne kamer te overvallen zijne papieren te onderzoeken, en die, welke hun aanſtonden, mede te neemen, om ze den Heere VAN BREDERODE ter hand te ſtellen. Onder die papieren was ook een verhaal van zijne verrichtingen aldaar, als mede de Lastbrief van de Gouvernante; al het welk LA TORRE, die nu voor erger vreesde, de ſtad deed ruimen. De Hervormden hadden dien zelfden morgen een Verzoekſchrift aan de Magiſtraat ingeleverd, waarbij zij de nakoming van 't verdrag, den 18den Januarij gemaakt, verzochten; alsmede, dat 'er beſlooten mogt worden, den Heer VAN BREDERODE, bij voorraad, als Overſte van het krijgsvolk te benoemen, tot dat de Prins VAN ORANJE, als Stadhouder, daarin nader zou voorzien. Burgemeeſteren, bevreesd voor het Hof, zo wel als voor de Ingezetenen, ſtonden dit toe, op voorwaarde dat van wederzijde Gemagtigden aan den Prins zouden gezonden worden, om zijn goeddunken daarop te verſtaan, naar welk goeddunken men zig voegen zou. BREDERODE weigerde de voorſtellen te leezen, onder voorgeeven van te willen vertrekken; 't welk zulk eene gisting in de gemoederen veroorzaakte, dat Burgemeeſteren raadzaam oordeelden, hem door den Penſionaris BLOKLAND te doen verzoeken, ten minſten nog vijf of zes dagen te vertoeven, in welken tijd zij het antwoord van den Prins verwachtten, en dat hij middelerwijl het bevel over het krijgsvolk wilde aanvaarden. De aanvaarding van dat ampt, hem opgedraagen, bragt de Gemeente weder tot bedaaren. ORANJE keurde alle gemaakte ſchikkingen goed, uitgenomen die, welken den perſoon van den Heer VAN BREDERODE betroffen; beloovende dien Heere zijne meeninge, door eenen bijzonderen Bode, te zullen melden. ORANJE voorzag duidelijk, dat de magt te gering was, om den Koning het hoofd te bieden; en laaten wij 'er bijvoegen, hem was bewust, dat de Regeering niets, dan gedwon-

gen, ten voordeele van de Onroomschen deed: waarom 'er geen staat op haar te maaken was. Terwijl de Prins zig tot zijn vertrek naar *Duitschland* bereidde, vermaande hij BREDERODE, ook op eigen veiligheid bedacht te zijn: deze bediende zig van dien raad, en begon ook schikkingen tot zijn vertrek te maaken. Om hem te spoediger van de hand te krijgen, overreedden de Burgemeesters HERMAN VAN RODENBURG en ADRIAAN PAAUW den Heere VAN BREDERODE te schieten de somma van agt duizend guldens, op eenige zijner bedijkte landen, in de *Berge* en *Kleimeer*, verbindende zig zelven voor de wederbetaaling. Na zig door de Regeering een loflijke getuigenis, ten aanzien van zijn stil en vreedzaam gedrag binnen de Stad, te hebben doen geeven, vertrok hij, op den avond van den 27sten April, met zijne Gemalinne, en een aanzienlijken stoet van Edelen, niet zonder groote smert zijner vrienden, en bijzonderlijk van de Hervormden. Hij begaf zig met de zijnen naar *Embden*, en vandaar verder naar *Duitschland*; voedende, even als ORANJE, de hoop op een gunstiger keer van zaaken.

Den 24sten Januarij 1568 deed de Hertog van ALBA hem openlijk indaagen. Hij beschuldigde hem, dat hij, onaangezien de gunsten, door den Koning hem beweezen, openlijk de zijde van ORANJE hield, en zig tot hoofd der verbondene Edelen gesteld had; dat hij daarvan had blijken gegeeven, door het gebruiken der Bende van Ordonnantie tegen 's Konings dienst, het ligten van brandschattingen, het verwoesten van kerken en kloosters, en het gevangenneemen van 's Konings Onderdaanen; dat hij getracht had, zig meester te maaken van *Zeeland*; dat hij die van *Nijmeegen* ontraden had, krijgsvolk inteneemen; dat hij de Landvoogdesse had durven bedreigen, indien zij hem en de zijnen geen genoegen gaf, en dergelijke zaaken meer, gelijk men zien kan bij MARCUS, in de *Sententiën van Alba*, bl. 70 alwaar ook gevonden worden de Sententiën, vier maanden laater tegen BREDERODE uitgesproken, bl. 471, 475 enz. Bij dezen werd hij voor balling, en alle zijne goederen voor verbeurd verklaard. Zelfs stelde PHILIPS naderhand eenen Ontvanger aan, tot de heerlijke goederen van *Brederode*, die hij zig aanmatigde. Dit lot van banninge en verbeurdverklaaringe van goederen, heeft zijn bas-

bastaartbroeder LANCELOT VAN BREDERODE, boven gemeld, om dezelfde daaden, mede ondergaan. Wij meenen hier vóór, duidelijk genoeg aangeweezen te hebben, dat gemelde LANCELOT niet de natuurlijke zoon van Heere HENDRIK, maar van deszelfs vader REINOUT geweest is, schoon men 'er vindt, die het tegendeel gesteld hebben. (*)

Heer HENDRIK VAN BREDERODE beleefde de uitspraak van het gemelde vonnis niet: want hij overleed den 15den of 16den Februarij des gemelden jaars 1568, in den ouderdom van bijna zes-en-dertig jaaren, op het Slot *Harnhof* of *Harenberg*, in de Veste *Rekelinghuizen*. Nog na zijnen dood kon hij den laster niet ontgaan; want hem werd nagegeeven, dat hij gewoon was, door den drank zijne droefgeestigheid te verzetten; dat hij door dronkenschap in een heete koorts was gevallen, en daardoor uit het leven gerukt werd. Dit was het getuigenis van VIGLIUS, in zijnen brief aan HOPPERUS, die, op het gerucht van BREDERODE's dood, aan denzelven geschreeven had: *Wij gelooven gereedlijk het geene wij wenschen; en, ware zijn dood twee jaaren vroeger voorgevallen, wij zouden, misschien, van veele onheilen vrij gebleeven zijn.* Welk schrijven, onzes bedunkens, WAGENAAR de partijdigheid van VIGLIUS omtrent BREDERODE had moeten doen kennen, en hem behoed hebben van niet zo stout de bovengemelde woorden van VIGLIUS, zonder eenig nader bewijs, dat hij noch bij HOOFT, noch bij BOR, ja zelfs ook niet bij den partijdigen STRADA, gevonden heeft, of vinden kon, naterschrijven: (Zie VI. Deel, p. 230.) Dan wij verheugen ons, dat wijlen de Hoogleeraar BURMAN, in zijne openbaare redenvoeringe, BREDERODE eerlijker heeft doen ten grave daalen. Wij zullen hier nog doen volgen, een verhaal van zijn afsterven, het welk voorwaar gantsch anders luidt, dan dat van een stervenden dronkaart.

Hij, wiens goederen verbeurd verklaard waren, gedroeg zig als

(*) *Men zal dit nog klaarder op de* tweede Tafel *der* Bastaarden *zien.*

als 't een Christen betaamde. Schoon anders driftig van aart, was hij nu zeer lijdzaam; betuigende, meer dan eens, op zijn ziekbedde, onder het doen zijner belijdenisse van den Hervormden Godsdienst, aan de Predikanten, dat hij ten voordeele van den Godsdienst en voor de Vrijheid alles gewillig had opgeofferd. Hij stierf, onder het doen van die belijdenisse, als een Christen, en behield zijn verstand tot den laatsten adem toe. Hoe veel smerts zijn dood aan alle weldenkenden baarde, behoeft niet gezegd te worden. De grootste smert, echter, werd geleden bij zijne waardige echtgenoot, AMELIA, Graavinne van *Nieuwenaar*, dochter van GUMBERT, Graave van *Nieuwenaar* en *Limburg*. De dood scheidde indedaad een zo edel als beminnelijk paar. Ten blijke van de liefde en achtinge, die BREDERODE voor zijne Gemalinne had, dient zijne stichting van het huis *Amelienstein*, in het *Viaansche Bosch*.

Wat zijn persoon betreft, men vindt hem omschreeven als een man van lange gestalte, welgeschapen, kloek van gemoed en vernuft, staatelijk van uitzicht; doch schraal van wezen; mild en aanminnig van aart; doch heet van hoofd, en stijf op zijn stuk staande. Het origineele afbeeldzel van hem is, in het jaar 1777, met de boekerij van Jonker *O. Z.* VAN HAAREN, ongelukkiglijk door den brand verteerd. Echter gaat zijn afbeeldzel, op verscheidene wijze, zo op gedenkpenningen als in prent uit. Zijne zinspreuk was: PEUT ETRE, dat is, *'t Kan weezen*.

Zijne weduwe, bij welke hij geene kinderen verwekt had, hertrouwde met FREDRIK DEN DERDEN, *den Godvruchtigen*, *Keurvorst van den Paltz*. BREDERODE's verbeurdverklaarde goederen werden haar, volgens voorwaarde van de Gendsche bevrediging, gedeeltelijk weder toegeweezen. Zij genoot dezelve ook, in zo verre als de Heer VAN BREDERODE daaromtrent geen andere schikking gemaakt had: want de meesten van die moesten, volgens zijn laatsten wil, komen op zijne zuster JOHANNA, Vrouwe van *Hunnepel*, aan wier dochter GEERTRUID, zijnde JOHANNA reeds in het jaar 1573 overleeden, toegeweezen werden alle de allodiale goederen. Doch met de Heerlijkheid van *Brederode*, in *Kennemerland*, naardien dezelve, met de daaraan behoorende goederen, een kwaad leen van *Holland* geworden, en daarom

bij

bij gebrek van manlijke nakomelingen, (behalven de verbeurdverklaaring) aan de Graaflijkheid, en dus aan PHILIPS DEN TWEEDEN, vervallen was, werd de Graaf VAN MANSFELT beleend. Maar vermids deze niet gehuldigd, en ook geen manlijk erfgenaam naliet, veroorzaakte zulks, dat gemelde Heerlijkheid bijna elf jaaren zonder gehuldigden Heer bleef. In laateren tijde vonden de Staaten goed, schoon de Koning nog niet afgezwooren was, REINOUT VAN BREDERODE, dien wij boven als den Vierden genoemd hebben, daar mede te beleenen.

Zie daar een schets van hem, van wiens daaden men bijna een geheel boekdeel zou kunnen schrijven. Dan, het door ons ter nedergestelde oordeelden wij, ter eere zijner nagedachtenisse, genoegzaam te zullen zijn; te meer, daar zijne bedrijven, zo beroemd als die van één éénigen onzer Nederlandsche Helden, bij anderen breeder te vinden zijn. Onder anderen heeft het den Heere HEERING behaagd, in zijn reeds genoemde *Aanhangzel tot de Vaderlandsche Historie*, Tweede Stuk, p. 293—347, 't leven van dezen Held omstandig te beschrijven. Wij stappen dan van hem af, met de woorden van den reedsgenoemden Heere BURMAN, naar de Nederduitsche vertaaling van zijnen *Brederode*, door den Heer ANTONI HARTSEN:

Toen ook voor 't Duitsch gewest de groote Brederode
't Bataafsch verwisslen ging: maar ach! 't was voor altoos.
Aan de Yſtad met een' drom van Eedlen t'scheep getreeden,
Ontzeilde hij het Land, en elk, die van den nek
Het juk der Roomsche Kerke en ijdle plegtigheden
Had afgeworpen, treurde en schreide om 's Mans vertrek,
Maar Vrijheid op zijn lijk, toen hij haar welbehagen,
Als balling buiten 's Lands, ten grave daalde in vreê.

REINOUT, de vierde van dien naam, en in rang de twee-entwintigste Heer VAN BREDERODE, was, gelijk wij gezien hebben, de zoon van WOLPHERT, die de oom was van Heer HENDRIK, boven gemeld, en broeder van REINOUT, den derden van dien naam. Hij was, door ervenis van zijnen vader, reeds Heer van de Heerlijkheden *Cloetingen*, *Voshol* en *Asten*. Grooter luister

kon aan het huis en geslacht van BREDERODE niet toegebragt worden, dan gedaan is, door den verlijbrief, waarmede deze Heer REINOUT, op 's Konings naam, door de Staaten begiftigd werd, zijnde van dezen inhoud:

PHILIPPUS, *&c. doen kont allen luyden, dat alhoewel mits overlyden, van wylen Heer* Henrick, *in syn leven Heere van* BREDERODE, *Heere tot* Vianen &c. *dewelke sonder mans oir achter te laeten, deser werelt overleden is, verscheyden partyen, van goeden by hem van ons tot rechten leenen verhoudende, aen ons gedevolveert, en vervallen zyn. Wy nochthans aenmerkende dat het* Huys van BREDERODE, *eenen van de Edelsten stammen en oudsten afkomsten binnen den Landen van Hollant is, ende op dat het* huys *ende de* naam BREDERODE *niet en vergae, maer tot onsen dienste, ende tot eere van den Landen in wesen gehouden mach worden, hebben wy by advys van de Staeten, ende van den President, ende andere Raeden Provinciael, als ook van de luyden van de kamere van Rekeningen in Hollant, uit sonderlinge gratie, voor dese reise ende sonder dat het selve in toekomende tijden in Consequentie getrokken sal mogen werden, verlyt en verleent, verlyden en verleenen mits desen onsen brieve, Heer* Reinout van BREDERODE, *des voornoemden wyle Heer* Henricks van BREDERODE's *Neve, gedescendeert wesende van den rechten* stamme *ende* huysen van BREDERODE, *alle sulke rechte leenen, als de voornoemde wyle Heer* Henrick van BREDERODE, *van ons als Graeve van Hollant te houden plach.* (Meermaals hebben de Staaten vóór de afzweering, zig van den naam des Konings bediend: zie onder anderen, de oprichting van de Leidsche Academie.)

Deze Heer REINOUT had in huwelijk, eerst MARIA VAN DOORNE, dochter van den Heere *van Doorne*, in *Braband*, waarbij hij veele kinderen verwekte: als, HENDRIK, WALRAVEN, FLORIS, WOLPHERT, MAXIMILIAAN LUBBERT, ANNA, ADRIANA, MARGRETHA en SUSANNA, die op den Stamboom, den Heere HEERING door den Heer VAN PANDERS ter hand gesteld, dus gemeld staan: HENDRIK, WOLFAART, MAXIMILIAAN LUBBERT, FLORIS, WALRAVEN, en dan nog DIRK, gesprooten uit het tweede huwelijk van Heer *Reinout* met HELENA, Graavinne van *Manderscheit*, *Blanquenheim*

heim en *Gerartstein*, die jong gestorven is; voorts nog ADRIANA FRANCSCA. Heer REINOUT overleed te *Haarlem*, in den jaare 1584, en werd aldaar begraaven.

Zijn oudste zoon HENDRIK, trouwde Vrouwe MARGARETHA VAN FLORACKEN, dochter van den Heere VAN GEFFEN tot '*s Hertogenbosch*, en van Vrouwe VAN BOKHOVEN. HENDRIK sneuvelde in den aanslag tot het ontzet van *Haarlem*, 1573, nalaatende ééne dochter, CATHARINA genaamd, Vrouwe van *Asten*, die gehuwd is geweest aan BERNART VAN MERODE, Heere van *Cambays*.

WALRAVEN DE TWEEDE, tweede zoon van Heer REINOUT, werd, door den dood van zijne nichte, Vrouwe GEERTRUI VAN HUNNEPEL, die, in 1590, zonder kinderen stierf, erfgenaam van *Vianen* en *Ameiden*. Hij wordt de drie-en-twintigste Heer VAN BREDERODE genoemd. In 1586 werd hij Raadsheer in 't Hof van *Holland*; ook werd hij, door koop, ter somme van vier-en-veertig duizend karels guldens, Heer van *Noordeloos*. Zijne echgenoote was GUELMIA, Vrouwe van *Haaften* en *Herwijne*, weduwe van NICOLAAS, Heer van *Asfendelft*. Hij stierf Ao. 1614, en liet, als erfgenaam van zijne goederen, na, zijnen broeder, die eenen zoon, WALRAVEN genaamd, naliet.

FLORIS, welke, door ervenis, mede Heer van *Cloetingen* in *Zeeland* was, wordt geroemd als een dapper en ervaaren krijgsman, hebbende van jongs af den oorlog gevolgd. Schoon hem, behalven het ampt van Overste over een Regiment voetvolk, het Gouvernement der Stad *Heusden* en onderhoorende Forten, die men toen als den sleutel van *Holland* hield, opgedragen was, liet hij, echter, niet na, jaarlijks mede te velde te gaan. Zijne gemalin was Vrouwe DOROTHEA, dochter vau JOHAN, Heer *van Haaften* en *Herwijnen*, waarbij hij verwekt heeft drie zoonen en drie dochteren, alle welken straks gemeld zullen worden. Hij overleed te *Heusden*, tot smerte der Ingezetenen, die hem als hunnen vader beminden, in 't jaar 1599, en werd te *Vianen* begraaven. Zijne weduwe hertrouwde met WILLEM, Graave van *Hoorn*.

WOLFERT, de vierde zoon van Heer *Reinout*, was Commandant over een kompagnie Voetvolk, en werd, door de muitende

Soldaaten van *Geertruidenberg*, in het jaar 1589, doorschoten. Hij liet, bij zijne VROUW GEERTRUI VAN BROEKHUIZEN, geene kinderen na.

MAXIMILIAAN LUBBERT, de vijfde zoon, stierf mede in 1589, en ook zonder bij zijne Vrouw, de weduwe VAN ERP, kinderen verwekt te hebben. Den meesten tijd zijns levens had hij in den oorlog doorgebragt. De dochters van Heer REINOUT en MARIA VAN VOORNE waren:

ANNA, die ten man had JOHAN VAN HORNE, Baron van *Boxtel* en *Blasfigny*, in 1572 Gouverneur van *Dordrecht*. Zij overleed zonder kinderen, in 1616.

ADRIANA, gehuwd, eerst aan den Heere VAN MERODE, en daarna aan HENDRIK DE RIVIERE, Heer van *Iseren* in *Braband*.

MARGARETHA, werd Nonne van *Ceciliën* te *Keulen*, als ook SUSANNA, die daarna Abdisse werd.

ADRIANA FRANCISCA, gesprooten uit het tweede huwelijk van Heer REINOUT, trouwde te *Utrecht* met PHILIPS, Vrijbaanderheer van *Hohensaxen*, die kinderen bij haar verwekte.

De kinderen van FLORIS, boven gemeld, waren drie zoonen en drie dochters. Laat ons kortlijk zien, wat van deze dochters, schoon jonger zijnde dan de zoonen, te melden is. Zij waren HELENA, MARIA en FLORENTIA, welke laatste jong gestorven is.

HELENA trouwde met Heere STEVEN GANS, die, Ao. 1626, in dienst der Staaten sneuvelde.

MARGRETHA was gehuwd met den Ridder FRANÇOIS DE LA PLACE, Burggraaf van *Manchaux*. Hij bekleedde mede aanzienlijke ampten in dienst van den Staat. Thans ons tot de zoonen keerende, moet allereerst genoemd worden.

WALRAVEN DE DERDE, die, volgens uitersten wil van zijnen Oom WALRAVEN, de opvolger in het bezit van zijne heerlijke goederen werd, en was dus de vier-en-twintigste Heer VAN BREDERODE. Niet meer dan drie jaaren oud zijnde, werd hij begiftigd met een Kompagnie van drie honderd vijftig koppen; en gaf, zo ras zijne krachten het toelieten, reeds doorslaande blijken van moed en bekwaamheid, met een Kompagnie Curassiers,

ter-

terwijl zijn voorige Kompagnie geschonken werd aan zijnen jonger broeder REINOUT. Deze Heer WALRAVEN had ter vrouwe MARGARETHA MARIA DE HENNIN, dochter van den Graave van *Broek* en *Valkenstein*. Hij stierf in den bloei zijns levens, Ao. 1620, zonderen kinderen.

REINOUT, die door VOET voor den tweeden, doch door anderen voor den derden zoon van FLORIS gehouden wordt, was Heer van *Cloetingen*. Deze begaf zig in dienst der *Venetiaanen*, in het Hertogdom *Stiermark*, tegen den Aartshertog FERDINAND VAN OOSTENRIJK, en sneuvelde aldaar, Ao. 1617, zonder getrouwd geweest te zijn. Dus volgde, in het bezit der heerlijke goederen,

JAN WOLFERT, de vijf-en-twintigste Heer VAN BREDERODE, en ook Heer van *Vianen* en *Ameiden*, enz. geboren den 1 .den Junij 1599. Van zijne jeugd af aan tot den krijgsdienst geschikt zijnde, leerde hij eerst gehoorzaamen, om naderhand beter te kunnen gebieden. Eerst trad hij in dienst als Vaandrager; in het jaar 1618 werd hij door de Staaten begiftigd met een Kompagnie voetvolk van zeventig koppen; in 1620 ontving hij de Kompagnie van zijnen broeder WALRAVEN voornoemd, en tevens het gezach over de Curasfiers. In 1633 werd hij Kolonel van een Regiment voetvolk, en in 1635 aangesteld als Gouverneur van *'s Hertogenbosch* en onderhoorende Forten. Daarna werd hem de gegewigtigtige post van Artillerijmeester van 't Leger opgedraagen, en geduurende de belegeringen, in dien tijd voorgevallen, het bevel over een vierde gedeelte van het leger, en in 1641 tot Veldmarschalk, de eerste plaats naast den Kapitein Generaal, verheven. Wij zouden te verre uitweiden, wilden wij alhier een omstandig verhaal doen van alle zijne heldendaaden. Eéne van die zal genoeg zijn, om den grooten BREDERODE in zijne waarde te doen kennen. Toen hij, kort voor het laatstgemelde jaar, met drie schepen naar *Engeland* overstak, werd hij door vijf *Duinkerksche* Kapers aangetast, die hij, in zijn nachttabberd op het dek staande, zodanig deed beschieten, dat de dappere Zeeroovers, na een gevecht van drie of vier uuren, hem verlieten; waarna hij zijne reize volbragt. Dan daar niets sterker ter eere der Helden spreekt, dan het getuigenis van 's Lands Vaderen,

zul-

zullen wij zulk een getuigenis, ter zijner eere dienende, hier bijvoegen. Hetzelve luidt aldus:

De Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen, die de jegenwoordige sullen sien of hooren leesen, doen te weeten: alsoo wy tot handhavinge van alle goede orde in de krygssaeken in de Vereenigde Nederlanden, so in 't beleyt van oorloge, als en alle onordeningen onder het krygsvolk, soo wel tot voordeel, van de goede Ingezeetenen der voorschreevene Landen, als ook van de vrienden, neutraale nabuuren, te doen cesseeren, ende 't selve krijgsvolk in goede ordere tot bescherming van de Landen, ook tot wederstant en afbreuk van den Vyant te houden, goed, raetsaem, ende nodig gevonden hebben, een aansienlyke Personagie tot Veldmarschalk over het volk van Oorloge deser Vereenigde Provintiën te stellen, en te committeeren, doen weten, dat omme de goede kennisse die wy hebben, van de sonderlinge diensten, getrouwigheid, vromigheid, ende dapperheid, den voorschreevene Landen vele jaaren beweesen by den welgeboorene Heere Johan Wolfert van Brederode, Heere van BREDERODE, Baron van Vianen en Ameide, Erfburggraaf van Utrecht, Heere van Cloetingen, Haeften, Herwynen, Helle, Noordeloos, Schoorl, Nieuvelt, van den Landen en Landstreeken van Voshol, &c. &c. *Ende tegenwoordig onse* Grootmeester van de Artillery deser Vereenigde Nederlanden, Colonel van een Regiment Voetknechten, Ritmeester van een Kompagnie Ruiteren Curasfiers, Gouverneur van de Stad en Meijery van 's Hertogenbosch, ende onderhoorige Forten; *ons volkomelyk op syn E. betrouwende, en bereits in behoorlyke achting genomen hebbende, de recommandatie van syn Hoogheyt Generaal van onse Legers, tegenwoordig wesende te Velde, by desselfs brief geschreeven tot* Boetbergen *den 24sten deses, nopende den Persoon van den welgemelten* Heer van Brederode *tot het gemelte vaceerende ampt gedaan, hebben wy denselven* Heer van Brederode *gesteld, gecommitteert, en geordonneert, stellen, committeeren ende ordonneeren, hem by desen tot* Veldmarschalk *over ons voorschreeven Volk van Oorlogen te Peerde ende te Voet, enz.*

Van de loflijke waarneeming van dat aanzienlijke ampt, werd hem,

hem, door gemelde Heeren Staaten, tien jaaren daarna, (den 4den December 1651) het sterkste getuigschrift gegeeven. Vervolgens kweet hij zig niet minder ijverig, ten dienste van den Lande, door dagelijks de vergadering van de Ed. Gr. Mog. ter beslissinge van de geschillen met *Engeland*, bijtewoonen. Door deze verandering van levenswijze geraakte hij aan de waterzucht, die hem, na dat alle middelen te vergeefsch waren aangewend, op den 3den September des jaars 1656, in 't graf rukte. Hij werd te *Vianen* begraaven. In zijn eerste huwelijk, met ANNA, dochter van Graaf JOHAN VAN NASSAU, die in 1630 overleed, had hij verwekt drie zoonen, behalven éénen, WALRAVEN genaamd, die jong overleed, en negen dochteren. Zijne zoonen, benevens vier van zijne dochteren, stierven ongedoopt; zo dat 'er alleenlijk vijf dochters overig bleeven, zijnde SOPHIA THEODORA, die trouwde met CHRISTIAAN, Graave van *Dohna*, uit welk huwelijk voortkwam KAREL, Graaf van *Dohna*, gestorven Ao. 1686; DIDERIK, Graaf van *Dohna*, overleed 1686, en AMELIA VAN DOHNA, in 1666 getrouwd met SIMON HENDRIK, Graave *van der Lippe Detmold*, stierf 1700, en haar man 1697, nalaatende FREDRIK ADOLPH, Graaf *van der Lippe Detmold*, overleden 1718, en SIMON HENDRIK ADOLPH, Graaf *van der Lippe Detmold*, geboren 1694; voorts JULIANA, ongehuwd; FLORENTINA, getrouwd met MAURITS, Graave van *Solms*; ANNA TRAJECTINA, die mede ongehuwd bleef, en AMELIA MARGARETHA, die ten man kreeg AELBRECHT HENDRIK, Baron van *Salvata*.

Na het overlijden van Graavinne ANNA, begaf JOHAN WOLFERT zig in een tweede huwelijk, met LOUISA CHRISTINA, dochter van JOHAN ALBERT, Graave van *Solms Bronstein*, zijnde een ouder zuster van AMELIA VAN SOLMS, Douariere van *Oranje*; zij baarde hem drie zoonen en vijf dochters:

HENDRIK, den zes-en-twintigsten Heer VAN BREDERODE; WALRAVEN, Heer van *Cloetingen*, enz. en FLORIS ALBRECHT BELGICUS, die in 1655 stierf; LOUISA CHRISTINA; WALRAVIANA; HEDEWIG AGNES; AMELIA; WILHELMINA en CHARLOTTA..

HENDRIK VAN BREDERODE, die, als de oudste zoon, zijnen vader in meergemelde heerlijke goederen opvolgde, verkreeg, op

zijn

zijn veertiende jaar, het bevel over eene bende Ruiterij, en, bij zijns vaders overlijden, het regiment voetvolk. Den ouderdom van negentien jaaren bereikt hebbende, trok hij naar *Frankrijk*, om zig aldaar in den wapenhandel te oefenen, doch ſtierf kort daarna, in het jaar 1657. Niet gehuwd geweest en zonder kinderen overleden zijnde, kwamen de goederen van *Brederode* op zijnen broeder,

WALRAVEN, geboren den 18den November 1649. Naauwlijks zes jaaren oud zijnde, werd deze, door de Staaten, uit aanmerkinge van de dienſten zijner voorvaderen, beſchonken met een bende Ruiters. Hij ſtierf, mede ongehuwd, op den 21ſten Augustus 1679, wordende te *Vianen* begraaven, en *daar men meende* (zie WAGENAAR, XV. Deel, p. 38 en 39.) dat hij de laatſte manlijke afſtammeling van REINOUT DEN EERSTEN was, werden zijne wapens met hem begraaven. Na zijnen dood kwamen zijne heerlijke goederen, ingevolge van zijne testamentaire dispoſitie, op zijne oudſte zuster, HEDWIG AGNES, en van deze, als ongehuwd overleden zijnde, op haar halve zuster SOPHIA THEODORA, Graavinne van *Dohna*, die dezelve, bij haar overlijden, naliet aan haare reeds genoemde zoonen KAREL en DIRK, beide welken, in 1686, te *Offen* in *Hongarijën* ſneuvelden, laatende de goederen van *Brederode* na aan hunne zuster AMELIA VAN DOHNA (*). Van haar kwamen dezelve aan haaren zoon FREDRIK ADOLPH, voorts op deszelfs zoon SIMON HENDRIK ADOLPH, Graaf *van der Lippe Detmold*, die dezelve, na het bezit van eenige jaaren, bij verkoop overdeed aan de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, met de daarop loopende kosten, voor de ſomme van agt honderd agt-en-negentig duizend en twee honderd guldens. De plechtige bezitneeming daarvan, door Hoogstgemelde Staaten, geſchiedde op den 2den November 1725.

Boven zeiden wij dat de wapens van BREDERODE, met Heer

HEN-

(*) *Zier hier achter het* Extract *uit de Reſolutie van* 26 *Nov.* 1726.

DIRK DE VIERDE, overleed 1318, trouwde met *Maria vander Leck*, en won daarbij:	WILLEM DE VIJFDE, stierf 1316, was eerst getrouwd geweest met *Elisabeth van Luxemburg*, en won daarbij,	DIRK DE VIJFDE, overleed in den jaare 1377, had ter vrouwe *Beatrix van Valkenburg*, waarbij hij verwekte:
WILLEM.	*Hendrik* (*), die in 1321 overleed.	REINOUT.
Dirk, trouwde met *Maria van Buuren*.	*Willem* trouwde, ten tweedemaale, met *Catharina van Teilingen* en verwekte daarbij,	*Walraven* (†), stierf 1369.
Jutta, of *Judick*, die in huwelijk trad met *Jan van Persyn*.	DIRK, die zijnen vader opvolgde.	*Catharina*, was getrouwd met *Jan van Polanen*.
		Dirk, Ridder, die in den jaare 1337 overleed.
		Willem, Heer van *Waalwijk*, stierf in 1389.

'*er, die* Hendrik *doen volgen, dat van anderen wordt te-*

aven had in huwelijk Bertha, *dochter van Heer* Jan van Eg-
vekte geene kinderen bij haar, maar liet na één bastaart,
naamd, die de stamvader geweest is van de Brederodes *in*
Zie wat wij van hem gezegd hebben, p. 991. *als ook de*
Bastaarden, tegenover p. 1027.

Hendrik 1655,
van vna van
overl bij drie
gehu Walra-
lia, Een doch-
Nieu ier jong
Limb er blee-
ken
kinde met den
voor
Dus v
heerl Maurits,
ren,
Reinoud.
Wolf de met
Heer
1009 Louisa
verwekte

st. 1655.

Hendrik de tweede, in 1638, zonder kinderen gestorven zijnde, volgde hem zijn broeder,

Wolfert, die mede ongehuwd, in 1679, overleeden, en hij, zo men meende, de laatste manlijke afstammeling zijnde, (zie col. 19.) zo volgde zijne zuster,

Hedwig Agnes; die ook zonder kinderen stervende, tot opvolgster had haare zuster van het eerste bed,

Sophia Theodora, welke ter wereld bragt:

Karel en *Dirk*, Graaven van *Dohna*, en

Amelia van Dohna, die trouwde met *Simon Hendrik van der Lippe Detmold*, wiens zoon was,

Fredrik Adolph, Graaf *van der Lippe*, die naliet,

Simon Hendrik Adolph, Graaf *van der Lippe Detmold*, die de goederen van *Brederode* verkogt aan de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, Ao. 1725.

g Geslacht is een *Roode Leeuw*, de tong en
e op een *Gouden Veld*, met een *Barensteel*
t veld.

HENDRIK DEN TWEEDEN, begraaven werden, *vermits men meende* dat hij de laatste der manlijke afstammelingen was. Doch in het Tweede Deel van den Heere TE WATER, in de *Aantekening*, p. 282, als mede in het reedsgenoemde stuk van den Heere HEERING, dat nog moet uitkomen, blijkt dat men ten dien tijde (zo zij zeggen) in die meeniug misleid geweest is; welke misleiding, volgens aanwijzing van beide Schrijveren, ontstaan is uit een tweede huwelijk van Heere REINOUT DEN DERDEN, na het overlijden van zijne Gemalinne, PHILIPPINA VAN DER MARK, met CATHARINA VAN HOLTEN, adelijke dochter uit het land van *Kleef*, welk huwelijk door hem geheim gehouden werd. Deze zijne Gemaalin werd door hem, den 21sten Sept. 1546, verlijd en beleend met zekeren *Middelwaard*, gelegen in de rivier de *Lek*, nabij *Lexmond;* onder voorwaarde, echter, dat dit Leen, indien zij zonder kinderen kwam te overlijden, zou wederkeeren aan de Heerlijkheid van *Vianen*, en zo zij kinderen, bij hem verwekt, naliet, dat dan het gemelde Leen op hen, en vervolgens op hun wettig kroost en erven vervallen zou; welk verlij door Keizer KAREL DEN VIJFDEN, op den 28sten April 1548, ten voordeele van gemelde CATHARINA, goedgekeurd en bevestigd is geworden. Heer REINOUT verwekte bij haar drie kinderen, REINOUT, SANDRINA en SARA, waarover hij haar, den 8sten December 1553, tot Voogdesse aanstelde. Voorts is, uit goede en echte bewijzen, openbaar, dat hij de genoemde kinderen openlijk voor de zijnen erkende; 't welk hen, volgens het gebruik, in die tijden onder de Edelen plaats hebbende, voor wettig verklaarde. De twee dochters traden in huwelijk met mannen van rang en aanzien, met de haaren overeenkomende. REINOUT, Heer van *Bolwaard*, dus genaamd naar een Kasteel in 't Graafschap *Vianen*, werd, na den dood zijner moeder, den 23sten September 1596, met het gemelde Leen verlijd. Hij had ter vrouwe genomen JOSIANA VAN ARKEL, ASP REN en VUUREN. Bij het aangaan der huwelijksvoorwaarden, den 4den Augustus 1585, waren verscheidene voornaame mannen van wederzijde als getuigen. REINOUT liet uit dit zijn huwelijk na, HENDRIK VAN BREDERODE, Heer van *Bolwaard*, Drost van *Ameiden*, die, nog bij het leven van zijnen vader, met het Leen verlijd werd, op voorwaarde boven gemeld. Deze

Fredrik D

Pieter Fredriksz. *Johan Fredr*

Hark Pieter Fredriksz. en *Fakel Pietersz.*
te *Koedijk*.

Jan Fekelsz.
te *Oud Karspel*.

wier aanzienlijk geslacht haaren afkomst heeft uit *Milaan*, alwaar het de eerste ampten bekleed heeft. Deze Heer VAN BREDERODE deed, in den jaare 1769, een Request overhandigen, aan de Ed. Mog. Heeren Houtvester en Meesterknaapen van *Holland*, inhoudende een verzoek, dat Hunne Ed. Mog. hem, na onderzoek van zijne overgelegde bewijzen en documenten, als een Hollandsch Edelman, die bewijzen van zijne afkomst gedaan had, volgens inhoud der Plakaaten, op het stuk van de jagt gemaakt, zouden vergunnen, te mogen jaagen; deze vrijheid is hem verleend op den 17den December 1771. Zijn Hoog Edele heeft in zijn huwelijk twee zoonen verwekt, zijnde een tweeling, geboren in '*s Hage* 1766, en genaamd KAREL ALEXANDER en ALEXANDER KAREL. Dus zijn 'er dan nog van den stam van REINOUT overig; maar 'er zijn ook nog verscheidene anderen, die door natuurlijke geboorte, sedert omtrent drie eeuwen, uit dit aloude huis afkomstig zijn, in *Noordholland* in wezen. Van hun zullen wij nog eenig melding maaken, doch slechts in zo verre, dat wij meestal buiten 't bestek van den Heere HEERINO blijven, als willende wij geen gebruik van 's mans arbeid maaken, voor dat dezelve openbaar gemaakt is.

WALRAVEN VAN BREDERODE, overleedden Ao. 1396, liet na een natuurlijken zoon, DIRK WALRAVEN genaamd, stamvader van alle deze volgende. Zie de tegenovergestelde geslagttafel. De echte bewijzen daarvan doen wij hier volgen.

„ *Walraven*, Heer tot *Brederode*, tot *Vianen*, Burggraaf t'*Utrecht*, Heer tot *Ameyde* en van *Heemsteede*; doen te weeten alzoo *Machtaele van de Vane Luuden*, met 'er tijdt ligtelijk uiter kennisse neemd, ende den een den andere vergeeten en onbekend werden, ende bijzonder de minste den meeste als zij 'er niet bij en Veneeren en daar af die *Machtaele* zijn ende niet naader besynden dan uit oude schriften en bij leevende faame ende oirconde; ende want van Natuuren en Reedenen wëeten wie hij zij, groot ofte klijn behoort zijne maagen alzoo weerdt de Armen als die Rijke ter Eere en Voorteslaan daar aan die bekennen kan en alser Bloede dat nu Hem dede V er oom: Soo ist wij daar alsoo Natuure en Reedenen willende en begeere te voldoen,

en alzoo zij ons daar voor kenlijk gemaakt zijn door oude ko-
de en bij oude brieven naar onze Registeren en van anderen
voortijden haaren ouderen daar op gegeeven ook eensde-
ons daar op gezien en gebruikt hebben hier meede verkl-
bekend voor onze magen geweest, Zaalige *Mathys Dirks.*
Dirksz. en *Walraven Dirkszoon* met haare Broederen,
daar omme hier mede nog bekennen en verklaaren voor
gen die Kinderen van hemluiden daar af gekoomen, als:
lijk *Mathys Jansz.*, *Cornelis Dirksz.*, *Mathys Vrerycx-*
Johan Vrerycxzoon, *Dirk Walravensz.*, *Jan Jacobsz.*,
Gerrit."

„ Met haaren meedewerkeren als van haare Zwaarnzijde in
tijden afgekoomen van Bastaardiën van onze Hofsteede van
derooden, en om wij diezelve geerne gevordert saegen van
iegelicx ende bijzonder om te moogen gebruiken alle alzulke
ten Vrijheeden en Voordeelen als henluiden dieshalven be-
hoerten voorsz. van onze Hofsteede daar af te Eeren: Sij-
gen, Bidden en begeeren daar omme alle den geene die zij
ze oopene brieven te eener en heur staets ofte hulpe begeeren
mogten, dat zij hemluiden daar door behulpelijk vorderlijk, en
geraadelijk willen weezen om onze wil, dat willen wij altijdt
geerne weeder om verschulden in alles en alzulke zaaken
een iegelijk in oirconde verifs hebben wij *Walraven* Heer
Breederoode &c. voorsz. onze Zeegels aen dien brief doen
heeten hangen, bij onzer rechter weetenheid gegeeven in 't
onzes Heere duizend vijf honderd en een, op den zesten da-
van Julio."

„ Wij *Balthazar van Brederoode*, Heer tot *Bergen* in *Ke-*
nemerlandt &c. doen kondt, alle Luiden die deeze onze Bri-
ven van Confirmatie zullen zien of hooren Leezen, dat o
vertoond is geweest bij den Supplianten in deeze naavolgen
Certificatiën gementioneerd een bezeegelde Brieven ongeraze-
bij onze Heer en Vader Heer *Walraven van Brederoode* &
bezeegeld in dato 1501 op den zesden dag van Julio,
deeze onze Brieven getransfixeert, beroerten de *Machtaele*
de kinderen van Zaalige *Mathys Dircxzen*, *Jan Dircx-*
Walraven Dircxz. en hunne Broederen, mitsgaders h-

Kin-

XXIX. *Tegen over bladz. 302.*

Megabyzus bevryd Artaxerxes van een Leeuw. Bladz. 302.

XXX.

Alcibiades doet zyn Hond den staart afsnyden. Bladz. 333.

Kinderen gekoomen van de Hofsteede van *Brederoode*, in de voorschr. bezeegelde Brieven gespecificeerd en breeder verklaard. Ende booven deeze voorschr. bezeegelde Brieven is nog vertoond geweest zeekere twee Certificatiën, d'eene gepasseerd onder 't Zeegel van vier Leenmannen, in dato den laatsten dag van October a°. vijf en vijftig, waar inne de voorschr. Brieven van onze Heer Vader, van Woord tot Woord gesteld zijn, en nog is ons vertoond een Certificatie gepasseerd onder 't Zeegel de Steede van *Alkmaer*, in dato den Neegenden dag November a°. 1555, hier meede in deeze onze Brieven geinzereerd, luidende aldus, Wij *Jordaen van Foreest*, *Johan de Grebber*, *Bartelmeus Thomas* en *Frans van Teylingen*, Leenmannen in de Graaflijkheid van *Hollandt*, Certificeeren mits deeze voor de Gerechte waarheid, dat wij op heeden dato van deeze gezien en geleezen hebben eenen Brief, geschreeven in francijn, beginnende: WALRAVEN Heer tot *Brederoode*, tot *Vianen*, Burchgraven t'*Utrecht*, Heer ter *Ameiden*, en van *Heemsteede*, doen te weeten, alzoo *Maechtael* van de Luiden met 'er tijdt lichtelijken uijter kennisse komt en die een den anderen vergeeten en onbekend werden, en bezonder die minste den meeste als zijnet meer bij en verkeeren, en daar af die *Machtael* dan uit Natuur weer kenniswerde, en is dan uit oude schrifte en bij levende fame, en de oorkonde, ende want van Natuure en Reedene weege wie hij, groot ofte klijn, behoort zijne Maech alzoo wel die Arm als die Rijk te Eere en voorteftaan daar hij die bekennen kan, en als hij woude dat men hem deede; Waaromme zoo ist wij daar af natuure en reedenen willende en begeerende te voldoene, en alzoo zij ons daar voor kennelijk gemaakt zijn door oude oirkonde en bij oude Brieven naa onze oude Registers en van anderen in Voortijden haaren ouderen daar op geyemd, en ook eensdeels bij ons daar op gezien en gehoord, hebben hier meede verklaard en bekend voor onze Maagen geweest, Zaalige *Mathys Dircxz*, *Jan Dircxz* en *Walraven Dircxzoon* met haaren Broederen, en als wij daaromme hier meede nog bekennen en verklaaren voor onze Maagen die Kinderen van hemluiden daar afgekoomen en thans levende, als naamentlijk *Mathys Jansz.*, *Cornelis Dircxz.*, *Mathys Vrericxzoon*, *Johan Vrericxzoon*,

Dirck Walravenszoon, *Jan Jacobsz.* en *Gerrit Reyers*, met haaren meedewerkeren als van haare zwaertzijde in voortijden afgekoomen van Bastardiën van onzer Hofsteede van *Brederode*, daaromme wij die zelve geern gevorderd zagen van eenen ijgelijken en bezonder om te moogen gebruiken alle alzulker Eere Vrijheedens en Voordeelen als henluiden deshalven haarer gebuurte voorsz. van onzer Hofsteede daar af toekoomen zoude moogen, Bidden en begeeren daaromme alle de geenen die zij deeze onze oopene Brieven toone in heurs Raads ofte hulpen behoeven mogten, dat zij hemluiden daar door behulpelijk, vorderlijk en geraadelijk willen weezen omme onze wil, dat willen wij altijd geern weederom verschulden in gelijke ofte meer zaaken jeegens een ygelijk, in oirkondes Briefs, hebben wij *Walraven* Heer! tot *Brederoode* &c. voorsz. onze Zeegel aan deeze Brief doen en heete hangen bij onzer regten weetenheid, zegge in 't Jaar onzes Heere! 1501 op den Zesden dag van *Julio.*"

„ Certificeeren en Verklaaren voorts Wij Leenmannen voorn. dat voor ons gekoomen zijn *Cornelis Vrericxz.* woonende Sinte Pancraes oudt omtrent LXXXIV Jaaren, *Theeus Pietersz.* oudt omtrent LXXVI Jaaren en *Jan Egglisz.* oudt omtrent LXX Jaaren, inwoonders en gebuuren van Coedijck, Rechtelicken verdaecht ter instanne van *Dirck Pietersz. Koster*, *Jan Cornelisz.* en *Dirck Cornelisz.* meede van Coedijck, ende Verklaarden bij Eeden, hemluiden elks aend heiligen afgenoomen, zoo dat behoord; als dat zij getuigen wel gekend hebben een *Jan Dircxz.* booven in de voorsz. Brief genomineerd, gekoomen van de Natuurlijke Bloede van de Heeren van *Brederoode*, als dat die voorsz. *Jan Dircxzoon* groote Vaader ofte oude Vaader was van *Dirck Pietersz. Koster* nu ter tijdt van Coedijck, *Jan Pietersz.* zijn Broeder, en insgelijcx van *Jan Mathysz.* woonende tot Coedijck voorsz., verklaarde voorts de voorsz. getuigen dat die voorsz. *Jan Dircxz.* oude Vaader was van *Cornelis Pietersz.* van Coedijck, die welke agtergelaaten heeft *Jan Cornelisz.* van Coedijck, woonende nu ter tijdt tot Scoorle, en *Gerrit Cornelisz.* zijn volle Broeder, Zeide en verklaarde nog bij Eeden als booven, dat die voorsc. *Jan Dircxz.* groote oude Vaader was van *Dirk Cornelisz.* en *Willem Cornelisz.* zijn Broeders woonende

de tot Scoorl, alle van echte bedden, zoo waarlijk moesten hen getuigen Godt almagtig helpen en alle zijne heiligen; des t' oirconde zoo hebben wij Leenmannen voorn. elk onze Zeegel hier beneeden aangehangen op den laatsten dag van *October*, in 't Jaar onzes Heere duizend, vijf honderd vijf en vijftig."

„ Wij Burgemeesters der Steede van *Alkmaer* doen kond alle Luiden, Certificeerende met kennisse der waarheid, dat voor ons gekoomen zijn in prop. persoonen *Theuns Pietersz.* Luijerman van Sinte Pancras oudt zeeventig Jaaren, en *Dirk Pietersz.* buurman van Coedijck oudt zestig Jaaren of daar omtrent, Rechtelijke bekommerd, en verdaacht zijnde om de waarheid getuigenissen te geeven ten verzoeke van *Harck Pieter Vrericxz* Poorter der voorsz. Steede, *Jan Fereklisz.* Luijerman van Oudtkarspel, *Cornelis Harckesz.* van Langedijck, *Jacob Jansz.* van Langedijck, *Willem Dircxz.* woonende op Stroedt, *Dirck Walravens* van Coedijck en *Jacob Dirck Mathysz.* van Langedijck, ende hebben gezeidt getuigdt en geaffirmeerd bij Solemneele Eede henluiden an den heiligen afgenoomen met opgeregte Vingeren, hoe Waarächtig is als dat *Mathys Vrerixz.* en *Johan Vrericxz.* Saliger gedagten volle Broeders waare van eenen *Pieter Vrericxz.* gekomen van de Natuurlijke Bloede van den Heer van *Bredenrode*, zoo dat die voorsz. *Harck Pietersz.* met zijn andere Broeders, Kinderen zijn van de voorn. *Pieter Vrericxz.*, Welke *Pieter Vrericxz.* ook een groote ofte beste Vaader was van die voorsz. *Jan Freklisz.* met zijn Broeders nu ter tijdt woonende in Oudkarspel op Langedijck, Tuigden voorts als dat Zaalige *Mathys Vrericxz.* een groote Vaader was van de voorsz. *Cornelis Harckes* en zijn Broeders woonende op Langedijck, en ook van de voorsz. *Jacob Jansz.* met zijn Broeders, Tuigden meede dat Zaalige *Walraven Dircxz.* een groote Vaader was van *Willem Dircxz.* voorn. woonende nu ter tijdt op Stroedt met zijn Broeders, welke *Walraven Dircxz.* ook een overgroote Vaader was van de voorsz. *Dirck Walravens* nu ter tijdt woonende op Coedijck, Tuigden voorts als dat Zaalige *Mathys Dircxz.* een oovergroote Vaader was van de voorsz. *Jacob Dirck Mathysz.* met zijn Broeders nu ter tijdt woonende op Langendijck, alle van Echte Bedde, zoo waarlijk moeste hen getuigen Godt Almagtig hel-

helpen, en alle zijne Heiligen, des t' oirconde zoo hebben wij Burgemeesteren voorn. 't Zeegel der voorsz. Steede hier beneeden aangehangen, op den Neegende dag van *November* in het Jaar onzes Heere! Duizend Vijf Honderd Vijf ende Vijftig.

„ Ende Naadien wij naa vermelde deeze voorsz. Brieven en Certificatiën onderregt zijn dat die Suppliantea in de voorsz. Certificatiën vermeld met haare Kinderen afgekoomen zijn van de geslachte van *Mathys Dircxz.*, *Jan Dircxz.*, *Walraven Dircxz.* en hunlieder Kinderen, van bastardiën van de Hofstede van *Brederoode*, en geneegen zijnde ter ootmoediger Supplicatie van de voorsz. Suppliantien alzoo wij verzogt zijn, hen te willen verleenen Brieven van Confirmatie op de Brieven bij onze Heer! en Vaader henluiden Voorouderen van de Maechtale van de Hofstede van *Bredenrode* eertijdts verleend, en dat wij hen Supplianten voor onze Maagen zoude willen kennen, ten einde zij elk bezonder zoude moogen gebruike alle alzulke Eere, Vrijheid en Voordeel als henluiden uit zaaken van haare geboorte voorsz. toekoomen zoude moogen, hebben daaromme hen Supplianten gegund en gegeeven, gunnen en geeven mits deeze onze Brieven van Confirmatie op de Brieven van onze Heer! en Vaader hen Supplianten voor ouderen van de Maechtaele van de Hofsteede van *Bredenrode* henlieden geconsenteerd, koomende bij deeze die voorsz. Supplianten met haare Kinderen gekoomen van de Zwaertzijde van *Mathijs Dircxz.*, *Jan Dircxz.*, *Walraven Dircxz.* en haare Kinderen onze Maagen te weezen, Bidden en begeeren daaromme alle de geene die zij Supplianten deeze onze oopene Brieven van Confirmatie van de Maechtale van de Hofsteede van *Bredenroden* toone zullen, en heuren Raadt ofte Adsistentie behoeven mogten, dat zij henluiden daar door behulpelijk, vorderlijk en genaadig willen weezen om onze willen, dat wij altijdt geerne weederomme verschulden willen in gelijke ofte meerder zaaken teegens een ijgelijk, in oirconde van deeze zoo hebben wij *Balthazar van Bredenrode* &c. onze Zeegel aan deeze onze Brieven van Confirmatie zelfs aangehangen op den xx dag van *Junyo*, in 't Jaar onzes Heere! duizend, vijf honderd zeeven en vijftig."

„ Wij *Fransse van Zurruk* Schout tot Coedijck, *Jan Pietercz.*

tercz. Verwer, ende *Batholomeus Symonsz.* Scheepenen aldaar, Certificeere met kennisse der Waarheid, dat dato ondergeschreeven voor ons gecompareerd zijn geweest *Reijer Cornelisz.* Hopman oudt omtrent 80 Jaaren, *Cornelis Jacobsz. Blanckert* oudt omtrent 79 Jaaren, *Pieter Gewynesz.* oudt omtrent 61 Jaaren, alle onze geloofwaardigste buurluiden en oude Regeerders onzes voorsz. Dorps, verdaecht zijnde omme der waarheid getuigenisse te geeven ter instantie en verzoeke van de Eerzaame *Mathys Jansz.* ende *Jan Jansz.* beiden nu ter tijdt woonende in de Jurisdictie der Steede Alkmaar, Verklaarde zij Deposante eendragtig, waarächtig te weezen als dat *Jan Mathysz.* die groote Vader was van haar Requirante, ende dat de voorschreeve *Jan Mathys* een zoon nagelaaten heeft, die *Jan Jansz. Mathysz.* genaamd was, die welke den Vaader was van de voorsz. Requiranten, zoo dat zij getuigen verklaarden als dat zij uit mannelijke linie van Echte Bedde voortgekoomen zijnde van de voorsz. *Jan Mathysz.* haare groote Vaader, Verklaarden zij voorsz. Deposante eendragtig vorder dat haar Deposante Ouders het Scheepens Ampt wel tot Coedijck bediend hadden met de genoemde Requirante Vaader, ende zulks zij Deposante verklaarde dat haar Ouders tot haar voorsz. Deposante meenigmaale verhaalde ende zeiden dat waar was, dat de oude *Jan Mathysz.* des voorsz. Requirante groote Vaader van de Bloede van den Heer! van *Brederoode* was, verklaarde zij getuigens verder dat zij hadden gezien ende hooren leezen Certificatiën dat de oude *Jan Mathys.* hadde doen beleggen in 't Jaar 1555. Waar inne gedeposeerd hadden vier Leenmannen in dato den laatste *October* in 't voorsz. Jaar, ende dat tot bewijs zijnder verdere afkomste tuigden zij Doposanten vorder, dat zij de oude *Jan Mathysz.* met *Jan Jansz. Mathysz.* des voorsz. Requirante Vaader en groote-Vaader wel hebben gekend, ende op haar Eedeldom dit Jagt hielden, ende die altijdt van waarde houden; alle 't geene voorsz. is zij getuige Eendragtig verklaarden Waarächtig te weezen bereid des noodts zijnde tot alle tijden, des nood zijnde breeder te affirmeere zonder fraude, des t' oirconde zoo hebbe ik Schout voorsz. mijne Zeegel hier aan gehangen, ende bij Scheepenen voornoemdt onderteekend op den 26ste *January*

Anno Een Duizend, Zes Honderd en Dertig; Mij present Secretaris."

(geteekend) JAN PIETER VERWER.
en BARTELOMY SYMONS.
W. ADRIAANS, Secret.
1630.

Ter zijde der nevenstaande *Attestatie*, onder het Zeegel van de *Provintie* Vriesland, stondt nog:

„ Wij *Reijer Jansz.* en *Pieter Reijersz.* nu ter tijdt Scheepenen tot Coedijck, doen cond dat voor ons gecompareerd zijn geweest *Reijer Cornelisz.* Hopman, ende *Pieter Gewynesz.* (getuige ter zijde geweest) ende *Cornelis Jacobsz. Blankert* (overleede) niet konde Compareere, welke voornoemde getuige verdaecht zijnde in 't Cas van Reglement, Zoo is 't dat de voorsz. Deposante de gedaane depositie ter zijde geroerd bij den Secretaris presentibus is voorgeleezen, persesteerde bij de Verklaaring: dat zoo Waarächtig Godt Almagtig haar moest helpen; aldus gedaan op den 5den *Juny* 1631. ter oirconde bij ons Scheepenen voornoemd geteikend:"

Mij present Secret.

REIJER JANSZ.
PIETER REIJERSZ.
W. ADRIAANS, Secr.
1631.

„ BOOM ofte GESLACHTREGISTER van *Jan Dircksz.*, in den brief van confirmatie van *Walraven*, Heer tot *Brederode*, tot *Vianen*, Burggraaf t'*Utrecht*, Heer tot *Ameide* &c. bekendt.

„ *Jan Dircksz.* heeft geprocreert ende in leevende Lijven naagelaaten eenen Zoon, genaamdt *Mathys Jansz*, zijnde in de voorsz. brieven van confirmatie meede genoemdt.

„ Welke voorsz. *Mathys Jansz.* heeft geprocreerd ende naagelaaten twee Zoonen met naamen *Jan Mathysz.* ende *Dirk Mathysz.*

„ *Jan*

„ *Jan Mathysz.* voorn. heeft geteeldt in Echte twee Zoonen, met naamen *Jan Jansz.* ende *Mathys Jansz.*

„ Deeze voornoemde *Jan Jansz.* heeft geteeldt in den Echten Staat twee Zoonen, met naamen *Mathys Jansz.* tegenwoordig woonend binnen Alkmaar, en *Jan Jansz.* woonend tot Huyswaart in de bannen der voorn. Stadt.

„ Ende deeze voorsz. laatste *Mathys Jansz.* heeft geteeldt Een Zoon, genaamd *Jan Mathys.*

„ De voornoemde *Jan Jansz.* heeft ook geteeldt Een Zoon, meede genaamdt *Jan Jansz.*"

„ EXTRACHT uyt de Resolutien van de Heeren Staaten van Hollandt en West-Vrieslandt, in haar Edele Groot Mog. Vergaderinge genomen op

Dingsdag den 26 November 1726.

„ Is geleesen het Advis van de Heeren Gecommitteerde Raaden, hebbende, in gevolge en tot voldoeninge van haar Edele Groot Mog Apostille commissoriaal, van dato den 31 Augusti 1726, van Dona, Gemaalinne van Sançon de l'Homme, Heere de la Clavelliere, woonende tot Vianen, te kennen geevende, dat des Suppliantes Grootvader Maternel was geweest den Graave Johan Wolfert van Breederoode, Heere van Vianen en Ameyde, die in syn eerste Huwelijck was getrouwt geweest met eene Gravinne van Nassau, uyt welck Huwelijck hy hadt gehadt verscheyde Kinderen, soo Soonen als Dochteren, en in een tweede Huwelijck met Louisa Christina, Gravinne van Solms, uyt welck tweede Huwelijck de oudste Dochter was geweest Louisa Christina van Breederoode, naderhandt getrouwt met Fabiaan, Burghgraaf en Graaf van Dona, zynde geweest de Vader en Moeder van de Suppliante, en waar van de Suppliante oock de eenige Descendente was; dat hooghgemelden Graaf Wolfert van Breederoode, sullende trouwen met sijn tweede Vrouw, de bovengemelde Louise Christina van Solms, tusschen de selve, met adsistentie van de doorluchtige Maagen, Frederick Hendrick, Prin-

ce van Orange, en Johan Albrecht, Graave van Solms, van de eene kant, en Florens, Graave van Kuylenburgh, en Willem, Graave van Nassau, van de andere kant, alvoorens waaren opgerecht Huwelijcksche Voorwaarden, gedateert in 's Gravenhage den 17 December 1637, waar by generalijck was gestipuleert en vastgestelt, dat de oudtste of eenighste Dochter, uyt dit Huwelijck te procreëren, in de na te laatene Goederen van den hooghstgemelden Heere van Breederoode altoos soude moeten weesen egaal en gelijck gestelt met de oudste Dochter, die uyt het eerste Bedt gebooren was, en met de selve in alle de Goederen egalijck soude succedeeren en deelen, waar toe verscheyde seer krachtige en notable Periodes in den voornoemden Contracte antenuptiaal gevonden wierden, die dit alle duydelijck dicteerden, en waar omtrent den hooghgemelden Heere van Breederoode sich hadt verplicht, noyt anders by Testament of onder de Leevende te sullen disponeeren; dat wel uyt het voorsz. eerste Huwelijck waaren gebooren geweest den Graave Hendrick en oock Wolphert van Breederoode: Doch dat die beyde ongetrouwt en sonder Kinderen waaren komen te sterven, en dat alsdoen de nagelaaten Goederen van hooghstgemelden Heere Johan Wolphert van Breederoode, en onder anderen de Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde, alsoo 'er geen Mannelijck Oir verder was, waaren komen te succedeeren op wijlen Hedwighh Agnes, Frouwlijn van Breederoode, die een Dochter was van den welgemelden Johan Wolphert van Breederoode, en die tot deese Goederen na haar overlijden hadt geroepen haare Neeven Carel en Diderick van Dona: Doch die beyde, den een na den anderen, voor Buda in den oorlogh waaren gebleeven, en waar op die Goederen waaren gekomen op der selver Suster, de Gravinne Amalia van Dona, getrouwt met den regeerenden Graave vander Lippe-Detmold, in welck Huys de voorschreeve Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde waaren gebleeven, tot dat nu onlanghs den jegenwoordigen regeerenden Graave vander Lippe de selve Heerlijckheeden hadt verkocht aan den Heere Graave van Hompesch, die de selve koop gedaan hadt voor reekeningh van haar Edele Groot Mog.; dat de Suppliante geensints van gedachten was, om uyt hoofde van het recht, dat haar soude mogen competeeren,

ren, haar Edele Groot Mog. ter saake van de koop der voorschreeve Heerlijckheeden in het minste te bemoeyelijcken, dat sy in tegendeel als een goede Onderdaane van haar Edele Groot Mog. seer verheught was, dat deese soo considerable Heerlijckheeden by alienatie in handen van de selve waaren gevallen: Doch dat evenwel de Suppliante verhoopt, dat haar Edele Groot Mog. haar niet souden qualijck duyden, dat sy de vryheyt nam, haar recht aan haar Edele Groot Mog. met alle respect voor te draagen, en sulks te seggen, dat sy haar (onder ootmoedige correctie) verbeelde, dat, reflexie werdende gemaackt op het recht van de Suppliante, den gemelden Graave vander Lippe niet bevoeght was geweest de voorschreeve Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde in præjuditie van de Suppliante te verkoopen, nademaal de voorschreeve Huwelijcksche Voorwaarden moesten werden verstaan op de Goederen door den Heere van Breederoode nagelaaten te hebben geleght een verbandt ten behoeve van de oudtste Dochter van het tweede Bedde, waar van de Suppliante het eenighste Kindt was, om by defect van Soonen van den selven Heer van Breederoode, gelijck als die over lange waaren gedeficieert, met de oudtste Dochter van het tweede Bedde gelijckelijck in de voorschreeve Goederen te hebben moeten succedeeren, sulcks dat de Suppliante, die veel nader was aan de Stam van het Huys van Breederoode (waar aan de voorschreeve Heerlijckheeden waaren geannexeert geweest) als de Familie van den Graave vander Lippe, deese Familie daar omtrent ten eenemaalen soude komen uyt te sluyten, boven en behalven, dat, als wanneer die van de Familie van den Graave vander Lippe het tegendeel met eenigh fundament souden kunnen sustineeren, (des neen, om dat de sustenue van de Suppliante op de *Pacta Familiæ* was gefundeert) dat het dan evenwel geen twyffel soude kunnen onderworpen weesen, of de Suppliante, als de soo na bestaande Descendente in den bloede van hooghstdachten Heere van Breederoode, soude in allen gevalle gerechtight weesen, om de voorschreeve verkochte Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde te konnen en mogen naasten; dat de Suppliante, die albereydts bereyckt hadde den ouderdom van ses en sestigh jaaren en geen Kinderen of Descendenten hadt, geen voorneemen hadt, om dat

recht

recht tegens haar Edele Groot Mog. te gebruycken, maar, gelijck de selve het geluck niet hadde van met Wereldtsche Middelen soodanigh te zyn gezeegent, dat de selve niet genoodtsaeckt was op een seer bekrompen en in deese tyden seer bekommerlijcke wyse te leeven, min op een manier eenighsints geschikt na de geboorte van de Suppliante, die in *descendenti linea* gesprooten was uyt den Huyse van Breederoode en vervolgens uyt het Graaffelijcke Huys van Hollandt, en dat de Suppliante in vertrouwen was, dat haar Edele Groot Mog., soo daar op als op het voorschreeve recht, met relatie tot de Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde, wel eenige favorable reflexie, tot meerder soutien en onderhoudt in de leevenswyse van de Suppliante, sullen gelieven te maaken, soo versocht de Suppliante, dat haar Edele Groot Mog. aan de selve ter oorsaake voorschreeven gelieften toe te voegen haar leeven langh geduurende een jaarlijcks Pensioen, bereydt zynde, sulcks goetgevonden werdende, om van het voorschreeve recht ten behoeve van den Lande op de solenmeelste wys nader afstandt te doen en te renuncieeren."

„ Houdende het gemelde Advis, dat, vermits de Gecommitteerde Raaden na examinatie van saaken aan de eene kant wel was gebleeken, dat dat ingredienten van de Requeste, voor soo verre die der Suppliante geboorte aangaat en de geallegeerde eer bekrompen en in deese tyden seer bekommerlijcke leevenswyse, ter oorsaack de selve soodanigh met Middelen niet is gezeegent, als den staat van haar geboorte wel soude requireeren, is conform de waarheyt, maar aan de andere kant, dat het gepretendeerde recht tot de Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde, door de Suppliante in haar Requeft geallegeert, gantsch ontdaan is van eenigh fundament, en oversulcks, dat, by aldien het versoeck van de Suppliante alleen was steunende op dat pretense recht, alsdan het versoeck van de Suppliante door haar Edele Groot Mog. soude behooren te werden afgeslaagen, maar vermits de Suppliante is de eenighste Descendente uyt den Huyse van Breederoode, die sich alhier te Lande bevindt en die reedts den ouderdom van ses en festig jaaren heeft bereyckt, en sulcks van geen consequentie in deesen sal zyn, sy Heeren Gecommitteerden Raaden haar Edele Groot Mog. in bedencken moeten geeven, of haar Edele

Groot

Groot Mog., om de Suppliante in haar bekommerlijcke toestandt eenighsints te soulageeren, aan de selve niet gratieuselijck souden kunnen en behooren toe te leggen haar leeven langh geduurende een Pensioen van aght hondert guldens jaarlijcks, te betaalen uyt de Domeynen van Breederoode, welcke als een quaadt Leen en buyten het welcke sy daar toe meede soude zyn gerechtight geweest, na het overlijden van haar Oom den Graave Wolphert van Breederoode met en aan de Domeynen van haar Edele Groot Mog. zyn gereunieert, na het exempel van de gunste, door haar Edele Groot Mog. voor deesen aan Fraulyn Hedwigh Agnes van Breederoode beweesen, te meerder, om dat uyt de indentiteyt van reedenen, meede met relatie tot de Suppliante, oock noch wel eenige favorable reflexien gemaackt souden konnen werden."

„ Waar op gedelibereert, ende by eenige Leeden Copye van het voorschreeve Advis versocht zynde, om de intentie van de Heeren haare Principaalen daar op te kunnen verstaan, is de finale resolutie, dien aangaande te neemen, uytgestelt tot nader deliberatie."

Accordeert met de voorsz. Resolutien.

Dat alle de hier opgenoemde Mannen, waarvan nog eenigen in leven zijn, afstammelingen zijn van 't geslacht van *Bederode*, is bewezen door de voorgaande verklaaringen, waarvan de origigineele, geschreven op franchijn, onder mij berustende zijn: als, 1.) Die van WALRAVEN, Heer van *Brederode*, van 't jaar 1501. 2.) Van BALTHAZAR VAN BREDERODE, van 1555. 3.) De verklaaring van Burgemeesteren van *Alkmaar*, van 1557. 4.) Verklaaring van Schepenen van *Coedijk*, van het jaar 1631. 5.) De boom of geslachtregister van JAN DIRKSZ. Alle welke origineele bewijzen en documenten van bovengemelde MATHIJS JANSZ. en JAN JANSZ. VAN BREDERODE bijzonderlijk te stade kwamen in hun proces voor Hunne Ed. Groot Mog. Heeren, den President en Raaden van 't Hof van *Holland*, wegens het vonnis en de sententiën, nopens het gebruik van de Jagt en het houden van honden, tegen hen geweezen in 't jaar 1632, door den Heer VAN DUIVENVOORDEN, als Houtvester en Meesterknaap. Op deze en meer andere bijgebragte bewijzen werd hun goed recht gedaan, en het gebruik van de jagt gegund.

On-

ne bekwaamheid, door Prins WILLEM DEN EERSTEN, in het jaar 1569, als Bevelhebbers der Vloot, onder bevel van Jonkheer ADRIAAN VAN BERGEN, Heer van *Dolhain*, aangesteld werden. Uit zijn gedrag, in 1566, toen hij, Onderschout en Cipier te *Amsteldam* zijnde, zig toeleide om, ware het mogelijk, het prediken der Hervormden te beletten, zou men, echter, besluiten, dat hij den Roomschgezinden zeer toegedaan moet geweest zijn. Men vindt van hem gemeld dat hij, in het jaar 1570, als Bevelhebber op 's Prinsen vloot, die door een aanhoudenden storm verstrooid werd, en voor een gedeelte te *Embden* gekomen was, aldaar door den Graaf van *Oostvriesland* beslagen, en met het volk gevangen genomen werd. Spoedig, echter, verkreeg hij zijn ontslag.

Zie WAGENAAR, *Vaderlandsche Historie*, VI. Deel, p. 30. *Amsteldam*, III. Stuk in 8vo, p. 170, 307 en 308.

BREEN, (*de*) een geringe Buurt in het Land van *Overmaas*, onder het Dorp *Heerle*.

BREEVELD, met *Geesdorp*, een distrikt, onder de Stad *Woerden* behoorende. Het beslaat vier honderd twee-en-zestig morgens en vijftien roeden. Men telt 'er vier-en-dertig huizen.

BREEZAND, of *Bredezand*, eene droogte in de *Zuiderzee*, ten Westen van het *Oude Diep*, strekkende zig tot aan het *Friesche Vlaak*.

BREGGE, (*Ter*) of *ter Brugge*, eene zeer aangenaame Buurt, die voor geen Dorp behoeft te wijken. Onder *Hillegersberg*, bijna een uur gaans van *Rotterdam*, legt een Brug over de *Rotte*, waarvan deze Buurt haaren naam ontleend heeft. In 't jaar 1746 liep dezelve gevaar van door een zwaaren brand, die aldaar in het huis van eenen Bakker ontstond, geheel verdelgd te worden; nadat drie huizen en eenige Turfschuuren door de vlam verteerd waren, werd zij nog gelukkig gered.

Zie *Staat der Nederlanden*, VII. Deel. p. 35.

BREHIL; zie BRIEL. (*Den*)

BRENIUS, (*Daniël*) of *de Breen*, geboortig van *Haarlem*, was een *Remonstrantsch* Godgeleerde, en een leerling van S. EPISCOPIUS. Van gemelde Gemeente ging hij over tot de *Mennoniten*, waarna hij, zegt men, een verdediger der *Sociniaanen* werd. Hij was geboren 1595, en stierf 1664, nalaatende verscheidene schriften. Vermoedelijk is hij dezelfde, waarvan WAGENAAR zegt: *dat hij mede de hand had in het vormen van den staat der zichtbaare kerke en eenige leerstukken.*

De Remonstranten bedienden zig van hem, geduurende de *Dordsche* Sijnode, tot het copieeren hunner schriften en brieven. Te *Haarlem* werd hij, bij het stooren van eene Remontstrantsche Vergaderinge, in 1621, gevat, en tusschen Schout en Dienaars naar het Tuchthuis gebragt. Op den 24sten van de maand November, vijf dagen na zijne gevangenneeming, ondervraagde hem de Heer G. DE GLARGIS, Pensionaris dier Stad, en vergde van hem, den naam van den Predikant te noemen; waartoe men hem, na gedaane weigering, twee dagen tijds van beraad gunde. Na verloop van dien tijd, werd hij, door Burgemeesteren, desaangaande scherpelijk ondervraagd. DE BREEN zocht zig te verontschuldigen, met te zeggen, *dat het Plakaat, waarop hij gevangen was, naar den letter genomen, meer van den mensch vorderde dan hij kon nakomen, en dan God toeliet; doch dat het naar den zin daarvan, eigenlijk ingericht was tegen zulken; die factie zochten aanterechten, 't welk door hem nooit geschied was; dat hij zijne onschuld met plaatsen uit den Bijbel wilde verdedigen, maar dat hem niets werd voorgehouden dan menschlijke wetten en willekeuren.* Hij werd, zonder betaalen van boete, eenige dagen daarna, onder handtasting, ontslagen, met vermaaninge om de verbodene vergaderingen te mijden; waarop hij antwoordde: *zig te zullen gedraagen, zo als hij het voor* GOD *meende te kunnen verantwoorden.*

Zie ARNOLD, *Kerk- en Ketter-Historie. Beschrijving van Amsteldam*, in 8vo, VIII. Stuk, p. 43.

BRES, (*Guido de*) een der medeopstelleren, of wel de eigenlijke opsteller der Nederlandsce Geloofsbelijdenisse. Hij was Waalsch Predikant te *Rijsel* en *Valenchien*; ook behoort hij tot de

de geenen, die hunne leer en belijdenisse met hunnen dood bevestigd hebben. Zijn leven, lof en sterven is omstandig te vinden, in den alombekenden *Spiegel der Martelaaren*.

BRESILLE, (*F. de*) volgens de aantekeningen van den Heere TE WATER, naar alle vermoeden, een stamgenoot van LODEWIJK DE BRESILLE, Edelman te *Brussel*, en werd, in 't jaar 1567, door ALBA en zijnen Raad, gehouden voor schuldig te zijn aan gekwetste Majesteit, en diensvolgens over hem het vonnis van bannissement uitgesproken. Hij is dezelfde, die, doch verkeerdlijk, door VAN METEREN, BREGILLE genoemd wordt.

BRESKENS, of *Bresfens*, het uiterste of laatste Dorp van het Eiland *Kadzand*, in *Staats-Vlaanderen*, en van geen gering aanzien. In den omtrek van deze hooge Heerlijkheid leggen verscheidene fraaije lusthuizen.

BRETON, (*M. de*) een lid der verbondene Edelen, is, naar men meent, een zoon geweest van JAN BRETON, Heere van *Biarne*, die, in het jaar 1501, tot den adelijken stand verheven werd. Jammer is het, dat men van veelen, die tot dat Verbond behooren, niet dan gissenderwijze spreeken kan.

Zie *Verbond en Smeekschrift*, II. Deel, p. 299 en 300.

BREUGEL, een Dorp in *Braband*, onder de Meijerij van *den Bosch*, ook wel *Brogel* of *Bruegel* genoemd. Eigenlijk behoort dit Dorp onder 't Kwartier van *Peelland*. Het droeg in de schattinge, voorheen over gantsch *Braband* omgeslagen, 165 guldens en 18 stuivers. *Breugel* en *Son* maaken te zamen één Ding- of Rechtbank uit, bestaande uit zeven Schepenen, vier van *Son* en drie van *Breugel*. Ook behoort onder dit laatste *Breugels Olen*.

Zie VAN DER HOUVE en OUDENHOVEN.

BREUGEL, (*Cornelis*) van geboorte een Amsteldammer, was eerst Pastoor te *Baerne*, en naderhand in de *Rijp*.

BREU-

BREUGEL, (*Johan*) bijgenaamd *de Fluweele*, was een zoon van PIETER BREUGEL. HOUBRAKEN meent dat JAN de grondbeginselen zijner kunste bij zijnen vader geleerd heeft, doch dat hij naderhand tot eene gantsch andere wijze van schilderen overgegaan is; hij leide zig voornaamlijk toe op het schilderen van bloemen, en naderhand op dat van sierlijke land- en water-gezichten, vergeetende, echter, de bloemen, fruiten, veld- en tuingewassen niet. Tot hoe verre hij de kunst gebragt hebbe, kan men daaruit opmaaken, dat, volgens het verhaal van HOUBRAKEN, één zijner stukken, te *Amsteldam*, in het jaar 1713, op 't Heeren Logement verkocht werd voor 2825 guldens.

Zie *Schouwburg*, I. Deel, p. 85 en 86.

BREUKELAND, (*Jacob van*) geboren te *Naarden*, in 't *Gooiland*, in 't jaar 1666. Met zijne ouders vandaar naar *Goes* in *Zeeland* getrokken zijnde, leide hij aldaar de eerste gronden zijner letteroeffeningen, en volbragt dezelve te *Utrecht* en te *Groningen*. In 't jaar 1689 werd hij als Predikant beroepen te *St. Anne ter Muden*; in 1696 te *Westsouburg*, en in 1704 te *Middelburg*, alwaar hij, in 1724, overleed.

BREUKELEN, welëer *Broeclede*, ook wel *Broecland* genaamd. Deze benaaming willen sommigen afleiden van de *Bructeren*, die voorheen de *Zutphensche* Kwartieren bewoonden, onderstellende dat een gedeelte van hun zig aldaar nedergezet zou hebben. Doch anderen, met welke wij onze gedachten liefst vereenigen zouden, zoeken den oorsprong dezer benaaminge in de gelegenheid der landen, die men voorheen *Broeklanden*, nu *Veenlanden* of *Veengronden*, noemde. De oude BEKA verhaalt, op het jaar 1203, dat *de Kennemers daar met een vloot schepen aankomende, de dijken doorstaken, en alle de velden in gantsch* Amstelland *lieten onderloopen, en de landen van Heer* Gijsbrecht *tot tot aan de uiterste paalen van* Broekland *toe verwoesteden:* uit welk verhaal men ziet, dat door *Broeckland* niet anders dan *Breukelen* verstaan wordt. Klaarder blijkt zulks nog uit de woorden van M. STOKE, daar hij zegt:

Die Kennemaren voeren hene /
Door 't lant / over al die Vene /
En verbrande te hant /
Van Amſtel al dat Lant /
En roefden al dat ſi vonden /
Amſtel ſine veſten tien ſtonden /
Dat bernden ſi al in den gront /
Menig appelboom diere ſtont / (die 'er ſtond)
Wert verbernt van den Luden
Doe voeren ſi van danen te Muden /
Ende verbernden die ſtede /
Ende Weſep al tot *Broeckede*,
Hebben ſi verheert enz. enz.

Broeckede werd het ook genoemd, in een ouden brief van het jaar 1317, waarin men leest; het *Dorp van* BROECKEDE, *in den Stichte van Utrecht*; en nog in een anderen van het jaar 1387; *de goede mannen van* BROEKEDE; en weder in een anderen: *die van* BROECKE. Boven, op het Art. BRACOLA of *Breckede*, hebben wij gezegd dat dit een Hofſtad is, daar die van het Dorp *Thule* voor te recht komen. Laat ons nu deze Hofſtad of Ambachtsheerlijkheid wat nader beſchrijven. Het gerecht van dezelve is verdeeld in drie deelen; twee daarvan behooren aan den Heere van *Neijenrode*, en het derde aan het Kapittel van *St. Pieter* te *Utrecht*. *Breukelen* is groot twee honderd vijf-en-zeventig morgens; *Breukelen* en *Neijenrodes* gerecht, agt honderd en vijftig. Deze gerechten grenzen oostwaarts aan *Breukelerwaard* en *de Vecht*; westwaarts aan *Portenge*; ten zuiden aan *Maarſenbroek* en *Theemaas*, en ten noorden aan *ter Aa*. Het deel, dat aan *St. Pieter* behoort, bevat vierhonderd en vijftig morgens, en ligt beoosten *de Vecht*, ten deele boven, en ten deele beneden het Dorp *Breukelen*; het heeft een bijzonderen Schout en Secretaris. In het jaar 1748 telde men onder geheel *Breukelen* negen-en-tagtig huizen.

Het Dorp van dezen naam legt aan de westzijde van *de Vecht*, een half uur ten zuiden van *de Nieuwerſluis*, en bijna drie uuren ten

ten noordwesten van *Utrecht*, voor het grootste gedeelte onder het gerecht van *Neijenrode*. 't Is een vrij groot, aanzienlijk en vermaaklijk Dorp, van eenige Straaten, eene Brouwerij en veele neeringdoende huizen voorzien. Schoon de oudheid van de Kerk te *Breukelen* niet te bepaalen is, moet zij, volgens het geen SMIT 'er van gezegd heeft, bl. 44., al zeer oud zijn. De Predikant, die dezelve bedient, behoort, met die van *Ring tot den Vecht*, onder de Klassis van *Utrecht*. In deze Kerk, die voorheen een Parochiekerk was, stond, vóór de tijden der Hervorminge, een Altaar, gewijd aan de *Heilige Maagd*, aan dewelke ook een Vicarij gesticht was. Een ander was gewijd aan *St. Anna*, en een derde aan *St. Pieter*. CORNELIS DUCANUS, broeder van MARTINUS, was aldaar een vermaard Pastoor, en werd, van tijd tot tijd, door bekwaame mannen van dien Godsdienst gevolgd. Zeer veel overlast leed dit Dorp in het jaar 1672, door de *Franschen*, die 'er zig met twee schansen versterkten; verkoozen hetzelve tot hunne legerplaats, waartoe zij meer dan honderd huizen omwierpen, terwijl de bewôoners geplonderd werden; waardoor *Breukelen* merkelijk verarmd is. Tot deszelfs herstel heeft het groot getal Lustplaatsen, in deszelfs nabijheid gelegen, en waarin het voor *Maarsen* niet behoeft te zwichten, zeer veel toegebragt. Onder allen munten de Huizen van *Gunterstein* en *Neijenrooden* uit.

BREUKELERVEEN, is een Dorp en Ambachtsheerlijkheid in 't Sticht van *Utrecht*, achter het hier voorgemelde Dorp *Breukelen*, een klein uurtje van *Tienhoven*, alwaar die van *Breukelerveen* hunnen Godsdienst verrichten. Deze Ambachtsheerlijkheid word geschat op agt honderd vier-en-vijftig morgens, en het getal der huizen op honderd vier-en-dertig.

BREUKELERWAARD, mede een Ambachtsheerlijkheid, beslaande een streek lands van honderd zes-en-negentig morgens, en vijf honderd roeden; ligt mede bij het bovengemelde Dorp, tusschen *de Vecht* en het watertje *de Aa*.

BREIJ, of *Brij*, een Dorp in *Gelderland*, onder het Kwartier

 van

van *Roermond*, in 't Drostampt *Kesſel*. Toen het Vorstendom *Gelderland* en 't Graafſchap *Zutphen*, in het jaar 1574, geſchat waren op 75000 guldens, moest het gemelde Kwartier daarin draagen 19075 guldens, het Drostampt 3433, en dit Dorp 228 gl. 16 ſt. 1½ penn.; zijnde dezelfde omſlagen als die voor het Dorp *Blerik* en *Kesſel*.

Zie HALMA, volgens VAN DER HOUVE.

BRIDORP, *Brijdorp*, of bij verkorting *Briepe* genaamd, is eene wijduitgeſtrekte Ambachtsheerlijkheid in *Zeeland*, in 't land van *Schouwen*, waarvan het voorheen één der zes deelen was. In het jaar 1692 was de grootte van *Bridorp* 1377 gemeten roeden ſteenſchietens, en in 1749, volgens dezelfde Steenrollen, 91 gemeten roeden. Het Dorp, welk voorheen aan gemelde Ambachtsheerlijkheid behoorde, moet vrij aanzienlijk geweest zijn, vermits Graaf FLORIS DE VIJFDE voorneemens was, hetzelve, benevens *Arnemuiden*, tot eene Koopſtad te verheffen, aan welke beide plaatſen, in den jaare 1288, ook tolvrijheid verleend werd. Doch hoe groot het ook geweest zij, 'er is thans niet meer van te vinden, dan het Kerkhof en eenige geringe overblijfzelen; al het overige is door het water verzwolgen.

Zie SMALLEGANGE, *Oudheden van Zeeland*, II. Deel.

BRIEL, (*De*) de elfde Stad in den rang der ſtemmende Steden van 't Zuiderkwartier van *Holland*, in het *Land van Voorne*, niet verre van den mond der *Maaze*, ſchuin tegenover den noordwesterhoek van het Eiland *Roozenburg*; drie en een half uur van *Delft*, en bijna vier uuren van *Rotterdam*. Deze Stad heeft haaren naam ontleend van het gat des *Rhijns*, de *Helius*, of *Heel* genaamd, 't welk aldaar zeer breed is; zij plagt daarom oudtijds genaamd te worden de *Breehil*, of *Briheel*, 't welk in den naam van *Briel* veranderd is. Wat haare Oudheid aangaat, het is met geen zekerheid te zeggen, wanneer zij gebouwd is. Daar zijn 'er die meenen, dat zulks geſchied zou zijn na de vernieling van 't kasteel *Helium*, welks beſtaan, gelijk den Oudheidkundigen bekend is, door veelen geheel ontkend wordt. (Zie, onder anderen, ALTING, fol. 83.) Wij willen ons niet inlaaten in de twisten, die

die bij sommigen plaats gehad hebben, of *de Briel* onder *Zeeland*, dan onder *Holland* behoore; dien het lust, hiervoor het voor en tegen te weeten, leeze VAN LEEUWEN en BOXHORN. Wegens de oudheid van den *Briel* moeten wij nog aantekenen, dat dezelve, volgens veele Schrijvers, in de jaaren 1372 en 1388, reeds eene aanzienlijke Stad genoemd wordt. Wat derzelver Grootte betreft, deze kan men opmaaken uit het getal der huizen en bewooners; wordende het eerstgemelde op negen honderd veertig, en het andere op bijna vijf duizend begroot. De Sterkte der Stad bestaat in haare haven, poorten en vestingwerken. De haven loopt van de *Maas*, tusschen twee hoofden, na en voorbij de rechterzijde van de *Waterpoort*, in de Stad. Zij heeft een tamelijke lengte, en verdeelt zig, even voorbij gemelde poort, in twee takken, waarvan de rechter door een gedeelte der Stad loopt. Op of aan 't einde van dien tak is een ruim langwerpig vierkant dok, geschikt ter berginge van schepen. Gemelde haven is met zeer goede sluizen, schutdeuren en eenen Duiker voorzien; men wil dat zij in het jaar 1576 gemaakt is. Ook was, aan den mond dezer haven, een sterk Fort aangelegd, 't welk, echter, van tijd tot tijd verminderd is. Het getal der poorten van den *Briel*, is vier: de *Waterpoort*, de *Noordpoort*, de *Langepoort* en de *Kampoort*; de drie laatstgenoemden zijn, na den aanleg der tegenwoordige vestingwerken, eerst volbouwd, naamlijk in de jaaren 1704, 1705 en 1709. In den aanvang dezer eeuwe, zijn de vestingwerken merkelijk verbeterd, en verscheidene nieuwe daar bij aangelegd; zodat dezelve thans bestaan uit een Kapitaalen of hoofdwal, negen Bolwerken, en vijf Ravelijnen, ter behoorlijke plaatse tusschen de bolwerken ingelegd. Aan den Maaskant is de hoofdwal met steen opgehaald, en met twee Conterscharpen en bedekte wegen gedekt, waarbij de voornoemde sluizen mede van het grootste belang zijn. De Bezetting bestaat 'er doorgaans uit agt kompagniën Voetvolk. Deze stonden voorheen, met die van *Hellevoetsluis*, onder een zelfden Kommandeur; doch, volgens besluit van den 17den November 1724, is sedert in iedere plaatse een Majoor aangesteld. Tegenwoordig is in den *Briel* een Sergeant-Majoor of Wachtmeester. Wat de kerklijke gebouwen betreft, het oudste daarvan, welks

ſtichting onzeker is, is de Groote Kerk, weleer aan ST. CATHARINA gewijd. Het is bekend, dat daarin (1337), door Heer GERARD VAN VOORN, een Kapittel van agt Kanunniken geſticht is. Uit een opſchrift aan den Toren ziet men, dat dezelve in 1417 gebouwd, in 1456 ingeſtort, en in 1462 herbouwd is. Hij heeft de hoogte van drie honderd en twintig trappen; rust op zwaare kolommen; is met uurwerk en klokkenſpel voorzien, en dient in het winterſaiſoen, den zeelieden voor een baak. De kerk is met een fraai orgel verſierd, en pronkt ook met de fraaie grafſtede van den Admiraal PHILIPS VAN ALMONDE, aldaar opgericht in het jaar 1711.

De tweede Kerk is de *Maarlandſche*, van welke men zegt dat zij, in 1440, door FRANK VAN BORSSELEN, als Heer van *Voorn*, geſticht werd. Zij is, bouwvallig zijnde, in 1617 herbouwd. De Hervormde Gemeente wordt bediend door drie Predikanten, die tot de Klasſis van *Voorne* behooren.

De *Waalſche Kerk*, die weleer ten gebruike der *Engelſchen* geſchikt was, is mede een aanzienlijk gebouw, en wordt door éénen Predikant bediend. De *Lutherſchen* en de *Doopsgezinden* hebben 'er geene Kerken, maar men vindt 'er ééne van de *Remonſtranten*, die 'er mede éénen Predikant hebben. Ook hebben de *Roomschgezinden*, die tot de *Janſenisten* behooren, 'er eene Staatie. Weleer waren 'er zes Kloosters; doch zij zijn deels vernietigd, deels tot andere gebruiken geſchikt. De verdere geestlijke gebouwen zijn het Gasthuis, het Oude-Vrouwenhuis, het Weeshuis, de Latijnſche School, enz.

Onder de Wereldlijke gebouwen komt allereerst in aanmerkinge het Stadhuis, voorts de Waag; het Gemeenelands en Stads Gevangenhuis van *den Briel* en den *Lande van Voorn*; de Magazijnen; Stads- of St. Joris-doele, waarin de Burgerkrijksraad eene ruime langwerpig vierkante kamer heeft; en eindelijk het Commandeurshuis. Alle deze gebouwen, om dat zij wel onderhouden worden, zijn vrij aanzienlijk.

Den Briel is, reeds van oude tijden af, met verſcheiden Voorrechten begiſtigd geworden, onder anderen met het recht van eene Vuurbaak te mogen ſtellen, verleend in 1280, 1333, 1338 en 1358; vrijdom van 't Stapelrecht te *Dordrecht*, in 1394, en het

het recht van Exue, in 1497. Een misdaadiger mogt aldaar niet meer verbeuren dan vijftig ponden. Grooter voorrecht, echter, is het, dat deze Stad niet alleenlijk zitting en ftem heeft in de Vergaderinge der Staaten van *Holland*, en op haare beurt in het Kollegie der Gecommitteerde Raaden, maar ook in de Kamer ter Auditie van des gemeenen lands rekeningen van *Holland*, en in 't Kollegie ter Admiraliteit op de *Maaze*. Nog heeft *den Briel*, benevens *Delft*, *Rotterdam*, *Schiedam* en *Enkhuizen*, bewind over de groote visfcherij. Ook ftelt de Regeering aldaar eenen Heemraad in het Kollegie van Opperdijkgraaf en Heemraaden van het *Land van Voorne*.

De Regeering der Stad beftaat uit één' Baljuw, twee Burgemeefteren, zeven Schepenen en twee Raaden. Voorts een Kollegie van vijftien Vroedfchappen, één Penfionaris, één Sekretaris en één Subfiftuit Secretaris.

Eertijds bloeide in *den Briel* de Handel, door de Haringvisfcherij, die 'er naderhand geheel verloopen is. Thans wordt 'er nog eenige koophandel gedreeven in Graanen en in Meekrap. De graanmarkt wordt 'er 's Maandags gehouden. Ook houdt men 'er eene vrije jaarmarkt.

Onder de Geleerde en Vermaarde mannen, die deze Stad heeft voortgebragt, verdienen genoemd te worden de alombekende ENGEL MERULA en K. NIEUSTAD, Hoogleeraars in de Rechten te *Leiden*; DIRK VAN DAM, MARTEN HARPERTSZ. TROMP, WITTE CORNELISSE DE WITT, PHILIPS VAN ALMONDE, en andere.

Onder de regeering van Hertog ALBRECHT VAN BEIJEREN werd de Stad *Briel*, nevens de *Landen van Voorn*, in het jaar 1397, belast met het leveren van honderd gewapende mannen, vier Smeden, vier Timmerlieden en vier Metzelaars, ten dienfte van het leger tegen de *Oostfriezen*. In 1471 werden 'er eenige Zeeroovers gevangelijk binnen gebragt en geftraft; het nadeel, door derzelver medemakkers, van toen af tot in 't jaar 1490, veroorzaakt, gevoegd bij de twisten der *Hoekfchen* en *Kabbeljaauwfchen*, waarin *de Briel*, in 1488 en 1489, rijklijk deelde, was niet gering. In 't jaar 1566 maakte de Kerkhervorming aldaar reeds eenigen opgang; zelfs werd zij door de Stads Regenten aangenomen: waarom deze naderhand van hunne ampten ontzet

en vier-en-twintig Burgers gebannen werden. Het geen, echter, *den Briel* in onze Geschiedenissen meest beroemd gemaakt heeft, is de bekende inneeming door de Watergeuzen; eene daad, welke door vijand en vriend eenpaariglijk gehouden wordt voor de herstelling, of liever voor de grondlegging der Nederlandsche Vrijheid: waarom, bij sommige welmeenenden, de dag van den *eersten April* nog jaarlijks als een bijzondere gedenkdag word gevierd. De Helden, door welke deze daad verricht werd, waren, volgens BOR en anderen, BARTHOLD ENTES VAN MENTHEDA, Vice-Admiraal, onder bevel van den Admiraal Graave VAN LUMEI; Jonker WILLEM VAN TRESLONG; Jonker JACOB KABBELJAAUW; GUILLIAUME, Graaf van *Gent*; Kapitein LOY; JAN KLAASSE SPIEGEL; NICOLAAS RUIGHAVER; JACOB SYMONSZ. DE RYK; JAN SYMONSE ROL; WOUTER FRANSE; FOKKE ABELS; Kapitein DAEM; ROBOL MAARTEN MERONS; GILLIS STELTMAN; HENDRIK THOMASSE; Kapitein GELEIN; ELLER VLIERHOP; MARINUS BRAND; Kapitein JELMER; BRUIN VAN UTRECHT; KORNELIS LOUFZE VAN EVERDINGEN; OOM HEDDING; D'OVELENS; LANCELOT VAN BREDERODE; VAN ZWIETEN; DIRK DUIVEL; JACQUES HENNEBERT; JACOB ANTHONIESZ en SALOMON VAN DER HOEVE. De zes laatstgenoemden worden niet door BOR, maar door HOOFT genoemd. Ook vindt men bij anderen nog grooter verschil. BOR en HOOFT noemen OOM HEDDING en D'OVELENS, als twee persoonen, welke VAN MEETEREN slechts als één persoon noemt, zeggende OOM HEDDING DOVELENS *van Antwerpen*. Het zal den leezer niet onaangenaam zijn, deze gewigtige gebeurtenis hier kortlijk gemeld te vinden.

De Watergeuzen, op bevel van Koningin ELISABETH, de *Engelsche* havens hebbende moeten ruimen, en geen smaak in zeeschuimen meer vindende, leiden het toe om iets loflijker te verrichten. Met zes-en-twintig schepen *Engeland* verlaaten hebbende, was het oogmerk de vloot van ALBA optezoeken, en indien dit mislukte, *Enkhuizen* of eenige andere plaats in 't Noorderkwartier aantetasten. Van de Vloot niets vindende dan twee schepen, waren dezelven spoedig prijs gemaakt; en alzo de wind, tot het tweede oogmerk, niet dienstig was, moesten zij de *Maas* binnen loopen. De schepen van DAAM en BRANDT hadden den voortogt, en werden door de vier-en-twintig anderen gevolgd.

Men

Men weet dat zij op niets minder dachten, dan om zig van *den Briel* te verzekeren. Doch, op Zondag middag omtrent twee uuren, zijnde den eersten April 1572, streeken zij voor *den Briel* het zeil. De Inwooners hielden hen voor koopvaarders. De *Brielsche* Veerman JAN PIETERSZOON KOPPESTOK was de eenige, die om de Watergeuzen dacht. Zo dra hij dit denkbeeld aan eenigen zijner Passagiers bekend gemaakt had, bevong de schrik hen dermaate, dat zij zig weder te rug deeden brengen. KOPPESTOK zig dan van hun ontlast hebbende, voer naar de Vloot, en vraagde naar BLOIS VAN TRESLONG, wiens vader weleer Baljuw van *den Briel* en van den *Lande van Voorne* geweest was. Dezen gevonden en verwelkomd hebbende, werd KOPPESTOK terstond bij LUMEI gebragt, door wien hem te kennen gegeeven werd, dat hij eenen aanslag op de Stad moest waagen. De Veerman liet zig beweegen, om een boodschap van LUMEI in de Stad te doen, en nam, als een geloofsteken, den Zegelring van TRESLONG mede. Aan land gekomen zijnde, werd hem de poort geopend; hij begaf zig terstond naar het Stadhuis, zig niet stoorende aan de goede of kwaade woorden, die hem nageroepen werden. Aan de Wethouderschap maakte hij bekend, hoe hem, door LUMEI, TRESLONG en andere Hoplieden van den Prins, bevolen was te verzoeken, dat de Magistraat twee Gemagtigden naar buiten wilde zenden, om met hun te spreeken, onder belofte van hen vrij en vrank te rug te zullen laaten keeren, alzo men niets voorhad, dan het volk van den Tienden Penning en ALBA's dwinglandij te ontheffen; hij vertoonde, ten bewijze van zijnen last, den Zegelring. Burgemeester NECKER vraagde hem, hoe sterk men was? Hij staat 'er in den blinde na, en zegt *vijf duizend mannen;* welk onbezonnen antwoord zulk een algemeenen schrik veroorzaakte, dat zij terstond aan het stemmen gingen, op wien de bezending vallen zou. De twee daar toe benoemden gingen schoorvoetende mede, om in zeker huis, tusschen het Hoofd en de Stad, het voorstel van LUMEI, Graave *van der Mark*, te hooren. Deze eichte, uit 's Prinsen naam, als Stadhouder des Konings, de Stad op, en gaf aan de afgezondenen twee uuren tijds tot beraad; waarmede hij hen liet vertrekken. Intusschen was van binnen alles in beweeginge: ieder zakte en pak-

pakte wat hij kon, en vluchtte daarmede naar buiten. Het krijgsvolk, dat reeds ontscheept en tot voor de Poort genaderd was, vraagde, *of men hen zou binnen laaten, dan of zij zig zelven den weg daar toe moesten baanen?* Bovengemelde Burgemeester RECKER was de eerste, die in den Raad tot de overgaave stemde; na hem deed zulks KLAAS JANSSE KOEKEBAKKER, en vervolgens meer anderen; doch niemand wilde de eerste zijn om het antwoord te geeven. Intusschen weeken de vermogendsten ter Stad uit, en de gemeenen scheenen 'er voor, om LUMEI binnen te laaten. Deze, onkundig hoe het van binnen gesteld was, en duchtende dat zij bezig waren met zig te versterken, rukte, vóór dat Burgemeesteren hem antwoord zonden, met twee Regimenten stadwaarts; het eene werd aangevoerd door TRESLONG. Aan de *Zuidpoort* liep de Rentmeester JOAN VAN DUIVENVOORDEN, die het meende te ontvluchten, de zijnen in den mond, en wederhield zijne Soldaaten hem aantevallen. De andere troep, die door ROBOL aangevoerd werd, naderde de *Noordpoort*, die zij, met bijeengezamelde rijstakken, stroo en pek, in den brand stak, en vervolgens, met het einde van eenen mast, openliep. Des avonds tusschen agt en negen uuren werden zij meester van de Stad. LUMEI trok de *Noord-* en TRESLONG de *Zuidpoort* in, in alles met bijna twee honderd en vijftig mannen, zijnde deels *Luikerwaalen*, deels gevluchte Nederlanders; doch allen wakkere gasten, die geen gevaar schroomden; wier gemoed tegen de Spanjaarden verbitterd was, en die onwetende den grondslag van de vrijheid bewerkten. De Burgerij vond geene reden om zig te beklaagen. Doch allerdeerlijkst, en zelfs schandelijk, was de woede tegen de Geestlijkheid. Daags daaraan moesten het de weerelooze Beelden misgelden; wordende, met eene ongehoorde dolheid, de Kerken en Kloosters geplonderd, en alle de Geestlijken, waaronder ook de Nonnen van *St. Clara*, ter Stad uitgejaagd. LUMEI meende de Stad in den brand te steeken, en met schande te verlaaten; doch sommigen van zijne togtgenooten verzetteden zig daar tegen, en beslooten tot eene manlijke verdediging. ORANJE, wien van de zaak kennis gegeeven was, keurde 't laatste voor het beste, en beval zulks ook aan LUMEI, met belofte van onderstand. Zo goed mogelijk was werd vervolgens *den*

Briel

Briel versterkt, en in staat gesteld om ALBA te kunnen afwachten. Deze, om 'er zig weder meester van te maaken, beval den Graave VAN BOSSU, van *Utrecht* derwaarts te trekken, en *den Briel* te herneemen. Deerlijk bezuurde *Rotterdam* de mislukte onderneeming van BOSSU, die, om zig van zijn verlies voor *den Briel* te wreeken, de Burgers aldaar schandelijk deed vermoorden. De Stad, na deze onverwachte verovering, welke moeite de Spaanschen ook naderhand te werk stelden, om 'er wederom meester van te worden, bleef aan der Staaten zijde.

In den jaare 1585 werd *den Briel* aan de kroon van *Engeland* in pandschap gegeeven, en voorzien met eene *Engelsche* Bezetting, die 'er bleef tot den 14den Junij 1616. Deszelfs vrijdom werd in dat jaar bewerkt, door den Heer JAN VAN OLDENBARNEVELD. Hiermede werd het Land de grootste dienst beweezen, schoon die bevrijding bijna drie millioenen guldens gekost hadt.

Rijklijk hadden die van *den Briel* hun aandeel in de binnenlandsche beroerten, ontstaan uit de Kerklijke twisten tusschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten, de Regeering was 'er van den beginne af, de eerstgenoemden ten sterksten toegedaan. Zeer groot waren 'er de beweegingen, toen de Magistraat besloot tot de afzetting van den Gereformeerden Predikant WILLEM CRYNSZOON; welk besluit zij, in de maand Augustus des jaars 16 7, daadlijk te werk stelde. Zij, die gemelden Predikant toegedaan waren, dreigden, zig met geweld meester van de Kerk te zullen maaken; doch de Bezetting hield hen in teugel. Grooten steun vonden de Gereformeerden aan Prins MAURITS, die 'er twee Regimenten voetvolk deed inrukken: zodat de beide partijen toen ieder een steun hadden. Aan de Gereformeerden, die men 'er het houden van alle vergaderingen ten strengsten verboden had, werd, in het jaar 1618, de *Maarlandsche Kerk* ingeruimd. In de maand September verscheen 'er de Prins, die 'er verandering in de Regeering maakte; waarmede de Gereformeerden geheel de overhand bekwamen, en aan de gemelde twisten een perk gesteld werd.

In het jaar 1651 ontstonden in *den Briel* wederom hevige twisten, over de Magistraatsbestelling, die, echter, door Gemagtigden van wegen de Staaten van *Holland*, goed en spoedig be-

beslist werden. De geschillen, in het jaar 1661, tusschen deze Stad en *Rotterdam*, ontstaan, over het aanstellen van nieuwe Lootzen, werden zo hevig, dat men daaraan den naam van *den Brielschen Oorlog* gaf. Die van *Rotterdam* deeden de *Brielsche* Marktschepen aan ketenen leggen, en de *Rotterdamsche* Lootzen werden in *den Briel* in beslag genomen. Deze twisten werden eerst langen tijd daarna beslist, door eene overeenkomst, dat de Lootzen in *den Briel* zouden woonachtig moeten weezen. Telkens, echter, ontstonden 'er nieuwe zwaarigheden.

Groot gevaar liep deze Stad, in het jaar 1672, zo wel door de *Engelsche* als *Fransche* Vlooten. De Regeering verzocht, in 1673, om een talrijker Bezetting; doch men antwoordde, dat het volk niet gemist kon worden. De zuide winden alleen beletteden de vijanden te landen. Toen, in 't jaar 1702, zo wel voor *den Briel* als andere kusten, alle behoorelijke zorg gedraagen was, bleef de Stad, gelijk in de volgende oorlogen, onaangeroerd; zodat 'er na dien tijd geene zaaken van belang zijn voorgevallen.

Het oudste Wapen en Zegel dezer Stad was een Paal, en aan wederzijden van denzelven een Zalm. In laatere tijden was het een prachtig Kasteel of Slot, aan beide zijde met Kanteelingen en Torens, en in 't midden met het wapen van de Heeren van *Voorne*; waarbij naderhand nog de Centauren, als Supports of Wapenschilddragers, gevoegd zijn.

Bovengemelde inneeming van *den Briel* door de Watergeuzen heeft de Stad zo beroemd gemaakt, dat alle onze Nederlandsche Historieschrijvers van haar gewaagd hebben. ALKEMADE heeft 'er eene afzonderlijke beschrijving van vervaardigd, in 't jaar 1729, te *Rotterdam*, met eenige hoofddeelen en noodige bijvoegzelen, door deszelfs schoonzoon, den Heer VAN DER SCHELLING, in folio, in 't licht gebragt, onder den tijtel, *Beschrijving van de Stad Briel en den Lande van Voorne.* In dezelve vindt men alles met veel naauwkeurigheid zamengesteld; zij bestaat in twee deelen, met de noodige kaarten.

BRIELEN, (*De*) of *Brielersloot*, een Heerenhuis in *Gelderland*, liggende rondsom in zijne vijvers, nabij het Dorp *Voorthuizen.* Het behoort aan de Freulen VAN BENTINCK.

BRIEL-

BRIELSCHE NIEUWLAND, een Dorp op het Eiland *Voorn*. De Predikant daarvan behoort onder de Klasfis van *Voorne* en *Putten*.

BRIENEN, (*Abraham van*) onder de Roomfche Godgeleerden in de *Nederlanden* zeer vermaard. Hij werd, in het jaar 1638, toen hij Pastoor in de *Veenen*, onder het *Sticht*, was, met JACOBUS DE LA TORRE, door den Bisfchop PHILIPPUS ROVENIUS, naar *Rome* gezonden, ter beflisfinge van de ontftaane gefchillen, als ook om eerbiedigheid aan den ftoel van *Rome* te bewijzen. Die reize ondernam hij, in 1655, andermaal, na reeds voorheen tot Pastoor van *St. Geertrui* te zijn verheeven. Ten tijde van JOHANNES VAN NEERKASSEL werd hij tot deszelfs Raadsheer en Vikaris van 't *Utrechtfche* Bisdom verkoozen. Hij was aldaar in het begin der zeventiende Eeuwe geboren, en ftierf op den 19den September 1680, in den ouderdom van tagtig jaaren. Zijne fchriften zijn te *Leiden*, in 't jaar 1769, herdrukt.

Zie *Bat. Sacra* en *Oudh. van Utrecht*.

BRIESKERK, voorheen een voortreffelijk Dorp en Ambachtsheerlijkheid, op het Eiland *Schouwen*, doch thans door de golven geheel verflonden.

BRIGANTICUS, (*Julius*) was een zusters zoon van CLAUDIUS CIVILIS, en dus een geboren *Batavier*. Onder de *Romeinen*, tot welke hij overgegaan was, bekleedde hij den rang van Overfte over eenen bijzonderen vleugel. Ten tijde van VITELLIUS maakte hij zig zeer vermaard. Ook was hij één van hun, die, onder beleid van ALPHENUS VARUS, den Keizer OTTO, bij *Brediacum*, hielpen verflaan. Van hem wordt gezegd, dat hij omkwam in den ftrijd tegen zijnen oom CLAUDIUS CIVILIS. Op het Art. CIVILIS zullen wij hem nader leeren kennen.

Zie TACITUS *Historie*, II. Boek, cap. 22, 42, 66 en 70.

BRIGDAMME, de tegenwoordige benaaming van een *Zeeuwsch* Dorp en Heerlijkheid, weleer *Brugdamme* en *Breedamme* genaamd, liggende een klein half uur noordwaards van *Middelburg*. Weleer behoorde het aan de Heeren VAN BORSSELEN, een tak van welk

welk geslacht daarnaar den naam van BORSSELEN VAN BRIGDAMME voerde, zo als op het Art. BORSSELEN is aangeweezen. Hertog AALBREGT ontnam het, in den jaare 1358, aan BOUDEWIJN VAN BRIGDAMME, en schonk het aan *Middelburg*. Volgens een verdrag stond *Middelburg* het weder af aan deszelfs zoon, mids het een erfleen van die Stad bleeve, en hij of zijne nakomelingen daarop nooit een steenen burgt of huis zouden stichten. Naderhand is *Brigdamme*, of *Bridam*, zo als het in het *Handboek der Utrechtsche Kerke* ook genoemd wordt, aan het aanzienlijke geslacht der Heeren LAMPSINS gekomen, en van die aan dat van D'ASSONVILLE. GARGON en meer anderen leiden den naam van *Brigdam* af van BRIGITTA, aan welke de Kapel aldaar was gewijd; schoon anderen dien naam afleiden van *Brug* en *Dam*, als van het oude wapen, dat een *Dam* en *Brug* voerde. De oudheid dezer plaatze wordt afgeleid van de vrijheid, welke Bisschop DIRK, in het jaar 1245, gaf, tot de vernieuwing van de Kapel aldaar. Nog voor weinige jaaren zag men 'er een vervallen muur, of het overblijfzel eener vervallene Kerke, die, of in het beleg van *Middelburg*, of in de beeldstorminge, of mogelijk ook wel door den tijd, verwoest is. De Regeering van dit Dorp bestaat, even als van alle de overigen van *Walcheren*, uit een Schout, eenige Schepenen en een Secretaris, die door den Ambachtsheer aangesteld worden.

Zie BOXHORN, *Oudh. van Zeeland*. GARGON, *Walchersche Arcadia*, I. Deel, enz.

BRIL, (*Jacob*) werd geboren te *Leiden*, den 21sten Januarij 1639, van geringe ouders. Het gevolg hier van was, dat hij, in zijne jeugd, zig onder de wollewasschers, bevond. Maar reeds onder dat bedrijf gaf hij blijken van eenen vernuftigen geest en zedigen inborst. Veeltijds vervoegde hij zig bij zulke mannen, uit wier zedelessen hij nut kon trekken. Tot rijpere jaaren gekomen zijnde, toonde hij dikmaals weinig smaaks in de leere der Gereformeerden te vinden; maar tevens ook niet in die van anderen: waarom hij zig der bijwooninge van den openbaaren Godsdienst onttrok. Zij, die hem gunstig zijn, schrijven zulks toe aan naauwgezetheid van geest, doch anderen aan hoogmoed en twist-

twistzucht. Die onpartijdig over hem oordeelen, zeggen, dat zijne gedachten meestal verkeerd, doch zijn leven onberispelijk was. Hij ſtierf in 1700: Zijne ſchriften zijn bekend onder den tijtel van, *De werken van den Hoogverlichten* JACOB BRIL.

BRINIO, bij ſommigen een *Kaninefaat*, bij anderen een *Kennemerlander* genoemd. Zeker is het dat hij, ten tijde van CLAUDIUS CIVILIS, van eenen hoogadelijken ſtam afkomſtig, hoofd der *Kennemers* en een man van ſtouten aart was. Hij volgde de voetſtappen zijns vaders, met zig tegen de *Romeinen* te verzetten. Daardoor aan de neiging des volks voldoende, werd hij, volgens het gebruik dier tijden, in navolginge van de aloude *Franken*, als hun legerhoofd, op een ſchild gezet, en op hunne ſchouders gedraagen, toen zij hem tot hunnen Hoofdman verkoozen. Hij vereënigde zig met CIVILIS, en joeg ook de *Friezen* tegen de *Romeinen* in het harnas. Met die vereënde magt vielen zij op het winterleger der *Romeinen* aan; ſloegen en plonderden twee Benden, welke, naar men wil, op het Huis *te Britten* en *Roomburg* gelegerd waren. Ook koelden zij hunnen moed op de zoetelaars, die, als nog van den oorlog onkundig, door hen mede beroofd werden: zelfs noodzaakten zij de Romeinen, hunne legerplaatſen in den brand te ſteeken.

Zie van hem TACITUS, VAN DER HOUVE, PONTANUS, SCHOTANUS, CLUVERIUS, enz.

BRINK, (*Den*) een aanzienlijk Heerenhuis in *Gelderland*, onder 't Richterampt van den *Veluwenzoom*, in de nabijheid van het Dorp *Velp*. *Brink* behoort aan den Baron VAN RENESSE.

BRINK, (*Hendrik*) geboren te *Franeker*, werd Predikant te *Utrecht*, alwaar hij, in den jaare 1723, overleed. Hij heeft zig beroemd gemaakt door zijne ſchriften, tegen DEURHOF en BEKKER.

BRITTEN, ('*t Huis te*) of *Brittenburg*, lag, volgens GUICIARDIJN, bijna zestien honderd pasſen of ſchreden van *Katwijk op Zee*, aan den oever der Noordzee, door welke het ook verſlonden

den is. Schoon de gedachten omtrent den stichter van dit huis verschillende zijn, houdt men, echter, voor zeker, dat het door de Romeinen gebouwd is, om te dienen tot een wapenhuis, zo te land als ter zee. Zelfs wordt het door de meesten gehouden voor het oudste Kasteel, dat in deze landen bekend was. Die beweeren dat Keizer CAJUS CALIGULA het heeft aangeleid, bepaalen den tijd daar van op veertig jaaren vóór CHRISTUS geboorte. Na dat het bouwvallig geworden was, wil men dat het, omtrent het jaar 210, door LUCIUS SEPTIMUS SEVERUS, tot het zelfde oogmerk, weder opgebouwd is; 't welk bevestigd wordt, uit den steen, die, in het jaar 1520, bij laag water gevonden werd, en nog heden op den Huize van *Wassenaar* bewaard wordt. Deze steen heeft de hoogte van vier en de breedte van zes voeten. Het opschrift daarvan luidt in 't Nederduitsch als volgt:

KEIZER LUCIUS SEPTIMUS, *en* KEIZER MARCUS AURELIUS ANTONINUS, *hebben 't Wapenhuis van de XV Bende der vrijwillige Soldaaten, dat door ouderdom vervallen was, weder laaten opbouwen, onder* Valerius Pudens, *den Agustalischen Stadhouder des Schouts, door het bestel van den Krijgsoverste* Cæcilius Bato.

Hier door word tevens de oudheid van dit huis gestaafd, hoewel 'er gevonden worden, die dit bewijs trachten te ontzenuwen, met te zeggen, dat deze steen, niet in den jaare 1520, aan de zee, ter plaatse alwaar weleer dit huis gestaan heeft, gevonden is; maar, in het jaar 1502, te *Roomburg*, bij *Leiden*, door eenen Boer is opgegraaven. Nogthans zijn de meeste Schrijvers voor de eerste gedachten. SUETONIUS, die in de eerste Eeuwe na CHRISTUS's geboorte, naamlijk omtrent den tijd van DOMITIAAN, geleefd en geschreeven heeft, verhaalt den dwaazen togt van CAJUS CALIGULA, en voegt 'er bij, dat deze Keizer, daar ter plaatse eenen hoogen toren deed bouwen, om voor de zeevaarenden, door het branden van lichten op denzelven, ten baake te dienen. Ook zijn 'er die willen, dat Keizer SEVERUS, van dien Toren, welke ten zijnen tijde reeds vervallen was, het *Huis te Britten* gebouwd, en dus 't gemelde huis niet enkel *herbouwd* zou hebben,

ben, alzo het, vóór dien tijd, onbekend was. Anderen, daarentegen beroepen zig, als een onwederlegbaar bewijs, op den gemelden steen, en deszelfs opschrift. Anderen wederom, die zig bevlijtigd hebben om de oude gedenkstukken natespooren, zijn van oordeel, dat dit wapenhuis door JULIUS CÆZAR, kort vóór het begin onzer tijdrekeninge, of door CLAUDIUS, kort na den dood van CHRISTUS, gebouwd is. Nog anderen schrijven de stichting toe aan DRUZUS, in het jaar 18. Doch wat baat het, alle deze gissingen bijeen te brengen, daar dezelven tog geene zekerheid hebben? Men bepaale zig derhalven bij hen, die 't met het opschrift des gemelden steens houden.

Wat nu betreft den oorsprong van den naam *Britten* of *Brittenburg*, deze wordt afgeleid van de bekwaame gelegenheid aldaar, tot den overvaart naar *Brittanje* of *Engeland*, en ook daarvan, dat een gedeelte van *Batavia* toen den naam van *Brittia* voerde, gelijk uit PROCOPIUS te zien is; of wel daarvan, dat de nabuurige zee, volgens PLINIUS, de *Brittannische Zee* genaamd werd. Wij zullen hier bijvoegen, het geen de groote H. DE GROOT, in zijn boekje van *de Oudheid der Batavische Republiek*, in het vierde Hoofdstuk, op de woorden van PROCOPIUS heeft aangetekend.

„ *Wonder is het voorwaar, dat men in* Procopius *leest, dat in den* Oceaan, *omtrent de uitwateringen van den* Rhijn, *het Eiland der Britten heeft geleegen, recht tegen* Brittanniën *over, en dat het bewaard werd door drieërlei volk*, Brittons, Engelschen *en* Vriezen, *en dat 'er uit hun veele jaarlijks naar de onbewoonde of onbebouwde landen der Franken verhuisden, daar zij op het Eiland gantsch geen recht hadden, als het welke door zijn eigen Koningen geregeerd werd, echter dat voor het hunne wilde gehouden hebben. Dat over zulks de Koningen der* Franken, *in een gezantschap van hun naar* Constantinopolen, *aan den Keizer* Justiniaan *gezonden, te gelijk eenige lieden uit dit Eiland afgevaardigd had, om daardoor eenigzints de Heerschappij over dat Eiland te betoonen. Dat* Brittia *of* Batavia, *of immers eenig gedeelte daarvan, zeewaarts aangelegen, zo genaamd kan geweest zijn, kan met recht en niet zonder reden gezegd worden, dewijl het vast en zeker is, dat geen ander zo-*

danig Eiland in den Oceaan *en de uitwateringen van den* Rhijn *geweest is; ook met een, dat 'er op de Batavische zeestrant, in het midden van de Kille en boezem van den Rhijn, een Kasteel*, te Britten *genaamd, daarvan men noch huidendaagsch de voetspooren en overblijfzels ziet, gestaan heeft. Het is niet vreemd, dat dit Kasteel, heeft medegedeeld, eveneens als bij ons het* Vlie, *in den ouden naam zo van de Rivier, als van het Kasteel, En met een van het Eiland draagt. Dit dan, dus gesteld, en dat, behalven de ingeborenen, (die wij gezegd hebben dat toen al den naam van* Friezen *droegen) noch twee Vrienden en Buitenlanders, namelijk* Engelschen, *een oud Duitsch Volk, en de* Brittons, *dit Eiland mede bewoond hebben, zijn mooglijk door den overlast van de* Pictons, (*die van* Poictou) *of van de* Noormannen, *genoodzaakt geweest hun Vaderland te verlaaten en veiliger rustplaats te zoeken. Het is buiten twist, dat de* Engelschen *gezamentlijk met de* Saxen, *de Noorderstrant en de Kust naast aan die der* Batavieren *bezeten hebben, en dat zij van daar, op onderscheiden tijden naar* Brittanniën *zijn overgescheept. Ook is bekend, dat* Willebrord *naar dien tijd uit* Engeland *herwaards overgekoomen is, dat hij onze voorvaderen de waarheid van den Christelijken Godsdienst verkondigt, en geene andere taal, dan die toen bij de* Engelschen *in gebruik was, gesprooken heeft. Ook is het niet onwaarschijnlijk, dat de* Brittons, *zo wel op de Fransche Zeekusten van Bretagne, als in deze onze Moerassen, hun schuil- en verblijfplaats gezogt zullen hebben.* Van dit Kasteel, zegt DE GROOT verder, handelt ADRIANUS JUNIUS, in een bijzonder Hoofdstuk van zijn *Batavia: maar aldaar* (dus vervolgt hij) *begaat die groote man een misslag, dat hij meent, dat dit Kasteel aan de Zee gelegen, een Wapenhuis der Romeinen geweest is, 't geene wij elders beweezen hebben, van de waarheid aftedwaalen;* zonder echter aantewijzen, waar dat bewijs bij hem te vinden is: dus deze berisping van DE GROOT niets uitdoet, en die geleerde Schrijver mogt ter dier plaatse wel herhaald hebben, waarin dat bewijs bestaat, en van wat nut *het Huis te Britten*, zonder een Romeinsch Wapenhuis te zijn, dan geweest is. Doch laat ons zien wat van 't gemelde huis geworden zij.

Toen

Toen het *Romeinsche* Rijk ten val begon te neigen, werd dit *Huis* door de *Noormannen* vermeesterd, en ten deele verwoest. Daarna is het, door gebrek aan herstel, vervallen, en eindelijk ten éénemaale door de zee verdelgd. In de Zestiende Eeuw heeft men, meer dan eens, bij laag water, de grondslagen 'er van ontbloot gezien, onder andere in 't jaar 1520, twee dagen lang, geduurende welken tijd de voornoemde steen, en meer andere overblijfzelen, van daar gehaald zijn. De oudheden, die men vond, werden, in *'s Gravenhaage*, ten huize van den Heere VAN WASSENAAR gebragt, en door kundige liefhebbers onderzocht, afgetekend en beschreeven. Onder allen was 'er gevonden een sleutel, die, naar men dacht, de sleutel van het Tuighuis zelf geweest was: hij had de lengte van zeven duimen en was zeer zwaar. Dezen sleutel, zo wel als de beelden, vaazen, potten, lampen en vierkante gebakkene steenen, ziet men bij VAN LOON, PARS en meer anderen, in plaat afgebeeld. De grondslagen van het gebouw bevond men mede vierkant geweest te zijn, beslaande, aan iedere zijde, twintig roeden, of twee honderd veertig voeten *Rhijnlandsche* maat. Ter hoogte van bijna agt voeten, stonden de muuren van het Kasteel boven het zand. Ook ondekte men dat de grondvesten, ter wederzijde, tot onder de Duinen liepen. Door de graavingen, op bevel van den Heer JAN VAN WASSENAAR gedaan, bemerkte men, dat de muuren, duinwaarts, op twee plaatsen, kanaalswijze ingingen, waar tusschen het water doorgelopen scheen te hebben. A. JUNIUS was van oordeel, dat de uitsteekende muuren, buiten aan het Kasteel, gediend hebben tot rioelen, gooten, of loozingen van allerleije onreinigheden; maar dat de uitsteekende torens, staande aan den Rhijnstroom, dienden om de drift van den *Rhijn* te breeken, en tevens tot verweerplaatsen, tegen zeeroovers en andere aanvallen. Terwijl GUIÇIARDIJN met zijne beschrijving van dit Huis bezig was, werd het andermaal, in het jaar 1552, ontdekt, en wel tot op den grond toe, dien men toen bevond vierhoekig te zijn, hebbende overal eene gelijke breedte en lengte, van negen honderd zestig Romeinsche voeten, van den eenen hoek tot den anderen. Voorts zag men een schutzel van een' muur, zuidwaarts strekkende, Verder strandwaarts in scheenen de voornaamste woonin-

ningen dezer ſterkte geſtaan te hebben, doch die nu door de Duinen overdekt zijn. De grondſteenen waren vier voeten hoog en drie breed. De bewooners van de nabuurſchap haalden 'er veele graauwe ſteenen uit. Ook vonden zij 'er kareelſteenen van gebakkene aarde, houdende ieder één voet in 't vierkant; zij waren zo glad en gaaf, als of ze eerst nieuwlings gebakken waren, en gemerkt met de letters E. X. G. I. waaraan men de betekenis gaf van *Ex Germania Inferiore*, dat is, *uit Nederduitschland*. Ook vond men 'er toen wederom veele oude vaten, munten en andere oudheden.

In 't jaar 1582, toen gemelde GUICIARDIJN zijn boek eindigde, werd dit Kasteel, nog meer dan op bovengemelde tijden, kenbaar, en was toen meer dan twintig dagen zichtbaar. Geduurende dien tijd werden veele duizenden ſteenen van daar gehaald, wederom eene menigte penningen en vaatwerk gevonden, die mede het bovengemelde merk droegen. Ook deed GUICIARDIJN 'er toen de aftekening van vervaardigen, zo als dezelve in zijn werk gevonden wordt, en die naderhand, zo in hout als koperſneê, gevolgd is, door N. NEANDER, J. F. LE PETIT, M. VAN DER HOUVE, JUNIUS, VLIEGER en meer anderen; bij welke Schrijvers, en inzonderheid bij VAN LOON, in zijne *Aloude Historie*, men de afteekening der ſteenen, met derzelver opſchriften, gemeld en afgebeeld vindt.

Op eenen der zilveren penning zag men een borstbeeld, en in den rand des pennings deze Latijnſche woorden: L. SEPT. SEVER. PERT. IMP. Eén der gevondene ſteenen gaf, door deszelfs opſchrift: BRITTANNIE GERMANIE. PIUS. FELIX AUGUSTUS. PONT. MAX. TRIB. POT. XVIII. COS. III. P. P. IMP. III. ARAM A DIVO. CLAU. DIO. ET. POSTEA A DIVO SEVERO PATRE SUO RESTITUTAM, aan ſommige gelegenheid om te denken, of Keizer CLAUDIUS, die na CALIGULA volgde, dien Toren *Kalla* niet wel daarop gebouwd kon hebben, toen hij naar *Brittanniën* overſcheepte. Doch anderen verwierpen dit gevoelen, als kunnende daar in geene waarſchijnelijkheid vinden. Ook ſpreekt deze verbroken ſteen, niet van het *bouwen* van *Brittenburg*, maar geeft te kennen, dat hij geſtaan heeft aan het voorſte van eenen altaar, door M. ANTONIUS CARA-

CAL-

CALLA, eenige jaaren nadat hij zijnen broeder GETA om 't leven gebragt had, opgerecht. Het is blijkbaar, dat 'er, om de ontbreekende letteren, geen volkomen zin aan te geeven is, en 't geen nog sterker spreekt; is, dat toen Keizer CLAUDIUS, omtrent het jaar 50, zijnen togt naar *Brittanniën* deed, hij van hier of uit *Batavie* niet is overgestoken; want SUETONIUS bewijst volkomen, dat hij te *Gosoriaeum* naar *Engeland* scheep ging.

In het jaar 1694 waren de grondslagen wederom zichtbaar. Het ontbrak toen ook aan geene liefhebberen, om dezelven te gaan beschouwen, en 'er de eene of andere nieuwe ontdekking te doen, in het opzamelen van Roomsche penningen, steenen, beeldjes, huiswerktuigen, vaten, enz. alle welke men beschreeven vindt bij PARS, in zijne *Katwijksche Oudheden*, p. 121, 122 en 123. Ook zijn dezelve in prent gemaakt, naar het aloude schilderij, hangende in 't huis van den Hoog Ed. Heere VAN KATWIJK, en afkomstig uit het huis van den Hoog Ed. Heere VAN DUIVENVOORDEN. Onder 't zelve ziet men dit oud Duitsch onderschrift:

Dese Fondamenten *van den See-tooren, ofte Vyerboet van het Huis te* Britten, *is by de IV Keizer* KAJUS KALIGULA, *A. Chr.* 40. *begonnen, en by de Vde Keizer* KLAUDIUS, *voortgemaakt tot een see-toren, of vyerboet, gelyk als Kaning* PHILADELPHUS *in den mond van den Nyl, door den vermaarden Architect* Sostradus Guide, *heeft doen maaken, genaamd* Pharos Alexandria; *welke tooren so hoog was, dat hy* 400 *stadiën in see lichtte; waarom voorseker is, dat die Keizers voornoemd, desen see-tooren hebben doen maaken, om de Schippers daar by geligt te worden, die gints en weer uit Engeland komende varen; waaruit voorseker blykt, dat desen see-tooren seer hoog geweest is, want de Fondamenten syn* 80 *roeden in 't vierkant, als ontdekt synde gemeten. De bovenstaande Fondamenten, die regt opgaan, loopen onder den Duinen, daar die prinkipaale Huisinge onder gelegen is, want aan deese see-tooren, deede Keizer* KLAUDIUS, een groote schoone Huisinge *maaken, 't welke hy noemde, den* Buide, *ende het was een* Tolhuis, *daar alle de goederen van den* Rhijn *afkomende, in de See aan het Tolhuis vertold werden, welke loop van den*

 Rhijn

Rhijn *Ao. Christi* 860, *door een grooten storm ende kracht van de See verstopt werde; en* doe vielen alle die BOSSCHEN, en Bosschagien omme van KATWIJK tot NIEUMEGEN *toe, en werd den* Rhijn *voorby* Viánen *en* Schoonhoven *gebragt tot in de Mase.*

Deze oude beschrijving bevestigt de gedachten, die wij boven bijgebragt hebben, naamlijk dat deze Zeetoren allereerst ten dienste der zeevaarenden gesticht, en naderhand het gebouw of huis daar bij gevoegd is; zijnde zulks, zo als de geleerde A. MATTHEUS wil, in het jaar 839 geschied. Men leeze hierop verder het geen A. PARS, p. 87. desaangaande, uit een oude Kronijk, nageschreeven heeft, waardoor men deze gedachte nog nader bevestigd zal zien.

Doch hoe voldoende deze gedachte ook schijnen moge, heeft zij, echter, mede haare wederstreevers gevonden, die willen, dat de Toren *Kalla*, zo genaamd naar KALIGULA, niet gestaan heeft op het *Bataviesch Zeestrand*, maar in *Normandiën*, om reden dat 'er een plaats gevonden is, genaamd *Kriburg*, daar zij *Keikersburg* van maaken. PARS zegt niets 'er tegen te hebben intebrengen. Maar wij zeggen dat KAJUS KALIGULA's tot op het Bataviſche zeestrand geweest is, en nergens anders. *Het zij dan* (zegt PARS, *dat met dezen Toren, den eersten grond van het Huis te Britten gelegt is, of dat 'er een andere Burgt gestigt en in een Wapenhuis verandert is, seker is 't dat het volgens de opschriften der steenen een Wapenhuis genaamd werd, en geweest is.*

Tusschen dezen Toren en het Huis zelf, *verneemen zij* (dus leest men verder in de *Katwijksche Oudheden*) *oude struiken en stronken van boomen, waaraan nu de vischnetten gescheurt worden, zulks die plaats, door de Visschers moet gemijd worden, en vermoedelijk dat dit de Boomgaard geweest is, aan zo een magtig Huis.* Het geene de Heer ALTING van dit *Huis* gezegd heeft, leeze men in *Not. Germ. Inf. P. I.* p. 109. enz.

Wij moeten hierbij nog voegen, dat de geleerde Schrijver van het *Batavische Zeestrant* de oudheid van dit gebouw erkent, met de volgende woorden van KLAAS KOLIJN overteneemen;

In

In zyn tyden hier te voren
Was een Adel hel te boren.
Her, wesname vint ix zo
Dat hi hecte Brinio,
Die met zine krieg geborden
In den Kattewijçken *warde*
Twee Romeynen Blockhusen *slechte,*
En twee wyghen wan met vechten
Ti man waant dat, haben mit eren
Brit en Romonburche geweren
Daar te barden garven waren.

Men zie ter verklaaringe van deze elendige rijmen, (die naar alles, behalven naar de taal van MELIS STOKE gelijken,) wat wij boven op het Art. BRINIO kortlijk gezegd hebben, zonder 't welke zij onverstaanbaar zijn. Wij hebben ze alleenlijk nageschreeven, om dat in dezelven het *Huis te Britten* en *Roomburg*, geen *Tolhuizen* maar *Blokhuizen* genoemd worden, en ook de Heer LIMBURG de gedachten van hun, die ze als Tolhuizen aanmerken, met weinige woorden te keer gaat, als hij zegt, bl. 55: *'t Huis te Britten moet al een* Tolhuis *zijn*, *de Burg van Leiden moet mede een* Tolhuis *wezen.* Niet zonder duchtige reden vraagt hij vervolgens: *Hoe komt dit overeen met het oude verhaal der Romijnsche Schrijveren, dat, naamlijk de Batavieren bij de Romeinen Tolvrij waren? daar nu om het uur twee of drie een* Tolhuis *lag?* Dus gelooven wij, dat zijn Ed. dit Kasteel liever voor een Wapen- en Tuighuis, 't geen ook ter weeringe van de Zeeroovers diende, wil beschouwd hebben, dan voor een gebouw, waarin de *Romeinen* schatting of tol invorderden.

In het jaar 1701 lagen meergemelde fondamenten wederom bloot, en voor de laatste maal, op den 27sten der maand October van het jaar 1752, met een oosten en zuid-oosten wind en laage zee. Toen bestonden gemelde fondamenten in drie of vier rijen dubbelde ingeheide paalen, meest allen ter hoogte van een halven voet boven den grond uitstekende. Aan beide de einden van die rijen paalen vertoonden zig twee halve cirkels, of uit-

waarts gebogene ronde hoeken, met de buitenzijden naar het duin gekeerd, mede van ingeheide paalen, schoon men het niet voor onmogelijk hield, dat 'er nog eenig muur- of paal-werk, onder het opgehoogde zant, dat aan den zeekant veel hooger was dan aan het duin, verschoolen kon zijn. De lengte, van het eene uiterste des paalswerks tot aan het andere, werd bevonden te zijn negen-en-zeventig voeten, en ieder der halve cirkelen agtien voeten diameter. Op eenen afstand van die halve cirkels, zeewaards, stonden nog meer paalen. De grond tusschen en rondom het paalwerk bestond in een donkere graauwe vette klei, waarin hier en daar nog verscheidene fondamentsteenen lagen; zijnde dezelven mede van een graauwe kleur en ongemeen hard. Men vond 'er toen nog twee of drie gebakkene steenen, met letteren 'er op: ook eenige weinige oude munten of penningen.

Zie CANNEGIETER, *de Brittenburgio.*

BRITZENBURG. In een zeer oud, met de hand van een' Monnik geschreeven Kronijkje, en ook in eenige *Friesche* Aantekeningen, wordt, op het jaar 1290, gemeld van een Kasteel, of liever van het Fondament van een zeer oud en dik gebouw, één uur gaans ten noorden van *Leeuwaarden*, naauwlijks drie voeten onder de aarde ontdekt. Binnen den omtrek van een rooden vierkanten steen, aldaar opgedolven, las men een Latijnsch vaers, 't welk veele jaaren daarna vertaald werd, en deze twee regelen uitmaakte:

Britzenburg ben ik genant,
Ter eere Britzanus wel bekant.

Vier treden oostwaards van dezen steen, vond men een fondament, van dergelijke steenen; waaruit men meende te mogen besluiten, dat het de grond van een oud Kasteel of Kapel was. Nog vond men 'er vier steenen tomben of grafsteden; op ééne derzelven las men:

BRITZANUS JOULSMA
DEFENSOR FRISIÆ
OBIIT ANNO 993, 3 FEBRUAII.

In

in de tombe vondt men een lijk, van negen en een halven
et lang, met een vreeslijken grooten baard; doch toen het
geraakt werd, viel alles tot stof. De tweede tombe gaf te
nen, dat daarin lag het lijk van ILSTA JOULSMA, broeder van
ITZANUS, beide mannen, die *Friesland* langen tijd beschermd
dden; volgens het grafschrift was hij één jaar na zijnen broeder
storven. De derde tombe was die van JELTZE JOULSMA; vol-
ens het opschrift had hij de *Noormannen* uit *Friesland* verdree-
n, en was gestorven in 998. De vierde was van HOTZE JOULS-
A, ook een verdediger van zijn vaderland, die de *Noormannen*
eer dan eens verdreven had. Om zijnentwil was, door die
oeste volken, de Stad *Uitgong*, nu het Dorp *Berlikum*, ver-
oest. WINSEMIUS zegt dat de HOTZE JOULSMA de laatste van zijn
eslacht was.

Zie *Kronijk van Friesland*, p. 177.

BRITZUM, één der veertien Dorpen van de *Friesche* Griete-
nije *Leeuweraeradeel*, onder het Kwartier van *Oostergoo*. Al-
laar legt de *Littinga-Sate*. Voorheen was te *Britzum* een Tol,
Letsgae State genaamd; doch vermits de Schepen daardoor in
hunne vaart verhinderd werden, heeft zulks gelegenheid gege-
ven dat de naam verbasterd en veranderd is in *Lettinga*. De
Predikant van dit Dorp behoort onder de Klasfis van *Leeuwaar-
den*.

BRITSZWAERDT, of ook wel *Britzweert*, en *Britzwerd* ge-
naamd, is één der zestien Dorpen van de Grietenij *Baardera-
deel*, onder het Kwartier van *Westergoo*, behoorende onder de
Klasfis van *Sneek*. De kerk aldaar is in 1752 geheel vernieuwd.
SCHOTANUS zegt hiervan: Britswert, *als of men zeide* Britsen,
dat is gebrooken waerdt, *als afgescheurd van* Wieuwerd, *des
kerks Patroon was* St. Jurrian. *In het Pastorijhuis pleeg de
yzeren koe bewaard te worden, die gewijd zijnde, in die bijge-
loovige tijden, voor of achter het lijk bij de begraaving ge-
sleept werd, mids dat de nagebleeven eene levendige koe aan
den Pastoor vereerden, om voor de ziel des afgestorvenen te
bid-*

bidden. Ik hebbe, (zegt hij verder) *in mijne kindsheid*, *stukken daarvan nog gezien.*

Zie *Beschrijving van Friesland*, p. 208.

Brixius, (*Benedictus*) in de wandeling PATER PLANK gena was een Minderbroeder uit *Vlaanderen*, die zig, door zijne derkruipingen, bijzonderlijk te *Amersfoort*, bij de zijnen gehaat maakte.

Zie *Oudheden van Utrecht*, II. Deel, p. 51.

Broek. (*'t Huis te*) De Admirant VAN ARRAGON trok, na hij het bevel in handen gekreegen had, met het *Spaansche* leg bijna twee-en-twintig duizend man sterk, in het Stift van *Mu ster*, alwaar hij, zowel als in de omliggende Steden en Vors dommen, schandelijke daaden, geenen krijgsman betaamende bedreef, of ongestraft liet bedrijven.

Wierrich, Graaf van *Daun* en *Falkenstein*, Leenman des Roomschen Rijks, deze euveldaaden ontwaar wordende, na ter beveiliginge van zijn *Huis te Broek*, gelegen aan den *Rhee* honderd Soldaaten van den Hertog van *Kleef*, en voegde daar honderd en vijftig Boeren, in den waan van daarmede, teg den gevreesden aanval, te zullen besland zijn. Doch alzo di huis den *Spanjaarden* te veel in den weg lag, berenden zij he zelve, op den 7den October van het jaar 1568. Nadat de Graaf, op de gedaane opeisching, een weigerend antwoord gegeeve had, begonnen zij geweld te gebruiken, met het te beschieten waardoor de eigenaar spoedig in de noodzaakelijkheid gebrag werd om hetzelve op voorwaarde overtegeeven. Ten zijnen on gelukke verontachtzaamde hij de waarschouwing, aan hem ge daan, om zig weg te maaken: hij vertrouwde te veel op het woord van de Sauvegarde, hem verleend, uit naame van des Aartshertog en de Aartshertoginne. De eerste schendaad der Span jaarden was, dat zij al het volk, 't welk zij ongewapend hadden deeden uittrekken, schandelijk vermoordden. Eén van des Ad mirants Soldaaten taste den Graaf zelven aan; rukte hem den hoed van het hoofd, en de kraag van den hals; ontnam hem zijn geweer, en stiet hem vervolgens onder de paarden; doch de Graaf

aaf werd, door eenen der Spaansche Kapiteinen, op dat oogenblik ontzet. Daarop vielen de Soldaaten in woede op het huis, plonderden en vernielden alles wat 'er in was. Na dit alwerd de Graaf, op Zondag den 11den October, gedwongen, et eenige Spanjaarden in den hof te gaan, alwaar deze hem, op ne moorddaadige wijze, om 't leven bragten. De Admirant gt zig van deze gruwelen nog te zuiveren, zo als men, bij a en anderen, omstandig leezen kan.

Broek, (*Jan*) *Valentijnsz*, een inwooner van *Amsteldam*, wel aan den *Oudenbrug*. Uit zijne bedrijven is ligtlijk opteaken, dat hij een ijverig, en mogelijk wel een al te ijverig oorstaander van de Hervorming moet geweest zijn. Men vindt m hem gemeld, dat hij een van hun was, die, in 't jaar 1566, et gemeene volk, door belofte van geld, omkochten tot de londering van het Minderbroeders Klooster. Broek, daarmede iet vergenoegd, vertoonde zig, in 't volgende jaar, in 't openaar, als een tegenstrever van de Regeering, en wel bijzonderlijk in het geval met den Burgemeester buik, die onder verdenking lag van krijgsvolk in de Stad te willen doen komen, 't welk lles in oproer bragt. De Gereformeerden, om zig tegen dit veronderstelde oogmerk van de Regenten te verzetten, trokken, laags daaraan, gewapend op. Jan broek, staande op den *Nieuwenbrug*, riep uit, *dat elk*, *wie lijf*, *goed*, *vrouw en kinderen lief hadt*, *hem volgen zou.* Op deze wijze een groot aantal bijéén verzameld hebbende, liet hij den brug met dertig man bezetten; trok met de overigen langs den *Zeedijk*, door de *Warmoesstraat*, en sleepte een ongeloovelijke menigte volks met zig. De uitzigten werden daar door allerakeligst. Want daar ieder zijne partij koos, trok de vader tegen den zoon, en de broeder tegen den broeder op. De partij van broek, als zijnde de wakkerste, bezette alle de uitgangen in de *Warmoesstraat* en op den *Nieuwendijk*. Elders hebben wij omstandig verhaald, hoe, door eene bemiddeling, de ijsselijkste moord en bloedstorting nog gelukkiglijk verhoed is geworden. Eer nog die bemiddeling plaats had, trok broek, met een aanzienlijken hoop, den *Zeedijk* langs, nam drie Bassen, die hij voor de deur van een Smit vond, met

met zig, en zakte vervolgens af naar het Bushuis, ter dekki van de *Varkensluis.* Doch aldaar verneemende dat de Roomsc in aantogt waren, om de Regulierspoort, den Stads-Tuin, Halfrond en het Bushuis te bemachtigen, rukte hij voort tot den tegenwoordigen *Doelebrug*, waarop hij, met 'er haast, schans van balken en ander hout deed opwerpen, dien hij de gemelde Basfen deed voorzien, als waren zij wel gelaaden weest, schoon hij indedaad kruid noch lood had. De Schout Burgemeesters, hierover niet weinig ontzet, verzochten JAN BRO buiten zijne verschansing te mogen spreeken; aan welk verzo hij, echter, niet voldeed, zonder alvoorens, om meerder derstand, naar de *Warmoesstraat* gezonden te hebben. Buiten verschansing getreeden zijnde, vraagde hij Burgemeesteren, *hen met pijp, trom en vliegend vaandel derwaards dree* Waarop Burgemeester ELBERT MARKUS antwoordde: *'t Was zig met kruid, schut en scherp, uit den Stadstuin en 't Ha rond, tegen hunne vijanden te wapenen.* BROEK vraagde v volgens, *wie die vijanden waren?* en toen daarop gezweg werd, voer hij voort, *dat hij het kruid en lood hen niet wil laaten volgen, maar het ten dienste zijner Majesteit en d welstand der Stede bewaaren zou.* Ook zeide hij *zo wel v de Poorten te zullen zorgen, dat de Graaf van Megen, m zijn krijgsvolk, daarvoor het hoofd zou stooten.* Terwijl z dus in gesprek waren, kwamen twee honderd man, onder h Vaandel, dat door JAN KIES gedraagen werd, hem ter hulpe waarop Schout en Burgemeesteren te rugge keerden, en JA BROEK de gemelde posten deed bezetten; tevens den Schutme ster beveelende, noch aan de eene, noch aan de andere pa eenig wapentuig te verschaffen. Gelukkiglijk werd kort daarna op den *Vijgendam*, het verdrag, waarover men in onderhande linge was, getroffen. In het jaar 1569 had JAN BROEK zig me onder de *Amsteldamsche* vrijbuiters begeeven. Dit maakte de haat van de Regeering tegen hem nog grooter, en deed deze zo hoog klimmen, dat de Vroedschap eene premie van tweehon derd guldens beloofde, aan elk, die hem levende in de Stad zo brengen, en honderd guldens aan hem, die JAN BROEK zou dood slaan. Verder werd besloten, eenige ligte schepen tegen hem uit-

itterusten; hem gevangen te neemen, of van voor de zeegaten weg te drijven. Schoon het onze Stadgenooten niet gelukte, hunnen medeburger aan de galg te helpen, had BROEK, echter, het ongeluk, niet lang daarna, van in handen te vallen van de *Hamburgers*, die hem als een Zeerover deeden onthoofden. Hij heeft, derhalven, zegt WAGENAAR, geenen lastbrief van den Prins gehad, of dezelve is te *Hamburg* niet erkend geworden; welk laatste wij liefst gelooven.

BROEK, een der *Waterlandsche* Dorpen, en daarom bekend bij den naam van *Broek in Waterland*, ligt een groot half uur, of bijna negen honderd roeden van *Monnikendam*, en vijf kwartier uur gaans van *Buikſloot*, aan den Trekvaart op *Monnikendam* voornoemd, die door of achter het Dorp heen loopt. Het is zeer zindelijk gebouwd, langs het watertje *de Aa* of *Ee*. De fraaije waterkom of vijver, die zig voor het Dorp vertoont, draagt den naam van *Havenrak*. De aanlegging van dit bij uitnemendheid fraai en zindelijk Dorp, is ten meeſtendeele geſchied in de lengte, van 't noordwesten naar het noordoosten, ſchoon 'er geene evenredigheid in het ſtellen der huizen in acht genomen is: want het eene ſpringt ſomtijds wel tien voeten voor het andere uit; dat, echter, aan het oog niet misſtaat. Hoewel genoegzaam alle de huizen ſlechts van hout zijn, levert hunne uiterlijke gedaante, en de ſchakering der witte, blaauwe, groene of andere verwen, waarmede dezelven zeer net beſchilderd zijn, een aangenaam gezicht op; 't is als of alle de huizen eerst onlangs gebouwd waren. Deze zindelijkheid heerscht niet alleenlijk van buiten, maar vooral van binnen, zo aan huisraad als anderzints. Nergens in ſtraalt het vermogen der Ingezeetenen oppervlakkig minder door, dan in hunne kleedinge, die zonder optooizels, doch daarom niet minder kostbaar is. Men beſchuldigt die van *Broek* van zo groote zindelijkheid, dat hunne tong 'er veeltijds om moet lijden, alzo de vrouwen, op ſommige dagen, en bijzonderlijk op feestdagen, niet zouden gedoogen dat 'er een pot te vuur gezet worde. Zo hoog zelfs, zegt men, klimt hunne belachelijke zindelijkheid, dat, toen Keizer JOSEPHUS DE TWEEDE, in het jaar 1781, dit Dorp met zijne tegenwoordigheid vereerde,

de, hem geweigerd werd hunne huizen te bezichtigen. Wat hier van zij, dit is zeker, dat een vreemdeling alleenlijk de dorpstraaten behoeft te betreden, om zig ten hoogsten te verwonderen. Over die straaten, welke in het jaar 1661 geleid zijn, wordt alle maanden een algeemene schouw gedaan, om aan het zindelijke niets te doen ontbreeken. De Kerk, die van binnen door zes pilaaren ondersteund wordt, voldoet mede, in alle deelen, aan den bijzonderen kieschen smaak der dorpelingen. Haare groote beslaat binnenswerks zeven-en-tagtig en een half voet in de langte, behalven het Choor, dat vijf-en-twintig voeten lang is. De breedte van het gebouw is twee-en-zestig voeten. Vóór het jaar 1720, was dezelve geheel met geschilderde glazen versierd; doch zo om de duisterheid, als oudheid, heeft men naderhand dezelve weggenomen, uitgenomen in vijf vakken, die in 1729 geheel nieuw geschilderd zijn. In het eerste vak ziet men den brand des Dorps, aangericht door de Spanjaarden, in het jaar 1575; in het tweede ziet men, hoe de muurwerken dezer Kerk met een rietdak zijn gedekt, om dit gebouw ter oefeninge van den godsdienst bruikbaar te maaken, 't welk geschiedde in 1585, toen aldaar, in combinatie met *Zuiderswoude*, de eerste Gereformeerde Predikant beroepen werd, en verder eenige toepasselijke zinnebeelden; het derde vak verbeeldt de Kerk, zo als zij, in 1628, verbouwd is, en met derzelver zuidzijde aan den Toren gehecht werd. Het vierde vertoont de volle herstelling des gebouws, zo als het was vóór de verwoesting, en zo als het zedert 1639 tot nu toe gezien wordt. Het vijfde vak bevat een zinnebeeld uit LUCAS XIII: 24. De predikstoel wordt voor éénen der fraaiste van geheel *Noordholland* gehouden; naar de bouwkunde van dien tijd is hij geheel met Sakerdaanen en ebbenhout opgelegd, de trap en kap zeer prachtig en met keurlijk lofwerk versierd. Deze ongemeen fraaije Predikstoel en het Doophuis, waaraan het koperwerk en andere sieraaden mede niet vergeeten zijn, werden, bij de herbouwing der Kerk, in 1661, daaran geschonken, door JAN SIMONSZ. RIJZEN, en zijne Huisvrouw GRIETJE, Burgers van *Broek*. Ter verlichtinge van het gebouw, hangen in hetzelve zes koperene kroonen, waarvan 'er drie zeer zwaar zijn. Verder vindt men in deze Kerk alles wat tot het gebruik daarvan vereischt

ischt wordt, in de juiste orde en zindelijkheid, pronkende mee met een fraaijen Toren, waarop, in 1648, de fpits gezet werd. Het tegenwoordige Raadhuis, aan de noordzijde van de Kerk, gebouwd in het jaar 1721, in plaats van het oude, dat an de zuidzijde van de Kerk ftond, is geheel naar de hedendaagfche wijze ingericht, doch heeft van boven flechts één vertrek, dat voor de geheele Regeering dient, zijnde de benedenfte ruimte gefchikt voor het dorpfchool. Men vindt 'er ook een, binnen wenige jaaren nieuw gebouwd, Weeshuis. Deze zijn de eenigfte openbaare gebouwen van dit Dorp.

De *Broekenaars* zijn meestal aanzienlijke Kooplieden, die hunnen handel op de gewoone Marktdagen te *Amfteldam* drijven. Voorheen leidden de meeften zig toe op den vaart en handel op de *Oostzee*, werwaarts zij eerst zelven voeren, en daarna hunne kinderen zonden, om 'er den handel te leeren; doch thans bedienen zij zig van hunne Correspondenten aldaar. Veeltijds maaken zij onder elkander onderlinge maatfchappijen, om daardoor te veiliger te zijn. Ondertusfchen word 'er thans op verre na die ijver of handel niet meer gevonden, als bijna eene eeuw geleden. Meestal aan de grootheid van hun vermogen, maar ook aan een algemeen verval in den handel, kan dit worden toegefchreeven. Het getal der behoeftigen is aldaar zeer gering.

De Banne van *Broek*, ter onderfcheidinge van andere Ambachten en Plaatsjes van dien naam, paalt aan de vrijheid der Stede *Monnikendam*, en gaat van daar langs het *Monnikemeir*, *Zuiderwoude*, *Sundorp* en *Landsmeir*. Oudtijds was die Banne genoegzaam begreepen tusfchen het *Monnikemeir*, *Noordermeir*, en het *Broeker-* en *Bijlmermeir*, welke twee laatfte bedijkt zijn. Een gedeelte van het *Broekermeir* behoort aan 't rechtsgebied van *Broek*. De grond des lands is 'er doorgaans moerasfig of broekachtig, waarvan de naam van 't Ambacht of Dorp ook ontleend is. In de Banne van *Broek* liggen vijf honderd drie-en-zestig morgens, vijf honderd zeven-en-vijftig en een halve roeden lands. Volgens de laatfte verpondingslijsten, telde men 'er honderd negen-en-veertig huizen, en éénen molen; men fchatte het getal der huisgezinnen op honderd vijf-en-tagtig, uitmaakende

de zes honderd persoonen. Voorts zijn 'er nog derden h... en een-en-zeventig persoonen op Broekermeirdijk, en één ... bewoond door zeven persoonen, op de Belmeir. Broek w... verdeeld in drie kwartieren: het noordeind, de middenbuurt... 't zuideind. De Regeering bestaat 'er uit vier Burgemeesters... waarvan 'er jaarlijks drie uit ieder Kwartier moeten gekozen wo... den: ook zijn 'er twee-en-twintig Vroedschappen, één Heemraad... drie Kerkmeesters, twee Armmeesters en agt Regenten, van di... geene naamlijk, welke in het voorgaande jaar gediend hebben... en die vervolgens uitvallen, zo ze op nieuw geene bedienin... krijgen. Ook is 'er een Secretaris, en een Schout, die ond... den Baljuw van Waterland staat. De Predikant van Broek b... hoort onder de Klassis van Edam.

Broek, een der verdronkene Dorpen in Zeeland, op Zuid-beveland.

Broek, een Dorp in Friesland, in de Grietenij van Doniawerstal, een groot half uur gaans ten zuiden van Goingarijp, waarmede het in 't kerklijke gecombineerd is. Broek is het grootste; de huizen staan langs de Jouwster Vaart, door welke ... scheepvaart is, uit het Sneeker-Meir naar het vlek de Jou... Dit Dorp heeft zes-en-dertig stemmen.

Broek, eene Heerlijkheid in Staats Braband, en wel in Pe...land, nabij de Heerlijkheid Mierlo, waarmede het door de ... gemeene Staaten, in het jaar 1706, wederom vereenigd is.

Broek op Langendijk, van ouds genaamd Broekkarspel, li...gende ten zuiden van St. Pancras, en een gedeelte van H... Huigenwaard, waaraan het ook ten oosten met deszelfs Rech...ban paalt. De grootte van dit Broek op Langendijk, (ter on...derscheidinge van Broek in Waterland) wordt geschat op vi... honderd zes-en-dertig morgens, en vijf honderd vijftien roeden... hebbende, in eene lange streek, honderd zeven huizen. Al... is een kleine kerk, met een spitsen toren, staande in combi... met Zuidscharwonde. Deze Ambachtsheerlijkheid werd, op ... 17...

XXXI. Tegen over bladz. 368.

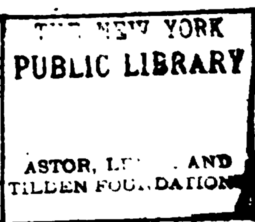

Demosthenes en Nicias gegeesseld en gedood. Bladz. 369.

XXXII.

Lyzander vernielt de muuren van Athene. Bladz. 392.

PUBLIC LIBRARY
AND
DATION

17den November 1749, aan de Regenten verkocht voor 25300 guldens. Deze Regenten, die 'er de Regeering uitmaaken, bestaan uit den Schout, een Secretaris en vijf Schepenen, die jaarlijks op Pinxteren veranderd worden.

Broek; (*Groote*) zie GROOTE BROEK.

Broek; (*Lutje*) zie LUTJE BROEK.

Broek, dat is, *Westerbroek*, twee Dorpen onder éénen Rechtbank, in *Groningerland*, behoorden voorheen onder het Dekenschap van *Drenthe*.

Broek, (*Den*) een der verdronkene Dorpen in de *Groote Zuidhollandsche Waard*.

Broek, (*de Hooge Heerlijkheid*) *Thuil* en 't *Wegje*, volgens sommigen behoorende tot *het Land van ter Goude*, en van het rechtsgebied der Stad afhangelijk. Dan in de Quohieren der verpondingen wordt deze Heerlijkheid van het gemelde rechtsgebied der Stad onderscheiden. Dezelve legt ten noorden aan de *Gouwe*, ten oosten aan den *Ysel*, of liever aan *Broekhuizen*, ten zuiden aan *Moordrecht*, en ten westen aan *Waddixveen*. De grootte daarvan wordt gesteld op twee honderd vijf-en-zestig morgens en een-en-negentig roeden lands; het getal der huizen beloopt een-en-veertig. De Baljuw van *Gouda* is tevens Baljuw, Schout en Secretaris van deze Heerlijkheid.

Broek, het voornaamste Dorp van de *Old-Oldamsters*, in de *Groninger Ommelanden*, alwaar de Grietman zijn verblijf houdt. Het is verdeeld in twee groote kerspelen, naamlijk *Zuid-* en *Noord-broek*, beiden omtrent dertien duizend schreden van *Groningen* gelegen.

Zie *Oudheden van Groningen*, p. 417.

Broekbergen, een aanzienlijk Lusthuis, nabij het Dorp *Driebergen*, in 't *Sticht van Utrecht*.

Broekelaar, (*Gerrit*) geboren te *Arnhem*, was Pastoor te *'s Hertogenbosch*, en wordt, van v. andreas, om zijne grondige kennis in de Latijnsche en andere taalen, en om zijnen vlijt voor de zaak van den Godsdienst, ten hoogsten gepreezen, als hebbende zelfs ten tijde der Hervorminge veel smaads daarom geleden. De menigvuldige schriften, door broekelaar, ter verdedidiginge van de leere der Roomsche Kerke, geschreeven, vindt men bij gemelden valerius gemeld.

Zie *Oudheden van Utrecht*, III. Deel.

Broekerhaven, een Gehucht of Buurt, bezuiden het Dorp *Bovenkarspel*, aan de *Zuiderzee*. Tegen den zin van die van *Enkhuizen* en anderen, werd deze haven, in het jaar *1449*, door die van *Groote-Broek* en *Bovenkarspel* aangelegd. Aldaar is een vrij groote zeesluis en kolk, waarin veele kaagen, koffen en binnevaartuigen veilig kunnen liggen. Ook is 'er een zwaare Overtoom, waarover de Binnenvaartuigen in het Binnenwater kunnen gewonden worden. De haven is van groot nut voor de Stede *Groote-Broek* en het Dorp *Bovenkarspel*, ter vervoeringe van de koopwaaren naar elders.

Broekermeer, legt achter het *Buikslootermeir*, wordende ten deele door de Banne van *Sunderdorp* en *Landsmeir*, en voor het overige door de Banne van *Broek* omvangen.

Broekeroort, een aanzienlijke Lustplaats, in het Rechterampt van de *Veluwezoom*.

Broekhoven, (*Jacob van*) was een der Gecommitteerde Raaden van de Staaten van *Holland*, Burgemeester van *Leiden*, en tevens een der vier-en-twintig gedelegeerde Rechters over oldenbarneveld en de groot, waarover hem, volgens het schrijven van brandt, in de *Historie der Rechtspleeging*, door zeker' Remonstrantsch Koster te *Leiden*, een vinnig verwijt gedaan werd. Gemelde brandt, van het afsterven van broekhoven gewag maakende, verhaalt dat hij zulk een harden dood had, dat hij tegen de omstanders zou hebben uitgeroepen: *Ik heb veele*

vij-

vijanden, maar ik ben verzekerd, dat als zij mijn lijden zagen of wisten, zij met mij nog medelijden zouden hebbeu.

Zie het gemelde boek, p. 66, 253, 254 en 258.

BROEKHUIZEN, een Polder onder *Moordrecht:* men telt aldaar niet meer dan agt huizen.

BROEKHUIZEN, een vrij aanzienlijke Ridderhofstad, onder het gerecht van *Darthuizen*, in 't Sticht van *Utrecht*. In 1440 werd *Broekhuizen* ter leen gehouden door JACOB VAN GAASBEEK. Na eens en andermaal van Heer te zijn veranderd, kwam het, in den jaare 1460, door koop, aan Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN, die het weder overdeed aan zijnen Kamerling JOHAN VAN AUXIS. Naderhand werd het een eigendom van 't geslacht van TAATS VAN MEERTEN, of MEERTEN VAN ABCOUDE, en, in 1548, van Jonker D. VAN OOSTRUM. In 1667 kwam het, door overdragt, aan RUDOLF VAN ARKEL, wiens afstammelingen het bezaten tot in 1746, toen de beleening op de tegenwoordige eigenaresse, Vrouwe SUSANNA ELISABETH HELIS DUBORDIEUX, Wed. van Heer FERDINAND VAN ARKEL, geschiedde. Het gebouw is op zig zelf zeer schoon, zo als men uit de prentverbeelding daarvan zien kan; het heeft zeventien vensterraamen en een fraaijen ingang. Niet verre van hetzelve ziet men nog een ouden vierkanten toren, met een spits, bij het oude en thans verwoeste *Broekhuizen*.

BROEKHUIZEN, was, ten tijde van Jonker VAN DER HOUVE, die daarvan melding maakt, eene Heerlijkheid in *Gelderland*, onder het Kwartier van *Roermond*.

BROEKHUIZEN, (Jonker *Hendrik van*) van geboorte een *Geldersch* Edelman, was Behuwdbroeder en Luitenant van den beruchten DIDERIK VAN SONOIJ. Hoewel, misschien, een goed krijgsman, was hij, echter, zeer ongelukkig, in het beschermen der hem aanbetrouwde plaatsen. Ook worden hem, ten aanzien van zijn gedrag in *Noordholland*, groote misslagen ten laste gelegd: onder anderen, dat hij de huislieden, in het jaar 1573,

 be-

belet had, met hunne goederen stedewaarts te vluchten, na dat hij hun beloofd had, op de aannadering van BOSSU, de Dorpen wel te zullen verdedigen. In plaatse van woord te houden, vluchte hij naar *Hoorn*, alwaar hij gantsch onvriendelijk ontvangen werd: want de burgers schreeuwden dat men hem als een verraâder moest ophangen. Hij, door die woorden vergramd, trok van leer, en viel aan op één' der burgeren, HERMAN genaamd; doch deze bragt hem een wonde toe in het hoofd; en indien de Raad hem niet op het Stadhuis in veiligheid had weeten te brengen, zou hij niet levendig vandaar gekomen zijn. In den Raad verscheenen en gevraagd zijnde, *waarom hij aldaar dus vluchtende gekomen was?* antwoordde hij, *dat hij noch geld, noch kruid, noch lood had gekreegen.* Als hem hierop gezegd werd dat hij zijne leening ontvangen had, zeide hij geheel verstoord, dat het gelogen was, en dreigde daarop zijn zwaard te trekken; 't welk hem, echter, door veelen van den Raad belet werd: zij ontnamen hem zijn geweer, en vermaanden hem, dat hij zig bij het krijgsvolk zou begeeven, om order te stellen dat de vijand geen verder inbreuk deede. Maar hij toonde zig onwillig, en gaf duidelijk te kennen, dat hij meer om geld, dan ter liefde van het Vaderland een krijgsman was. Daarna in zijnen herberg gegaan, schreef hij aan SONOIJ, en weet al de schuld aan de Gecommitteerden der Staaten, doch verzweeg dat hij was gaan loopen, eer hij den vijand gezien had; als mede dat hij oorzaak was, dat de *Noordhollandsche* Dorpen door de Spanjaarden verbrand werden. Die van *Naarden* waren alvoorens door BROEKHUIZEN mede schandelijk verlaaten. Het eenigste bedrijf, dat tot zijnen lof verhaald wordt, was de verlossing van LAZARUS MULLER, éénen zijner vrienden, uit de handen der vijanden.

Zie VELIUS, *Chronijk van Hoorn.* SOETEBOOM, *Nederl. Beroerte en Oorlogen*, bl. 81 en 82.

BROEKHUIZEN, een geslacht, afkomstig uit *Gelderland*, 't welk aanzienlijke mannen heeft voortgebragt, en door aanzienlijke echtverbintenissen nog meer luister heeft verkreegen. GERRIT VAN BROEKHUIZEN was gehuwd met WALRAVINA VAN BREDERODE; hij was Heer van *Waardenburg* en *Almeroij*, en verwekte bij zij-

zijne vrouw vijf zoonen: 1.) JAN VAN BRUIKHUIZEN, Heer van *Waardenburg*; 2.) WALRAVEN VAN BROEKHUIZEN, Heer van *Almeroij*; 3.) REINOUT VAN BROEKHUIZEN, die, in den jaare 1481, als hoofd der Hoekſchen, *Leiden* bij verrasſing innam; 4.) WILLEM, en 5) ADRIAAN VAN BROEKHUIZEN, Kanunnik te *Utrecht*. Zie de verdere afſtammelingen bij GOUDHOUVEN, in zijn *Chronijk*.

BROEKHUIZEN, (*Daniël van*) word mede geteld onder de mannen van naam, die te *Gouda* geboren zijn. Men vindt, bij WALVIS, de geboorte van dezen Artz gefteld op of omtrent het jaar 1570.

BROEKHUIZEN, (*Johan van*) of JANUS BROEKHUSIUS, geboren te *Amſteldam*, den 20ſten November 1649. Zijn vader, GERRARD BROEKHUIZEN, was aldaar een Hoedeſtoffeerder, en daarna Klerk ter Secretarije van de Admiraliteit ter zelfder ſtede: zijne moeder, EVA VOS, was aan de aanzienlijke geſlachten van WITSEN en HUDDE vermaagſchapt. JOHAN genoot, in zijne jeugd, het onderwijs in de geleerde taalen, van den toenmaligen Rector der Latijnſchen ſchoole, ADRIANUS JUNIUS. Reeds in dien tijd betoonde hij een ongemeene zucht voor de dichtkunde der Latijnen. Men verhaalt van hem dat hij meer dan vijftig Latijnſche verſen, wanneer hij dezelven ſlechts ééns gehoord of geleezen had, van buiten kon; doch dat hij daarentegen de regels der *Logica* nimmer in zijn geheugen kon prenten. Nadat hij de Schoolen doorloopen was, beſteedde hem zijn oom, die hem, na den dood zijns vaders, tot eenen tweeden vader verſtrekte, in een Apotheek, waarin hij eenige jaaren doorbragt, zonder, echter, de Latijnſche poëzij te vergeeten; integendeel oefende hij zig daarin meer en meer. Een wederzin voor zijn beroep opgevat hebbende, begaf hij zig tot den krijgsdienst, waarin hij ſpoedig tot Vaandrig verheven werd. Schoon hij den dienst getrouwlijk waarnam, was de Latijnſche Dichter PROPERTIUS zijn geduurige metgezel. Onder het bevel van den vermaarden DE RUITER deed hij een togt ter zee. In het begin des jaars 1673, werd hij, in zijne geboorteſtad, Luitenant over een Vaandel der ſtads Bezettinge. Behalven dat nam hij den dienst te land waar, en woonde ſedert verſcheidene veldtogten en belegeringen, in

Duitschland en de *Nederlanden*, bij. Na het sluiten van den vrede te *Nijmegen*, zette hij zig eenigen tijd te *Utrecht* neder, en gaf zig aldaar geheel en al aan de boekoefeninge over. Vandaar kwam hij in *Amsteldam*, alwaar hij vlijtig arbeidde aan eene verbeterde uitgaave van zijnen geliefden PROPERTIUS. Terwijl hij hier zijn verblijf hield, werd hij lid van een Kunstgenootschap, dat eenmaal ter weeke bijéén kwam. Het bestond uit aanzienlijke en geleerde mannen: HULFT, HUIDECOPER, HEINCK, GEELVINCK, FRANÇIUS, enz. Burgemeester HUDDE bewerkte dat hij Kapitein werd van één der Vaandelen van Stads bezetting. Toen dit Vaandel, na het sluiten van den *Rijswijkschen* vrede (1697) afgedankt werd, behield BROEKHUIZEN echter zijne wedde. Sedert dien tijd hield hij zijn verblijf in een gehuurden tuin onder *Amstelveen*, daar hij menig bezoek van geleerde en aanzienlijke mannen ontving; aldaar hij sleet de laatste jaaren zijns levens, met zig in het maaken van stichtelijke poëzij te oefenen. Na lang gezukkeld te hebben, overleed hij, den 15den December des jaars 1707, en werd, na vijf dagen, volgens zijnen laatsten wil, te *Amstelveen* begraaven. Wat zijnen arbeid betreft, PROPERTIUS en TIBULLUS zijn, met voortreffelijke verbeteringe, door hem in 't licht gegeeven; als ook de gedichten van SANASARIUS en anderen. Zijne eigen Latijnsche poëzij is, door D. VAN HOOGSTRAATEN, in den jaare 1711, ter persse bezorgt, en weinig tijds daarna ook zijne Nederduitsche gedichten, voor welke het verhaal van 's mans leven geplaatst is. Kort na zijn overlijden deed de Hoogleeraar P. BURMAN eene Redevoering, daarop toepasselijk. Nadat het sterflijke deel van BROEKHUIZEN tot in het jaar 1767 gerust had, en dus bijna vergeeten was, uitgezonderd bij de Dichtminnaars, werd, in de Kerk van *Amstelveen*, op kosten van den Wel Ed. Gestr. Heer en Mr. ABRAHAM CALKOEN, Heer van *Kortenhoef*, toen Baljuw en Dijkgraaf van *Amstelland*, naderhand Hoofdschout der Stad *Amsteldam*, ter gedachtenisse van dezen beroemden Dichter, een net en zindelijk grafteken opgericht: hetzelve bestaat in een aloude lijkbus van blaauwen arduinsteen, rustende op een dergelijk voetstuk, voor hetwelke het volgende vers van den Hoogleeraar BURMAN, op een wit marmer tafreel, is uitgehouwen,

D. M,

D. M.

JANI BROEKHUSII,

DEFUNCTI ANNO CIↃ IↃ CCVII.

Sparge ſacro lauros myrtumque hederasque ſepulcro,
Pieridas quisquis, Pallada quisquis amas.
Callimachum numeris referens BROVKHVSIVS *olim*
Hic Amſtelvenia conditus aede jacet.
Ut, post Gradivi partas in pulvere palmas,
Otia qua coluit docta, quiescat humo,
Laude ſua pietas, cineri nunc præſtita gratae
Nobile in Exemplum Posteritatis eat;
Quae male neglectis et honore carentibus umbris
Lustra ſuum reddit post duodena decus:
Sint licet ingenii monumenta perennia tanti,
Busta ſed e Pario marmore cæſa ruant.

PETRUS BURMANNUS SECUNDUS.

Waarvan de zin hierop uitkomt:

Ter gedachtenisſe van

JOHAN VAN BROEKHUIZEN,

overleeden in het Jaar 1707.

Gij allen, die de dichtkunst en wapenoefening bemint, ſtrooit lauren, mirthen en veil op dit gewijde graf. BROEKHUIZEN, *wiens gedichten die van* Propertius *evenaaren, ligt hier in de Amſtelveenſche kerk begraaven; op dat hij ruste in dien zelfden oord, waarin hij, ontſlagen van zijne krijgsampten, die hij met roem bekleed had, zig in ſtilte met geleerde oefeningen bezig gehouden heeft. De erkentenis, die men nu, aan zijne asch, waarvoor men zo ſchandelijk verzuimd hadt, eenig gedenkteken opterechten, na zestig jaaren verloops, de verſchuldigde eer bewijst, hebbe haare verdienden lof, en verſtrekke ten treffelijken voorbeelde voor de dankbaare nakomelingſchap. Doch ſchoon dit grafteken, gelijk alle anderen, zelfs zulken, die uit het kostbaarst marmer gehouwen zijn, eindelijk vergaan moet, zullen, nogthans, de* wer-

werken van zo groot een' geest alleen zijnen naam onsterfelijk maaken.

BROEKSTERHUIZEN, een Landhuis in de Grietenij van *Dantumadeel*, een vierdedeel uurs ten zuidoosten van *Dantumawolde*.

BROERSMA, een Hofftede in de Grietenij van *Kollummerland*, een groot half uur noordwestwaarts van *Kollum*.

BROERSMA, (*Wigbold van*) was, in het jaar 1672, Kommandant van *Coeverden*. Hij lag onder verdenking van eene heimelijk verftandhoudinge met CHRISTOFFEL BERNARD, Bisfchop van *Munfter:* waarom de Staaten, in dien benarden tijd, zwaarigheid maakten, eene plaats van zo veel gewigt, ingevalle van belegeringe, aan hem overtelaaten. Hierom zonden zij hem een Patent, om, met rang van Kolonel, met het leger van Zijne Hoogheid, den Prins VAN ORANJE, naar den *Tsfelftein* te gaan. BROERSMA verzocht bij aanhoudendheid, dat zijn zoon, die als Ritmeefter te *Groningen* in bezetting lag, in zijne plaatfe als Kommandant van *Coeverden* mogt worden aangefteld; maar dat verzoek werd, om bovengemelde reden, afgeflagen. De Staaten vertrouwden de vesting liever aan den Luitenant-Colonel JAN VAN BURUM, die de hem aangebodene waardigheid, tegen zijnen zin, moest aanneemen. Nadat de hoofden der bezettinge te *Coeverden*, met de *Munfterfchen*, die 'er voorgekomen waren, tegen wil en dank van VAN BURUM, een verdrag gemaakt hadden, trokken de vijandelijke troepen 'er terftond binnen, en werden, kort daarna, gevolgd van den Bisfchop zelven, vergezeld van verfcheidene Overften, en onder die ook den Kommandant WIGBOLD VAN BROERSMA; want deze verrader was, na eenigen tijd te vooren veel toegebragt te hebben tot de fchandelijke overgaaf van *Deventer*, alwaar hij toen in bezetting lag, tot den Bisfchop overgelopen. Sommigen zeggen dat de Bisfchop hem wederom als Kommandant van *Coeverden* aangefteld heeft; doch VALKENIER, die der zaaken van dien tijd zeer kundig was, wederfpreekt zulks, met te zeggen, dat de Bisfchop het verraad beminde, maar den verrader haatte. Op deze fchandelijke daad volgde dan, van we-

gen

gen de Staaten, zijne Sententie, die, op den 11den Augustus 1672, binnen *Groningen*, onder 't slaan van den trom, afgekondigd werd. Hij werd daarin verklaard, dat hij, door zijne verraderijen, zo in het overgeeven van *Deventer*, als door zijn overloopen tot den vijand, *Crimen Læsæ Majestatis* had begaan, en om die reden vervallen was van alle zijne waardigheden en bedieningen, en alle goederen verbeurd had; ja, dat hij, ten eenigen tijde, in handen van de Justitie geraakende, met den zwaarde gestraft zou worden, dat 'er de dood op volgde. Deze verrader was een Edelman uit de *Groninger Ommelanden*; hij had een geruimen tijd Prins FREDRIK HENDRIK, als Kamer-Edelman, gediend; werd daarna Kapitein, voorts Overste-Luitenant, Kolonel, en eindelijk, gelijk gezegd is, Gouverneur van *Coeverden*, welke laatste post hem in 't jaar 1659 was opgedrongen.

Zie VALKENIER, *Verward Europa*, p. 605. SIJLVIUS *Vervolg op Aitzema*. PICART enz.

BROKOPE, een zeer groot Dorp, in *Stellingwerf Oosteinde*, eene Grietenij van de *Zevenwolden*, paalende aan *Drenthe*, (*Trenth*) en beginnende aan het Bosch *Baduhenna*, alwaar de streek van *Holtpade* ophoudt. In het perkamenten boek van *Utrecht* wordt dit Dorp geplaatst aan den weg, die door het *Veen* naar *Drenth* loopt, en voorts verdeeld in *Olde-* en *Nije-Brokoop*.

BROMMELEN, eene vrije Heerlijkheid in het Land van *Overmaas*, onder *Staats Valkenburg*.

BRONGERGA; dit was eertijds een Kerkdorp; doch de Kerk, zo door ouderdom, als bij gebrek aan onderhoud, vervallen en voorts afgebroken zijnde, is de Gemeente gecombineerd met *Nieuw Brongerga*, liggende ten noorden van dit Dorp, aan den Vaart, dien men uit de *Hooge Veenen* gegraaven heeft naar 't *Heerenveen*. Naar maate dit *Brongerga* afnam, bloeide het *Nieuwe*, 't welk tot een aanzienlijk Dorp geworden is. Deszelfs huizen, links en rechts, langs den gemelden Vaart staande, beslaan eene uitgebreide lengte. De Predikant van *Oud* en *Nieuw Brongerga* heeft aldaar zijne wooning. Nabij dit Dorp ziet men 't Vorstlijk Lusthuis *Oranje-Woud*.

BRON-

BRONGERSMA, een Hofstede in de Grietenij *Kollummerland*, een uur ten noordoosten van *Kollum*.

BRONGERSMA, (*Titia*) eene zeer geestige Jonkvrouw, die, door haare zoetvloeijende dichtwerken, haare geboortestad *Groningen* eere aangedaan heeft, maar bijzonderlijk door haare Mengeldichten of *Bronzwaan*, en daarna door haare *Hemelsche Orgeltoonen*. SMITS maakt, in zijne *Schatkamer der Nederlandsche Oudheden*, van haar gewag, bij het verhaal van het onderzoek van de *Hunnebedden*, door haar gedaan in het jaar 1685. Op het Art. HUNNE of HUNNEBEDDE, deelt SMIDS haare aanmerkingen daarop zijnen lezer mede.

BRONKHORST, een Graafschap en Bannerij, niet verre van den *Ysel*, tusschen *Zutphen* en *Doesburg*, hebbende zijnen eigen Graaf. De eerste Heer daarvan was JAN VAN BRONKHORST, die gehuwd was met MARIA VAN ARKEL, en geleefd moet hebben omtrent het jaar 1035. De vermaardheid van dit geslacht, waarvan wij straks spreeken zullen, is in *Gelderland*, door het volgende oude spreukje, bekend:

BERG *de rijkste*;
BRONKHORST *de edelste*;
WISCH *de stoutste*.

De twisten, tusschen de *Bronkhorsten* en *Heeckerens*, uit enkele jalousie ontstaan, waardoor *Gelderland* veel nadeels geleden heeft, zullen, in de Historie van *Gelderland*, gemeld worden. Het plaatsje *Bronkhorst*, dat bijna een getal van zestig huizen bevat, ligt op eenen vrugtbaaren grond, rondsom in koornlanden. Men komt in hetzelve door een vervallene Poort, die nog eenige tekenen van haare geweezene aanzienlijkheid vertoont. Deze Poort doorgegaan zijnde, treedt men, over een vasten brug, in 't Kasteel, waarin twee beelden zijn. Groote rampen heeft dit *Bronkhorst*, in den *Spaanschen* oorlog, geleden, ja zelfs bijna die van eene geheele verwoesting. De vlam teisterde het niet minder in den jaare 1666; deze werd veroorzaakt

zaakt door een test met vuur, in het huis van den Burgemeester VAN LOOMEN. De brand woedde zo geweldigd, dat 'er, in het geheele plaatsje, niet meer dan een half steenen huis staan bleef. Te *Bronkhorst* is een Veer over den *Tsel*, het *Bronkhorster Veer* genaamd, waarmede men af en aanvaart, naar het Dorp *Brummen*. 'Er zijn vier Burgemeesters, die als Keurnooten, met en benevens den Rechter, in 't gericht zitten, wordende jaarlijksch door den Heer van *Bronkhorst* aangesteld. De Ingezetenen zijn meest allen den Gereformeerden Godsdienst, dien zij te *Steenderen* verrichten, toegedaan. De Gemalin van den Graave VAN STIJRUM, zijnde des broeders dochter van den *Amsteldamschen* Burgemeester DE HAAZE, ligt in dit kerkje begraaven.

BRONKHORST; (*'t Oud Adelijke Huis*) zie POELENBIERING.

BRONKHORST. Van den oorsprong van dit geslacht vindt men gemeld, dat JOOST, Heer van *Bronkhorst*, de eerste geweest is, die den naam van Graaf gevoerd heeft; hij overleed in 1553. Men wil dat de Heerlijkheid *Bronkhorst* haaren oorsprong aan Keizer HENDRIK DEN ZEVENDEN zou verschuldigd zijn, en ook aan zijnen zoon JAN, die, in 't jaar 1311, Koning van *Bohemen* geworden is. Nog zouden de Heeren van *Bronkhorst* afgedaald zijn uit het geslacht der *Roomsche Colonnesen*, en van hun de magt ontvangen hebben, om den burg van *Bronkhorst*, aan den *Tsel*, tusschen *Doesburg* en *Zutphen*, te mogen bouwen; groote munt te slaan, en in hun wapen eenen witten Leeuw, op een rood veld, te mogen voeren: welke Leeuw naderhand met dien van *Limburg* vermengd is, sedert dat Graaf JURRIAAN VAN LIMBURG, IMM, of ERMGARD, Vrouwe van *Wisch*, ten huwelijk nam, die de naaste erfgenaame van den kinderloozen JOOST VAN BRONKHORST was. Dit verhaal is ons, door HAMELMAN en TESCHEMAKER, doch zonder bewijs, opgedischt, en mogelijk niet zonder vleijerij. Doch buiten dat is de oudheid en adel van dit geslacht algemeen bekend, zò als wij door het hiervoor bijgebragte versje beweezen hebben. Ook hebben wij Heer JAN VAN BRONKHORST reeds genoemd. De volgende vindt men op de geslacht-tafel vermeld, en op dezelve ziet men ook, dat de Heerlijkheid

Ba-

Batenburg, door het huwelijk van Heer WILLEM met JOHANNA VAN BATENBURG, aan dit geslachte gekomen is. De Heerlijkheid is daarna overgegaan aan de Graaven VAN HOORN. De Heerlijkheden van *Gronsveld* en *Limburg* zijn, door JOHANNA VAN GRONSVELD en LIMBURG, haaren man, DIRK DEN TWEEDEN, aangebragt. Een gedeelte van het *Swabische* Rhijngraafschap *Eberstein*, heeft Graaf JAN DE TWEEDE, door zijn huwelijk met SEBILLA, Gravinne van *Eberstein*, bekomen.

PONTANUS, in zijne *Geldersche Geschiedenissen*, geeft ons den volgenden stamboom van de Graaven van *Bronkhorst*, *Borkulo*, *Wisch*, *Batenburg*, *Limburg*, *Styrum*, enz.

Willem van Bronkhorst, vanwien ik (zegt hij) eerst gewag vinde gemaakt op 1272, had ter gemalinne *Johanna van Batenburg*; liet deze Heerlijkheid over aan *Gijsbert*; maar aan den jongsten zoon *Diederik*, het Slot *Batenburg*; vanwaar de Heeren van *Batenburg* hunne afkomst rekenen.

Uit de oudsten zijn gesprooten:

Willem, Heer van *Bronkhorst*; vader van	*Gijsbert van Bronkhorst den Tweeden*, die na den dood zijner gemalinne, *Hendrina ten Dodinkwaerdt*, in het jaar 1347, den verderen eigendom van *Borkulo* afgekocht heeft van *Godaert* en *Hendrik*, erfgenaamen van *Hendrina*. Naderhand, in 1406, is het Slot en de Stad *Borkulo* allereerst leenpligtig gemaakt aan *Otto van Hoije*, Bisschop van *Munster*. Hij heeft geene kinderen nagelaaten.

Gijsbert, de derde Heer van *Bronkhorst*, daarna van *Borkulo*, heeft, in den jaare 1399, met zijnen broeder *Frederik* bewilligd, dat hij (*Gijsbert*) na den dood van hunnen vader *Willem*, zou hebben de vrije Heerlijkheid van *Bronkhorst*, en *Frederik*, na den dood van zijnen oom *Gijsbert*,	*Fredrik*, toegedeeld de Heerlijkheid van *Borkulo*, zonder lijfsvrucht overleeden.	*Catharina*, getrouwd met Heer *Hendrik*, den laatsten uit het huis van *Wisch*.

Bor-

Borkulo en *Lichtenvoorde*, zonder hunne zusters iets van de vaste goederen mede te deelen.

Deze *Gijsbert* heeft geteeld,

Willem, die zijn vaderlijke erfdeel verkreeg omtrent het jaar 1370; leefde nog in 1418, en is zonder kinderen gestorven; dus viel de Heerlijkheid *Bronkhorst* op zijnen broede *Otto*.

Gijsbert, die bij verdrag zijner beide broederen, in 1417, van de heerlijke goederen uitgesloten is geworden.

Otto, tweede Heer van *Borkulo*, uit het huis van *Bronkhorst*, nam ten huwelijk *Agnes*, dochter van Heer *Hendrik*, Heer van *Solms* en *Ottenstein*, enz. In het jaar 1418 ontving hij, voor zijn kindsdeel, de Heerlijkheid *Borkulo*; werd daarna ook Heer van *Bronkhorst*, en leefde in het jaar 1453, vóór en omtrent welken tijd hij met *Hendrik van Wisch*, het Steedje *Vreeden*, en den Bisschop van *Munster*, groote vijandschap had, en leefde in onlust. Zijne kinderen waren:

Cunigunda, in het jaar 1467 getrouwd met Heer *Hendrik van Homoet* en *Wisch*, die in 1488 de verkooping van *Wisch* en *Homoet* toegestaan heeft, bij haaren man gedaan aan den Graave *van den Berg*.

Jan, Heer van *Wisch*.

Hendrik, Heer van *Wisch*, trouwde, in den jaare 1495, met *Walburg*, Graavinne, dochter van Graaf *Oswald van den Berg*.

Irmhard van Wisch, echtgenoote van *Jurriaan*, Graave van *Limburg*, Heer van *Styrum*, erfdochter van den laatsten Leenman *Joost*.

Herman Jurriaan, Graave van *Limburg* en *Bronkhorst*, Heer van *Styrum*, *Wisch* en *Borkulo*, die bij eene tweede vrouw, *Maria van Hoij*, bloedverwante van bovengemelde, gewonnen heeft,

Jacob, Graave van *Limburg*, die het dingtal te *Arnhem* allereerst aangevangen heeft, en won bij *Maria van Schouwenberg*, behalven *Jurriaan*, *Ernst*, Vrijheer van *Wisch*.

Her-

Herman Otto, Graaf van *Limburg* en *Bronkhorst*, Commissaris Generaal van de Ruiterij, Overste van eene bende te paard, Gouverneur van *Zutphen*, die in dienst van de Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, zo in zijn jeugd als manlijken ouderdom, veele dappere daaden verricht heeft; ook, in het jaar 1632, in 't land van *Gulik*, veroverde. Hij overleed binnen *Bergen op den Zoom*, den 28sten October 1644.

Otto, Graaf van *Limburg* en *Bronkhorst*, Heer van *Stijrum*, *Wisch* en *Borkulo*, Baanderheer des Vorstendoms *Gelder* en Graafschaps *Zutphen*.

Gijsbert, tweede zoon van *Otto*, Heer van *Bronkhorst* en *Borkulo*, heeft, in 't jaar 1477, zijne leenbekentenis te *Munster* gedaan; zijne vrouw was *N. N.*

Walburg, heeft de Heerlijkheid van *Bronkhorst*, ook van *Borkulo*, afgestaan ten behoeve van haaren oom *Frederik*.

Frederik, derde zoon van *Otto*, Heer van *Bronkhorst*, heeft in 't jaar 1490 de beleening ontvangen, en in 't jaar 1492 zig in den echt begeeven met *Matte van den Berg*, dochter van Graaf *Oswald van den Berg*.

Joost, eerste Graaf van *Bronkhorst*, en vijfde Heer van *Borkulo*, werd, in de jaaren 1529 en 1549, beleend met *Borkulo*, en overleed in 1553, zonder kinderen natelaaten, en den lijftocht aan zijne weduwe *Maria*, Graavinne van *Hoij*; zij volgde in den jaare 1579 haaren man in 't graf.

Hedwig, vierde kind van *Otto*, had ten man *Otto*, Graaf van *Diepholt*.

Rudolph, Graave tot *Diepholt*.

Frederik.

Rudolph, Graaf van *Anholt*.

Frederik, Graaf van *Diepholt*.

Anna Margaretha, Graavinne van *Diepholt*.

Bronkhorst, (*Everard van*) een beroemd Rechtsgeleerde, geboren te *Deventer*, alwaar zijn vader Licenciaat der beide Rechten en Rector was; eerst was hij Hoogleeraar in de Wiskunde te *Rostok*. Everard had, om de tirannij van alba te ontwijken, in zijne jeugd (1570) deze landen moeten verlaaten. Den

loop

loop zijner studiën volbragt hebbende, werd hij tot Doctor in de rechten gepromoveerd; en, na nog twee jaaren, zo te *Wurtenberg* als te *Erfurt*, doorgebragt te hebben, te *Deventer*, alwaar hij zig nedergezet had, tot Burgemeester verkoozen. Na andermaal de wreedheid der Spanjaarden ontweeken te zijn, werd hij, in 1586, als Hoogleeraar in de Rechten op de *Leidsche* Academie aangesteld; in welke waardigheid hij, in 1627, oud zijnde drie-en-zeventig jaaren, overleed, nalaatende zijne schriften.

Zie MEURSIUS; *Oudheden van Deventer*, I. Deel, p. 331.

BRONKHORST, (*Jan van*) van wiens kunstig glasschilderen, de glazen, naast het Choor in de Nieuwe Kerk te *Amsteldam*, als nog ten bewijze strekken, was geboren in het jaar 1605. Men vindt eene beschrijving van zijne kunststukken bij

WAGENAAR, *Beschrijving van Amsteldam*, VIII. Stuk, p. 53, 57, 69, 74 en 378 in 8vo.

BRONKHORST, (*Johan van*) in den jaare 1647 te *Leiden* geboren, was, door eigen oefening, een vermaard Schilder met waterverwen geworden.

Zie HOUBRAKEN, III. Deel.

BRONKHORST, (*Pieter van*) werd den 16den Mei 1588 te *Delft* geboren. Tot de Schilderkunst geschikt zijnde, koos hij daarin het gewichtigste deel, naamlijk het schilderen van Tempelen en Kerken, gestoffeerd met Historiën, waarvan de blijken nog te zien zijn in den Vierschaar te *Delft*, in welke Stad hij, in 1661, overleed.

Zie BLEISWIJK, *Beschrijving van Delft*, p. 857.

BRONKHORSTEN, voornaame Edelen in *Holland*, doch afkomstig uit de voorgemelde *Zutphensche* BRONKHORSTEN, en voor veele eeuwen in *Holland* bekend. GIJSBERT VAN BRONKHORST kwam, in het jaar 1359, ten dienste van Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, toen Ruward van *Holland* en *Zeeland*, in 't beleg van *Delft*; hij was de broeder van DIRK VAN BRONKHORST *tot Anholt*, die ter vrouwe had JENNE, erfdochter van GERARD, Heer van *Ba-*

tenburg. Heer GIJSBERT had ter vrouwe JOHANNA VAN VOO dochter van Heer JAN VAN VOORN. Zijn zoons zoon, JACOB BRONKHORST genaamd, gehuwd met MACHTELD VAN DER MA heeft, bij opene brieven, van den volgenden inhoud, zijne komst bevestigd.

Wy Otto, *Heer tho* Bronkhorst, *end tho* Burkulo, *doen k allen luden, end bekennen myt desen onssen openen brieven, wy vermits gueden wytluftige scriften ind oircunden van g den geloeftyke tugen wael vernomen und verstaen hebben, k lich vernemen und verstaen, alsoo dat* Jacob Jacobsoen, P lips Willemssoen *ind* Dirk Claassoen, *van oire vaders allen gen van ons stamme van* Bronkhorst *geboeren ind hergecoen syn, daer up wi ons uit gantsche vlyt doen bevragen, ind so kundlich doen bevynden hebben, Ende want wy anders weeen noch verneemen, dan, dat deselve* Jacob Philips *en* D *voorsz. alzo van ons herkomen syn, duncken ind willen sy daerum halven voir unse lieve magen ind neven van* Bron horst *gecomen te syn, alsf sigh dat gesciet sonder enigh argelis Oirconde onses zeghels hyr angehangen in den jare ons Her 1446 des Saterdags op den H. Pauli avond.*

De afstammelingen zijn op de hier bijgevoegde Geslachttafel g meld, waaruit ook blijkt, dat de Edelen VAN BRONKHORST, *Holland*, aan de voornaamste familiën vermaagschapt zijn, als a ZUTPHEN, VOORN, VAN DER MADE, MOERMONT, RUIGROK, V DER WERVE, WASSENAAR, DUIVENVOORDEN, WARMOND, WOERDE VAN DER VLIET, SCHAGEN, POELGEEST, MATHENESSE, AARSCHO AMSTEL, SCHOONHOVEN uit *Brabrand*, BEIJAARD uit *Vlaandere* NASSAU, VAN GONROIJ, WARFUSE uit *Artois*, ESPELBAG boven *K len*, RUITENBERG uit *Overijssel*, DORP, 'T SERCLAAS, BONGAAR BOURGONJE, RUMPH, SONNEVELT, HEERJANSDAM, CULENBURG, M LARD, TAATS VAN AMERONGEN, LANNOIJ, CASEMBROOD en me anderen. In een oude lijst van de voornaame Heeren, Edel van Vasallen, in *Holland*, die men gewoon was, van oude den af, te beschrijven, of niet te beschrijven ter dagvaart, wo onder de *niet* beschrevene genoemd, GIJSBERT, Heer van *Scho* Wie deze *niet* beschreevene Heer GIJSBERT VAN BRONKHORST weest zij, is nog niet beweezen, zo min als waarom hij niet b

schre

B. Joost van Bronkhorst, vermeld 1535, was Heer van *Bleiswijk*, bij *Delft*, en Rekenmeester in 's *Hage*; woonde daarna in den *Briel*, was gehuwd met *Ida Ruigrok*, en won daarbij zes kinderen:

1. *Willem van Bronkhors*, Deken van *Oostvoorn*, bij *den Briel*.
2. *Gijsbert van Bronkhorst*, stierf zonder kinderen.
3. *Klaas van Bronkhorst*, Kanunnik te *Oostvoorn*.
4. *Laurens van Bronkhorst*, Ridder, Ambachtsheer v. *Werkendam*, eerst getr. met *Anna Zegers van Wassenhoven*, en daarna met *Anna v. Chimaij*, verwekte bij ieder één kind:
   - *Josina van Bronkhorst*, trouwde *Jan Grauwert*.
   - *Ida van Bronkhorst*, Ambachtsvrouw van *Werkendam*, tr. 12 jaar oud zijnde, *Otto van Arkel*, en daarna *Hendrik v. Eck*.
5. *Maria van Bronkhorst*, trouwde met *Cornelis van Dorp*, bij *Delft*.
6. *Elisab. van Bronkhorst*, had ten man *Willem van Schagen*, zoon van *Jan*.

- *Niclaas van Bronkhorst*, overleden te *Douay*, 1618.
- *Maria van Bronkhorst*, na haaren broeder, Ambachtsvrouw van de *Stad*.

Heer
, had
van
....
rst.
st.
t.
orst.

(*) *Deze moet het, naar mijne gedachten, zijn, dien de Heer* te water *telt onder de zamenverbondene Edelen*; zie p. 306 en 307.

ſchreeven werd. Ondertusſchen mogen wij aanmerken, dat het voorheen een oud gebruik, ja zelfs een recht was, niemand ter vergaderinge van de Staaten van *Holland*, uit het eerſte Lid, zijnde dat der Edelen, te beſchrijven, dan Edelen van den ouden adelijken *Hollandſchen* ſtam, bezittende Heerlijkheden in *Holland* en *Westfriesland*; of wel andere Edelen van oud adelijke geſlachten, bezittende Heerlijkheden door erfenisſe van oud adelijke *Hollandſche* familiën, van dezelve in den bloede afkomſtig. Wien een van deze vereischten ontbrak, werd geacht, de waardigheid, om beſchreeven te kunnen worden, niet te hebben. Of nu dit aan hem ontbroken hebbe, is mij onbekend.

BRONKHORSTEN en HEECKERENS, twee voornaame geſlachten in *Gelderland*, tusſchen welke bloedige geſchillen ontſtonden, even als die der *Schieringers* en *Vetkoopers* in *Friesland*, en der *Hoekſchen* en *Kabbeljaauwſchen* in *Holland*. Wederzijdſche jaloezij was daar van de voornaame oorzaak. Heer WILLEM VAN BRONKHORST, die omtrent het jaar 1250 leefde, kon niet dulden dat Hertog REINOUD DE DERDE van *Gelder*, aan het geſlacht der HEECKERENS, overdaadige gunſten bewees, en dat hetzelve hem geheel beſtuurde. De afkunst, welke reeds tusſchen hen plaats had, werd haar door geſtookt, en veranderde in een fellen haat. Ter uitvoeringe van hunne wraak, vielen de BRONKHORSTEN Hertog REINOUD af, en wendden zig tot zijnen jonger broeder EDUARD, die ſtaatkundig genoeg was, om hunne partijſchap goed te keuren, en zelfs de middelen aantewenden, om zijnen broeder REINOUD te beoorlogen, en den Hertoglijken zetel te ontweldigen. Daaruit ontſtond een twistvuur, dat langen tijd gebrand heeft; waardoor veele landen en ſteden verwoest, en eene menigte van menſchen vernield zijn. Ieder dezer partijen had grooten aanhang, onder de Ridderſchap, Steden en Gemeenten, waardoor gantsch *Gelderland* verdeeld was in *Bronkhorsten* en *Heeckerens*, die overal, waar zij konden, elkander vermoordden, doodſloegen en beroofden. De *Brabanders*, *Hollanders*, *Kleevenaars* en *Utrechtſchen* kwamen mede in 't ſpel; dat tot nog grooter verderf voor *Gelderland* ſtrekte: want de landen lagen, geduurende den tijd van zestien jaaren, onbebouwd. De kerken bleeven

ven zelfs niet verschoond, maar werden met menschen en al verbrand; zelfs onder het doen der Misse vermoordde de een den anderen. Om deze verderflijke landplaag te doen eindigen, werden Hertog JAN *van Braband*, Schoonvader van Hertog REINOUT, zijn zwager de Graaf van *Kleef*, en ADOLF VAN DER MARK, Bisschop van *Munster*, te hulpe geroepen, die allen de zijde van REINOUD koozen. De Bisschop van *Luik*, broeder van den Bisschop van *Munster*, was op de zijde van EDUARD: ook voegde de Graaf van *Holland* zig bij de twistenden; doch het is onzeker, wiens partij hij koos. De *Heeckerens* vereenden zig met de *Hoekschen*; daar en tegen werden de *Bronkhorsten* door de *Kabbeljaauwschen* ondersteund. Hertog REINOUD nam *Arnhem*, *Doesburg*, *Venlo*, *Thiel*, *Emmerik*, enz. in. Doch zulks werd bij EDUARD weinig geacht, zo lang die van *Nijmeegen* hem gunstig waren, en de *Kabbeljaauwschen* hem ondersteunden. Maar toen Graaf WILLEM *van Holland* krankzinnig geworden was, begon EDUARD voor verandering te vreezen; des namen, door bemiddeling van ADOLF VAN DER MARK, JAN VAN MEURS en JAN VAN AMSTEL, de Steden *Nijmegen*, *Roerwond*, *Arnhem* en *Zutphen* den vrede aan. Doch zo haast verstond hij niet, dat de *Kabbeljaauwschen* in *Holland* het spel te grabbel smeeten, of hij keerde tot zijn voorig wangedrag weder, trok de meeste Steden aan zijne zijde, en kwam ten voorschijn met een gantsch leger, waar mede hij zijnen broeder slag leverde. Hij kreeg hem, in het jaar 1361, gevangen, deed hem, onder strenge bewaaring, te *Roozendaal* in hegtenis zetten, en verklaarde zig zelven voor Hertog. Het einde van deze rampspoeden zal men verhaald vinden op de Art. van EDUARD en REINOUD VAN GELDER. De eenigste steun, dien de *Heeckerens*, welke zig met de vlucht bergen moesten, nog overig hadden, was, dat Hertog ALBERT hun als zijne gemeenzaame vrienden behandelde. Deze ongelukkige broedertwist, dien men den naam van een *vrijen oorlog* gaf, nam zijnen aanvang in het jaar 1347, en eindigde eerst in 't jaar 1580.

Zie vooral PONTANUS en VOSSIUS.

BROUERIUS *van Nidek*, (*Daniël*) afkomstig, van 's vaders zijde, van die VAN NIDEK, uit *Krain* in *Oostenrijk*, en van groot-

moe-

moeders zijde, uit het *Vlaamsch* geslacht van BRUWERE, te *Ninove*. DANIEL was de oudste zoon van CONRADUS BROUERIUS VAN NIDEK, na de verandering van den godsdienst eerste Predikant te *Thorst*, in *Overijssel*. Van zijne tedere jeugd af bespeurde men in hem een grooten lust tot den heiligen dienst; welke lust niet weinig aangespoord werd door de godvruchtige vermaaningen van zijne moeder FENNE AITZEMA, afkomstig uit een Edel geslachte in *Groningen*. Nadat DANIEL de eerste gronden van zijne studiën gelegd had, begaf hij zig naar *Leiden*, vandaar naar *Franeker*, en werd, na zijne Letteroefeningen te hebben voltrokken, beroepen te *Hellevoet*, Ao. 1649. Twee jaaren daarna beving hem de lust om den Heidenen het Euangelium van CHRISTUS te verkondigen: des begaf hij zig naar de *Indiën*. Om zulks met vrucht te doen, leidde hij zig sterk toe op de *Maleitsche* taal. Hij ververtrok, in 1651, met het schip *Schiedam*, en verscheen in de kerklijke vergadering te *Batavia*. Vandaar werd hij naar *Amboina* beroepen, alwaar hij drie jaaren vertoefde; na welken tijd hem, door de Regeering, belast werd, zig naar *Banda* te begeeven. Dit door hem geweigerd zijnde, verscheen hij, in 1654, te *Batavia*, om zig voor den Kerkenraad daarover te verantwoorden. Deze raadde hem te vertrekken, zo als hij dan ook deed. In 1656 verscheen hij wederom te *Batavia*, en werd toen ten tweedemaale naar *Amboina* beroepen, alwaar hij bleef tot in 1658; in welk jaar hij naar *Holland* te rug kwam, zijnde toen in de *Maleïtsche* taale zo verre gevorderd, dat hij het boek *Hosea* daarin overbragt, en het deed drukken; zo als hij, in 1662, deed met het boek *Genesis*, en in 1668 met het geheele *N. Testament*; waardoor hij den Oosterlingen eenen onschatbaaren dienst gedaan heeft. In het jaar 1663 was hij te *Geertruidenberg* beroepen; doch de Ed. Heeren Bewindhebberen nodigden hem zo sterk, en booden hem zulke voordeelige voorwaarden aan, dat hij besloot andermaal naar de *Indiën* te gaan. Hij vertrok van *Rotterdam*, in het jaar 1668, met zijne huisvrouwe SARA CROESE, en twee kinderen. Hij verscheen in den Kerkenraad te *Batavia*, den 25sten Februarij 1669, en bleef aldaar tot het jaar 1672; in welk jaar hij, wegens eenig misnoegen, door zeker opperhoofd kwalijk opgevat, naar *Ternate* gezonden werd. Aldaar

overleed hij, in 1673, aan eene kwijnende ziekte, terwijl hij bezig was met het geheele *O. Testament* in de *Maleitsche* taale over te brengen. Hij was mede niet ongeschikt voor de poëzij; waarvan de blijken in zijne *Mengeldichten*, naderhand door zijnen neef, B. VAN NIDEK, uitgegeeven, te zien zijn. Zijn zoon REINOUT is te *Batavia* ongehuwd gestorven; zijne dochter was aldaar getrouwd met den Edelen Heer KUIK VAN MIEROP, naderhand woonagtig te *Utrecht*, die bij haar verwekte agt zoonen.

BROUERIUS *van Nidek*, (*Abraham*) broeder des bovengemelden, heeft dit aloud geslacht voortgeplant: want hij verwekte, bij zijne echtgenoote KATELIJNE NEVE, waarmede hij den eersten December 1641 gehuwd was, de volgende kinderen: 1.) MATTHEUS, die volgt; 2.) ROELOF, Ao. 1644 gestorven: 3.) JOHANNES, kort na zijne geboorte gestorven; 4.) JOHANNES, die Predikant werd, en overleed Ao. 1716; 5.) CONRADUS, ongehuwd gestorven.

BROUERIUS *van Nidek*, (*Mattheus*) geboren te *Meppel*, den 20sten September 1642, was in zijne manlijke jaaren Koopman te *Amsteldam*, en trad aldaar, Ao. 1669, in huwelijk met JOHANNA VAN AALST, Weduwe van PIETER VAN BEIJERLAND; zij overleed den 5den October 1721, hebbende ter wereld gebragt zes kinderen: 1.) SARA, geboren den 21sten October 1670, gehuwd met Do. CLEMENT STRESO; 2.) JUDITH, geboren Ao. 1671, en gestorven 1688; 3.) ABRAHAM, geboren den 2den Mei 1674, en overleeden den 18den dito; 4.) ABRAHAM, geboren den 22sten Augustus 1675, en overleeden den 5den September; 5.) MATTHEUS, die volgt; 6.) FRANÇOIS, geboren den 5den April 1679; deze heeft, bij IDA HEERMANS, tien kinderen verwekt.

BROUERIUS *van Nidek*, (Mr. *Mattheus*) die, in de *Beschrijving van Amsteldam*, van wijlen JAN WAGENAAR, met recht een plaats onder de Vermaarde Mannen verdiend had, werd, als de derde zoon uit het bovengemelde huwelijk, alhier geboren den 7den December 1677. Na de voleindiging zijner studiën, werd hij Meester in de beide rechten, en nam ter vrouwe MARIA HERMANS

ANS, oudste dochter van HENDRIK HERMANS en ANNA KONINGS, waarbij hij verwekt heeft zes kinderen.

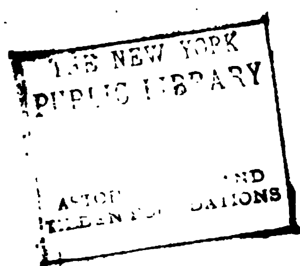
Wij zullen hier geene melding maaken van alle de werken, waaronder eenige Poëtische, die door zijnen vlijt ter drukpersse bezorgd zijn. Dat hij een goed dichter en voortreffelijk zedeschrijver was, blijkt uit zijne alombekende *Zinnebeelden der Tonge.* Wij bepaalen ons tot zijnen arbeid in de Historiën, en bijzonderlijk tot die van ons Vaderland. Wat de Heer BROUERIUS VAN NIDEK verricht heeft, tot het voltooijen van 't *Toneel der Nederlanden*, van wijlen den kundigen F. VAN HALMA, kan men zien in de Voorrede, door hem daarvoor geplaatst, waarin hij de redenen geeft, die hem bewogen hebben, om na het overlijden van zijnen vriend, de hand aan het gemelde werk te slaan. In het jaar 1725 kwam, door zijne bewerking, te *Amsteldam*, in gr. 8vo, ten voorschijn: *Analecta Medii Ævi*, of *oude en nooit voorheen gedrukte Nederlandsche Geschiedenissen*, eerste Deel, waarin gevonden worden SICKE BENINGA, *Chronickel der Vriesche Landen en der Stad Groningen:* SYBE JARICHS, *corte cronijck, tracteerende van de herkomste der Vriesen ende oir vrijheit:* eens *Onbekenden Schrijvers cleyne Cronica van de Groninger Omlanden.* TJALLING AYKEMA's *Cronyxke van de Ommelanden*, door zijn Ed. opgezameld, nagezien, en volgens aloude handschriften en de eigene taal der Schrijveren uitgegeeven.

De geleerde uitgeever dezer Chronijken zegt in de Voorrede, dat hij, op het voorbeeld van den grooten MATTHEUS, en den op dat spoor gevolgden DUMBAR, aan deze zijne verzamelde oude Chronijken mede den naam van *Analecta Medii Ævi* gegeeven heeft, om dat hij voorneemens was, in 't vervolg nog eenige gedenkschriften van het Vaderland uittegeeven. In dit Eerste Deel (dat, echter, het eenigste is, 't welk ten voorschijn gekomen is,) zegt hij, hebbe ik den voorrang gegeeven aan die van BENINGA, Raadsheer der Stad *Groningen*, en afkomstig uit het edel geslacht van dien naam; een man, wiens naam door veelen, en ook hier, met lof gemeld wordt; welke aanprijzing den Uitgeever (volgens zijn zeggen) niet weinig heeft aangemoedigd, om deze Chronijk door den druk gemeen te maaken. „ Het handschrift

„ zijner Chronijk (zegt hij verder) is mij, met dat van AYKEM
„ gulhartig medegedeeld, door Jonker J. AYKEMA, neef van d
„ laatstgemelden Schrijver." Doch vanwaar die van SIJBE JARICH
of die van den *Onbekenden Schrijver* afkomstig is, wordt ni
gezegd.

De eerste dier Chronijken begint met 1467, en eindigt me
het jaar 1517. De tweede begint met den oorsprong der *Frie
zen* en hunne vrijheid, en eindigt 1534, en is zeer kort. Die van
den *Onbekenden Schrijver* is nog ongelijk veel korter, en beslaat
in 't geheel vier bladzijden. De aantekeningen, daarin gesteld,
worden op deze wijze voorgedraagen: *Int Jaer seven hondert
ende een is Vrieslant toe Christen gheloven ghecomen.* Dus ver-
volgt de Schrijver tot den jaare 1012, van welk jaar hij zegt:
was daar een groote vloet op St. Anthonies dagh. De Chronijk
van AYKEMA is een weinig uitgebreider, en beslaat dertien blad-
zijden; bevattende een verhaal van 1534 tot 1537. De arbeid
van dezen ijverigen nasporder der Nederlandsche Oudheden, met
dien van den niet minder arbeidzaamen J. LE LONG, ten tijtel voe-
rende *Kabinet van Nederlandsche en Kleefsche Oudheden*, zes
deelen in 4to, is, zo om deszelfs nutheid, als fraaije prentver-
beeldingen (door den zindelijken RADEMAKER vervaardigd) te veel
bekend, om 'er iets van te zeggen; zo min als van het *Verheer-
lijkt Kennemerland*, en *Diemer-* of *Watergraafsch-Meer*, enz.
Dat 'er van den Heere BROUERIUS VAN NIDEK, hier of daar, nog
handschriften of oude manuscripten moeten verborgen zijn, zou
men mogen besluiten uit het hier boven bijgebragte uit zijne Voor-
rede. Onder mij berust een wapenboek, zo van de Steden als
de geslachten der *Nederlanden*, bestaande in meer dan dertien
honderd wapenen, door hem bijeenverzameld, en met veele nut-
tige aantekeningen verrijkt. Dat de dood hem belet heeft, nog
andere werken, waaraan hij arbeidde, in het ligt te doen komen,
blijkt daaruit, dat mij heugt, in ééne zijner Voorredenen gelezen
te hebben, van een *Schatkamer* of *Levensbeschrijvinge der Ne-
derlandsche Dichteren*, waarbij aldaar gemeld wordt, dat het eerste
stuk daarvan reeds het licht zag. Doch wat moeite ik ook ge-
daan hebbe, om dat stuk magtig te worden, is mij zulks tot nog
toe mislukt, en ik zou twijfelen, of het wel uitgegeeven geweest

zij,

NEW YORK
LIBRARY
DATIONS

JACOB DIRKZ BROUWER.

zij, indien in gemelde Voorrede (die ik mij niet met naame kan erinneren) niet duidelijk gezegd ware, dat het voornoemde eerste stuk het licht zag; ook heb ik bij HALMA, in zijn *Woordenboek en Toneel der Nederlanden*, dit stuk op den kant aangehaald gevonden.

Het afbeeldzel van MATTHEUS BROUERIUS VAN NIDEK gaat tweemaal in zwarte kunst uit, door A. VAN HALEN, en eens getekend door BERKHUIS, zijnde zeer zeldzaam. Hij overleed in 1744 of 1745.

BROUWER, (*Jacob Dirksz.*, *Cornelis Jacobsz.* en *Dirk Janszoon*) voornaame burgers van *Enkhuizen*, die, met meer anderen, in 't jaar 1567, zig, ter bewaaringe van hun leven, genoodzaakt vonden de Stad te verlaaten, wilden zij zig niet bloot stellen voor de vervolging van den Schout JAN TEN JOOSTEN, die ijverig Roomschgezind was. Twee van hun verstoutten zig, echter, in 1572, 'er weder binnen te komen, en werden kort daarna door DIRK JANSZOON BROUWER gevolgd. Zij bevonden zig tegenwoordig, toen eenige andere Ingezetenen de Burgemeesters vrijhartig aanspraken, zeggende zeker CORNELIS PIETERSZ.: *Zie daar één*, (wijzende op DIRK BROUWER,) *die lange in ballingschap heeft moeten zwerven*. Naderhan vergaderden eenige Prinsgezinden ten huize van gemelden BROUWER. Het eerst, dat zij van Burgemeesteren begeerden, was, de wachten versterkt te hebben. JACOB DIRKSZ BROUWER werd, meer dan eens, aan Burgemeesteren gezonden, om hun de begeerte der Burgerije voor te draagen; doch de Regeering steunde te veel op den onderstand van *Amsteldam*, en van BOSSU, om eenig gehoor te geeven. Dus ondernamen de Burgers, zig meester van de Stad te maaken, waarvan JACOB DIRKSZ BROUWER en BUISKENS de voornaamste aanvoerders waren; doende, door Tamboers, de trommel voor ORANJE slaan. Zij bepaalden hunne vergadering op het *Zuider* en *Noorder Spui*, en BROUWER vertoonde zig als Overste ter eerstgemelde plaatse. Hoe zij verder den aanleg te werk stelden en meester van de Stad zijn geworden, zal men zien op het Art. ENKHUIZEN; en hoe deze voorstanders der vrijheid zig tegen BOSSU gedragen hebben, is reeds op het Art. BOSSU gemeld.

Zie BRANDT en CENTEN, *Historie van Enkhuizen*.

BROUWER. (*Hendrik*) van dezen is de geboorteplaats onzek schoon sommigen *Amsteldam* daar voor houden. Men gelo dat hij van der jeugd af aan bij de zee is opgevoed; dit weet m dat hij, in 't jaar 1613, reeds het bevel had over een aanzienl ke vloot naar de *Oost Indiën*, en dat hij kort daarna tot Opp koopman op *Japan* bevorderd werd. In het jaar 1617, ko na zijne terugkomst, was hij Bewindhebber van de Oostindisc Maatschappij bij de Kamer *Amsteldam*; welke aanzienlijke wa digheid hij vijftien jaaren bekleedde. Naderhand reisde hij, a afgezondene der Maatschappij, naar *Londen*, zo om zig zelven te verdedigen, als om de verschillen over het Eiland *Pulo Rhun* te helpen beslissen; en 't was onmiddelijk na dit gezantschap, toen hij het Gouverneur-Generaalschap aannam, op voorwaarden, door hem zelven bedongen, en die voorheen aan den Gouverneur KOEN waren toegestaan. Eéne van deze voorwaarden was, dat hij zig niet langer verbond, dan voor drie jaaren; en de tweede, dat hij den tijtel van Bewindhebber moest blijven behouden. Daarop leide hij den eed af in handen der Algemeene Staaten, en ontving zijnen Lastbrief, onder het zegel van den Prins VAN ORANJE, en de Vergadering van de Kamer van zeventienen.

In het jaar 1632, vertrok hij, benevens zijne huisvrouw en een dogtertje van twee of drie jaaren, op het schip *Zutphen*, gevoerd door Kapitein NICOLAAS BRUIN, bemand met twee honderd agt-en-negentig koppen; daarmede ging hij onderzeil, in de maand Maart des gemelden jaars, en landde te *Batavia* den 5den September. Den 7den daaraanvolgende nam hij bezit van zijnen nieuwen post, dien hij drie jaaren, drie maanden en vier-en-twintig dagen bekleedde; een tijdperk, dat geene buitengewoone voordeelen voor de Maatschappij, noch eenige gewigtige gebeurtenissen oplevert, schoon aan hem de eer moet worden toegeschreeven, van de grondlegging van den Siamschen handel, zijnde de schoonste dien de Hollanders in de *Oostindiën* hadden. Ook bevlijtigde hij zig zeer om de onlusten op *Amboina* te doen eindigen, dat hem ten deele gelukte.

Onder deze mindere bezigheden zijn bepaalden tijd volbragt hebbende, leide hij, op den 1sten Januarij 1636, zijn ampt neder, en begaf zig, op den 4den dito, aan boord van het schip

Nieuw-

ieuw-Amsteldam, dat verzeld werd van nog zeven anderen, e hij in dit jaar gelukkig thuis bragt. Doch men maakte zwaagheid om hem wederom zitting als Bewindhebber te verleeen; ook zag hij 'er eindelijk van af. Na alle zijne eisschen in de vergaderinge van Zeventienen verbleeven te hebben, verd hem eene somme van vier en-twintig duizend guldens toegestaan, behalven de twee ten honderd, die hem van de prijten, op den vijand genomen, toekwamen.

In het jaar 1641 zond de Westindische Maatschappij hem, met denzelfden rang van Gouverneur-Generaal, naar *America*, om zekere ontwerpen tegen *Chili* ten uitvoer te brengen; doch hij overleed in het midden van 't volgende jaar, op dezen togt, te *Karel Mappa*, een plaats, die hij genomen en verbrand had. Men begroef zijn lijk te *Baldivia*, en zijne ingewanden nabij een haven, die naar hem genoemd is. Ook hebben de Aardrijksbeschrijvers van de voorgaande eeuwe naar hem genoemd, een land, nog oostelijker gelegen dan het *Staaten Eiland*, waarvan de ontdekking aan hem wordt toegeschreeven.

Zie VALENTIJN, *Oud en Nieuw Oostindiën*; *Historische Reizen*,

BROUWER, naar men meent te *Haarlem*, Ao. 1608, geboren, is bekend voor een allergeestigst Schilder. Hij stierf te *Antwerpen*, in 1640.

Zie HOUBRAKEN, I. Deel.

BROUWER, (*Bastiaan*) een *Brabander*, deed, met verlof van den Koning van *Spanje*, verscheidene togten naar *China*, op zulke plaatsen daar de Hollanders niets te zeggen hadden. De Raad van *Batavia*, dit ontwaar wordende, besloot, Ao. 1653, zulks te verbieden; ten dien einde zig beroepende op 't vijfde Artikel van den *Munsterschen* Vrede. BROUWER, zo wel als anderen, staakte, bij een volgend verbod, zijnen handel.

BROUWERSHAVEN, één der *Zeeuwsche* Steden, op het *Land van Schouwen*, omtrent twee uuren gaans ten Noorden van *Zierikzee*. Wat de Oudheid van *Brouwershaven* aangaat, daarvan vindt men

men geene juiste bepaling. BOXHORN wil dat haar naam oorspronglijk is van het *Hollandsche*, en wel van het *Delffsche* bier, 't welk, voordat in *Zeeland* zelf Brouwerijën waren, aldaar, als de naaste haven zijnde, aangebragt en opgeslagen werd. Men wil dat dit *Brouwershaven*, vóór het jaar 1461, slechts een Dorp was, en dat de Parochiekerk beneden den dijk, in het Ambacht *Duivendijk*, gestaan heeft. De Grootte van deze Stad, die in 't geheel twee duizend zeven honderd en twintig gemeene treden uitmaakt, kan men verder afleiden uit het getal van drie honderd en zes huizen, waaronder ééne Brouwerij en een-en-veertig schuuren zijn. De Ingezetenen worden op duizend begroot, die hun meeste bestaan hebben van den landbouw, de rederij en vischvang. Ook vindt men 'er twee oesterputten, die aan *Zierikzee* in eigendom behooren. De Sterkte bestaat in een goede haven, vijf poorten, een aarden wal en gragten, gelegd in 1582; die, echter, meestendeels, in het jaar 1682, dooreen hoogen watervloed, met zand gevuld zijn. Tot de Godsdienstige gebouwen behoort de Kerk, dat een vrij groot en aanzienlijk gebouw is; zijnde, naar alle waarschijnelijkheid, dezelfde, die wij zo even de Parochiekerk noemden. In de jaaren 1743 en 1744 is aan dezelve merkelijke verbetering geschied. De Doopsgezinden plagten te *Brouwershaven* ook eene vergaderplaats te hebben; doch van deze Gemeente, en ook van die der Roomschgezinden, zijn 'er thans niet meer dan twee huisgezinnen. Verder vindt men 'er een Oudemannenhuis, een Weeshuis, een Schoolhuis, enz. Tot de Wereldlijke gebouwen behoort het Stadhuis, het Stads Waaghuis en Kraan. De Regeering bestaat 'er uit een' Baljuw, twee Burgemeesteren en zestien Raadspersoonen, die de Vroedschap genoemd worden; negen Schepenen, twee Thesauriers en een' Secretaris.

Brouwershaven heeft eenigen eigendom aan de Ambachtsheerlijkheden van *Brijdorpe*, *Klaas Kinderkerke*, *Duivendijke* en *Loopers Kapelle* in *Schouwe*. 't Wapen der Stad is een *zwarte Arend*, met een *rooden Leeuw*, op een *gouden Schild*, en op de borst des Arends een *geruit gouden Schildje*, met twee *zwarte* en twee *roode Leeuwen* over het kruis, zijnde het wapen der *Zeeuwsche* Graaven uit den huize van *Henegouwen*.

Ie-

Ieder stad of plaats heeft iets, waarop zij zig beroemen kan. Dit heeft ook plaats omtrent *Brouwershaven*, dat zig beroemen kan, den vermaarden JACOB CATS, op den 10den November 1577, binnen haare muuren het eerste licht te hebben zien aanschouwen.

Brouwershaven, om iets van deszelfs Lotgevallen te zeggen, stond voortijds onder het landrecht der Stad *Zierikzee*, en heeft ook onderscheidene Heeren gehad, als die van *Borsselen*, *Bourgondiën*, en andere. In het jaar 1566 werd hetzelve, wegens schuld, door MAXIMILIAAN VAN BOURGONDIEN verkocht. De kooper was toen PHILIPS DE TWEEDE, Koning van *Spanje*, voor twee duizend ponden Vlaams. In het jaar 1575 trokken de *Spaanschen* naar *Brouwershaven*, alwaar omtrent drie honderd Soldaaten ingelegd waren, die de plaats zeer lafhartig aan de Spanjaarden overgaven; zig verontschuldigende, met te zeggen *dat de Roomschgezinde Burgers niet hadden willen vechten*. Manlijker gedroegen de Ingezetenen zig in het jaar 1672, keerende de vijanden met allen moed en beleid zo wel af, dat zij zig naar elders moesten begeeven. Na dien tijd heeft de oorlog hier geene rampen veroorzaakt; doch door water en vuur heeft de Stad meer dan eens groot nadeel geleeden. Op den 17den Augustus des jaars 1545 ontstond 'er in een Paphuis brand, die zo fel voortging, dat 'er meer dan drie honderd huizen in de assche gelegd werden. Op dat onheil volgde een slecht gewas, 't welk de Inwooners zo zeer verarmde, dat zij buiten staat waren, de belastingen op de huizen te voldoen. Op den 26sten Januarij 1682, werd deze Stad, zo als meer andere *Zeeuwsche* Steden, door een ongemeenen watervloed zwaar beschadigd. De dijken, tot zeven in getal, braken door, en de velden werden met zout water overstroomd. De oude steenen Poorten, vier bruggen en veele huizen in de Stad, werden met dezen vloed weggesleept, en, gelijk reeds gezegd is, de grachten vol zand gespoeld: door deze en meer andere rampen werd *Brouwershaven* grootlijks ontvolkt, bijzonderlijk van de aanzienlijkste Ingezetenen beroofd; waardoor het, van tijd tot tijd, verminderde, schoon het tegenwoordig nog niet eene van de minste *Zeeuwsche* Steden is.

Zie REIGERSBERG; BOXHORN en SMALLEGANGE.

BROU-

BROUWERSHAVEN, (*Pieter van*) geboren in de zo evengemelde Stad, was een Roomsch Godgeleerde, van wien eenige schriften, ten voordeele zijner Kerke, voor handen zijn.

Zie VAL. ANDREAS; LA RUE, *Geletterd Zeeland.*

BRUCHEM en *Kerkwijk*, twee Dorpen en Heerlijkheden in de *Bommelerwaard*, bezuiden *Bommel*, niet verre van elkander gelegen, in het kerklijke eene Combinatie.

BRUCHTERS of *Brukteren*, door sommige Schrijvers onderscheiden in groote en kleine *Brukteren*; een volk, dat zeer magtig en talrijk was. De benaaming wordt zeer verschillende gespeld; als, *Buacten*, *Bucteri*, *Bricteri*, *Boroctuarii* en *Bortharii.* De meeste en kundigste Schrijvers noemen hun *Bructers* of *Bructen.* ALTING bepaalt hunne woonplaats, oostwaards aan de *Eem* en de *Lip*, westwaards aan den *Rhijn*, bij *Drusus-gracht* of kanaal, en de *Bourtange.* Dit volk, hoe magtig ook, geraakte in den haat der aangrenzende *Germaanen.* TACITUS verhaalt, dat alle de omliggende volken tegen hun zijn zamengespannen, en hen geheel en al verdelgd hebben. Wat de *Germaanen* tot dien haat aangespoord hebbe, het zij roofzucht, of om dat de trotschheid der *Bructeren* hun ondraaglijk was, word niet gemeld. TACITUS zelf betuigt het niet te weeten; maar zegt, dat zestig duizend van hun, in het gezicht der *Romeinen*, door de wapenen der eedgenooten omgebragt werden. De Heer ALTING schijnt duidelijk te hebben beweezen, dat die slagting aan den *Rhijn* en *Tijsel* is voorgevallen. Daarna hebben, volgens TACITUS, de *Angrivaren* met de *Chamaven*, de landen der *Bructeren* in bezit genomen en 'er hun verblijf gehouden. Ook hadden de *Tubanten* deel aan den buit, en namen mede een gedeelte der landen. Naderhand bevond men, dat men zig misrekend had, en dat de *Bructers* niet geheel verdelgd waren; zijnde dezelven, schoon dieper in *Duitschland* geweeken, echter wederom tot een aanzienlijk volk aangegroeid; waarover men bij ALTING breder bericht kan vinden. Ook kan men daar zien, dat hij van gevoelen is, dat niet de *Angrivarii*, maar de *Ansibarii*, de landen van *Overijssel* in bezit genomen hebben. De verdrijving der *Bructeren*

en zou geschied zijn in het agt-èn-negentigste jaar onzer tijdrekeninge. Men meent dat zij, uit *Overijssel* verdreeven zijnde, naderhand het land van *Drenth*, en andere omliggende oorden, ingenomen hebben. Ook vindt men van hun gemeld, dat zij zig met de *Teukteren*, bij de legermagt van CIVILIS, gevoegd hebben, en tegenwoordig waren bij de belegering van *Vetera*. Eigenlijk houdt men de kleine *Bructers*, of ook wel *Bronckters*, befaamd door hunne Profetesse VELLEDA, die haar hof te *Genemuiden* had, voor de oudste bezitters van *Overijssel*.

Men zie van hun STRABO; PLINIUS; TACITUS; HAMCONIUS, enz.

BRUEËLIS, een Slot in *Zuidbeveland*, aan de zuidzijde van het Dorp *Kapelle*. Het is een vierkant gebouw, met eenen voorhof, en van binnen met ruime vertrekken betimmerd. Men meent dat dit Slot zijnen oorsprong heeft van eenen ouden toren, eertijds gediend hebbende tot een burgt of verdedigplaats, opgericht tegen de invallen van de *Vlamingers*. Naderhand is dezelve een eigendom geworden van 't geslacht van BRUEËLIS. Het Slot behoort thans aan den Hoog Edelen Heere ADOLPH JULIUS BURCHARD, Baron van *Hussel*, Landdrost van *Zalland*, en Heer van *Kloetingen*. De Heer VAN BRUEËLIS is afkomstig uit *Henegouwen*. Op het jaar 1312 wordt gewag gemaakt van eenen Heer SIMON VAN BRUEËLIS, als Ridder, en Neef van Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, wiens verdere nakomelingen bij SMALLEGANGE, p. 724 en 725, gemeld worden.

BRUGDIJK, een Heeren Huizing in de *Overbetuwe*, nabij het Dorp *Bommel*, met lustige plantaadjen omgeeven.

BRUGGE, de tweede plaats onder de *Vlaamsche* Steden, liggende agt uuren van *Gend*, *Kortrijk* en *Middelburg* in *Zeeland*. Schoon *Brugge* niet tot de *Nederlanden*, maar tot *Oostenrijksch Fransch Vlaanderen* behoort, kunnen wij, echter, niet voorbij, van dezelve eenig gewag te maaken; doch bepaalen ons alleenlijk tot de Historie daarvan, zo verre dezelve tot de *Nederlanden* behoort.

De

De koophandel, die aldaar, in de Dertiende Eeuwe, zeer bloeijende was, gaf aanleiding tot de vergrooting der Stad, door MARGRIET VAN VLAANDEREN, dochter van BOUDEWIJN, Keizer van *Konstantinopolen*. Andermaal geschiedde zulks, om dezelfde reden, door PHILIPS DE SCHOONE, Koning van *Frankrijk*, die, in de volgende eeuwe, meester van *Brugge* was. Naderhand kwam die Stad weder onder de magt der Graaven van *Vlaanderen*. LODEWIJK VAN MALE vermeerderde haare voorrechten, in 1358, ten voordeele van den koophandel. *Brugge* nam gestadig toe in welstand, zelfs onder het bestuur van Vorsten uit den huize van *Bourgondiën* (*). Dan ten haaren ongelukke, mengden de Bruggenaars zig in den opstand tegen den Aartshertog MAXIMILIAAN, namen hem gevangen, en zochten hulpe tegen hem, bij den Koning van *Frankrijk* en den Hertog *van Gelder*. Deze vermetelheid hielden zij veertien maanden uit, steunende op hunnen rijkdom en magt, door middel van den koophandel verkreegen. De gemelde onlusten veroorzaakten zulk een verloop en stilstand in hunnen handel, dat de Bruggenaars eindelijk, in het jaar 1490, om vergiffenis moesten smeeken. Zes-en-vijftig van hun werden ter dood veroordeeld, en een veel grooter getal gebannen. Daarenboven moest de Stad een zwaare geldboete opbrengen. Doch 't geen wel het meeste tot haare vermindering toebragt, was de opkomst der Steden *Antwerpen* en *Amsteldam*, werwaards de voornaamste koophandel verleid werdt.

In het jaar 1704 werd *Brugge* door de Staatschen gebombardeerd. Na den veldslag bij *Ramelies*, in 1706, ging het aan de Bondgenooten over. In 1708 werd het door de *Franschen*, onder het bevel van den Graave DE LA MOTTE, ingenomen; doch in het volgende jaar trokken de Bondgenooten 'er weder in. In 't jaar 1712 werd het door de *Engelschen* bezet, en met het sluiten van den *Utrechtschen* Vrede, 1713, weder aan het huis van Oos-

(*) *In het jaar* 1430 *stelde* Philips de Goede, *Hertog van* Bourgondiën, *aldaar de doorluchtige Ridderorde van het* Gulde Vlies *in*.

Oostenrijk afgeslaan. Den 15den van de maand Julij 1745, werd *Brugge* door de *Franschen* berend, en moest zig kort daarna aan dezelven overgeeven. De Koning deed, den 29sten van die maand, aldaar zijne intrede. *Brugge* bleef in zijne magt, tot het sluiten van den *Aakenschen* vrede, in 1748, en werd, op den den Februarij 1749, weder aan de Oostenrijksche troepen ingeruimd.

Men zie van deze Stad, onder anderen, eene naauwkeurige Beschrijving, onder den tijtel van JAARBOEKEN DER STAD BRUGGE, *door Jonker* CHARLES CUSTIS, *drie deelen, in 8vo, van het jaar* 621 *tot* 1765.

BRUGGESCHANS, een vervallen Schans, in de Provintie van *Groningen*, nabij *Winschoten*.

BRUGMAN, (*Jan*) een befaamd Monnik, van de Orde van *St. Franciscus*, dien wij onze Leezers, in ons Derde Deel, onder het Art. AMSTELDAM, reeds hebben leeren kennen.

BRUHEZE, (*Johannes*) een *Brabandsch* Edelman, en, volgens zeker Handschrift der *Utrechtsche* Kerke, te *Breda* geboren, den 3den Mei 1527. Hij was Leeraar in de beide Rechten, en bekleedde te *Utrecht* veele aanzienlijke ampten, onder anderen dat van Pauslijken Pronotarius. In 't jaar 1549 werd BRUHEZE Domheer; en zat mede vóór in 't Sijnode, aldaar in den jaare 1565 gehouden. In 1567 werd hij Schatmeester, en in 1573 Deken van 't Kapittel ten Dom. Hij is bekend als een man, die de kerklijke rechten ijverig voorstond en verdedigde. Na den dood van J. KNIJF, werd BRUHEZE als Bisschop van *Groningen* benoemd; doch eer hij zijne bevestiging bekwam, tot Aartsbisschop van *Utrecht* aangesteld. Zo in zijn spreeken als schriften, betoonde hij zig een groot vijand van ORANJE, en van alle de Hervormden: waarom hij dan ook, nadat de zaaken te *Utrecht* een anderen keer genomen hadden, genoodzaakt was, zig eerst van *Utrecht* naar *Emmerik*, en van daar verder naar *Keulen* te be-

begeeven. Ter laatstgemelde plaatse was hij in groot aanzien, en overleed 'er op den 10den September des jaars 1600.

Men zie *Batavia Sacra*, III. Deel; *Oudheden van Groningen*.

Bruheze. Van dit geslacht voert zeker Adelijk Huis in *Braband*, in de nabijheid van 't Dorp *Baarle*, vier uuren van *Breda*, als nog den naam.

Brumnen, een aanzienlijk Dorp op de *Veluwe*, tusschen *Zutphen* en *Dieren*, niet verre van den *Tsſel*. Wigman, Graaf van *Zutphen*, stond, Ao. 970, de helft daarvan af aan de Abtdij van *Elten*; welke gifte, door otto den eersten, in 979, en otto den derden, in 996, bevestigd werd, en ook nog naderhand door lotharius den tweeden, in 't jaar 1134. Hier is een Kerk, weleer aan pancratius gewijd, die thans door een Gereformeerd Predikant bediend wordt. Viermaal 's weeks rijdt door *Brumnen* een Postwagen van *Arnhem* op *Zutphen*.

Zie *Oudheden van Deventer*, II. Deel, p. 462 en 463.

Brumpt, een gehucht in 't Graafschap '*s Heerenberg*.

Brumshuis, een Heerenhuis in het zelfde Graafschap. Zie 't Artikel oploop.

Brun, (*Anthoni*) woonde, als Ambassadeur des Konings van *Spanje*, den beroemden *Munsterschen* Vredehandel bij, en, als Raad des Konings, wendde hij alle poogingen aan, om de gunst der Staatsche Gevolmagtigden te winnen; waartoe het hem aan geene bekwaamheid ontbrak. Na dat deze Ridder, met zijne medeafgezanten, bij het sluiten van dien vrede, den afstand van de *Nederlanden*, in naam van zijnen meester, getekend had, kwam hij, in het jaar 1649, als gewoon Ambassadeur des Konings van *Spanje*, philippus den vierden, in '*s Gravenhage*, en genoot de eer, met luister in die waardigheid erkend te worden, welke hij bekleede tot in het begin van het jaar 1654, wanneer hij in '*s Gravenhaage* overleed.

Zie aitzema; *Brieven van de Wit*.

Bru-

BRUNE, (*Johan de*) Rechtsgeleerde, geboren te *Middelburg*, in het jaar 1589, alwaar hij, van trap tot trap, tot den aanzienlijksten rang opklom, doende, den 16den Augustus 1649, den eed als Raadpensionaris van *Zeeland*. Behalven den tak der Rechtsgeleerde weetenschap, beoefende hij de Godgeleerdheid en Dichtkunde; waarvan zijne uitgegeevene werken, die men bij LA RUE, *Geletterd Zeeland*, gemeld vind, ten bewijze strekken. Dat hij in de historie mede niet onbedreeven geweest is, blijkt uit zijne Latijnsche Opdragt aan de Heeren Staaten van *Zeeland*, geplaatst voor J. EIJNDIUS *Chronicon Zelandiæ*. DE BRUNE had, in zijn eerste huwelijk, met MARIA DE VROE, verwekt twee zoonen, die in hunne bloeijende jeugd overleden. In 't jaar 1656 hertrouwde hij met MARIA LE SAGE, en overleed te *Middelburg* in 1658. Zijn afbeelding is voor één zijner werken geplaatst.

Zie SMALLEGANGE; LA RUE; VAN LOON, *Nederlandsche Gedenkpenningen*, II. Deel.

BRUIN, (*Florentinus de*) Kerkleeraar der Stad *Gorcum*, aldaar overleden in den jaare 1724, oud zijnde vier-en-zeventig jaaren. DE BRUIN was gesprooten uit een oud *Brabandsch* geslacht, welk landschap door zijne ouders, om den Godsdienst, verlaaten was; waarna zij zig te *Gorkum* nedergezet hadden. In 1675 werd FLORENTINUS Predikant. In 1678 was hij Veldprediker. In 1680 werd hij beroepen te *Schelluinen*, en 1690 in zijne geboortestad. Over zijne geleerdheid kan men uit zijne schriften oordeelen.

BRUIN, (*Johan de*) mede te *Gorkum* geboren, op den 25sten Augustus 1620. Zijne studiën volbragt hij te *Leiden* en te *Utrecht*. Ter eerstgemelde plaatse kreeg hij verlof om in de Wiskunst te onderwijzen. Naderhand werd hij te *Utrecht* als Hoogleeraar in de Natuurkunde beroepen. Volgens uitwijzen van zijne schriften, was hij een groot Starrekundige; ook wordt van hem getuigd, dat hij zeer handig in het ontleeden der dieren was.

BRUIN, (*Klaas*) werd geboren te *Amsteldam*, op den 20sten Februarij 1671, van Ouders, die tot de Oude *Friesche* Doopsgezinden behoorden, welke toen hunnen godsdienstige vergadering

 hiel-

hielden in de *Bloemstraat*, doch naderhand (1725) zig vereenigd hebben met die van *'t Lam* en *den Toren*. In hunne vergadering was CORNELIS KLAASZ BRUIN, vader van KLAAS BRUIN, Leeraar, van wien ook eenige Leerredenen in druk uitgaan. Men zegt dat KLAAS BRUIN, in gemelde vergadering, meer dan eens den prediktoel beklommen heeft; doch het is bekend, dat hij zijn leven, niet als openbaar Leeraar, maar als Boekhouder gesleeten heeft. Zijne geliefde oefening was de Poëzij. Bijzonderlijk was hij een zededichter, schoon men ook van hem eenige Treurspelen heeft. In de jaaren 1713 en 1714, deed hij, met den oudheidkundigen A. SCHOEMAKER en andere goede vrienden, twee speelreisjes, het eene naar *Kleefsland*, en het andere door *Zuidholland*. Beide reisjes heeft hij naderhand in dichtmaat beschreeven en uitgegeeven, onder den naam van *Kleefsche* en *Zuidhollandsche Arcadia*, met aantekeningen van L. SMIDS. Een derde *Noordhollandsch* reisje werd niet lang daarna van hem ondernomen, en mede eenige jaaren daarna in dichtmaat door hem beschreeven, onder den tijtel van *Noordhollandsche Arcadia*, met aantekeningen van G. SCHOEMAKER, zoon van den bovengemelden reisgenoot. Onder de overgeblevene poëzij van KLAAS BRUIN vindt men ook een *Speelreisje langs den Vechtstroom*. Ook is door hem de Lustplaats *Zoelen*, gelegen aan den *Haarlemmer Trekvaart*, in dichtmaat beschreeven; waarbij zedelijke en historische aantekeningen gemaakt zijn, door den eigenaar, den niet min kundigen Heer CHRISTOFFEL BEUDEKER. BRUIN's *Zede en Bijbel-poëzij* is bij de minnaars der dichtkunde overvloedig genoeg bekend. Hij overleed den 28sten December 1732: zijn afbeeldzel is in het koper gebragt door J. HOUBRAKEN.

Zie WAGENAAR, *Amsteldam*, in 8vo, XI. Deel, p. 393. enz.

BRUIN, (*Cornelis de*) was één van hun, die, met DE GRAAF en anderen, den Raadpensionaris J. DE WITT, bij nacht, aanvielen, en trachtten omtebrengen. Zie GRAAF. (*Jacob de*)

Zie WAGENAAR, *Vaderlandsche Historie*, XIV. Deel, bl. 68 en 69.

BRUININGS, (*Nicolaas*) één der bekwaamste mannen van zijnen tijd,

zijd, was Geheimschrijver van Prinse WILLEM DEN EERSTEN, en één van hun, die het ontwerp, tot de huldiging van dien Vorst als Graaf, ondertekenden; zo als men zien kan in het waarachtig verhaal daarvan, geplaatst achter de tweede Apologie van gemelden Prins, gedrukt in 12vo.

BRUININK, (*Albert*) in het jaar 1618 Secretaris te *Enkhuizen*, werd, op den 15den November des gemelden jaars, benevens meer anderen, aangesteld tot Ondervraager der aanzienlijke Staatsgevangenen, en naderhand tot één der vier-en-twintig besaamde Rechters, over welken post hij zig, volgens BRANDTS verhaal, naderhand zoude beklaagd hebben, met te zeggen: *Ik ben jong en misleid geweest, en wenschte dat het nooit geschied ware.* Verder verhaalt BRANDT, „ dat hij zeer behoeftig was, en in ar„ moede als de laatsgebleevene der vier-en-twintig Rechters ge„ storven is; dat hij zig bij zekeren Heer te *Amsterdam* beklaag„ de, met te zeggen, *dat die Stad hem tot het bekomen van* „ *een Ampt altyjd tegen was*, en dat hij zoude gezegd hebben, „ *niet te weten waarmede hij zulks verdiend had*; waarop hem „ ten antwoord zoude zijn toegevoegd: *weet gij niet dat gij* „ *Rechter zijt geweest over den Advocaat?* waarop hij ant„ woordde: *het staat voor het voorhooft niet geschreven, wie* „ *in zijn doodt gestemd heeft*; doch daarop de andere zeide: *dit* „ *is 't alleen niet; u gaat ook na, dat gij met nog een' Rech*„ *ter aan een groot Personaadje zijt gezonden*, (aan den Ko„ ning van *Engeland*) *om te kennen te geven, hoe weinig stofs* „ *dat men tegen de gevangenen vond, en dat die bij zijn opzet* „ *bleef*, dat hij dat verteld en 'er op geroemd had, *dat* Brui„ nink *erkende het verteld*, maar ontkende *daarop geroemd te* „ *hebben*."

Zie *Historie der Rechtspleeging*, bl. 32, 67, 248, 254 en 255.

BRUINVISCH, (*Martinus*) was eerst Predikant te *Rozendaal*, daarna te *Opsterland*, en eindelijk te *Zierikzee*. Hij heeft geschreeven *Banier des Heeren, op de Victorie van den Luitenant-Admiraal Tromp*, Ao. 1639 in 4to gedrukt, en nog een ander werk in 8vo, genaamd *de Vinger Gods*. Zijn zoon,

Bruinvisch, (*Adriaan*) werd geboren te *Zierikzee*, den 10den Februarij 1618. Tot Predikant bevorderd zijnde, was zijn eerste standplaats *Elkerzee*. Daarna werd hij beroepen in zijne geboortestad, alwaar hij bleef tot aan zijnen dood, die voorviel den 7den Mei 1671. Zijn nagelaaten zoon, jan bruinvisch, bragt zijn vaders boek, *Het Heil des Heeren* genaamd, ter drukpersse.

Zie la rue, *Geletterd Zeeland*, p. 292 en 293.

Bruitsma, (*Regnerus*) geboren te *Sneek*, was een zeer vermaard Geneesheer en kundig Dichter.

Zie val. andreas.

Brunechilde, bij de Franschen *Brunehaud* genaamd, verdient, zo om dat zij Koningin van *Austrasie* (voorheen een groot deel der *Nederlanden*) was, als om haare snoodheid, gekend te worden. Sigebert, Koning van *Austrasie*, zoon van clodoveus, Koning van *Frankrijk*, had, met zijne drie andere broeders, cheribert, guntram (de twee oudsten) en chilperik, den jongsten, uit een ander huwelijk, het geheele *Frankische* rijk verdeeld, bij welke verdeeling sigebert het gemelde deel verkreeg. De broeders van sigebert deeden zeer ongelijke huwelijken: doch hij trouwde naar zijnen staat, met brunechilde, die de dochter was van athanagildus, Koning der *Wisigothen*. Sigebert, met zijnen broeder chilperik in twist geraakt zijnde, trok tegen hem ten oorloge, met oogmerk om hem het koningrijk *Soisson*s te ontweldigen. Chilperik vereende zig met guntram tegen hem, met voornemen om hem binnen *Doornik* optesluiten; doch sigebert werd, door twee jongelingen, die door de snoode gemalin van childebert, fredegond, daar toe omgekocht waren, vermoord. Sigebert had bij brunechilde verwekt een zoon, mede genaamd sigebert, die op den ouderdom van vijf jaaren (575) Koning van *Austrasie* werd. Childebert had eenen zoon, meroveus genaamd, oud zijnde agttien jaaren, die, na zig meester van *Parijs* gemaakt te hebben, de man van brunechilde werd. Childebert, hierover ten hoogsten verstoord, lokte de nieuwgetrouwden uit de kerk, waarin zij hunne schuilplaats genomen hadden, en deed brunechilde onder goede bewaaring stellen; doch die

van *Austrasie* eischten haar met zo veel ijvers te rug, dat CHILDEBERT raadzaam vondt haar te ontslaan. FREDEGOND, de gemalin van CHILDEBERT, moordcresse van het koninglijk geslacht, en ook van haaren man, deed MEROVEUS in een klooster steeken, daar hij ten zijnen ongelukke wist uit te komen: want hij werd, op haar bevel, mede omgebragt, hoewel zij mislukte in haar oogmerk om CHILDEBERT en BRUNECHILDE mede van kant te helpen. Inmiddels stierven CHILDEBERT en FREDEGOND, niet zonder vermoeden van vergeeven te zijn, door aanstooking van BRUNECHILDE. CHILDEBERT liet twee zoonen na, THEOBERT en THIERRIJ, waarvan den eersten *Austrasie*, en den tweeden *Orleans* ten deel viel. Beiden, nog onmondig zijnde, kwamen onder de voogdij van BRUNECHILDE. Maar haar bestuur was voor de *Austrasiers* zo ondragelijk, dat zij haar met geweld uit het koninglijk paleis haalden, naar de grenzen van het rijk voerden, en aldaar, met vodden bekleed, bij 't kasteel *Arles*, op de rivier *d'Aubé*, die de beide rijken vaneen scheidt, alleen staan lieten. Door een arm man werd zij te *Chalons* gebragt, bij THIERRIJ, die haar, uit hoofde van den haat tegen die van *Austrasien*, gunstig ontving, en haaren leidsman ter belooninge met het Bisdom *Auxerre* begiftigde. BRUNECHILDE had in het Hof wel dra al de magt in handen, en spoorde den jongen Koning tot allerleije ontucht aan, uit vreeze dat wanneer hij een wettig huwelijk aanging, haar gezach daardoor benadeeld zou worden. Bij ééne zijner bijzitten verwekte hij (601) éénen zoon, SIGEBERT genaamd. BRUNECHILDE deed inmiddels veele voornaame persoonen, die haar in den weg waren, ombrengen, en leefde in alle onkuischheid, met mannen van hoogen en laagen staat. Haar meest begunstigde minnaar was zekere PROTADUS, dien zij tot Hertog verhief; om hem tot Groot-Hofmeester te bevorderen, deed zij BARTHOULD ombrengen. THIERRIJ, hoe zeer ook in ontucht verzoopen, werd, echter, door haar tot den oorlog tegen zijnen broeder THEODOBERT aangespoord: zij zeide hem *dat deze niet zijn broeder, maar de zoon van een' Hovenier was*, zo zij voorgaf, in overspel geteeld, of in de wieg verwisseld. THIERRIJ viel THEODOBERT aan. Beide legers stonden tegen elkander; doch de Leenmannen, zulk eenen heilloozen oorlog vervloekende,

 de,

de, traden tusschen beiden, om een verdrag te bewerken. PROTADUS, de boel van BRUNECHILDE, trachtte dit te verhinderen; doch werd doodgeslagen: waarover zij spoedig wraak nam. Zij voldeed vervolgens haare geilheid met anderen; waarover de Bisschop van *Lions* haar, volgens zijnen pligt, sterke vermaaningen deed; doch zij deed hem, ter belooninge, eerst ontwijen, daarna bannen, en vervolgens steenigen. THIERRIJ, eene betere ziel dan BRUNECHILDE bezittende, kreeg een afkeer van de ontucht, en besloot tot een wettig huwelijk. Men siddert bij de optelling van het getal der menschen, welke door BRUNECHILDE, om zulks te verhinderen, omgebragt zijn: zij deed zelfs de vrouw van THEODOBERT door vergif sneeven. De oorlog, door haar berokkend, zijnen voortgang gekreegen hebbende, was van dat gevolg, dat de gantsche stam van THEODOBERT uitgeroeid werd. Niemand van denzelven bleef overig dan eene dochter, BERTRADA genaamd, op wier schoonheid THIERRIJ of DIRK verliefd werd, en welke hij, geloovende dat THEODOBERT zijn broeder niet geweest was, ten huwelijk wilde neemen. BRUNECHILDE stelde zig hier tegen, zeggende: *het is u niet geoorloofd, uw broeders dochter te trouwen:* waarop THIERRIJ, in woede uitbarstende, antwoordde; *gij booze vijandin van God en Mensch, hebt gij niet gezegd dat* Theodobert *mijn broeder niet was?* Daarop sloeg hij de hand aan zijn staal, en zou haar omgebragt hebben, ware het niet dat men haar uit zijn gezicht gerukt had: waardoor zij dan op dat oogenblik nog gespaard bleef. Zij zelve, in plaatse van schuld te bekennen en berouw te toonen, werd dol van woede en verbitterde wraak, waarbij de vreeze voor THIERRIJ zig voegde, en haar deed besluiten, hem, zo als hij uit het bad kwam, een vergiften drank te geeven, gelijk zij ook deed. THIERRIJ stierf daar aan, in 't jaar 611. Hij liet zes onechte zoonen na: SIGEBERT, CHILDEBERT, CORBE, MEROVEUS, en nog twee anderen; aan den eersten had hij *Austrasiën*, en aan den tweeden *Bourgondiën* vermaakt. Geduurende de onmondigheid dier Vorsten, meende BRUNECHILDE te heerschen, of op hunne naamen alles te verrichten. Maar de hoofden der *Austrasiërs*, inzonderheid ARNULPHUS en PIPYN, konden haar gevloekt gedrag niet langer dulden, en wilden zig liever aan CLOTARIUS DEN TWEEDEN, die over *Neustrie* heerschte, onder-

derwerpen. Deze CLOTARIUS was een zoon van de bovengenoemde FREDEGONDA, en verschilde veel van zijne slechte moeder; hij bezat alle vorstlijke deugden en hoedanigheden. De *Austrasiërs* veréénden zig met hem tegen BRUNECHILDE; en CLOTARIUS deed een inval in hun rijk. BRUNECHILDE deed hem aanzeggen, zig vandaar te moeten maaken; hij, daarentegen, deed haar weeten, dat het rijk van THIERRIJ hem, en niet aan deszelfs bastaarden, behoorde. Koning SIGEBERT bragt zijne magt op de been; de beide legers stonden tegen over elkander en gereed tot den aanval. Maar in plaatse van aantevallen, deeden de *Austrasiërs* den aftogt blaazen. CLOTARIUS vervolgde hen, zonder te beledigen, tot aan den oever van de *Saône*. Aldaar werden aan hem overgeleverd, SIGEBERT, CORBE en MEROVEUS; CHILDEBERT ontvlugte het gevaar zo verre, dat men geen bericht vindt, waar hij gebleeven is. CLOTARIUS deed SIGEBERT en CORBE ombrengen, doch MEROVEUS in een klooster steeken. BRUNECHILDE was met CHAUDELINA, zuster van THIERRIJ, op het kasteel *Corbé* geweeken, alwaar zij spoedig gevangen en verder voor CLOTARIUS gebragt werd. Deze deed haare zaak en euveldaaden door eenen Krijgsraad onderzoeken; was zelf haar beschuldiger, en klaagde haar aan als moorderesse van tien Koningen. Hierin, echter, verzwaarde hij haare misdaad eenigzins: want twee der genoemde tien Koningen, naamlijk SIGEBERT en CORBE, waren door hem zelven, of door zijn toedoen, omgebragt: of men moet hunnen dood op haare rekening stellen, om dat zij de oorzaak van den oorlog was. De aangestelde Krijgsraad was van oordeel dat zij den schandelijksten en zwaarsten dood verdiend had. Drie daagen na elkander werd zij zwaar gepijnigd; daarna op een kameel gebonden, door het leger gevoerd, vervolgens aan den staart van een paard gebonden, dat voorthollende, haar tegen de steenen verplette. Volgens anderen, werd zij, met handen en voeten, aan vier paarden gebonden zijnde, vanéén gescheurd, vervolgens verbrand en de asch in de lucht gestrooid. Dit geschiedde in het jaar 613. In het jaar 580 had zij den weg van *Therbuane* tot aan *Arras* doen bestraaten, en verder van *Therouane* tot aan Zee; welke weg nog heden *Chaussée de Brunechilde*, of *Straat van Brunechilde* genaamd wordt.

Zie MEZERAIJ, *Chronijk van Frankrijk*, I. Deel. BARONIUS; VAN DER HOUVE, II. Deel.

BRUYN, (*Gualtherus*) geboren te *Amersfoort*, in het jaar 1618, werd Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te *Utrecht*, in het jaar 1652, en overleed in het daaraanvolgende jaar.

Zie VAN BEMMEL, *Beschrijving van Amersfoort*, II. Deel, p. 437.

BRUYN, (*Franco de*) geboren in 1690, werd, na verscheidene beroepen bekleed te hebben, in 1726, Predikant te *Amsteldam*, en overleed aldaar 1763. Meer andere mannen van dien naam hebben, in deze landen, den Predikdienst met lof waargenomen, en doen zulks nog tegenwoordig.

BRUYN, (*A. de*) voerde, in het jaar 1764, als Kapitein, 's Lands Oorlogschip *de Pollux*. In zekeren krijgsraad, gehouden te *Amsteldam*, in de maand Maart des gemelden jaars, over het gedrag van den Kapitein FRANC VAN DER GOES, had de Luitenant-Admiraal K. SCHRIJVER in zijn advis laaten vloeijen, dat het Oorlogschip de *Phenix*, gevoerd bij VAN DER GOES, in gevaar gebragt was, door de onvoorzichtige manoeuvres van den Kapitein A. DE BRUYN. Deze oordeelde zig daar tegen te moeten verzetten, door zig als partij van den Luitenant-Admiraal te stellen, en hem in rechten te vervolgen. Aan den Fiskaal van de *Maas* werd, door den Raad, op verzoek van gemelden A. DE BRUYN, toegestaan, de Vlagofficieren en eenige Kapiteinen, onder het resorte van de Admiraliteit van *de Maas* behoorende, te doen beschrijven, en hun alle de stukken, die betrekking hadden op het voorgevallene tusschen de Kapiteinen VAN DER GOES en DE BRUYN, in handen te stellen, met authorisatie om den gemelden DE BRUYN, en zodanigen van deszelfs Officieren te mogen verhooren, als hij Fiskaal zou goedvinden, en den Zeeraad van hun advis te berichten.

De krijgsraad, hier toe aangesteld, bestond uit den Luitenant-Admiraal DIRK ROOS; den Vice-Admiraal HENDRIK LIJNSLAGER; den Schout bij Nacht WILLEM, Baron *van Wassenaar*; en de Kapiteinen DANIEL PICHOT, WILLEM KRUL, PIETER VAN HOOGWERF, JOHAN

HAN

JAN HENDRIK DOL VAN OURIJK, SIMON LOOPUIT en JAN JACOB VAN HOEY, door alle welke Kapiteinen ANDRIES DE BRUYN van onvoorzichtigheid vrijgesproken, en dus op dien tijd in zijne eer hersteld werd.

Niet zo gelukkig liep het af met denzelfden ANDRIES DE BRUYN, in het jaar 1781, wegens het verzeilen van 's Lands Oorlogschip *de Prins Willem*, van vier-en-zeventig stukken, gelijk uit het volgende vonnis, over hem geweezen, blijken zal. Vooraf zal het niet ondienstig zijn, het rapport, door den Raad en Advocaat-Fiskaal ter Admiraliteit op de *Maas*, den Heer en Mr. C. W. BISDOM, op den 18den van de maand December 1781, aan de Admiraliteit, hem betreffende, gedaan, hier te plaatsen; het was van dezen inhoud:

„ De ondergeschreven Advocaat-Fiscaal, heeft de eer te rapporteeren, dat hij ingevolge en ter voldoeninge van het geresolveerde van den 18 September dezes jaars, hadde geëxamineert een Missive van den Heer *van Lijnden*, gewezen Extraordinaris Envoyé van Hunne H. M. aan het Hof van *Zweden*, geschreven in den *Hage* den 16 daar te voren, mitsgaders zekeren Brief van den Luitenant *Koelberg*, gedateerd 24 Augustus 1781, dewelke hij Heer *van Lijnden* zig verpligt hadde geacht te brengen ter kennisse van dezen Rade, vermits de inhoud van dien, de eer en de reputatie van den dienst van dezen Staat, zo binnen als buitens Lands ten hoogsten intresseerde, en hij zig niet zoude willen te verwijten hebben, dat eenige Subjecten, op verzoek van Haar Edel Mogende, geduurende zijne Commissie in *Zweden*, herwaards afgezonden, regtmatige redenen van klagten zouden hebben, en daarom vermeend hadde dezelve aan het onderzoek en de deliberatie van dit Collegie te moeten overlaaten, om daarop ingevalle van gefundeerde klagten, het noodige redres te bezorgen.

„ Dat hij Advocaat-Fiscaal, mede overeenkomstig het geresolveerde, op den 25sten September daaraanvolgende, hadde geëxamineerd eene Missive van Zijne Doorl. Hoogheid, geschreven in 's *Hage* den 12 dier maand, door bovengem. Heer *van Lijnden*, op den 17den van die maand, aan Zijne Hoogheid geaddresseerd, ten geleide van een Copie van voorschreven

Brief

Brief van den Luitenant *Koelberg* : houdende de voorschr... Missive van Zijne Doorl. Hoogheid, dat schoon geinformeert, ... welgemelde Heer *van Lijnden*, den Brief van den voornoem... Luitenant, reeds aan deze Raade had toegezonden, echter no... hadde geoordeeld, Haar Edel· Mogende te verzoeken om gr... dig te examineeren, of het geen daar bij vermeld was, met ... waarheid overeenkwam, dewijl in dat geval de Capitein *de Bru*... niet langer verdiende in 's Lands dienst geëmploijeert te worde... en integendeel indien gemelde Luitenant onwaarheden tegen z... Capitein hadde geschreeven, dezelve daarover behoorden te wo... den gecorrigeert, en dat aan Hoogstdenzelven niet indiffere... konden zijn, of de schepen, welken werden opgegeeven als g... reed om tegen den vijand gebruikt te kunnen worden, van genoegzaam geschut voorzien, en in een behoorlijke staat waren, vermits het onvergeeflijk zoude zijn, dat een schip voorzien was met geschut, dat niet konde worden geladen met kogels van het kaliber, waarvoor de stukken werden gehouden; komende het aan Hoogts dezelve onbegrijpelijk voor, dat de Stukken zo wel als de Rampaarden, niet aan 's Lands werf zouden zijn gevisenteerd, voor dat ze waren naar boord gezonden, en dat de Capitein *de Bruyn* nooit zouden hebben gedagt, om, nadat die aan boord waren, dezelve natezien en te probeeren, voor het moment dat hij order kreeg om uit te zeilen; en kunnende Hoogstdezelve geenzints met een onverschilligheid aanzien, of 's Lands Equipagie wel behandeld wierden, en of de Eetwaaren, die de Capiteinen hun geven moesten, in genoegzame quantiteit en van behoorlijke qualiteit waren, dewijl daaraan het behoud van zo veele zielen afhing, en het bijzonder in een tijd daar zo veel difficulteit was om het noodige aantal zeevolk te vinden, onvergeeflijk zouden zijn, zo hun door winzugt van den Capitein werd onthouden, het geen hun toekwam, hetwelke andere met recht zouden afschrikken, om op 's Lands Schepen dienst te neemen.

„ Dat hij Advocaat-Fiscaal vervolgens dan ook, overeenkomstig het gewicht der zaaken, en ernstige meening van Zijne Doorl. Hoogheid, zo naauwkeurig mooglijk hadde nagegaan en onderzogt, of en in hoe verre de voorschreven klagten (van gemelde Lui-

Luitenant tegen *de Bruyn* ingebragt) gefundeert waren, en ten dien einden onder anderen ook als getuigen onder eeden hadde gehoord den gewezen Bottelier *Johannes Hoepeling*, en den voornoemde Luitenant zelve; midsgaders de tweede Capitein *Jan Willem van Oldenbarneveld*, genaamd *Tulling*; den Luitenant *Johannes Cornelis van Overveld*; den Konſtapel *Pieter Lelia*; den Commandeur der Soldaaten *François Malfait*; den Sergeant *Karel Gustaaf van Holm*; de Chirurgijns *Wilhelmus Clemens*, *Dirk Buik* en *Pètrus Hiers*; gelijk ook de Botteliersmaat *Frederik Willem Nein*; en bovendien hadde ingewonnen drie beëdigde verklaaringen, zo van *John Bel* en *Godfried Willem Brand*, als van *Pieter van Heerſtad*, dewelke geduurende eenige tijd als Bottelier en Botteliersmaat op het voorſchreven ſchip hadden gefungeerd, als ook van den Koperſlager *Hendrik van Eijl.*"

Welke voorſchreven diſpoſitiën, gemerkt van No. 1. tot 13. door den Advocaat-Fiscaal, met dit Raport aan Hoogtsgemelden Zeeraad waren overgegeeven: Voorts luidt het Raport dus:

„ Dat zo daaruit als anderzints, ſcheen te conſteeren, dat 'er in de daad vier ſtukken geſchut van de onderſte batterij aan boord van het voorſchreven Schip waren geweest, van agteren te naauw om met kogels van 24 pond behoorlijk gebruikt te worden, en dat dit defect niet eerder is ondekt, dan in de maand Julij van dit Jaar, wanneer de Konſtapel *Lelia*, volgens de order van den Capitein *de Bruyn*, door den Luitenant *Koelberg* aan hem overgebragt, de voorſchreven ſtukken met ſcherp zoude doen laden; dat de voornoemde Kapitein, alstoen daarvan immediaat kennis heeft gegeeven, bij Misſive in dato 9 Julij, (onder de bijlage No. 14.) en zig intusſchen ten einden dat bij een verhaast vertrek naar Zee, deze vier ſtukken niet geheel buiten gebruik zouden zijn, zig uit het Magazijn te *Hellevoetſluis* hadde voorzien van eenige 18 ponds kogels, dewelke met de voorſchreven defecte ſtukken, zelve naderhand waren te rug gezonden, zo dra vier andere ſtukken in derzelver plaats waren aan boord gebragt, overeenkomſtig de orde van deze Raade van 10 November 1781.

„ Dat

„ Dat voor het overige het zeer verre van daar was, dat op eene genoegzaame wijze zou zijn gebleeken, van het geen bij de voorschreven Missive van den Luitenant *Koelberg* worde voorgegeeven, als of het geschut (in het generaal) zoude zijn geweest in een slechte staat, en de Kanonnen en Rampaarden niet naar behooren waren geproportioneert; of ook dat de 12 ponders zouden hebben gelegen in Rampaarden, die zo wijd waren als voor 18 ponders, dat zelfs veel eerder het tegengestelde scheen te mogen worden opgemaakt uit het Declaratoir van den Capitein van de Artillerie *van Gerbade*, (vervat in bijlage No. 16.) houdende dat twee metalen Kanons à 12 pond, benevens 24 ijzeren van dat kaliber, met derzelver Rampaarden, geborgen uit het gebleven Schip *de Prins Willem*, na gedaane visitatien en examinatien, door denzelven bekwaam waren geoordeeld tot 's Lands dienst, zo dat hij Capitein geen de minste zwarigheid zoude maaken, om met zodanige stukken en Rampaarden te ageeren. Want even gelijk de goede gesteldheid van de 26 geborgene stukken en Rampaarden, *ad oculum* was gedemonstreerd, 'er veel præsumtie scheen, dat de reproches, omtrent het overige geschut en derzelver Rampaarden en speciaal mede omtrent de trap en zinkgaten van de 24 ponders, op dezelfde wijze zoude zijn geëlucideert, ingeval'en deze of geene van dien mede waren geborgen, en dus ook bij onpartijdige en des kundigen hadden konnen worden gevisiteerd.

„ Dat ook de kogels, offchoon die voor de stukken van de onderste batterij, bij voorschreven Missiven wierden opgegeeven 25 pond te hebben gewogen, bleken gemalt en van behoorlijk caliber geweest te zijn, en dat het pretense voorgeven van den Capitein *de Bruyn*, dat zij van 't Land niet kregen dat zij hebben moesten, vrij temerair bij de voorschreven Missive was ingevoegd, niet alleen, om dat dusdanige eene onvoorzigtige uitdrukking, niet genoegzaam consteerde, maar ook vooral om dat noch door den voornoemden Luitenant zelve, noch door den Konstapel *Lelia*, noch door iemand anders, op de vragen aan hun gedaan, celides hoe genaamd hadde konnen worden opgenoemd, het geen tot den Scheepsdienst, of tot behoorlijke defensie nodig, aan hem niet was verstrekt geworden.

„ Dat

„ Dat ook bij meergemelde Misſive, ten onregte wierde geïndegiteerd, als of het Volk in deszelfs randſoenen was verkort, nadien de gewoone randſoenen, zo als dezelve bij de orders van den Lande zijn bepaald effectivelijk waren verſterkt, gelijk ook het gewigt warmede dezelven randſoenen wierden afgewogen, wel degelijk waren voorzien geweest van een behoorlijk merk of ijk, nog laatst in het jaar 1780 daar op geſteld, zo dat de vrees, van de voornoemde Luitenant, dat het voorſchreven gewigt veel minder en ligter was, als het behoorde te wezen, van allen grond was gedeſtingueert, en op het eerſte gezigt had kunnen en behooren te worden weggenomen.

„ Dat ook de naweeging der randſoenen voor ſekere twee baklaagen, dewelke in de voorſz. Misſive voorkwam als gedaan op ſustenu en op order alleen van hem Luitenant, tegen de vermoedelijke intentie van den Capitein *de Bruyn*, was gebleken te zijn geſchied op expresſe order van den Capitein, en ten overſtaan van den Capitein *Tulling*, en den Luitenant *van Overveld*, zo wel als van hem Luitenant *Koelberg*; terwijl ook de generale orders van den voornoemde Capitein *de Bruyn*, met relatie tot het wegen der rantſoenen, en deszelfs bijzondere attentie op deze eerſte klagten, gelijk ook zijn ongenoegen over een abuis, het geen met opzigt tot de rantſoenen van de twee voorſchreven baklagen plaats zouden hebben gehad, aan elk onbevooroordeelden klaar genoeg deden zien, dat de voornoemde Capitein geen oogmerk had gehad, om het Volk in deszelfs randſoenen eenigzints te bekorten, veel min dat 'er reden zoude geweest zijn, om te ſuſpecteeren, dat gemelde Capitein kort daaraan den voornoemden Pottelier, wien hij ter voorſchrenen zake in de boeijen had laten ſluiten, en daar uit niet had ontſlagen, dan na voorgaande overreding, dat hij ten minſten niet opzettelijk had gemalverzeerd, in zijne bevordering tot Luitenant behulpzaam zoude zijn geweest, waarvan het tegengeſtelde ook aan dezen Raade zo wel als aan den Advocaat-Fiscaal volkomen bekend was.

„ Dat bovendien met veel exaggeratie bij voorſchreven Brief werd geinſinueert, even of als aan het Volk geen ander ſpek was voorgezet, dan het geene door het geheele Schip ſtonk, en als of het water zo ſtinkend was, dat men het niet ruiken konde; daar

daar intusschen uit alle de verhooren, en speciaal uit de bijlaage No. 17 en 18. scheen te consteeren, niet alleen, dat al het spek voor goed en behoorlijk was geleverd en betaald, maar ook zo haast ter kennis van den Capitein was gekomen, dat 'er eenig bederf aan het zelve was ontdekt, terstond ander en goed spek was bezorgt en geschaft, en dat ook het water, offchoon nu en dan, zo als te meermaalen gebeurt, door de hitte, door het lang leggen, of anderzints eenigzints met reuk was bezet, doorgaansch zeer goed was geweest, boven en behalven dat, zo lang ten minsten als hij Luitenant was aan boord geweest, aan het Volk altoos Bier, en niet enkel Water was te drinken gegeeven.

„ Dat ook de verdere schafting aan boord van dit Schip, in een zeer verkeert daglicht scheen te zijn voorgesteld, nademaal dezelve in geene opzigte aldaar was gebleeken te zijn geweest, dan zo als op alle de andere Lands Schepen, onder het ressort van dat of van andere Collegiën ter Admiraliteit gebruikkelijk was.

„ En dat hieromtrent te minder hæsitatie scheen te moeten overblijven, om dat ruim 150 à 200 Manschappen der Equipagie van voorschreven Schip, dewelke op den 9den October onder meer andere verzoeken, van dezen Raade meenden te mogen vorderen, om op nieuw onder de orders van den Capitein *de Bruyn* te worden gesteld, op de vragen aan hun dieswegens gedaan, rondelijk eenparig, als uit eenen mond hadden verklaard, dat zij geene reden van klagten over de schafting hadden intebrengen, en zulks niettegenstaande veele dezer manschappen, dewelke anderzints ook zich zelven niet zeer gewoon zijn te excuseeren, het geen met reden omtrent de schafting te reprocheeren valt, volgends het getuigenis van *Andries Verhoeven*, (Bijlage 19.) door voornoemden Luitenant *Koelberg*, nog kort te voren, en wel op den 2den October dezes jaars waren aangemaant, om als Lieden van eer hun woord te houden, en de waarheid te getuigen, naamlijk, dat zij aan boord van 't Schip altoos hadden moeten drinken stinkend water, en eeten stinkend spek, met bijvoeging, dat hij daar over den Prins gesproohen had, en het maar alleen deed om het algemeene best.

„ Dat uit deze genegenheid van de Equipagie mede genoegzaam

zaam scheen te kunnen worden opgemaakt, waarvoor te houden waren, die pretense harde behandelingen, die zij in andere opzigten zouden hebben moeten ondergaan, midsgaders die afschrik dewelke 'er quasie zou hebben geheerscht bij het volk, dat uit het Hospitaal weder naar boord van den Capitein *de Bruyn* moest gaan, wanneer het eveneens zoude zijn geweest, als of zij na de dood gingen.

„ Dat ook zeer verkeerdelijk bij de voorschreven Missive werd voorgedragen, de behandeling der zieken, binnen scheepsboord, dewijl volledig consteerde, dat versche Soupes, zo wel als al het geen verder door de Chirurgijns, tot de verzorging van de spijs der zieken noodig was geoordeeld overeenkomstig de generaale order, door den Capitein *de Bruyn*, daartoe gegeeven, aan hun was verstrekt, en dat de suspicie, als of sedert het oprichten van het Hospitaal, de zieken door de Chirurgijns, om het profijt langer aan boord waren gehouden, dan de order medegebragt, al mede van alle grond ontbloot was.

„ Dat uit dit alles na de gedagten van den Advocaat-Fiscaal van zelve volgde, dat aan de eene zijde de voornoemde Capitein *de Bruyn*, wel niet was vrij te kennen van verzuim wegens het niet behoorlijk visenteeren van zijn geschut, zodra hetzelve aan boord was gebragt; maar dat aan de andere kant de Luitenant *Koelberg* ten zijnen lasten ook verscheiden onwaarheden had geinsinueert, en zelfs dadelijk had geposeerd. Dat ook hoe zeer het niet behoorlijk nazien van het geschut ware te houden voor een zaak van ver uitziende gevolgen, de ziekte echter dewelke aan boord van dit Schip, zelfs ook onder de Officieren had geheerscht, ten tijde dat hij zijne onderste batterij had ingenomen, deze groote fout eenigzints excusabel maakte; en dat in alle gevalle deze zaak met de Resolutie van den 10den Julij, scheen te moeten gehouden worden voor afgedaan. Zijnde verder al wat het huishoudelijk bestier aangaat, mede afgedaan, met het vonnis van den 1sten November, waarbij *de Bruyn* uit 's Lands dienst gedemitteerd was.

„ Dat veel meerder reflexie vereischte de hatelijke wijze, warop de Luitenant *Koelberg* had kunnen goedvinden zijnen Capitein niet alleen, maar zelve de gantschen dienst onder dit

Collegie afteſchilderen bij eenen zo zonderlinge Brief, waa
gevonden werd eene opeenſtapeling van zo veele fouten en m
bruiken van het hoogſte aanbelang, doch waarvan hij nooit t
voren dezen Raaden direct of indirect eenige kennis had do
hebben, offchoon anderzints deze weg zonder twijffel de ge
reedſte en geſchiktſte was geweest, om dezelve dadelijk te do
redresſeeren.

„ Dan dat het oogmerk van voornoemden Luitenant in deze
juist niet was geweest, zodanig redres te bewerken, of de waa-
heid hulde te doen, zig al verder onder anderen Manifesterende,
daar hij, zo ampel uitweidende in odieuſe remarques met opzig-
te tot de ruimte van het Schip; de ongelukkige geneezing van
een der patienten in het Lazareth; het groot getal dooden, der-
zelver begraafenis zonder kist &c. zeker niet zonder voordagt
had verzwegen, dat de zieken in het Lazareth zeer wel wer-
den behandeld, zo goed als zulks wezen konde, en dat aan
dezelve zeer goede ziekenkost van allerlei zoort werd toege-
diend, zo als hij naderhand bij zijn verhoor volmondig had ge-
advoueerd.

„ Dat hij Advocaat-Fiscaal, wel niet wilde twijffelen aan de
verzekering, deweike de voornoemde Luitenant *Koelberg* bij zijn
Misſive op zijn woord van eer had gegeeven, dat hij namelijk
direct nog indirect geen oorzaak, nog de minſte aanleiding had
gegeeven, tot het plaatſen van zijn Misſive in de *Leidſche Cou-
rant* van den 28ſten September laatstlededen, maar dat hetzelve
geheel en al buiten zijn toedoen en kennisſe was geſchied, te
minder om dat deze verzekering ook allezins werd geconfirmeert
bij een Misſive van de Wed. *A. de Klopper* en *Zoon*. En dat
hij Advocaat-Fiscaal zelf wel wilde ſupponeeren, dat de voor-
ſchreeven Brief alleenlijk was geſchreeven tot particuliere infor-
matie, van den Heer *van Lijnden*, omtrent de wijze waarop hij
de huishouding in 's Lands dienst had gevonden; doch dat het
teffens zeker was, dat dusdanige informatien hadden behooren
gegeeven te worden naar waarheid, en niet genoegzaam alleen
dienden te beſtaan in exaggeratien, abuſive opgaven en erroneuſe
ſuppoſitien of gisſingen, die een nadeelige inpresſie konden ma-
ken omtrent 's Lands dienst in 't gemeen, of omtrent zijnen Ca-
pi-

pitein in 't bijzonder, met verzwijging van al het geene daar omtrend goed konde genoemd worden."

Verder verklaarde de Heer Advocaat-Fiscaal in dit Raport, dat hij, uit aamerkinge van de schande, door deze Missive 's Lands dienst toegebragt, ten strengsten tegen den Schrijver zoude moeten procedeeren; doch in overweeging neemende, dat het oirbaarder voor gemelden dienst was, de ingesloopene abuisen te verbeteren, dan ongelukkige autheurs of dissiminateurs van onwaarachtige verhaalen te straffen, hij de vrijheid nam in consideratie te geeven, om op goedvinden van Zijne Doorl. Hoogheid, den Luitenant KOELBERG, die meermaal, staande den korten tijd dat hij in 's Lands dienst geweest was, de zachtzinnigheid van dezen Raade ondervonden had, dezelve ook nogmaals te doen genieten, en hem te verschoonen, mids dat hem 't onvoorzichtige, abusive en injureuse van zijne Missive onder het oog gebragt werd, met ernstige rapremende, dat anders zijne commissie als Luitenant, midsgaders de acten, die hem tot werving of anderzins verleend mogten zijn, ingetrokken zouden worden.

Waarop, den 14den Januarij 1782, ten aanzien van gemelden Luitenant KOELBERG, ter uitvoer gebragt werd het volgende

Extract uit het Register der Resolutien van de Edele Mogende Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit op de Maaze.

„ De Luitenant *Koelberg*, zijnde gecompareert voor den Raad, en aan hem in conformatie van 't geresolveerde op den 18den December 1781, heden geconformeert, zijnde voorgehouden het abusive, onvoorzigtige en injurieuse van zijne handelwijze, bij de Missive op den 24 Augustus 1781, door hem aan den Heer *D. W. van Lijnden* geschreeven, en hij deswegens wel ernstig gereprimendeerd zijnde, heeft eerst wel getragt zig eenigzints te excuseeren nopens sommige bewoordigingen, die door hem op den 9den October 1781, tegen eenige van de Equipagie van het verongelukte Schip *Prins Willem*, zoude zijn gebruikt, zo als dezelve in het Declaratoir van *Matthijs Verheeven* waren ter neder gesteld, en bij het Raport van den Heer Advocaat-

 Fis-

Fiscaal, nader was geoffereert, om het volledig bewijs ook van het voorschreevene gedeposeerde, aan dezen Raaden te produceeren, en hem *Koelberg* des noods volkomen te convenieeren van het verkeerde oogmerk, het geene hij in dezen ook had gehad, zo daaruit, als voornamentlijk ook nog uit zekere drie brieven, die hij nog lange na dien tijd aan zijne Landsgenooten (in *Zweden*) had geschreeven, dewelke sedert het doen van het voorgemelde Raport aan hem Heer Advocaat-Fiscaal eerst waren ter hand gekomen; heeft de voornoemde *Koelberg* bij herhaaling zijn leedweezen betuigd en verschooning verzogt, voorgevende door misleiding van anderen daartoe te zijn gebragt, beloovende om voortaan zig wel soigneuslijk te wagten, van 's Lands dienst op eenigerhande wijze verder te denigereeren, veel min zijn Compatriotten eenige verkeerde inductien dien aangaande direct of indirect te doen toekomen; en heeft denzelve wijders aan dezen Raden overgegeeven de Acte, waarbij hij als Luitenant op het Schip *Prins Willem* is geplaatst, zeggende dat zijn commissie als Luitenant was zoek geraakt, bij gelegenheid dat hij dezelve wilde verzenden naar *Zweden*, om te doen zien hoe hij alhier geëmploijeerd was, die met meer andere stukken in een pacquet voor het uitzeilen van het Schip had van boord gezonden, en geaddresseerd aan de Kleeremaker *Besseling* te *Rotterdam*, dewelke op zijn vragen daarna bij zijn aankomst, had geandwoord, dat pacquet niet ontvangen te hebben.

„ En zijn daar benevens ter vergaderinge geëxhibeert twee Extracten uit des Raads Resolutien van den 2den en 8sten October laatstleden, midsgaders een Werfacte in dato den 8sten September, aan hem *Koelberg* verleend, die de Bode *van Ommeren* in der tijd had gebragt aan den Advocaat *Kriet*, voor den Luitenant *Koelberg*, doch die, vermids de Advocaat *Kriet* had gedifficulteerd om dezelve zo aanteneemen, waren blijven leggen.

„ Waarop gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaan, dat alle de voorsz. stukken zullen worden gehouden voor ingetrokken, en dat dezelve zullen worden geëxtingueert, blijvende hij *Koelberg* gehouden zijn commissie verder na te speuren en dezelve aan dezen Raden te doen toekomen, zullende hem al-

voo-

'oorens dezelve te rug werden geleverd, geen afbetaaling van 'erdiende soldij worden toegestaan, met permissie echter aan de-elve, wanneer hij na verloop van den nodigen tijd ter recher-he van dezelven en aangewende devoiren, dezelven niet kan nagtig worden, hem nader aan dezen Rade te addresseeren, het elve te kennen te geven, van zijne devoiren te doen blijken, en ifrekening der gages te verzoeken, dewelke aan hem zal werden verleend.

Was getekend

J. VAN DER HEIM.

Dit alles kwam echter te laat, om DE BRUYN van eenigen dienst te zijn, alzo, door gemelde Missive, een algemeene volkshaat tegen hem gevestigd was; welke haat van dag tot dag vermeerderd werd, door de ongelukken, die hem scheenen nateloopen: waarom wij, met de Schrijvers van *de Post van den Neder-Rhijn*, wel mogen zeggen, dat hij, ANDRIES DE BRUYN, onder een ongelukkig gesternte moet geboren zijn. Van de eerste beschuldiginge, hebben wij gezien, werd hij vrijgesprooken; van de meeste bezwaren, door zijnen Luitenant KOELBERG tegen hem ingebragt, werd hij, volgens bovengemelde Rapport, ook vrij gekend. Tegen het in de *Noord-Hollandsche* (daarna *Diemer-* of *Watergraaf-meersche*) *Courant*, van den 17den Augustus, ten zijnen nadeele geplaatste verhaal, als of hij van Zijne Hoogheid contra-orders zou ontvangen hebben, orders naamlijk, om niet uitteloopen, gaf hij een publiek tegenbericht uit, en deed eene verklaaring, ten zijnen voordeele, passeeren en tekenen door den Loots JAN KOCK, en alle zijne Officieren; welke verklaaring behelsde, dat geene contra-orders, geene onbekwaamheid of onkunde van zeemanschap of pligtverzuim oorzaaken waren, dat hij zig, met zijn Convoi, niet bij de vloot in *Texel* vervoegd had, maar alleenlijk onmogelijkheid, bij gebrek van doorstaanden goeden wind en gelegenheid. Ook gaven alle de Koopvaardijschippers, aangegeeven om op den 7, 8, 12, 14, 17 en 18 Julij met het Convooi uit de *Goederede* te zeilen, welk

Convoovi geleid zou worden door den Kapitein ANDRIES DE BRUYN, kommandeerende het voornoemde 's Lands Schip *Prins Willem*, eene dergelijke verklaaring, welke zelfs nog meer ten zijnen voordeele sprak. Maar hoe veel dit alles, mogelijk, toegebragt zou hebben, om den haat tegen hem te doen verminderen, werd dezelve geheel onoverwinbaar, toen hij het schip *de Prins Willem*, den 14den September, op de *Zuiderhaaks* verzeilde. Geene verschooningen van onschuld vonden nu meer plaats. - Eindelijk worden zijne fouten opgenoemd, in de volgende SENTENTIE, over hem geveld, op den 1sten November 1781, door den hoogen Zee-Krijgsraad, bestaande uit den Vice-Admiraal HARTZINCK, als President, den Vice-Admiraal PICHOT, de Schouten bij Nacht VAN KRUYNEN, DEDEL en VAN BRAAM, de Kapiteins RADERS, VAN VLIERDEN, VAN LOO en SELS; zijnde de Heeren ZOUTMAN en KINSBERGEN afweezig; de eerste werd door het voetenvel belet, en de tweede was bezig met de beschouwinge der kusten. De *Sententie* luidt aldus:

Alzoo Andries de Bruyn, *Capitein ter Zee ten dienste van den Landen, en ressorteerende onder het Edelmogende Collegie ter Admiraliteit op de Maze, op den ochtend van den 14den September* 1781, *voor dat 's Lands Schip* Prins Willem, *door de Lootsman* Jan Kock, *op de Zuiderhaaks verzeild is geweest*, onvoorzigtig, disattent *en* verward *te werk gegaan is, en daardoor ook verzuimd heeft de seinen te zien, welke door de Officieren van 's Lands vloot, die in het gat ten Anker lagen, met zo veel vaardigheid en ijver aan hem gedaan zijn, en welke, indien hij dezelve tijdig had opgemerkt en nageslagen, hem gelegenheid zouden gegeeven hebben, om het ongeluk aan 's Lands Schip overgekomen, te prevenieeren: En het verder gebleeken is, dat zijn gedrag, naa het verzeilen van 's Lands Schip, alle kenmerken draagt van* confusie, verzuim *en* zorgeloosheid, *en hij de middelen tot redding van 's Lands Schip, of niet heeft te werk gesteld, of niet op dien tijd op welke het zijn pligt was, dezelve in het werk te stellen, en hij* Andries de Bruyn *dus geenzints ten dezen heeft gepresteerd, het geen de plicht van een kundig, actief en oplettend Officier medebrengt,*

*rengt, en 'er den dienst van den Landen hooglijk aan gelegen
it, dat dergelijke verzuimenissen niet werden getollereerd,
aar tot behoud van 's Lands Schepen, en de goede order en
iscipline op dezelve, anderen ten voorbeelde werden gecorri-
eerd.*

ZO IS 'T, *dat de Hooge Zee-Krijgsraad gehoord, gezien en-
e geëxamineerd hebbende, den eisch en Conclusie door ende
van wegens Mr.* J. Reigersman, *Advocaat-Fiscaal en Secreta-
ris van 's Lands Vloote, en alzo* R. O. *Eisscher in cas Cri-
mineel op en jegens den gedaagden gedaan en genomen, aan
welgemelde Hoogen Zee-Krijgsraad overgegeeven, benevens de
stukken en munimenten, daarbij overgelegd, en voorts gelet
op en rijpelijk overwogen hebbende al 't gunt ter materie die-
nende was, of zoude kunnen moveeren, doende recht, in den
name van wegens H. H. Mogende de Heeren Staaten Generaal
der Vereenigde Nederlanden, en van Zijne Doorluchtige Hoog-
heid den Heere Prinse van Oranje en Nassau, Erf-Stadhou-
der, Erf-Capitein- en Admiraal-Generaal der Geunieerde
Provintiën, dimiteerd den voornoemde* Andries de Bruyn, *uit
den Militairen dienst dezer Landen, ontzegd den Advocaat-
Fiscaal zijne verdere eisch* R. O. *op en jegens hem gedaagden
genomen, en condemneerd hem gedaagden niet te min in de
kosten van dezen Hoogen Zee-Krijgsraad, als mede in de kos-
ten van den Processe.*

*Gedaan aan boord van 's Lands Snaauw van Oorlog de Zwa-
luw, leggende in het Nieuwe Diep, den 1sten November* 1781.

Was getekend door de hier bovengemelde Heeren.

(*Onder stond*)

*Ter ordonnantie vvn den Hoogen Zee-
Krijgraad.*

(*getekend*)

P. AARDENBER.

fungeerende als Secretaris.

Deze *Sententie* is, op den 7den November 1781, door Zijne Doorl. Hoogheid bekragtigd geworden.

Wat aangaat de Deductie of Verdediging van DE BRUYN, naderhand uitgegeeven tegen de beschuldiging van KOELBERG, dezelve verdient geene verdere melding, alzo de zaak, volgens het bovengemelde raport, afgedaan, en hij, bij de uitspraak daarvan, van verdere procedures of straffe ontheeven geworden is.

BRUNESIUS, (*Ludolphus*) Licentiaat in de Godgeleerdheid, uit een adelijk geslacht te *Deventer* gesprooten, was Overste van *St. Agneskerk*, te *Emmerik*, en daarbij Onder-Vicaris van JACOB DE LA TORRE; ook is hij Deken van *St. Lebuinuskerk* te *Deventer* geweest. Hij was, in het algemeen, om zijne geleerdheid, zeer beroemd.

BRUNESIUS, (*Gerard*) of *Brunus*, neef van LUDOLPHUS. Zijn vader was Burgemeester en Kannunnik te *Deventer*. GERARD was een man van een uitmuntend oordeel, een onvermoeid lezer van godgeleerde schriften, waarvan zijne werken getuigen zijn.

Zie *Oudheden van Deventer*, I. Deel, bl. 125, 126 en 331.

BRUNO, volgens de oude verhaalen, een broeder van FRISO en SAXO, die met hun drieën in *Friesland* zouden geland zijn. SAXO en BRUNO lieten dat landschap aan FRISO, en zochten voor zig eene andere verblijfplaats. Naar luid der verhaalen, zou SAXO de stamvader der *Saxen*, en BRUNO die van de *Brunswijkers* zijn; waaromtrent wij een ieder laaten gelooven, wat hem gevalt.

BRUNO. Volgens de lijst der Abten van *Egmond*, door JAN GERBRANDS VAN LEIDEN, bekleedde deze man mede die waardigheid, en stierf den 10den Februarij 1030.

BRUNSBERG, voorheen een Slot, in het Richterampt van *Doesburg*, tusschen *Zutphen* en *Wichmond*. *Brunsberg* werd, in het jaar 1672, in een puinhoop veranderd, die naderhand opgeruimd zijnde, niets dan de plaats daarvan overgelaaten heeft.

BRUY-

BRUNSELLE, (*Konstantijn de*) ook wel DE BRUSSELLE genaamd, was één der verbondene Edelen, op bevel van ALBA, den 1sten van de maand Junij des jaars 1568, onthoofd. De Heer TE WATER is van oordeel, dat tot de tweede leezing van 's mans naam, BRUSSELLES, aanleiding kan genomen zijn, uit de gedachte op het geslacht van BRUSELLE, of BRUXELLES, waartoe de Raadsheer FILIBERT VAN BRUXELLES behoorde, die in 's Lands Geschiedenissen van dien tijd genoeg bekend is, en waarvan WAGENAAR en andere verhaalen, dat hij gemagtigd werd, om *Holland* in eene bede te doen bewilligen, en dien men ook raadpleegde op het stuk der Inquisitie.

Zie *Verbond der Edelen*, I. Deel, bl. 307. *Vaderl. Hist.* VI. Deel, p. 18 en 187.

BRUNSWIJK WOLFENBUTTEL; (*Lodewijk*, Hertog van) zie mijne *Amsteldamsche Jaarboeken*, Derde Deel, en verder het Artikel LODEWIJK, Hertog van *Brunswijk Wolfenbuttel*.

BRUSSEL, of *Bruxel*, dus genaamd naar een bijgelegen moeras, *Broictzel*, of liever naar een brug, die den naam van *Bruxel* voert. *Brussel* is een groote en schoone Stad, in *Oostenrijks Braband*, voorheen de zetel en het Hof der Hertogen van *Braband*, daarna van den Stedehouder der *Oostenrijksche Nederlanden*, en dus, ten dien tijde, de voornaamste Stad van geheel *Nederland*, ook nog tegenwoordig de Hoofdstad van het tweede Kwartier van *Braband*, doorgaans *Kwartier van Brussel* genoemd. Gedurende het verblijf der Hertogen van *Braband* te *Brussel*, was de Stad merkelijk vergroot. Doch zij had rijklijk haar deel aan de rampen, die den Staat, ten tijde der beroerten, en het verblijf der Stedehouderen aldaar, troffen. Binnen *Brussel*, als de Hofplaats, vielen de voornaamste gebeurtenissen voor, Binnen haare muuren werd, in het jaar 1566, het vermaarde verbondschrift der Edelen getekend, en door de Edelen aan de Hertoginne VAN PARMA overgegeeven. De Edele BATENBURG, de Graaven VAN EGMOND en HOORN, benevens veele anderen, zijn aldaar, op last van ALBA, omgebragt. In het jaar 1572, waren die van *Brussel* onder de eersten, die ALBA den tienden penning

 wei-

weigerden te betaalen; de Ingezetenen flooten hunne winkels. In het jaar 1574 werd de Raad van Staaten te *Brusfel* gevangen genomen. De Ingezetenen omhelsden de zijde van Don JAN VAN OOSTENRIJK, welke zij naderhand weder verlieten; ontbiedende, in het jaar 1577, den Aartshertog MATTHIAS, dien zij getrouw bleeven, tot in het jaar 1581. In het volgende jaar werd de Hertog VAN ANJOU aldaar als Hertog van *Braband* gehuldigd. Alle welke gebeurtenisfen, gelijk uit 's Lands Gefchiedenisfen blijkt, niet dan met groote moeijelijkheden verzeld waren; van welke moeijelijkheden de aanflag van de Graaven VAN EGMOND op die Stad, in 1579; de beroerten, aldaar verwekt door zekeren Monnik, ANTONI RUISKENVELD, in 1581, en de overgave aan PARMA, in 1586, geene van de minften waren. Naderhand leed die Stad niet minder, onder het beftuur van den Aartshertog ERNESTUS. In de zeventiende eeuwe liep *Brusfel* mede niet vrij, maar deelde rijklijk in de rampen, die onaffcheidbaare gezellinne des oorlogs zijn. In het jaar 1695 vertoonde de Maarfchalk DE VILLEROIJ, aan 't hoofd der *Franfche* krijgsmagt, zig voor haare muuren, met oogmerk om de Bondgenooten daardoor tot het opbreeken van het beleg van *Namen* te noodzaaken. *Brusfel* werd, van den 13den tot den 15den Julij, hevig befchooten; waardoor aan hetzelve groot nadeel, en den vijanden, echter, geen voordeel toegebragt werd. In het jaar 1706, op den 17den Mei, nam de Hertog VAN MARLBOROUGH, uit naam van KAREL DEN DERDEN, *Brusfel* in, en herftelde 'er den Raad van Staaten. Den 22ften November des jaars 1708 werd het weder belegerd, door een Leger van twintig duizend man, waarvan een gedeelte fneuvelde, in een aanval, welken de Keurvorst van *Beijeren* op één der contrefcharpen deed. Na den vrede van het jaar 1713, had men de vestingwerken, zo van *Brusfel* als van andere fteden, zodanig laaten vervallen, dat dezelve genoegzaam van geen nut waren. Zelfs werden zij, toen men het naderende onheil reeds zag opkomen, in geen beteren ftand gebragt. Met het begin van de maand Julij des jaars 1747, ontvingen de Inwooners mede bevel, om op de eerften trommelflag de wapenen opteneemen. Maar helaas! dit was een zeer zwakke toevlugt, om zig daarmede te verzetten, tegen zo een magtig en overwinnend leger,

als dat des Konings van *Frankrijk*. Toen men die onmagt zag, was 'er geen tijd om daarin te voorzien. Den 13den van de laatstgemelde maand vertoonden zig nabij de voorsteden reeds eenige partijgangers, die verscheidene Landsheeren opligtten. Op den 15den werd, bij de Bondgenooten, eene buitengewoone raadsvergadering gehouden, waarin men in overweeging nam, of het beter zou zijn, *Vlaanderen* dan *Braband* te dekken; de Hertog VAN CUMBERLAND stemde voor *Vlaanderen*, maar de andere Staf-Officieren voor *Braband*. Inmiddels werden rondom *Brussel* nieuwe werken tegen de oude aangelegd, waartoe, uit gebrek aan genoegzaame bezetting, daglijks twee duizend vier honderd man uit het leger gezonden werden. Eindelijk naderde het oogenblik, waarin de Maarschalk VAN SAXEN, aan het hoofd van een aanzienlijk Leger, bestaande uit Cavallerij en Infanterij, het Kanaal overtrok en *Brussel* insloot. Op den 30sten Januarij 1746 werden de loopgraaven geopend. Den 20sten van die maand gaf de Stad zig bij verdrag over, en opende, den volgenden dag, de poorten voor den overwinnaar. Het guarnisoen, dat uit agttien Battaillons en agt Esquadrons bestond, werd krijgsgevangen door de *Franschen* uitgevoerd, en bleef in hunne magt, tot na den *Akenschen* vrede. Des Keizers zuster, MARIA CHRISTINA, Aarts-Hertoginne van *Oostenrijk*, heeft, als Gouvernante der *Oostenrijksche Nederlanden*, den 10den Julij des jaars 1781, benevens haaren gemaal, den Hertog ALBERT VAN SAXEN TESCHEN, te *Brussel* eene plegtige intrede gedaan. De tegenwoordige Minister van den Staat aan het Hof van *Brussel*, is de Heer HOP.

BRUYNISSE, ook wel *Oost-Duiveland* genaamd, is een Polder en hooge Heerlijkheid beoosten *Duiveland*, en paalt, zo verre dezelve bedijkt is, ten westen aan *'s Heer Jansland*; ten noorden word zij door de stroomen van *Grevelingen* en 't *Krammer* bespoeld; ten oosten heeft zij den *Stoofpolder*, mede onder *Bruynisse* behoorende, en ook den stroom *Wiidaars*, zijnde den mond van het *Nieuwe Zijpe*, tegen het *Krammer*, midsgaders het gemelde *Nieuwe Zijpe*; ten zuiden ligt zij tegen 't *Mastgat* en de *Keeten*. Veele gissingen zijn 'er omtrent den naam van deze Heerlijkheid; welke gissingen, echter, niets bepaalen, dan

dat

dat *Bruynisse* ouder is dan de bedijking, waartoe Heer ADRIAAN VAN BORSSELEN, reeds in het jaar 1452, van PHILIPS VAN BOURGONDIEN vrijheid verkreegen had, schoon daarmede, eerst in 1467, een aanvang gemaakt werd. De grootte van dezen Polder beslaat één duizend agt honderd zeven-en-veertig gemeten, twee honderd twee-en-zeventig en een half roeden lands; en boven dien vier-en-veertig gemeten drie-en-zeventig en een half roede aanwas, waarvan geene polderlasten, maar alleenlijk Staatenpenningen, betaald worden. Deze Polder word bestuurd door een Dijkgraaf en vijf Gezwoorens, die, benevens den Penningmeester, allen door den Heer van *Bruynisse*, thans Dr. JACOB DE WITTE, Heer van *Elkerzee*, aangesteld worden.

BRUYNISSE, of *Bruinisse*, het Dorp in de gemelde Heerlijkheid, is het grootste en voortreffelijkste van geheel *Duiveland*, en ligt aan de noord-oostzijde van den Polder, een weinig minder dan twee en een half uur van *Zierikzee*. Het is voorzien van een bekwaame haven, waar in en uit verscheidene veerschuiten vaaren, en ligt meest in de lengte. Van de haven loopt een straat recht op de Kerk. Bezuiden de Kerk is mede een lange straat, die toegang tot dezelve geeft, zijnde een rechte weg, omtrent honderd vijftig roeden lang, en aan beide zijden met lindeboomen beplant. De stichting van dit Dorp wordt bepaald op het jaar 1468, waarin men zegt dat de eerste aanleg geschied is, door ADOLPH VAN KLEEF, Heer van *Ravestein*. In het jaar 1682 leed *Bruynisse* geweldig door het water. Men telt 'er, echter, nog honderd negen huizen, die allen wel onderhouden worden. In het jaar 1747 bevonden 'er zig honderd een-en-zeventig weerbaare mannen, allen boven de agttien en beneden de zestig jaaren; het geheele getal der bewooneren werd toen op zeven honderd gerekend. De Kerk, die in het midden van het Dorp staat, is de best gebouwde van geheel *Duiveland*; dezelve pronkt met een vierkanten spitsen toren, en is voorzien van twee klokken, en een slaguurwerk met twee uurwijzers. Van binnen pronkt dezelve met de geslachtwapenen der Heeren en Vrouwen van *Bruynisse*, waar onder uitmunten twee van de laatst overleedene Heeren, WILLEM DE JONGE en ANTHONY NOLLENS. Wegens de

ge-

gelegenheid van deze Kerk, vóór de Hervorming, zie men de *Oudheden en Gestichten van Zeeland*, II. Deel, p. 241. Thans behoort de Predikant van *Bruynisse* onder de Klassis van *Schouwen*. De voornaamste handel der Ingezetenen bestaat in de Meêneering, die aldaar meer dan elders gedreeven wordt, en waardoor 'er bestendig twee Meêstooven aan den gang gehouden worden. De landbouw is te *Bruynisse* mede aanzienlijk. De mindere ingezetenen geneeren zig met het visschen en verkoopen van Mosselen, Oesters en andere schelpvisch.

Ter bestuuringe van het gerecht, is te *Bruynisse* een Baljuw, zeven Schepenen en een Secretaris, die allen, zo wel als de andere bedienden, door den Heer van *Bruynisse* worden aangesteld. 'Er zijn twee Heerenhuizen, één Gasthuis, een groote en een kleine Beurs; de eerstgenoemde diende den *Spaanschen* weleer voor een Redout. Vóór dezelve hangt nog heden een been van een grooten visch, die, naar men meende, een walvisch was, en in de *Bruynisse Kreek*, door een' Mosselvanger en zijn' zoon, in het jaar 1682, gevangen werd; hebbende de lengte van vijftig voeten en de breedte van een trekschuit. (Een verhaal van dezen vangst vindt men in de *Reize naar Groenland en Spitsbergen*, van *Fredrik Martens*, p. 66 — 72.) De kleine Beurs van *Bruynisse* wordt tot een vischmarkt gebruikt. Een weinig ten zuiden van het Dorp ligt de lustplaats van den eigenaar dezer Heerlijkheid, waarop, in 't jaar 1721, een aanzienlijk woonhuis gebouwd is.

Zie een omstandiger Beschrijving van de Heerlijkheid, Polder en Dorp van Bruynisse, in den Tegenwoordige Staat van Zeeland, I. Deel, p. 519 — 531.

BRUYST, eene Heerlijkhein in het land van *Overmaas*, ten zuiden van *Maastricht*, doch zodanig vereenigd met de vrije Heerlijkheid *Eisden*, dat dezelve naauwlijks te scheiden zijn: zie de beschrijving daarvan op 't Art. EISDEN, behoorende, met *Bruyst*, onder de Buurt *Bruysterbosch*.

BRYDORPE; zie BRIDORPE.

BUAT, (*Henry de Flury de Coulon*, *Heer van*) was een Edelman, vol moed en dapperheid, waarvan hij, in het jaar 1659, blijken gaf, in den slag der *Nederlanderen* tegen de *Zweden*, op het Eiland *Funen*, in *Denemarken*. Behalven dit, heeft BUAT, zo wel als zijn vader, die in zijnen tijd mede Kolonel, in dienst der Staaten, was, groote diensten aan deze landen beweezen. Deze ongelukkige Edelman was een der geachtste Edellieden of Pages van Prins WILLEM DEN TWEEDEN, die hem ook tot Ritmeester bevorderd had. Zijne echtgenoote was een kleindochter van den Ridder JACOB CATS. Ook was hij een bijzonder vriend van Prins WILLEM DEN DERDEN, voor dat deze in eenig bewind was. Dan, het bevorderen van deszelfs belangen, strekte hem zelven tot nadeel. DE WITT haatte hem, naar men zegt, om dat hij, met andere Provintiën, tegen de belangen van eenige Hollandsche Steden, en tegen die van den Raadpensionaris, op 's Prinsen bevordering aandrong. Hij handelde daarover heimelijk, als mede over eenige staatszaaken, zelfs met kennisse van JAN DE WITT, en naar gezegd wordt, in *Engeland*, met kennisse van den Staat. Ook word verhaald, dat DE WITT hem, uit eigene beweeginge, in het jaar 1666, toen de *Staat* met *Engeland* in oorlog was, verzocht had, schriftelijke onderhandelingen met dat Rijk, en met deszelfs Koning KAREL DEN TWEEDEN, door middel van zijne vrienden, te willen houden; 't welk aan sommige leden van Regeering, zo men wil, onbewust was. Op dezen voet voortgaande, leverde hij, zeer onvoorzichtig, bij andere brieven, een of meer brieven, zig zelven raakende, over, in handen van den Raadpensionaris; uit welke brieven iets werd ontdekt, dat hem tot een misdaad van Staat kon strekken, of scheen te kunnen strekken: en waarom hij dan ook, door last der Staaten van *Holland*, gevangen werd genomen. De Staaten Generaal, aan wien hij den eed gedaan had, en de Provintie van *Zeeland*, op wier repartitie hij stond, begeerden deel in zijne rechtspleeginge te hebben; maar die van *Holland* weezen zulks ronduit af, en hielden hem als hunnen gevangenen alleen, zeggende, *daar ik u vinde*, *daar straf ik u*. Zeker is het dat BUAT, in den toeleg, strekkende ter bevorderinge van den Prins, te verre gegaan was; doch het is even zeker, dat zulks bij DE

WITT

WITT het zwaarste woog, als een halszaak werd opgenomen, en bij de Staaten van *Holland* zo krachtig werd aangedrongen, waartoe het den Raadpensionaris aan geene helperen ontbrak, dat BUAT gevonnisd werd, om *met den zwaarde gestraft te worden, dat 'er de dood na volgde*; welk vonnis ook aan hem, (niettegenstaande de met reden bevestigde en ernstigste betuigingen van *Zeeland*; als mede het voorschrijven van den Keurvorst van *Brandenburg*, en andere aanzienlijke persoonaadjen, uit aanmerkinge van de getrouwe diensten, door BUAT en zijne voorvaderen, den Lande beweezen,) op den 11den October van het jaar 1666, ter uitvoer gebragt werd, doch waarover veel gemor viel. Men houdt het voor zeker, dat, ware zijne zaak aan de Generaliteit gekomen, hij het leven 'er af zou gebragt hebben. BUAT verklaarde, in zijne laatste oogenblikken, aan geen het minste verraad schuldig te zijn, en buiten schuld te zullen sterven, vermids alles, wat hij gedaan had, tot bevordering van den vrede en ten beste van den Staat verricht was. Veelen vonden het vreemd, dat BUAT, door DE WITT zelven aangezocht, om heimelijk met *Engeland*, tot bevordering van den vrede, te handelen, om dat hij daaronder, buiten zijn order, de bevordering van gemelden Prinse WILLEM DEN DERDEN beoogd had, als een verraader moest sterven, even of die bevordering landverraderij geweest ware. *Zeeland* toonde zig daarover ten hoogsten misnoegd; de Staaten van de andere Provintiën gaven ernstige geschriften uit, ja schroomden niet, harde uitdrukkingen te gebruiken tegen eenige *Hollandsche* Heeren, en bijzonderlijk tegen den Raadpensionaris; zeggende, onder andere, dat, zo BUAT, wegens de onderhandeling met *Engeland*, schuldig was, hij daarin niet getreden was, dan op last van DE WITT; en dat men wel vraagen mogt, welk oordeel men dan zou mogen vellen, of tegen den Heer DE WITT, of wel tegen de Staaten van *Holland*, die, buiten kennis der andere Provintiën, in eene zaak, de Generaliteit raakende, afzonderlijk met *Engeland* gehandeld hadden, of gelast, of verzocht hadden te handelen; artikelen van vrede hadden gezien en ontvangen, zonder de andere Provintiën daarvan iets te melden. Kortom, de Heer JAN DE WITT geraakte hierdoor zeker in den haat van 't gemeen, 't welk openlijk zeide, dat BUAT aan

den haat, diende DE WITTEN tegen het huis van *Oranje* hadden; opgeofferd was. BUAT, schoon hem zulks weinig baatte, werd meer beklaagd dan beschuldigd. Na zijne onthoofding, werd het lijk, door zijne dienaaren, in een kist gelegd, eerst op de Voorpoorte, des avonds naar zijn wooning, en ten volgenden dage in de Kloosterkerk, in 't graf van gemelden zijnen Grootvader JACOB CATS, gebragt.

Zie AITZEMA, *Zaaken van Staat en Oorlog*, XII. Deel, p. 353, 360, 370 en 371. *Historiesch Verhaal*, p. 349 en 352.

BUCERUS, (*Gerson*) geboren te *Veere*, alwaar hij, in 't jaar 1588, Predikant werd. Het beroep te *Vlissingen*, in 1619 op hem uitgebragt, wees hij beleefdelijk van de hand. Hij was één der drie Godgeleerden, welke aan de nieuwe vertaaling van het Oude Testament arbeidden; ten welken einde hij zig naar *Leiden* begaf, alwaar hij, vóór de voleindiging dier vertaalinge, in 1631 naamlijk, overleed. Men zegt dat J. BOGERMAN in oordeel de vlugste, BAUDARTIUS in 't maaken van vergelijkingen de snedigste, en BUCERUS in 't Hebreeuwsch de kundigste was. Hij heeft, behalven gemelden arbeid, verscheidene kerkvergaderingen bijgewoond. Het is bekend, welk ongenoegen de Latijnsche schriften van BUCERUS in *Engeland* veroorzaakten, en hoe de *Zeeuwsche* Kerk hem beschermd heeft.

Zie BRANDT, *Historie der Reformatie*, III. Deel, p. 531 LEIDEKKER, *Adam en Christus*. BRANDT, *Leven van H. de Groot*, p. 391 en 392.

BUCHELIUS, (*Arnoldus*) Rechtsgeleerde, een zeer geleerd en ervaren man, in de Grieksche en Latijnsche taalen, en daarbij een goed dichter, ongemeen ervaaren in de Nederlandsche Oudheden, waarvan zijne aantekeningen op HEDA en BEKA ten bewijze strekken. Onder het maaken van die aantekeningen is hij overleeden. Het geene aan zijnen arbeid, in de *Historia Ultrajectina*, nog ontbrak, is aangevuld door GIJSBERT LAP VAN WAVEREN. BUCHELIUS was geboren te *Utrecht*, den 17den Maart 1565, en over-

overleed aldaar den 15den Julij 1641, hebbende zijnen Boekschat vermaakt aan de *Utrechtsche* openbaare Bibliotheek.

Zie GOUDHOEVEN, *Hollandsche Chronijk*, fol. 226. VAL. AND. p. 71 en 79.

BUCHORST; zie BOEKHORST.

BUCQUOI, (*de Graaf*) in het jaar 1599 Bevelhebber binnen *Emmerik*, in dienst des Konings van *Spanje*, aan wien die Stad, in de maand Februarij van dat jaar, overgegaan was, werd kort daarna, bezig zijnde met het vervolgen van eene Staatsche bende, gevangen genomen, door Graaf LODEWIJK VAN NASSAU. In het jaar 1605 ontmoet men hem weder als een getrouw dienaar des Konings, onder bevel van SPINOLA, trekkende, met het hem aanbetrouwde deel des legers, uit *Vlaanderen* naar *Keulen*. Vandaar den *Rhijn* overgetrokken zijnde, nam hij *Keizerswaart* in, en deed, ter wederzijde van gemelden stroom, eene Schans opwerpen, om zig van den overtogt te verzekeren. Offschoon Prins MAURITS, door de versterking van *Rhijnberg*, hem voor het grootste gedeelte de pas affneed, nam BUCQUOI, echter, kort daarop, *Wachtendonk* bij verdrag in. Met niet veele moeite overmeesterde hij, weinig tijds laater, het Slot *Krakou*, in het Graafschap *Meurs*. Doch in het volgende jaar mislukte hem zijn inval in de *Betuwe*, waartoe, door *Spinola*, elf duizend knechten en twee duizend paarden onder zijn bevel gesteld waren; door welken togt, ware dezelve gelukt, alle toevoer naar de sterkste plaatsen belet geweest zou zijn. Even min slaagde hij als Staatsman, waartoe de Aartshertog hem, in het jaar 1610, bekwaam keurde; deze zond hem naar *Frankrijk*, om dat Rijk te beweegen tot het verlaaten der zijde van *Gulik* en *Kleeve*. Wat verder van hem geworden zij, is mij niet gebleeken.

Zie REIJD, p. 373; VAN MEETEREN, fol. 500, 506 en 520.

BUCQUOI, (*J.*) onlangs te *Haarlem* overleden; heeft zig door zijne reizen vermaard gemaakt.

BUDEL, een groot en aanzienlijk Dorp, gelegen in de *Meije-*

rij, een half uur ten zuiden van *Zurendonk*, en tien uren van 's *Hertogenbosch* en *Maastricht*. De Heerlijkheid behoort aan Zijne Hoogheid, den Prinse VAN ORANJE. Het Dorp *Budel* heeft zijn eigen rechtbank, bestaande uit zeven Schepenen en een Drossaard. 'Er zijn vijf jaarmarkten. De Ingezetenen, die meest al Kramers zijn, voornaamlijk in Bier- en Wijnglazen, trekken daarmede het gantsche Land door. Zij doen ook sterken handel in verkens. Sommigen van hun werken ook op de *Haarlemsche* Bleekerijen. Het Collegie van de Admiraliteit op de *Maas* houdt te *Budel* een' Contrarolleur, twee Commiezen, en een' Commies van de tol. De Gereformeerde Kerk aldaar staat in het midden van 't Dorp, waarin men vier honderd huizen telt.

BUER; zie BOER.

BUEROM; zie BURUM.

BUESICHEM, of *Boesichem*, wordt, in den brief van ANDREAS, Bisschop van *Utrecht*, van het jaar 1131, eene Kerk en Renthoeve (*curtis*) genoemd. Het is een Dorp, behoorende onder het Graafschap *Buuren*, boven *Cuilenburg*, aan de linkerzijde van de *Lek*, en wordt hedendaagsch *Buesichem* genoemd. Van deze plaats heeft zeker adelijk geslacht den naam van *Boesingen* gehad: van hetzelve wordt menigmaal in de giftbrieven gewag gemaakt, en bijzonderlijk in dien van OTTO DEN TWEEDEN, Bisschop van *Utrecht*, op het jaar 1226; zie verder wat hiervan op 't Art. BOSINCHEM gezegd is.

BUIK, (*Joost*) geboren in het jaar 1506, binnen *Amsteldam*, van zeer aanzienlijke ouderen, zijnde zijn vader SIJBRAND BUIK, veele jaaren achterééen, Regent van 't Gasthuis geweest; deze heeft ook, benevens zijnen broeder KLAAS BUEYEK, (zo als zij in dien tijd hunnen naam schreeven) als tot het lichaam der Poorteren behoorende, op den 22sten December 1498, de Resolutie van 't gerecht, tot hadhavinge der vrije vaart door 't *Marsdiep*

Diep en 't *Vlie*, ondertekend. JOOST BUIK had nog eenen broeder, CORNELIS, en eene zusters, ETGEN genaamd, die gehuwd is geweest aan PIETER DE WIT. Of Mr. JACOB BUIK, die, in het jaar 1578, Pastoor van de Oude Zijds Kapel binnen *Amsteldam* was, en in dat jaar onder de uitgeleide Geestlijken geteld werd, een zoon, broeder of neef van dezen JOOST BUIK ware, kan ik niet bepaalen; wel heb ik gevonden dat hij een zoon, SIJBRAND genaamd, gehad heeft, die mede ten zelfden tijde regeerend Schepenen der laatstgemelde Stad was, en zig, zo wel als zijn vader, dat noodlot moest getroosten.

CORNELIS SIJBRANDSZ. BUIK, werd in het jaar 1525 Schepen en Raad, en in 1536 Burgemeester; KLAAS KLAASZ. BUIK, zoon van KLAAS, boven gemeld, werd, in 1523, Schepen; JOOST BUIK, tweede zoon van SIJBRAND, werd, in 1532, Schepen, 1549 Burgemeester, welke waardigheid hij, zo wel als zijn broeder, tot in het jaar 1588, menigmaal bekleed heeft. In 1561 werd hij Raad; ook bekleedde hij, in 1572, voor eenigen tijd, het Schoutsampt. Nog vindt men, op de Regeeringslijsten, gemeld, SIJBRAND JACOBSZ. BUIK, als Schepen in het jaar 1538; SIJBRAND JOOSTEN BUIK, 1571 Schepen, en in 1575 Burgemeester; en op de naamlijst der uitgezette Regenten van 1578, wordt, behalven de gemelde JOOST BUIK en SIJBRAND BUIK, nog genoemd POPIAS BUIK. (Zie *Opkomst der Nederlandsche Beroerten*, p. 132 in 12vo, gedrukt te *Keulen* 1673.

JOOST BUIK heeft zestienmaal de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed, en zig, zo daardoor als door den invloed, dien hij in Stads en Lands zaaken had, zeer beroemd gemaakt. Dat hij, nog Schepen zijnde, reeds groot gezag onder de Burgers had, bleek bij den opstand, in het jaar 1534 ontstaan, wegens het vatten van twee Herdoopers, op last van den Procureur-Generaal, en het gerucht, dat zig daarbij verspreidde, als of 'er dien nacht nog wel twee honderd van hunne bedden zouden geligt worden. De Burgers, reeds den derden nacht hierover in beweeging zijnde, werden door BUIK gevraagd, *wat zij op den Dam in zulke menigte te doen hadden, daar hun de wacht niet bevoolen was?* waarop zij antwoordden, *dat zij geen kwaad in den zin hadden, maar dat zij van oordeel waren, dat het*

hun als goede Burgers vrijstond, *om*, *benevens anderen*, *te waaken voor de welvaart der stede*; met bijvoeginge, *van het verspreide gerucht*, *het geen zij*, *als strijdende met de voorechten der Poorteren*, *niet gedoogen zouden*. Doch Schepen BUIK verzekerde hun, op het woord van eer, dat zulks niet geschieden zou, of dat hij met de andere Schutters, onder zijn bevel staande, het zou beletten. Door deze belofte en andere goede woorden bragt hij te wege, dat de zaamgevloeide menigte in vrede huiswaards keerde. In het jaar 1549 de jongste Burgemeester zijnde, nam hij PHILIPPUS DEN TWEEDEN, als Graave van *Holland*, den eed af. Tot aan het jaar 1567 schijnt BUIK bij de Burgerij zeer wel gezien, ten minsten geacht geweest te zijn. Doch toen 'er, in dat jaar, eenig vermoeden was, dat de Regeering, behalven de in soldij zijnde Burgers, nog drie honderd Soldaaten wilde aanneemen, had de gemeente het ergste vermoeden op BUIK. Sommige Burgers begaven zig tot hem, om reden daarvan te vraagen; en men vindt aangetekend, dat de Burgemeester *op zijn zaligheid zwoer*, *dat 'er geen nieuw volk geworven*, *noch eenige zwaarigheid was*, *en dat elk gerust naar huis kon gaan*. Zeker Burger KLAAS BOELENSZOON, woonende in de *Hamburg*, intusschen bespeurende dat de Burgemeester onder zijnen nagtrok een maliënkolder of harnas verborgen had, rukte hem de tabbaard open, en verweet hem zijne dubbelhartigheid en kwaad voorneemen tegen de Burgerij, staande 'er reeds eenige van de aangeworvene Soldaaten voor de deur. Hij, zig verrast vindende, schoof de schuld op de Landvoogdesse. Een menigte Burgers, inmiddels voor de deur vergaderd zijnde, begonnen te roepen, *dat het niet alleen hunne zaak*, *maar die van de gantsche gemeente was*, van welke 'er zig daar wel drie of vier honderd bevonden; waarop BUIK antwoordde, *dat hij tegen hun getal een ander van wel zes honderd zetten konde*; *zij konden hun best doen*, *gelijk de Regeering mede doen zou*. Uit dit gedrag, daar de Burgemeester tot geen zachtheid verstaan wilde, stonden de deerlijkste onheilen te duchten: want ieder liep te wapen. Op 't Art. AMSTELDAM hebben wij reeds gemeld, welken keer de zaaken op dien tijd, ten voordeele van de Hervormden, namen, en hoe dezelve weder veranderden, met de komste van

den

den Hertog VAN ALBA, zo dat bloedvergieten en bannen de dagelijksche bezigheid der Rechteren was. PIETER DE WIT, zwager van BUIK, werd zelve, om dat hij de preeke gehoord had, ten zwaarde verweezen, zonder dat men vindt dat BUIK eenige moeite aangewend heeft om hem te bevrijden. De groote verandering, die op den 26sten Mei 1578, in *Amsteldam* voorviel, en hoe de Regeering en Geestelijkheid ter Stad werden uitgeleid, is op het Art. AMSTELDAM, III. Deel, mede gemeld. JOOST BUIK, en zijn zoon SIJBRAND BUIK, begaven zig, over *Haarlem*, naar *Leiden*, en namen hunne wooning bij het *Haagsche Schouw*; blijvende steeds, zo wel als hunne nakomelingen, aan de Leere der Roomsche kerke verknocht. Men wil dat hij in 't jaar 1583 overleden is. De spreuk van Burgemeester JOOST BUIK, wiens afbeelding op meer dan ééne wijze door MULLER in prent uitgaat, en nog laatst, door HOUBRAKEN, in het koper gebragt is, was: *Een goed geweeten, en een goed oogmerk, is een gewisse troost.*

Zie van hem WAGENAAR, *Vaderlandsche Historie*, en *Beschrijving van Amsterdam*; SUIJKER, *Algemeene Kerklijke en Waereldlijke Geschiedenissen*; HOOFT, V. Boek; *Aanhangsel tot de Vaderlandsche Historie*, I. Stuk, bl. 205 — 224.

BUIKSLOOT, weleer *Boekesloot* genaamd, gelegen aan den *Waterlandschen Dijk*, tusschen *Nieuwendam* en den *Oostzaander Overtoom*, of liever *Kadoelen*, drie kwartier uur gaans van *Schellingwoude*, en een groot kwartier uur van *Nieuwendam*, een fraai uitzicht hebbende op de Stad *Amsteldam*, is een zeer welvaarend Dorp, bijzonderlijk wegens den vaart op *Hoorn*, *Edam*, enz. sedert het jaar 1660, volgens octroi van 's Lands Staaten, aangelegd. De Sluis aldaar, ter doorschutting dienende, is in 't jaar 1726 geheel vernieuwd, zijnde de groote steenen Sluis eerst in 1744 gemaakt. Dit Dorp legt, gelijk meest alle de anderen, aan den Dijk, in de lengte, staande de huizen genoegzaam alle aan den binnenkant daarvan. De Kerk is een vrij hoog gebouw, voorzien van een langen spitsen toren, met slaande klok en uurwijzer. Ook is aldaar, sedert eenige jaaren, een huis aangelegd,

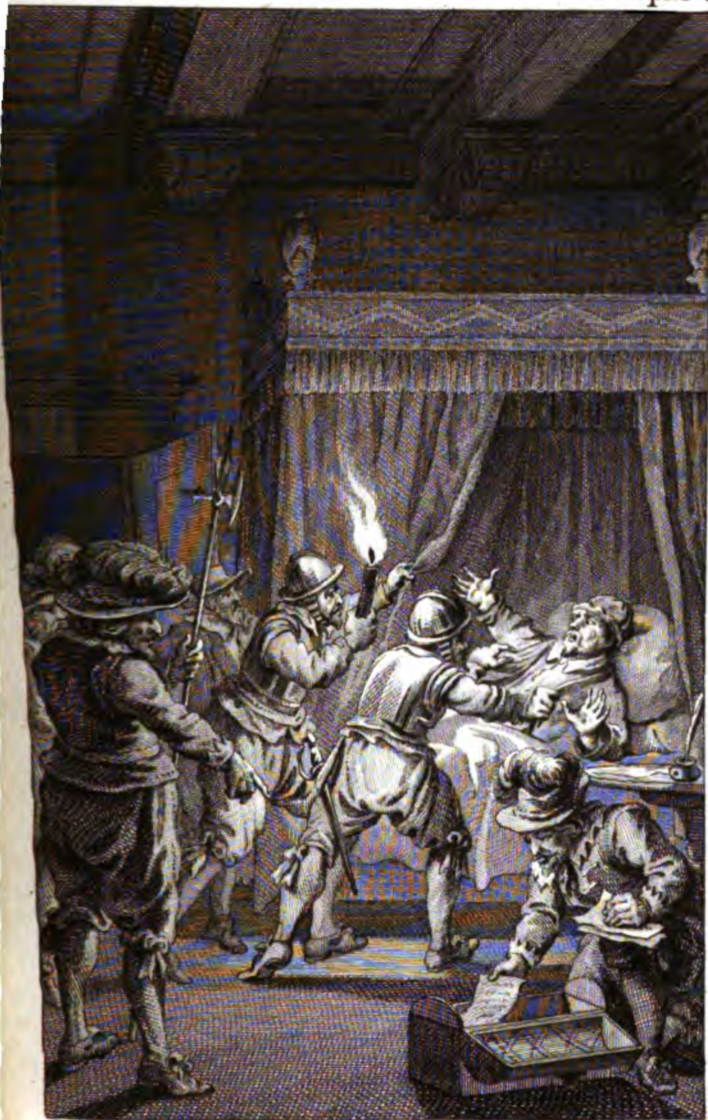
 waar-

waarin Weezen en oude lieden onderhouden worden. Het stuk lands buitendijks, gemeenlijk de *Voolewijk* genaamd, behoort voor een gedeelte aan *Amsteldam*. Door deze streek lands is, Ao. 1600, de doorvaart van het Tolhuis tot op dit Dorp, ter lengte van zeven honderd roeden, gegraaven. De Predikant van *Buikslsot* behoort onder de Klasfis van *Edam*.

BUIKSLOOTERMEER, legt kort achter de Banne van *Buikslsot*, is omringd van de Banne van *Sunderdorp* en *Landsmeer*, en wordt verder omgeeven door de Banne van *Broek*. Deze Meer is bedijkt in het jaar 1628, en beslaat drie honderd agt en-zestig Morgens en twee honderd agt-en-zestig roeden. Zo over deze als over de *Broeker-* en *Belmer-meer*, zijn negen Hoofdingelanden, waarvan 'er drie te *Monnikendam*, drie te *Amsteldam*, en drie in de daartoe gerechtigde *Waterlandsche* Dorpen woonen. Zie verder op het Art. BALJUWSCHAP VAN WATERLAND.

BUIS, (*Mr. Paulus*) geboren te *Amersfoort*, in 't jaar 1531, Heer van *Vliet* en *Kapelle*, was een groot Rechtsgeleerde en voornaam Staatkundige. Na dat hij zig, te *Parijs* en elders, in de Rechten geoefend, en eenige jaaren als Advocaat gepleit had, werd hij, in het jaar 1568, Pensionaris der Stad *Leiden*, en, wegens zijne bekwaamheid, tot de gewigtigste Staatszaaken gebruikt, zo in het doen van bezendingen, als in de handelingen met ORANJE, wiens vertrouwde en gemeenzaame vriend hij was. Gewigtiger werden zijne bezigheden, toen hij, in het jaar 1572, Advocaat van *Holland* werd; welk ampt hij, tot na den dood van Prinse WILLEM DEN EERSTEN, met allen lof bekleed heeft. Kort daarop (in 1584) verzocht hij zijn ontslag, voorgeevende te onvreden te zijn over de bekrompenheid van zijne Instructie en wedde; maar men vermoed dat zijne t'onvredenheid eenen anderen oorsprong had. Mogelijk had hij zig al te sterk beijverd, om Prins WILLEM tot de Graaflijkheid bevorderd te zien. Na ontslag van zijn ampt, kreeg BUIS te *Utrecht* zitting in den Raad van Staate. In die waardigheid was hij één der Gemagtigden, om de opdragt van 's Lands heerschappij aan *Engeland* te doen. Maar het ging te *Utrecht* op verre na niet naar zijnen zin.

LEI-

Mr. PAULUS BUIS, TE UTRECHT, IN ZIJN SLAAPKAMER, GEVANGEN GENOMEN.

LEICESTER, die hem tot Raad van Staate benoemd had, wilde hem daarenboven het ampt van Commis over de geldmiddelen opdraagen, dat hij weigerde te aanvaarden. Waartoe LEICESTER in staat was de Gemeente van *Utrecht* te brengen, bleek in het jaar 1586: want, na dat deze verraderlijke Landvoogd, op den 19den van de maand Julij, verzeld van den Raad van Staate en van dien van de geldmiddelen, naar den *Haag* vertrokken, en naauwlijks de poort uit was, had zekere JAQUES DE POTTER, een Vlaminger, toen Schepen aldaar, met en benevens THOMAS WEBBES, Commis van LEICESTER, de stoutheid, van de Burger-Hoplieden, die zij bijeen hadden doen komen, te verzoeken, het gevangen neemen van den Heer BUIS, 't welk, zeiden zij, hun door den Landvoogd geboden was. De Hoplieden gingen, zonder schriftelijk bewijs te vorderen, naar de wooning van een Oud-Burgemeester, alwaar BUIS zig onthield, drongen met veel geweld in zijne slaapkamer, deeden hem opstaan, verzegelden zijne papieren in een koffer, en bragten dezelve eerst naar hunne kamer, en daarna naar het Hof. De Heer BUIS, dus onwaardiglijk behandeld, werd eerst in de Schutterskamer, en drie of vier uuren daarna naar de Stads Wijnkelder gebragt, alwaar hij, tot den 15den Augustus, door de Burgers bewaakt, voorts naar de Gevangenis, en vandaar naar den huize *Haazenberg* gebragt werd, alwaar hij zat tot den agtsten November, wanneer hem vergund werd, zijn verblijf op den *Plompetoren* te neemen, onder borgtocht van vijf-en-twintig duizend guldens, zo hij ontvluchtte. Schoon men hem alle aanspraak, ja zelfs het gebruik van pen en inkt ontzeide, wist men, echter, bijna niets tot zijn bezwaar intebrengen. Wat moeite zijne vrienden, en de Staaten van *Holland*, ook deeden, om zijn ontslag te bewerken, alles was vruchteloos. Om den ijver, die in *Holland* ten zijnen voordeele betoond werd, vond LEICESTER raadzaam, te ontkennen dat hij last tot de gevangenneming gegeeven had, zoekende wijders niets ernstiger, dan om den tijd, van hem recht te verschaffen, meer en meer uittestellen. Dus zat BUIS tot in den aanvang van 1587, wanneer de Onderschout hem, op aanschrijving der Algemeene Staaten, (bij wien hij borg van vijf-en twintig duizend guldens getekend, en verzekerd had, dat hij, des vermaand zijnde, in rech-

rechten verschijnen zou,) ter sluik ontsloeg. Dit zijn ongeval werd toegeschreeven aan den haat, welken REINGOUD hem toedroeg, en die LEICESTER, aan wien hij zelfs al te veel had toegegeeven, tegen hem opgestookt had. Hoe verbitterd deze tegen BUIS was, bleek toen hij de Gezanten der Staaten toebeet, *dat zij* Buis, *die de galg verdiend had, geslaakt en wederom in den Raad van Staate getrokken hadden;* waarop de Gezanten, in tegenwoordigheid der Koninginne, antwoordden, *dat zijne Doorluchtigheid,* Buis *nimmer had willen doen te regt stellen.* De Graaf herhaalde: *dat 's valsch, ik heb* Buis *Rechters gegeeven.* Dit was waar: want LEICESTER had, slechts even voor dat BUIS ontkwam, eenigen uit den Raad van Staate, wegens *Utrecht*, als zijne Rechters gemagtigd.

BUIS had, in *Holland*, voorheen, de hoogste ampten bekleed. Als Advocaat van die Provintie, was hij Groot-Zegelbewaarder, President in de Vergadering van *Holland* en *Zeeland*, in naame des Prinsen VAN ORANJE, Raad van Graave JAN VAN NASSAU, en Curator van 's Lands Hooge Schoole te *Leiden*. Hij overleed op zijn huis te *Vliet*, dat hij, in het jaar 1592, gekocht had, zijnde gelegen tusschen *IJsselstein* en *Vianen*, in het jaar 1594. Hij heeft geschreven *Spitsvinnigheden van 't recht*, verdeeld in zeven boeken; *Aanmerklijke verschillen over de vier boeken der Onderwijzing in de Rechten van 't Gemeenebest*, in drie boeken; *over de Jaarlijksche Inkomsten, enz.* Zijn afbeeldzel, door HOUBRAKEN, gaat mede in prent uit.

Zie BOR; HOOFT; WAGENAAR; VAN BEMMEL, *Beschrijving van Amersfoort*, I. Deel.

BUIS, (*Paulus*) of *Busius*, geboortig van *Zwol*, was Hoogleeraar in de Rechten te *Franeker*.

BUISKES, (*Pieter Luitgesz.*) was, benevens zijnen behuwdbroeder SIMON SEMIJNS, onder het getal van de bewooners van *Enkhuizen*, met welke Jonker DIRK VAN SONOIJ, op naam van Prinse WILLEM DEN EERSTEN, in het jaar 1570, in onderhandelinge trad, om de Stad van de tiranij van ALBA te ontheffen, en de zijde van ORANJE te doen kiezen. Maar de omstandigheden hebben doen zien, dat het meer haperde aan de magt van den Prins,

dan

dan aan den wil van deze vrijheidminnaars, om op dien tijd hun voorneemen te volbrengen; waartoe de ijver tot den Hervormden Godsdienst hun niet weinig aanspoorde. Nogthans was het beter, met bedaardheid te toeven, dan de gantsche zaak den bodem inteslaan. ORANJE evenwel vergat hun, noch zij hem. Hoe in *Enkhuizen* de Regeerders met de Ingezetenen handelden, zie men boven, op het Art. van de BROUWERS. In het jaar 1572 had de Drost van *Muiden* een Karveel met Soldaaten buiten aan den dijk, bij het Brouwhuis, doen leggen, met oogmerk om hen behendig binnen *Enkhuizen* te brengen. Doch de Burgers kregen 'er de lucht van. Op den 20sten April van dat zelfde jaar had BUISKES schriftelijk bevel ontvangen, om de Stad en de Oorlogschepen, ware het mogelijk, te bemagtigen; tevens was aan hem gezonden een brief van de Burgerije, vol van beloften van hulpe tegen ALBA. BUISKES, na 't overwinnen van *den Briel* en *Vlissingen*, stouter geworden, kwam binnen *Enkhuizen*, en openbaarde zijnen last; hoorende dat VAN LOO buiten de poort was, trad hij, gevolgd van eenigen, naar buiten, den Drost te gemoete, en vroeg: *wat hier te doen, en waar heen met die knechten?* De Drost stond op dat vraagen verzet, en was buiten staat te antwoorden. BUISKES beval hem, terstond te vertrekken, en deed die woorden met bedreigingen verzeld gaan; wordende door de BROUWERS zodanig ondersteund, dat Burgemeester WILLEM JANSZ den onkundige speelde, en de Drost zeil maakte, om een goed heenkomen te zoeken. BUISKES vertoonde daarop Burgemeesteren zijnen lastbrief van den Prins VAN ORANJE; die, zijnen grooten aanhang onder de Burgerije kennende, tijd zochten te winnen, in hoope dat de gemoederen zouden bedaaren; zij beraamden zeker verdrag, waarin de Burgerij genoegen nam; zie Art. ENKHUIZEN. Onder alle de beroerten, die, van tijd tot tijd, binnen de Stad voorvielen, vermits de Regenten zo sterk voor, als de Ingezeten tegen de Spaanschgezinden waren, gedroeg BUISKES zig zeer gematigd; alleenlijk begeerde hij van Burgemeesteren, op naam der Burgerije, dat het geschut, 't welk voor het Stadhuis lag, op de wallen zoude gebragt worden. Doch Burgemeesteren zochten uitstel, tot op de terugkomst van Stads Afgevaardigden naar *Amsteldam*, om met den Graaf VAN BOSSU te

spreeken. Vermids het antwoord, welk deze met zig bragten, ten nadeele van de Burgerije was, bragt zekere HANS KOLTERMAN, die wist dat men voorneemens was, de aanhangelingen van ORANJE te straffen, de Gemeente in beweeging, tot zo verre dat het gemaakte verdrag vernietigd werd, en de Burgers besllooten de Stad te vermeesteren; het welk dan ook geschiedde. BUISKES had het bevel van het Noorder-, en DIRK JANSZ. BROUWER van het Zuider-Spuij op zig genomen. Kort nadat de Magistraat gevangen genomen was, verklaarde men zig tegen den Hertog. BUISKES, aan wien, door ORANJE, het beleid der zaake, tot de komst van SONOIJ, aanbetrouwd was, begaf zig, als Overste, naar het Stadhuis, om op de verzekering te meer agt te geeven. De ballingen werden binnen geroepen, de Burgerij onder den eed gebragt, en naar *den Briel* en elders om hulpe geschreeven. Op raad van KOLTERMAN, nam BUISKES drie honderd vijftig Burgers in *soldij*, en gaf ieder van hun, uit zijn eigen beurs, vermits men op het Stadhuis geen geld gevonden had, een zevenstuivers penning op hand; ook betaalde hij de Busschieters en anderen. Doch deze waren naauwlijks agt dagen in dienst geweest, of zij kwamen op het Stadhuis, roepende: *Wij moeten geld hebben, of zullen de Stad weer Papist maaken.* Na dat zij eens en andermaal die bedreiging gedaan hadden, en zonder geld niet te stillen waren, stond BUISKES op, en zeide: *Ik zal het gaan haalen.* Hij ging daarop naar buiten, en haalde zo veel gelds, dat den Knechten eene week soldij betaald werd, en men hun zo lange bij hunnen pligt hield, tot dat de Watergeuzen in de Stad kwamen. Met de veranderinge der Regeeringe, die daarna volgde, werd PIETER LUITGESZ. BUISKES mede als Burgemeester aangesteld. Kort daarna verscheen 'er SONOIJ, die het Gouvernement van *Enkhuizen* en andere Noordhollandsche steden op zig nam. Hoe getrouw een aankleever BUISKES ware van de partij, die hij omhelsd had, en wat staat op hem te maaken ware, was niet alleenlijk ten dien tijde uit alle zijne daaden kenbaar, maar werd, in het jaar 1587, verder openbaar, toen hij aangesteld werd tot Admiraal van 's Lands Oorlogschepen in *'t Vlie*; de Lastbrief daar toe was door Prins MAURITS geschreeven, en gedagtekend 26 Maart 1587.

De-

Deze PIETER LUITGESZ. BUISKES had in huwelijk eene dochter van SIMON SEMEINS, een zeer rijk man binnen *Enkhuizen*; die, om den Godsdienst, het land hebbende moeten ruimen, zijne Werven en Zoutkeeten, als ook zijne andere goederen, Rederijen en Koophandel, geduurende zijn afweezigheid, door BUISKES had doen bestuuren. Ook was de eerste commissie-brief van Prins WILLEM eigenlijk die van SEMEINS, schoon op naam van BUISKES gesteld, en door hem waargenomen; voor welke waarneeming BUISKES, na den dood van zijnen schoonvader, van de SEMEINSEN eischte, voor moeite, gevaar en verzuim, zo nopens die commissien, door toedoen van de SEMEINSEN, ten dienste van Prins WILLEM en den Lande, uitgevoerd, als wegens de administratie der voorschreevene goederen, eene somme van agt en-twintig duizend guldens. Over dien eisch, met de andere kinderen van SEMEINS, in verschil geraakt zijnde, werd hij eindelijk, door bemiddeling, van de SEMEINSEN betaald. Zie verder, zo van hem als van de eerste getrouwste voorstanders der vrijheid, 't Art. SEMEINEN.

Zie BOR, V. Boek, b. 233. enz VI. bl. 270, 271 en 272. HOOFT, VI. Boek, bl. 231, 233 en 235. VAN MEETEREN, IV. Boek, fol. 733. b. 746. BRAND en CENTEN, *Historie van Enkhuizen*, I. en II. Deel.

BUITENKERK, een Buurt, behoorende onder de Ambachtsheerlijkheid van *Diemen*; zie DIEMEN.

BUITENVELDERSCHE POLDER, behoort onder de Ambachtsheerlijkheid van *Amstelveen*, of *Nieuwer-Amstel*. Deze Polder, in het jaar 1634, met octroi van 's Lands Staaten, aangelegd, beslaat één duizend vier honderd twee-en-negentig Morgens, en bestaat meestendeels uit goed Weiland; en is, zo aan de westzijde van den *Amstel*, als aan de oostzijde van den *Amstelveenschen Weg*, met fraaie buitenplaatsen voorzien. De *Oude Wetering* loopt, in de lengte, door deze en door de *Middenpolder*, van *Amsteldam*, buiten de *Weteringspoort*, af, tot aan het *groote Loopveld*; vanwaar dezelve zig ook door de *Bovenkerker Polder* plagt te verspreiden, doch 't welk zedert, door het droogmaa-

ken

ken daarvan, belet is. Omtrent in het midden van dezen Polder, aan de oostzijde van den *Veendijk*, of *Amstelveensche Weg*, staat een Roomsche Kerk, die thans door een Wereldheer als Priester bediend wordt.

BUITE-POST en LUTKE-POST, niet meer dan een vierde uur van elkander, in de *Friesche* Grietenij van *Agt Kerspelen*, zijn te zamen in het Kerklijke gecombineerd. De Predikant heeft in *Buite-Post*, als het grootste van deze dorpen, zijne woning. Ook wordt in dit Dorp alle Maandagen Rechtdag gehouden. Nog dient het tot de gewoone pleisterplaats der Postwagens tusschen *Leeuwaarden* en *Groningen*. Deze beide Dorpen hebben, in den *Spaanschen* oorlog, veel geleeden, zijnde de kerk van *Buite-Post*, door de Spanjaarden, geheel verbrand. De Predikant dezer Dorpen behoort onder de Klasfis van *Dokkum*.

Zie SCHOTANUS, WINSEMIUS, BACHIENE *Geographie*, I. Deel, bl. 1299.

BULGERSTEIN, was voorheen een Kasteel, binnen de vesten van *Rotterdam*. Men meent dat het zijnen naam bekomen heeft van eenen BULGERUS, een man van adelijk geslacht. In het jaar 1573 zag men nog eenige overblijfzelen van *Bulgerstein*.

Zie A. JUNIUS, *Batavia*.

BULKENSTEIN, een adelijk Huis in de *Thielewaard*, tusschen *Deil* en *Geldermalsum* gelegen.

BULLEWIJK, een Buurt onder *Ouderkerk*, alwaar de Roomschgezinden mede eene Staatie hebben.

BULLEWIJK, maakt met *Kromwijk* twee districten, onder *Woerden* behoorende; zij houden zamen twee honderd drie-en-negentig Morgens twee honderd vijf-en-zestig roeden lands, en staan, op de nieuwe Verpondingslijsten, op dertien huizen en vier steenplaatsen, naamlijk Pannen- en Tegelbakkerijen.

BULLOIS, een Polder en Heerlijkheid bij *Bommenede*. Die van *Hol-*

Holland hadden zig dezen Polder, met de andere daarbij gelegene; als *Natars*, *Kijkuit* en *Bornebroot*, langen tijd aangemagtigd gehad; doch zij werden, in het jaar 1687, wederom aan de Staaten van *Zeeland* overgeleverd, nadat zij, in 1682, door het water zwaar beschadigd waren, en *Bommenede* zelf ten eenemaale, behalven de Kerk en Toren, vergaan was.

Zie SMALLEGANGE, *Chronijk van Zeeland*.

BUNDE, of *Bun* en *Uleftraaten*, twee Dorpen, in het land van *Overmaas*, te zamen eene vrije Heerlijkheid uitmaakende. *Bunde* legt in de laagte nabij *Geul*, en heeft een kleine Kerk, die alleenlijk door de Roomschgezinden gebruikt wordt.

BUNDELS, of *Bijlbundels*, in 't latijn *Fasces* genaamd, bestonden uit takken of rijzen van Olmen- of Beukenbomen, rondom een bijl, fierlijk met riemen en snoeren zamengebonden. Zij verstrekten bij de *Romeinen*, die ze van de *Hetruriers* overgenomen hadden, tot de grootste eertekenen hunner Overheden. Veele oudheidkundigen gelooven, dat deze eertekenen van de *Scythen* afkomstig zijn. De *Bundels* dienden ook tot straffe der boosdoenderen: want, met de losgemaakte roeden, werden zij gegeesfeld, en met de onbewondene bijl onthoofd. Geene geringe voetstappen, van deze plechtige gedenktekens, vindt men nog in *Braband*, *Gelderland*, *Holland* en veele Nederlandsche steden, alwaar de *Roede van Justitie*, de *Roode Roede*, de *Roedragende Boden*, als overblijfzels daarvan vertoond worden. Men wil dat van *Bijl* het woord *Baljuw* afkomstig zij, en zelfs ook 't woord *Beul*, betekenende *Bijl van 't gericht*.

Zie HOOGSTRAATEN, op 't woord BUNDELS.

BUNNIK en *Vechten*, eene Ambachtsheerlijkheid aan de Zuidzijde van den *Krommen Rhijn*, omtrent een kwartier uurs van de Stad *Utrecht*, strekkende zig tot digt aan den *Odijkerbrug*. Het bevat honderd drie-en-veertig morgens lands, en agt-en-twintig huizen. Deze Ambachtsheerlijkheid behoort aan Vrouwe CHRISTINA LOTEN. Het Dorp legt een groot half uur van 't Dorp *Odijk*, mede aan den *Krommen Rhijn*, en heeft, schoon niet zeer groot

of

of aanzienlijk, een bekwaame Kerk, met een ftompen toren. De Predikant behoort onder de Klasfis van *Rheenen* en *Wijk*. Ook hebben de Roomschgezinden 'er eene Staatie. Te *Bunnik* wordt het Recht beftuurd door één' Schout en zes Schepenen.

BUNNIK, (*Jan van*) geboren te *Utrecht*, Ao. 1654, heeft zig door zijne fchilderkunst beroemd gemaakt.
Zie HOUBRAKEN, III. Deel.

BUNSCHOTEN, (*de Heerlijkheid van*) waaronder, behalven *Spakenburg* en *Dijkhuizen*, twee Ambachten aan de *Zuiderzee*, nog behooren de *Bloklandfche*, de *Frans Jacobfche* en de *Nicolaas Polder*; voorts nog het *Bunfchooter Veen*. Deze Heerlijkheid beflaat de grootte van twee duizend een honderd vijf-en-tagtig Morgens; paalende ten Oosten aan *Gelderland*, ten Noorden aan de *Zuiderzee*, ten Westen aan de rivier *de Eem*, en ten Zuiden aan *Eemland*, *de Haar* en *Neerduist*. In *Bunfchoten* werden, in het jaar 1748, honderd-zes-en-zeventig huizen geteld. Het behoorde toen aan den Heere JAN VAN VEEREN.

BUNSCHOTEN, (*Het Dorp*) legt een half uur van de zee, een klein uur van *de Eem*, en twee uuren van de Stad *Amersfoort*. Niets is met zekerheid van den naam van *Bunfchoten*, weleer *Bunefcoten* en *Hegefchoten*, te zeggen; doch zeker weet men, dat het oudtijds met muuren omringd, en met veele voorregten, in 1381, door Bisfchop FREDRIK VAN WEVELIKHOVEN, zelfs met voorkennisfe van die van *Utrecht* gefchonken, voorvoorzien was. Die van *Bunfchoten*, in 1426, buiten eenige noodzaak, de zijde der Hollanderen gekoozen, en PHILIPS VAN BOURGONDIEN, in het beleg van *Amersfoort*, onderfteund hebbende, leeden, twee jaaren daarna, de ftraffe, dat die van *Utrecht* hun Dorp geheel ontmantelden en in de asfche leiden. In 1467 werd het, door Bisfchop DAVID VAN BOURGONDIEN, nog voor een Stad erkend; en fchoon het, na dien tijd, niet meer dan een Dorp was, heeft het, echter, nog ftads Voorregten behouden. De *Bunfchoters*, die dappere mannen waren, hebben de oorlogzuchtige Bisfchoppen menigmaalen ten dienfte geftaan. Doch dit kon hen niet be-

vei-

veiligen voor 't geweld des waters, waardoor zij, en bijzonderlijk in het jaar 1552, ongemeen veel leeden; de schade, door den *Pontiaans-Vloed* veroorzaakt, word op eene ton gouds geschat. Aan denzelfden ramp is *Bunschoten*, door de nabijheid der zee, meermaalen onderhevig geweest; om welke te verhoeden, de huizen meestal op zekere hoogten, *Terpen* genaamd, gebouwd zijn. *Bunschoten* is één der aangenaamste Dorpen van 't gantsche *Eemland*, zijnde voorzien van een fraaije Kruiskerk met een dikken vierkantigen toren, van twee verdiepingen hoog, en een spits daar boven. De Predikant van *Bunschoten* behoort onder de Klassis van *Amersfoort*. Vóór de Hervorming was aldaar eene vergadering van Geestlijke Maagden, die, in 1542, naar *Amersfoort* zijn overgebragt. Het Dorp *Bunschoten* is vermaard, wegens de Paardemarkt, welke aldaar jaarlijks, op den eersten van de maand Julij, gehouden wordt. Ook is 'er, aan de *Zuiderzee*, in 1752, bij de Buurt *Spakenburg*, een vrij goeden haven geheel vernieuwd.

Zie VOSSIUS, *Jaarboeken*, XX. Boek. PONTANUS, *Geldersc. Geschiedenissen*, II. Deel, fol. 118. KORTGEEN en BOOT, *Stichtsche Chronijk*, p. 106. enz.

BURCH, (*van der*) of *Burgh*, een aloud adelijk en Ridderlijk geslacht, in de *Nederlanden*, 't welk van de aloudste tijden der *Hollandsche* Graaven af, en nog lang daarna, ja zelfs tot op heden, in groot aanzien is geweest, en bijzonderlijk te *Delft*, *Dordrecht*, *Gouda*, *Amsteldam*, *Utrecht*, enz. gebloeid heeft. Men vindt dat JACOB VAN DER BURGH, in het jaar 1235, onder andere Edelen en Ridderen, geweest is op het Tournooi, door Graaf FLORIS in 's *Hage* bestemd, doch te *Haarlem* gehouden. Op de geslachtlijsten, te vinden bij HOOGSTRAATEN, GOUDHOEVEN en FERWERDA, vindt men dat in 1512 leefde *Willem Reijerszoon van der Burch*. Doch vermids alle die lijsten gebrekkig zijn, hoopen wij eerlang in staat te zullen zijn, uit echte papieren, onder het geslacht van VAN DER BURGH berustende, eene geheel volledige geslachtlijst te kunnen geeven.

BURDIEP, *Borndiep* en *Boardiep*, wordt door FREDIGERIUS SCHO-

LAS-

LASTICUS, een Schrijver van de agtste eeuwe, *Burdipe* genaamd, doch, door een misslag van den naschrijver, *Burdine* voor dien naam gesteld. Want *Burdipe* of *Bourdiep* is de rechte naam geweest van den zeeboezem, die zig, na de tijden der Romeinen, eenige eeuwen lang, heeft uitgestrekt, tusschen *Oostergoo* en *Westergoo*, en nu, reeds voor langen tijd, in een vetten kleigrond veranderd is. Bovengemelde Schrijver stelt het gat van deze uitwateringe, daar KAREL MARTEL, in het jaar 728, met zijne Vloot is ingeloopen, tusschen de twee *Ogen* of *Agen*, dat is Eilanden, die hij, onkundig van de eigene naamen, alleenlijk naar hunne gelegenheid, ten oosten en ten westen onderscheid. Het Eiland, dat ten oosten ligt, en nu *Ameland* heet, noemt hij *Austrachia*. *Burdiep* plagt zig, bij het stedeke *Uitgong*, in zee te ontlasten; welk *Uitgong*, nu *Berlicum*, een aanzienlijke haven had. De Abt van *Werum* noemt dezen inham, op het jaar 1224, *Bordina*. In het perkamenten boek van *Utrecht*, van de Dertiende Eeuwe, wordt *Friesland* daardoor in twee deelen gedeeld. Het toeneemen van de *Zuiderzee* was oorzaak van het toeslijmen van dezen zeeboezem.

Zie ALTING, *Not. Germ. Inf.* Part. II, p. 31.

BURG, of *ter Burg*, is een klein steedje, aan den *Ouden Yssel*, een groot uur gaans van *'s Heerenberg*, en een uur van *Deutichem* gelegen. Dit *Burg*, dat onder de Heerlijkheid *Wisth* behoort, bestaat uit ééne lange straat, waarin omtrent honderd huizen zijn. Aldaar is een fraai Slot, *'t Hof ter Burg* genaamd, dat vrij groot, doch niet hoog opgebouwd is, hebbende een ronden en een vierkanten toren. De Ingezeetenen van *Burg* worden bestuurd door één' Burgemeester en drie Schepens, waarvan de eene Onder-Secretaris is. Ook zijn 'er twee Advocaaten, één Fiscaal, en van wegen de Admiraliteit een reizende Commis.

BURG, (*De*) of *Hooge Burgt*, in *Rhijnland*, onder *Alfen*: een huis, 't welk gehouden word voor een overblijfzel van een oud Romeinsch gebouw. Een stuk lands onder *Zwadenburgerdam*, waarop eenige Boerewooningen staan, en waarvan de grond eenigzins hooger is, dan 't nabij geleegen land, noemt men mede

de *Hooge Burgt*, in tegenoverstellinge van de plaats aan de overzijde van *Zwadenburgerdam*, die men de *Laage Burgt* noemt.

Burg, eene adelijke Hofstede in *Delfland*, onder *Rijswijk*, en wel aan de noordzijde van de *Zandvaart*, tegen over het Huis *Rijswijk*, behoorende aan het geslacht van de VAN DER BURGHEN, of VAN DER BURCHEN, die in *Delft* en *Gouda* in aanzien zijn, en de hoogste eerampten bekleden. Deze Hofstede moet men wel onderscheiden van eene andere, welke wij hierna melden zullen. In 1491 ging dit huis reeds over in 't geslacht van SUIS. Thans bestaat deze Hofstede, waarvan alle de oude ridderlijke overblijfzelen reeds voor lang verdweenen zijn, in een laage woning van den Landheer, en is meest tot den landbouw bekwaam gemaakt.

Zie BLEISWIJK, *Beschrijving van Delft*, bl. 37.

Burg, een Dorp in *Zeeland*, ruim een half uur ten Noordoosten van *Westschouwe*. In de Kerk aldaar was voorheen, aan *St. Willebrords Altaar*, een eeuwigduurende Vikarij, tot welke LIEVEN VAN DEN BURGH, in het jaar 1548, het recht van benoeming had. Na dat een gedeelte van deze oude Kerk, reeds voor eenige jaaren, met den toren ingestort was, is, in het laatst van de voorgaande eeuwe, door bezorging en onder bestuur van den Heere PIETER DE HUIJBERT, Raadpensionaris van *Zeeland*, als toen Ambachtsheer van deze plaats, aldaar een geheele nieuwe Kerk en Toren, zeer net en zindelijk, gebouwd, en versierd met een fraaie Graftombe, waaronder hij, door zijne zoonen, in de maand Januarij 1697, begraaven werd. Volgens Ordonnantie van den 7den Maart 1675, worden aan den Heere van *Burg*, jaarlijks, vijf ponden vlaams, uit de geestlijke goederen, tot onderhoud der Kerke, door den Ontvanger te *Zierikzee* betaald; wordende zij voor het overige uit haar eigene inkomsten onderhouden. Het rechtsgebied van *Burg* strekt, onder den naam van *Burg-Ambacht*, zuidwaards tusschen *Westschouwe* en den *Meel* of *Middeldijk van Schouwe*, tot aan den *Zeedijk*, alwaar dit Dorp een Sluis en Haven heeft, *Burgsluis* genaamd. *Burg* werd, in 1692,

begroot op negen honderd drie-en-vijftig Gemeten en twee honderd zes-en-dertig Roeden steenschietens. De tegenwoordige grootte van *Burg-Ambacht* beslaat vijf honderd agt-en-tagtig Gemeten en agt-en-zestig Roeden. De Vrije Gemeten van *Burg* zijn de landen, die wel mede in de Staaten lasten draagen, maar vrij zijn van dijkschot; weshalven *Burg-Ambacht*, met de Vrije Gemeten van *Burg*, nu zamen uitmaaken zes honderd vijf-en-vijftig Gemeten en twee honderd vijf-en-zeventig Roeden. De Heer van *Burg* heeft niet alleenlijk de aanstelling van Schout, Schepenen en Secretaris, maar ook van den Dijkgraaf, Gezwoorens en Klerk der wateringen. Het beroepen van den Predikant, en de verkiezing van Ouderlingen, geschiedt aldaar door het *Collegium Qualificatum*.

Burg, of *Burgt* te *Nijmegen*, is een overoud gebouwd, op den zogenoemden *Hoender-* of *Hunnen-berg*, naar men meent, door JULIUS CÆZAR gesticht, vermits hij aldaar doorgaans een sterke Bezetting hield. Indien dit waar zij, heeft men reden om te vermoeden, dat de *Burg* van *Leiden* mede door de Romeinen gebouwd is, en mogelijk (zegt VAN LEEUWEN) omtrent den zelfden tijd, om reden, dat de bouworde genoegzaam gelijk is. Men gelooft, ten minsten men gist dan, dat deze *Burg* door J. CÆZAR gesticht is; en deze gissing, die niet nieuw is, heeft *Nijmegen* meer dan eens ten voordeel gestrekt. Thans voert die *Burg* den naam van '*t Valkenhof*, 't welk, volgens PONTANUS, zo veel zou betekenen als *Walenhof*, naar de *Waalsche Franken*; doch, voegt hij 'er bij, naar mijn begrip zou men moeten spellen *Frankenhof*, (door den tijd verbasterd in *Valk*, of *Valkenhof*) omdat KAREL DE GROOTE, Koning der *Franken*, aldaar menigmaal zijn Hof gehouden heeft, nadat het door hem vernieuwd of herbouwd was. Dit gebouw, waarvan men een omstandige beschrijving en afbeelding vindt bij ARKSTEE, in zijne *Beschrijving van Nijmegen*, word door de Burggraaven des Rijks van *Nijmegen* bewoond.

Burg, het voornaamste Dorp op *Texel*, omtrent in het midden van 't Eiland gelegen, bestaande uit eenige straaten. In de *Oude Chronijk van Middelburg* leest men dat dit Dorp weleer met drie poor-

oorten beslooten, en met een gracht en wal omgeeven geweest ... Doch waarschijnelijk zal daarmede gedoeld zijn op den Burg, of 's Graaven Kasteel, dat zeer zeker gestaan heeft binnen een gracht, die nog heden in het Dorp gevonden, en van ouds de *Burgwal* genaamd werd, doch tegenwoordig meer naar een Sloot, dan Gracht gelijkt. Het rond, daarin beslooten, en waarop, naar allen vermoeden, de Burg gestaan heeft, ligt veel hooger dan het overige van het Dorp. Het Raadhuis van den *Burg* is in 1611 gebouwd, als mede het huis van den Schout van *Texel*, dat weleer een Landshuis was; doch, in 1661, door de Rekenkamer van *Holland*, aan HENDRIK DE GOIJER, toen Schout van 't Eiland, verkocht is. Onder hetzelve is een groote kelder, die tot een Gevangenplaats dient, en waaruit de Gevangenen door den tuin in 't Raadhuis kunnen gebragt worden. Men gelooft dat dit huis gebouwd is op den eigenlijken grond van de Burg, waarop ook Graavin ADA eenigen tijd haar verblijf gehad heeft. In dit rond staat een schoone groote Kerk, waarvan het Choor in 1491 volbouwd is. De torenspits, die in 1539 omgevallen was, is in het jaar 1604 van steen weder opgebouwd. Een Klooster, dat voorheen te *Burg* was, dient nu tot een Weeshuis van het Eiland. Ook is 'er een Oudemannen- en Vrouwengasthuis, dat voorheen voor een verblijfplaats, of baijert voor de reizenden diende. Men telt te *Burg* drie honderd en tien huizen. De herberg, die op een hoogte staat, niet verre van het Dorp, en thans tot een baak voor de Kaagschippers dient, was weleer een Kapel, die men wil dat aan het Klooster der *Tempelieren* behoorde. De Predikant van *Burg* behoort onder de Klassis van *Alkmaar*. De Doopsgezinden hebben hier ook eene Gemeente, en de Roomschen eene Staatie.

BURG, of *Burgt*, was in de oude tijden een koninglijk Slot, gelegen bij *Voorburg*.

BURG, (*Leidsche*) een aloud gebouw, strekkende daardoor tot sieraad der Stad. De Burg is niet alleenlijk het oudste gebouw van die Stad, (daar dezelve voorheen buiten lag, maar nu sedert jaaren hewaards binnen staat) maar was ook een van de voornaamste Sterkten van *Holland*. De oudheid of stichter daarvan is met

 geen

geen zekerheid te noemen: hierom is het ook van weinig nut, den Lezer te vermoeijen met het geen bij JAN GERBRANDSZ. VAN LEIDEN van HENGISTUS, dien hij voor den stichter van den Burg houd, verhaald wordt; te meer, daar S. VAN LEEUWEN met genoegzame redenen aantoont, dat dit alles beuzeltaal is. Dit, echter, houden meest alle Schrijvers voor zeker, dat de Burg ouder dan de Stad zelve is, en ook voor den oorsprong daarvan moet gehouden worden, vermits, onder derzelver bescherming, de eerste bewooners zig hebben nedergezet. Van tijd tot tijd aangegroeid zijnde, is het eindelijk tot een Stad geworden. Dit behoeft op loutere gezegden niet voor waarheid te worden aangenomen, daar men duidelijk zien kan dat de Burg buiten aan de eene zijde der Stad gestaan heeft; en dit bewijst tevens haare oudheid: vermits *Lugdunum Batavorum*, omtrent twintig jaaren vóór CHRISTUS geboorte, gebouwd werd; welk *Lugdunum*, waarschijnelijk, bestaan heeft in het Kasteel en de sterkte van deze Burg, en de onderhoorige Landzaaten daar rondsomme. Want ten dien tijde wist men, in deze landstreeken, nog niet van bemuurde steden: waaróm TACITUS ze ook bewoonde vlekken noemt. Dus zou men MINUCIUS PLUNEUS als den stichter hiervan kunnen houden; 't welk wij, echter, voor geene zekerheid ter nederstellen. In het jaar 1610 werd dit gebouw, door den Landmeeter JAN PIETERSZ. DOUW, gemeeten, en groot bevonden vijf honderd en twaalf vierkante roeden: te weten, het benedenste plein drie honderd, de schuinsche hoogte, met het gangpad aan den afgemuurden kring, honderd vier-en-veertig roeden, en de bovenste kring met den muur agt-en-zestig roeden. De grond of voet van de Burg is veel hooger, dan de gemeene grond der Stad. Aan de oostzijde heeft dezelve een bekwaame steenen stijger van omtrent vijftig trappen, waarlangs men gemaklijk tot op de Burg klimt. Op den grond van het bovenste plein is een dikke muur gebouwd, van bijna een-en-twintig voeten hoog, kringswijze beslooten, bevattende, met het muurwerk, de gemelde agt-en-zestig roeden: zodat daar boven een bekwaam gangpad blijft. Binnen aan het muurwerk eenige trappen opgaande, komt men op een verheven overwulft pad, van waar men onderscheidelijk niet alleen de Stad *Leiden*, maar ook de omliggen-

gende schoone landsdouwen, Dorpen en Lustplaatsen kan overzien. In dit opperste gedeelte of binneperk ziet men een zeer diepe put, waardoor men, naar het zeggen der ouden, onder de aarde door, tot aan *Katwijk op Zee* plagt te gaan. Doch dit vertelzel vindt bij lieden van oordeel geen het minste geloof. De opgaande schuinte is rondom met allerleije vrugtboomen bezet. Waartoe nu deze Sterkte gediend hebbe, daarover zijn de gedachten mede zeer verschillende. Buiten twijfel is dezelve aangelegd om de bewooners dier landstreeke te beschermen tegen den aanloop der vijanden, en ook tegen den overlast der wateren, die zij, toen de *Rhijn* nog bij *Katwijk* in zee liep, bij stormwinden, ruim zo veel als hunne vijanden te vreezen hadden: en om die reden vermoed men dat de hoogte van den grond gemaakt is. De Burggraaven droegen, zo veel mogelijk ware, zorg voor de Burgzaaten, ter bescherming zo wel tegen het water als tegen de vijanden.

Men vindt, en wij hebben het ook ter zijner plaatse gemeld, dat ALKEMADE aan eene beschrijving van deze Burg gearbeid heeft; doch mijns wetens is dezelve onder zijne ongedrukte werken blijven liggen. Men zie verder SMITS, in zijn *Schatkamer der Nederlandsche Oudheden*. De afbeeldingen daarvan zijn menigvuldig.

BURG, te *Groningen*; zie GRONINGEN.

BURG, te *Utrecht*; zie VREDENBURG.

BURG. Verscheidene mannen van dien naam vindt men op de *Amsteldamsche* regeeringslijsten gemeld: als, ABEL MATTHIJSZ. BURG, die in den jaare 1614 Commisfaris was; ALBERT COENRAAD BURG, 1618 Raad, 1619 Schepen en in 1638 Burgemeester; Mr. COENRAAD BURG, 1648 Commisfaris, 1649 Schepen en Raad; Mr. COENRAAD BURG, 1681 Commisfaris, 1689 Raad en in 1690 Schepen; PIETER ARENTSZ. VAN DEN BURG, in 1618 Raad en in 1619 Schepen. Onder hen waren mannen, die voor Stad en Land van grooten dienst geweest zijn.

ALBERT COENRAAD BURG was, in het jaar 1620, één van de Ge-

magtigden tot het onderzoek van 't Comptoir van REM BISSCHOP. Ook, zo als reeds elders door ons gezegd is, was hij het, die VONDEL aangespoord had tot het maaken van zijnen *Palamedes*. Bij de plechtige inhaaling (1638) van MARIA DE MEDICIS, Koninginne van *Frankrijk*, en staande het luisterrijk verblijf dier Vorstinne alhier, was deze BURG één van de Regeerende Burgemeesteren, en word, in die waardigheid, op de fraaije kunstprent van SUIDERHOEF vertoond. Het afbeeldzel van hem is ook nog onlangs, door den Heere J. VERSTEGE, in prent uitgegeeven. Dit alles zegt, echter, niets, in vergelijkinge van zijne handelingen, in *Moscovie*, in het jaar 1632, alwaar, door hem en zijne Medeafgezanten, een soort van overeenkomst, wegens den koornhandel, in het volgende jaar gesloten werd. Dat zij minder verrichtten, dan men gehoopt had, werd veroorzaakt omdat de *Russen* den Staat gaarne in den oorlog tegen *Poolen* hadden willen doen deelen, waarin dezelve niet goedvond te treeden. In een tweede Gezantschap naar *Moscovie*, overleed Burgemeester ALBERT COENRAAD BURG, in 1647, te *Novogrod*. Zijn zoon COENRAAD BURG, die hem op die reize verzeld had, volgde hem als Afgezant op, doch verrichtte aldaar zeer weinig.

Zie AITZEMA.

BURGEMEESTERS, waarvan men allereerst in en omtrent de tijden van Hertog ALBRECHT gewag gemaakt vindt, en die het burgerlijke bestuur der Steden in handen hebben, zijn, hoewel van grootere waardigheid, echter van jongere aanstellinge dan de Schepenen, die in vroegere tijden ook ter Dagvaarte beschreeven werden. Vóór het jaar 1340 vindt men in *Holland* van geene Burgemeesteren gewag gemaakt, dan mogelijk te *Dordrecht*. Doch daarna wordenze, te *Leiden*, *Delft* en te *Rotterdam*, onder den naam van *Raadsluiden* of *Raadsmannen*, en te *Amsteldam*, onder dien van *Beraaders*, genoemd. Te *Haarlem* schijnen zij eerst in den jaare 1403, met den naame van *Raaden*, aangesteld te zijn; hoewel men, meer dan een halve eeuw vroeger, aldaar gewaagd vindt van Wethouders, die *Magistri*, of *Magistri Civium* genoemd werden. De laatere aanstelling van Burgemeesteren, in vergelijkinge van die van Schepenen, was oorzaak dat

de

de laatstgemelde éérst plagten genoemd te worden. Doch toen het gezag der steden meer en meer toenam, en Burgemeesteren het bewind over de geldmiddelen verkreegen, werd hun ampt ook uitneemender en boven en vóór dat van Schepenen gesteld. Waarin het Burgemeestersampt bestaa, is reeds in ons Derde Deel, alwaar van de Regeering van *Amsteldam* gesproken is, aangeweezen. Men zie ook de aantekeningen van den geleerden en oudheidkundigen Heere VAN DE WALL, in zijne *Handvesten van Dordrecht*, p. 92. enz.

BURGERSDIJK, (*Franco*) vermaard Hoogleeraar in de Philosophie te *Leiden*, geboren in het Ambacht *Lier*, buiten *Delft*, in het jaar 1590. Hij heeft geschreeven *Idea Philosophiæ Moralis et Naturalis*, 1629; *Synopsis Institutionis Logicæ*. Het laatste is, met meer andere schriften van hem, in 't nederduitsch vertaald. Zie BLEISWIJK, *Beschrijving van Delft*, p. 610.

BURGGRAAF *des Rijks van Nijmeegen*. Dit ampt is het aanzienlijkste van het gantsche Kwartier. Hij is, bij eede aan de Stad gedaan, verpligt, zorge te draagen, dat de vonnissen van Schepensbank van *Nijmeegen*, zo verre zij de lijfstraffelijke zaaken des platten lands van het *Rijk van Nijmeegen* betreffen, ten uitvoer gebragt worden. Alle de Officieren, Rechters of Schouten van het Rijk, uitgenomen die der bijzondere Heerlijkheden, staan onder hem, en worden ook door hem aangesteld. Dit ampt wordt altoos door een Lid van de Ridderschap bekleed.

BURGGRAAF, (*Daniël*) van afkomst een Vlaminger, die zig te *Utrecht* nedergezet had. Hij vereende JACOB REINGOUD met PROUNINK, die men, om de Factie, welke zij aldaar, ten voordeele van LEICESTER maakten, *Reingoudisten* noemde. Ook werd hij, in 1586, ter gemelde stede, door den Landvoogd tot Auditeur der geldmiddelen aangesteld. Naderhand bevorderde deze hem tot Geheimschrijver van den Raad van Staate. Dan, hoe zeer LEICESTER hem prees, hij was en bleef, zo wel als REINGOUD en METKERKEN, bij de Staaten verdacht.
Zie van hem BOR en HOOFT.

Burggraaven, waren van ouds de zulken, aan wien, gelijk reeds gezegd is, de befcherming der Burgzaaten toebetrouwd was. Van de Burggraaven van *Leiden* wordt reeds gewag gemaakt in een' brief van het jaar 1083. In den jaare 1203 vindt men dat vrouw jacoba op de Burg belegerd werd. Nogthans blijft het twijfelachtig, of dit Burggraaffchap, in deszelfs oorfprong, als een vrije Heerlijkheid, dan als een Leen des Graaffchaps van *Holland* aangemerkt moet worden. Het eerfte zouden wij liefst gelooven, om reden dat die van *Wasfenaar* zig gefchreeven hebben, *Vrijheeren van Leiden, en aldaar toe behoorende Ambachten;* fchoon wij ook niet ontkennen, dat Graaf floris de vijfde, in den jaare 1276, hendrik, Burggraaf van *Leiden*, zijn Leenman noemt, en dat, in een anderen brief van 1340, van Graaf willem den vierden gezegd wordt, dat hij het *Burggraaffchap van Leiden al te vooren aan Philips van Wasfenaar verkocht had.* Men weet, echter, ook dat de Heeren van wassenaar reeds vóór dien tijd Burggraaven waren, en veel gezachs over de Stad oefenden; zij ftelden 'er een' Schout aan, die hunnen perfoon verbeeldde; zelfs hadden zij 't recht om Burgemeefteren en Schepenen te verkiezen. De Graaven fchijnen reeds vroeg bedacht geweest te zijn, dit uitgebreid gezag den Burggraaven te onttrekken. Christina, dochter en erfgenaame van jacob, Burggraaf van *Leiden*, werd, met bewilliginge van Graaf willem den tweeden, onder wiens voogdij zij ftond, ten huwelijk gegeeven aan dirk van kuik, wien de Graaf, omtrent het jaar 1267, het Burggraaffchap van *Leiden* ter leen opdroeg. Zijn zoon hendrik ontving het op gelijke wijze, in 1276, van floris den vijfden. In het jaar 1356 werd het Burggraaffchap van *Leiden*, ten behoeve van de Graaflijkheid, verbeurd verklaard, om dat philips de vierde, Heer van *Wasfenaar*, een' brief, met 's Graaven zegel bekrachtigd, onbedachtlijk verfcheurd had. Philips de vierde werd, echter, in het jaar 1399, wederom in 't bezit van 't recht der Magiftraatbeftelling te *Leiden* herfteld; doch daarna, de zijde van Vrouw jacoba te fterk aankleevende, werd hem, in den jaare 1420, het Burggraaffchap, door Hertog jan van beijeren, ontnomen, en tevens voor altoos, aan het Graaffchap van *Holland* gehecht. Sommigen keurden, ten

dien

dien tijde, die daad ten hoogsten onrechtvaardig; anderen zongen lofzangen, om dat *Leiden* van de overmagt der Burggraaven verlost was. (Zie JAN VAN HOUT, *Dienstboek der Stad Leiden*, p. 58.) Ook kocht de Stad, in het jaar 1651, den Burg, deszelfs grond, en den Burggraaflijken tijtel, van den Prinse VAN LIGNE, Heere van *Wassenaar*, zo als in verscheidene opschriften, aan den Burg, thans een voornaame Herberg, te zien is. Eén der Stads Burgemeesteren wordt door de Vroedschap of Veertigen van *Leiden*, met de waardigheid van Burggraaf vereerd.

Zie OUDAAN, *Roomsche Mogendheid*, p. 25. ORLERS, *Beschrijving van Leiden*, II. Deel, p. 490. VAN LEEUWEN, ibid, p. 45.

BURGGRAAVEN *van Gent.* Nadat Keizer OTTO DE EERSTE, in het jaar 949, in de nabuurschap van *Gend*, om het Rijk tegen de Vlamingers te beveiligen, en de Gentenaars in bedwang te houden, een Kasteel of Sterkte had doen opwerpen, (dat jaaren lang een breidel voor de Stad geweest is,) stelde hij 'er Bevelhebbers in; deze voerden den naam van *Burggraaven.* Tot het jaar 1000 bleeven zij in 't bezit daarvan, maakten zig, omtrent den tijd van BOUDEWIJN MET DEN BAARD, Graave van *Vlaanderen*, meester van *Gend* en van het Kasteel, en stelden voor zig eenen Burggraaf aan, LAMBERT genaamd, wiens erfgenaamen eigenaars van dit Burggraafschap geweest zijn. Keizer HENDRIK bemagtigde *Gend* en den Burg weder; zo als ook de Vlamingen kort daarop andermaal deeden, ten tijde van VOLKAART, zoon van LAMBERT. VOLKAART liet een' zoon na, LAMBERT genaamd, die verscheiden kinderen had. VENMAR, Burggraaf van *Gend*, was de vader van ARNOUT, Graave van *Guines.* BOUDEWIJN, oudste zoon van ARNOUT, volgde hem in het Graafschap van *Guines.* SIGER, een van ARNOUDS jongere zoonen, werd Burggraaf van *Gend*; zijne manlijke nakomelingen zijn in 't bezit daarvan gebleeven, tot op HUGO, die eene dochter, MARIA genaamd, tot zijne erfgenaame had. Deze trouwde, in het jaar 1280, met GERARD, Heere van *Sotenghien*; uit welk huwelijk gesprooten is HUGO VAN SOTENGHIEN, die, zonder kinderen overlijdende, zijne zuster MARIA VAN SOTENGHIEN als erfgenaame naliet. MARIA trouwde

met HUGO, Heer van *Anthoing* en *Espinoi*, dien zij een dochter baarde, ISABELLA genaamd; welke trouwde aan JAN, Burggraaf van *Melun*, en Kamerling van *Frankrijk*, wien zij het *Burggraafschap van Gend* mede ten huwelijk bragt.

BURGGRAAVEN *van Zeeland*, waren, in oude tijden, bij afwezigheid van den Graaf, deszelfs Stadhouders, in alles waar de Graaflijkheid den Graaven in *Zeeland* in het bijzonder was voorbehouden. Hun gezag bleek in 't spannen van den hoogen Vierschaar, welke aldaar weleer plaats had. Ook beslisten en vonnisden zij de rechtspleeging over alle geschillen, in zaaken van Leenen en Ambachten. Een grooten krak kreeg dit hun gezag ten tijde van Vrouwe MARIA, die, volgens haar Groot Privilegie, van den 14den Maart 1476, Art. 48. den Steden van *Zeeland* vergunde, over alle misdaaden, hoe zwaar die ook zijn mogten, recht te doen, zo dikwijls zulks haar zou goeddunken, zonder de hooge vierschaar (dat zomtijds lang duurde, eer die gehouden werd) te bewaaren. Staande de Spaansche beroerten, werd het Kollegie van *Burggraafschap en Mannen van de Hooge Vierschaar* vernietigd.

BURGH, (*Adriaan van der*) voerde den naam van Jonker, en was Griffier van het Hof van *Utrecht*, alwaar hij overleed, in het jaar 1606. Hij was een goed Latijnsch Dichter.

BURGH, (*Lambertus van der*) zoon van ADRIAAN, heeft geschreeven en uitgegeeven, de *Geslachtlijst en de Geschiedenissen der Hertogen van Savoijen.* Hij was, veele jaaren lang, Decanus van *St. Marie*, in het Kanonicaale Kollegie te *Utrecht*, alwaar hij, den 17den Augustus 1617, gestorven is. Omtrent twee maanden vóór zijnen dood, deed hij te *Utrecht* drukken, een boekje van slechts twee bladen, onder den tijtel van *Ædis Divæ Mariæ Virginis in Civitatie Ultrajectensi Admiranda Origo*, toegeëigend aan zijne medebroederen, de Kanunniken. Voor dit boekje ziet men zijne afbeelding, in het koper gesneden. Nog zegt men dat hij de *Historie der Graaven van Vlaanderen* geschreeven heeft.

BURGH,

Burgh, (*Gerard*) geboren te *Zwol*, in het jaar 1608, uit een aanzienlijk geslacht, was een meester in de schilderkunst, voornaamlijk in het portraiteeren. Hij stierf in zijne geboortestad, Ao. 1681.

Zie houbraken, III. Deel.

Burgharen; zie haren.

Burghorn, of *Burghoorn*, een Dorp in *Noordholland*, onder *Alkmaar*, in het Baljuwschap van de vrije Heerlijkheid *Schagen*. Onder sigebert den twaalfden, Koning van *Austrasie*, viel rudolphus, Gouverneur van *Thuringen*, van hem af, maakte een verbond met de *Slaven*, *Vinidi* genaamd, en sloeg het leger van zijnen meester. Fauchet, na dit, op het jaar 652, verhaald te hebben, zegt dat Koning sigebert door het bosch *Burchone* trok; verstaande daardoor, dat gemelde Vorst door het woud *Burchone* trok, bij het Klooster of de Abdij van *Fulda*, in het stukje lands, de *Buchen* genaamd, (tusschen *Thuringen*, *Frankenland*, *de Wetterau* en *Hessen* gelegen,) door hem in *Thuringen* geplaatst. Van der houve, die, van *Thuringen*, *Thurdrecht*, dat is, *Dordrecht*, en dus van *Thuringers*, *Dordrechtenaars*, en ook *Duursteeders* maakt, ontkent dat het bovengemelde in het *Duitsche Thuringen* voorgevallen zou zijn, maar wil dat het geschied zij in het Batavisch *Thuringen*, waarvan hij *Thuringer-* of *Duringer-Stad* en *Thurdrecht* de twee hoofsteden maakt. Ook stelt hij dat sigebert over den *Rhijn*, voorts door *Burchone* in *Westfriesland*, en vandaar door *Holland* naar *Dordrecht* getrokken is. De Leezer zal ligt begrijpen, hoe weinig staat 'er op die denkbeeldige togten te maaken zij. *Burghorn* is thans een kleine Polder, in 1460 bedijkt, hebbende den Ban van *Schagen* ten Oosten of Noord-oosten, *Valkoog* ten Zuidoosten, en *Zijpendijk* ten Noord-westen; maakende, in deszelfs ligging, genoegzaam een' driehoek. Dezelve beslaat, volgens de Quohieren, niet meer dan drie honderd vijftien Morgens en drie honderd zestig roeden lands, en slechts vijf huizen.

Zie van der houve, I. Deel, p. 141.

BURGINATIUM. Het reisboek van ANTONINUS, en de *Augsburgsche* Reiskaart van PEUTINGERUS, maaken, onder dezelfde benaminge, en op dezelfde plaats, gewag van *Burginatium*, naamlijk twee uuren gaans van *Arenatium*, en wat minder van *Colonia Trajana*; waaruit men duidelijk genoeg zien kan, dat het aan de bovenste landscheidinge der *Batavieren* gelegen heeft. CLUVERIUS plaatst het buiten het Eiland, en onderstelt dus twee zaaken te gelijk: voor eerst, dat het dezelfde plaats is, die, bij AMMIANUS MARCELLINUS, *Quadriburgium* genoemd wordt; ten tweeden, dat het krijgsvolk van Keizer JULIAAN, deze plaats wedergekreegen en opgebouwd hebbende, niet in het Eiland overgegaan is. De eerste stelling is zekerlijk niet onwaarschijnelijk, om reden dat dit *Burginatium*, in het Reisboek, allernaast onder *Colonia Trajana*, en vrij verre boven de *Castra Herculis* gesteld wordt. Bij AMMIANUS is *Quadriburgium* tusschen de beide legerplaatsen, naamlijk tusschen die van de dertigste Keurbende en die van HERCULES. Allermeest, echter, komt daarbij in aanmerking de *Castra Herculis*, om dat die beide benaamingen tot haare volkomenheid gebragt zijnde, een en dezelfde kracht en betekenis hebben; want *Burginatium*, of liever *Burgenacum*, betekent een *Burgt aan het water*, of *Waterkasteel* of *Stad*; van welk woord men, naar de taal van dien tijd, had moeten maaken, *Watriburgium*, of, naar de eigenlijke Latijnsche taal, *Vadriburgium*. Of nu AMMIANUS, of een ander, die zig verbeeld heeft meer daarvan te weeten, dat *Quadriburgium* gemaakt hebbe, als of het een woord ware, niet van de Batavers afkomstig, maar van de Latijnen ontleend, daaromtrent zou ik het laatste liefst gelooven; te meer, om dat zij in die verbeeldinge voortgaan met te gissen, dat *Burginatium* een Slot met vier torens of bolwerken, en, zo men hun wil gelooven, wel versterkt zou geweest zijn. Doch hun was onbekend of vergeeten, dat *Burg* en *Borg* zuiver Duitsch is, afkomstig van het deelwoord *geburgen* of *geborgen*, dus genoemd, om dat zulk een *Burg* eene schuilplaats of plaats van bevrijdinge is. Want ten dien einde heeft men eerst eenige huizen bijeen gezet, daarna 'er een beschutting omgesteld, en eindelijk vastigheden van minder sterkte daarbij gevoegd; welke vaste plaats doorgaans den naam van *Burg* behield.

In-

Indien CLUVERIUS zijne tweede gisfing meerder krachts hadde kunnen bijzetten, was de zaak beslist geweest. Wij houden ons dan liefst aan AMMIANUS, een' man, die niet alleenlijk toen leefde, maar ook alles gezien had. Hij verhaalt omstandig, dat JULIAAN, na dat hij de *Saliërs* en *Chamaven*, die zig verstout hadden over de *Maas* te komen, verslagen had, of behouden en onbeschadigd weder had te rug laaten trekken, een schipbrug gemaakt hebbende, over den *Rhijn* is gegaan, en, in den zomer van zijn eerste Burgemeesterschap, drie oude vastigheden of *Burgen* aan de *Maas* herbouwd heeft; dat hij, in zijn tweede Burgemeesterschap, bemagtigd heeft zeven Steden, waarin de voorraadhuizen der Romeinen, door de Barbaaren, geplonderd waren, nadat de Keurbenden, door de toegevendheid van CONSTANTIJN DEN GROOTEN, waarvan ZOSIMUS spreekt, van den *Rhijn* verjaagd waren; voorts dat hij de vestingen dier Steden, zonder eenige verhindering, hersteld heeft; met schepen, ter sluik, den *Rhjn* weder overgestoken is, vermits de Barbaaren hem zulks, met bruggen te doen leggen, beletteden; dat hij, na dien overtogt, veele van dezelven zeer streng gestraft, en slegts eenige weinigen in genade aangenomen heeft: zo dat hij alle de *Germanen*, in dat zelfde jaar, over den *Rhijn* terug gedreven, en aan het Rijk deszelfs oude grenzen wedergegeeven heeft. *Want* (dus gaat hij voort) *als nu, in zijn derde Burgemeesterschap, gantsch* Gaulen *in rust en vrede was, heeft hij, in* Parijs *den winter doorbrengende, de onrusten in* Brittaniën *door een Onder-Veldheer gestild, en een weinig daarna de* Allemannen, *in het land der* Rhetiers, *in eigen persoon bezogt; en vandaar met het leger opgebrooken, naar* Panonien *gekeerd, is hij niet weer aan den* Rhijn *gekomen. De steden, die hij weder hersteld had, waren* Bingium, Antunnacum, Bonna, Nivesium, Tricesinæ, Quadriburgium *en* Castra Herculis, *zijnde alle vastigheden aan den* Rhijn, *die de grensscheiding van het Rijk was.* Waaruit volgt dat *Quadriburgium*, of *Burginatium*, niet geweest is buiten het Eiland, aan de slinkerzijde van de *Waal*, maar binnen, en aan de rechterzijde van dezelve, doch aan den slinkerkant van den *Rhijn*, vooraan op het *Batawerland*, daar nu het half Eiland *'s Graavenwaart*, of *Weert*, en de sterkte *Schenke-*

schans

schans is. JULIAAN, die zig naderhand weder van de Batavven bediende, en hen als bondgenooten hield, moest hun beveiligen tegen de *Chamaven* en *Saliërs*, die langs den anderen oever woonden; waartoe nergens een bekwaamer plaats kon gevonden worden: eensdeels om de gemaklijkheid der versterkinge, en anderdeels om den gemaklijken toevoer, langs de gaten van den *Rhijn* en *Maas*: dus dan ook de gedachten van anderen, die het oude Slot *Biesenburg* hiervoor willen doen doorgaan, geheel vervallen.

Zie ALTING, enz.

BURGTSWEER; zie BORGSWEER.

BURGUNDIERS, of *Bourgondiers*. Dus noemt PLINIUS een gedeelte der *Vindelen*, of *Wandaalen*, die, volgens zijne gedachten, in *Poolen* gewoond zouden hebben. Het is zeker dat zij, vóór den inval in *Galliën*, nader aan den *Rhijn*, naamlijk omtrent den *Mainstroom*, gewoond hebben. OZORIUS meent, dat zij aldaar door DRUZUS en TIBERIUS geplaatst zijn; dat langs die grenzen Burgten gesticht, en zij daarna den naam van *Burgondiërs* zoude gekreegen hebben. Dat zij, omtrent het jaar 284, aan den *Rhijn* woonden, blijkt ten duidelijksten, uit de overwinning, die MAXIMILIAAN HERCULIUS, aldaar, op hen en op de *Alemannen*, behaalde. In het jaar 413 vindt men dat zij, zig bij den opgeworpen Keizer JOVINUS gevoegd hebbende, om zijnen wil over den *Rhijn* kwamen, de landstreek, welke naderhand bij den naam van den *Elsas*, of het *Franche Comte*, bekend is geworden, innamen, en de *Belgen* ten uitersten verdrukten. Deze, echter, werden, door VALENTINIAAN DEN DERDEN, van de overheersching der *Burgondiërs* verlost. Men weet, tot welke magt zig deze volken, van tijd tot tijd, verheft hebben. Op de Art. van PHILIPS en anderen, uit den huize van *Bourgondiën*, zal ons zulks nader blijken.

BURGWERT, één der zeven-en-twintig Dorpen van de Grietenij *Wonseradeel*, onder het Kwartier van *Westergoo*, in *Friesland*: zijnde gelegen aan den Trekvaart van *Bolswaart* naar *Leeuwaarden*.

den. Het heeft een Kerk met een spitsen toren. De Predikant van *Burgwert* behoort onder de Klassis van *Bolswaart* en *Workum*.

BURMAN, (*Franciscus*) afkomstig uit een zeer voornaam geslacht, dat voorheen te *Keulen* woonachtig was, en aldaar onder de Regeeringsraaden geteld werd, is geboren in het jaar 1628. Zijn vader was PIETER BURMAN, en onthield zig, geduurende den oorlog, te *Frankendaal*, in de *Paltz*, zijnde eene volkplanting, door gevluchtte Nederlanders aldaar opgericht. Nadat *Frankendaal* door de Spanjaarden ingenomen was, week PIETER BURMAN vandaar, en werd Predikant te *Emmerik*. Zijne moeder was JOSINA BALDE, afkomstig uit een oud aanzienlijk Vlaamsch geslacht. Zij begaf zig, na haars mans overlijden, van *Emmerik* naar *Leiden*, op dat haar zoon mogt onderwezen worden onder het opzicht van FESTIUS HOMMIUS, die hem ook van zijn twaalfde jaar af heeft opgekweekt. Op den ouderdom van drie-en-twintig jaaren, werd BURMAN Predikant te *Hanau*, en vandaar beroepen te *Leiden*, als Bestuurder van het Theologiesch Kweekschool. Dezen post naauwlijks een jaar waargenomen hebbende, werd hij te *Utrecht* als Hoogleeraar en Predikant beroepen. Hij bekleedde die beide posten met ongemeenen luister. Van zijnen ijver strekken zijne schriften als nog ten bewijze. 'Er wordt getuigd, dat niemand hem, in onophoudelijk te arbeiden, ooit overtroffen heeft. Hij stierf den 12den November 1679. Hij was getrouwd geweest met MARIA, dochter van den vermaarden ABRAHAM HEIDANUS, weduwe van DIONISIUS CRUCIUS, Predikant te *Nijmeegen*. Bij haar verwekte hij éene dochter, die jong gestorven is, en drie zoonen, als PETRUS BURMAN, eerst Hoogleeraar te *Utrecht*, daarna te *Leiden*, overleeden 1741; ABRAHAM BURMAN, die vroeg gestorven is, en

BURMAN, (*Franciscus*) geboren te *Utrecht*, den 15den Mei 1671. Deze werd, na den ontijdigen dood van zijnen vader, gesteld onder 't opzicht van den vermaarden ZURENDONK, en, bij deszelfs vertrek naar *Amsteldam*, naar *Alkmaar* gezonden, om de Taalen te leeren. Vandaar keerde hij naar *Utrecht* te rug, en be-

bezocht voorts de Schoolen van *Leiden*, *Franeker* en *Groningen*. Zijn eerste beroep was te *Koudum*, in *Friesland*. Hier ontbood hij van *Amsteldam* een Joodschen Rabbi, die hem eenigen tijd onderwees in de geheimzinnige taalen, als ook in de Arabische taal. Vandaar werd hij, in 1698, beroepen in *den Briel*. In 1702 vertrok hij, met de Afgezanten der Staaten, als Hofprediker, naar *Engeland*. In 1703 deed hij zijne intreede te *Enkhuizen*, en in 1705 te *Amsteldam*. Tien jaaren daarna werd hij te *Utrecht* Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, alwaar hij overleed den 22sten September 1719. In hoe verre hij de Geleerdheid, die aan het geslacht der BURMANS schijnt eigen te zijn, verkreegen had, kan men uit zijne schriften oordeelen. Te *Enkhuizen* Predikant zijnde, begaf hij zig in den echt met ELISABETH THIERENS, uit een oud geslacht te *Delft* geboren, en verwekte bij deze vier zoonen, waarvan drie zig mede aan de weetenschappen overgegeeven hebbende, aanzienlijke waardigheden bekleed hebben. FRANÇISCUS BURMAN werd, sedert 1732, Predikant te *Katwijk aan den Rhijn*, daarna te *Nijmeegen*; eindelijk te *Utrecht*, alwaar hij, in 1743, Hoogleeraar werd. JOHANNES BURMAN werd, in het jaar 1728, op het Illustre School te *Amsteldam* Hoogleeraar in de *Botanie*. PETRUS BURMAN, bijgenaamd *Secundus*, was eerst Hoogleeraar in de Historiën en Welspreekenheid te *Franeker*, naderhand, sedert 1742, op de Illustre School te *Amsteldam*, Hoogleeraar in de Historiën, Welsprekenheid, Taalen, Poëzij en Vaderlandsche Historiën. PETRUS overleed den 27sten Julij 1778, en JOHANNES den 20sten Januarij 1779. De zoon des laatst genoemden, NICOLAUS LAURENTIUS BURMANNUS, is nog in leven, en bekleedt, op dezelfde Schoole, het ampt van Hoogleeraar in de Kruidkunde.

BURMANIA, een zeer oud adelijk geslacht in *Friesland*. In de Elfde Eeuwe wordt reeds gemeld van UPCO en RIENK VAN BURMANIA, en in de Twaalfde Eeuwe van DOUWE VAN BURMANIA. De volledige geslachtlijst vindt men bij FERWERDA. TJAARD en DOUWE, door Keizer KAREL, in 1521, te *Keulen*, tot den Ridderstand verheven, waren oudoom, vader en grootvader van GEMMA en UPCO. De grootvader van GEMMA, was RIENK, of REINALD VAN BURMANIA,

NIA, overleeden in 1494. Deze liet na vijf zoonen, waarvan 'er twee Raaden van den Hertog van *Saxen*, en naderhand van Keizer KAREL waren: één Keizerlijke Raad; en één Grietman over *Leeuwaarderadeel.* De laatste, die DOUWE genaamd werd, was de vader van GEMMA, en ook van RIENK, die den Koning en den Roomschen Godsdienst bleef aankleeven, doch daarom niet te min een ijveraar voor de burgerlijke vrijheid, en een haater van allen gewetensdwang was. GEMMA VAN BURMANIA, van wiens lotgevallen wij nader zullen spreken, was eerst getrouwd met JOUKE HAARDA, zuster van PIBO; en naderhand met JEL (GELLIA of JULIANA) VAN AYLVA. Van zijne kinderen worden onder de Friesche Edelen geteld DOMINIKUS en RIENK. Deze GEMMA wordt, door GELLIUS SNECANUS, gesteld, en met lof genoemd, onder de handhavers van 's Lands Vrijheid en Godsdienst. Hij stierf op *Juwsma-Stante*, te *Ferwert*, den 28sten November 1602. In de geslachtlijst van FERWERDA worden de negen kinderen van UPCO VAN BURMANIA verkeerdelijk toegekend aan GREGORIUS; want deze stierf zonder kinderen, te *St. Quintijn.* Tot op dezen dag toe bekleeden de afstammelingen van dit aanzienlijke geslacht, in de Provintie *Friesland*, de voornaamste Staats- en andere ampten.

BURMANIA, (*Gemma van*) ook wel GEMME genaamd, was, gelijk wij gezien hebben, een der afstammelingen van dat geslacht. Uit hoofde van zijnen rang, was hij, in 't jaar 1555, tegenwoordig bij de huldiging van Koning PHILIPS DEN TWEEDEN, te *Brussel*; bij welke gebeurtenis aanmerklijk is, dat de *Friezen* staande deeden, het geen door anderen knielende verricht werd. Zijn broeder HERO woonde mede verscheidene Staatsvergaderingen bij, waarin met vrijmoedigheid en ernst geklaagd werd, over den inbreuk op 's Lands Voorregten, en bijzonder over den gewetensdwang. GEMMA VAN BURMANIA betoonde zig onverschillig omtrent de gunst of haat van het Hof. Minder onverschillig was hij aangaande de zuiverheid van zijn geweeten, en 's Lands welvaart. Deze denkwijze gaf ALBA aanleiding om hem, in het jaar 1568, te *Antwerpen* te dagvaarden, ten einde verantwoording daarvan te doen, en om, kort daarna, zijn Vaderland van zo een getrouwen voorstander te berooven. Zijne echtgenoote GELLIA VAN AYLVA,

VA, die mede de vrijheid van het Land zeer ter harte nam, schijnt hem naar *Keulen* verzeid te hebben, in welke Stad zij zig, met ALBADA en andere edele ballingen, buiten het bereik der bloedplakaaten bevonden. Kort daarna moet hij, echter, in *Friesland* wedergekeerd zijn, alwaar hij ook in hoogen ouderdom gestorven is; overleevende zelfs zijnen zoon SJUK VAN BURMANIA, die de stamvader van alle de nog levenden geweest is.

BURMANIA, (*Upco van*) de zoon van HERO, en van EMKE GLINTZ, was één der zamenverbonden Edelen, en werd, in het jaar 1568, zo wel als zijn oom, te *Antwerpen* gedaagd, en niet verschijnende, gebannen. In beter tijd in *Friesland* wedergekeerd zijnde, verscheen hij, van tijd tot tijd, in de vergaderinge der Staaten, en was, in het jaar 1601, één der gevolmagtigden van *Oostergo*. UPCO verliet den Godgsdienst zijns vaders, en voegde zig bij de Hervormden: waardoor hij den bijnaam van *Lijtze*, of *het kleine Geuske* verkreeg. Zo wel als zijn broeder SIJBRAND, was hij beroemd als een verdediger der vrijheid, doch vooral wegens zijne geleerdheid. Hij heeft geschreeven eene *Verhandeling over de Friesche Adel; Geslachtlijsten der Heeren van Friesland; hunne Geschiedenissen tot op Karel den Grooten*, enz. Hij overleed in het jaar 1615, en legt, met zijne huisvrouwe RINKS ROORDA, begraaven te *Stiens*, alwaar men op de graizerk leest:

Hic cubat ad festas Vpco Burmania luces,
Et sociata suo Rinskia Roorda viro.

Zie TE WATER, *Verbond der Edelen*, I. Stuk, bl. 309. *Volgens medegedeelde berichten van den Heer* H. VAN BURMANIA.

BURMANIA-STATE, gelegen ten zuiden van de Kerk van *Augustinusga*, in den Grietenij van *Agt Kerspelen*.

BURMANIA-STATE, in de Grietenij van *Wijmbritzeradeel*, behoorende aan den Grietman SJUK GEROLD JUCKEMA VAN BURMANIA RENGERS.

BURMANIA-SLOT, te *Leeuwaarden*, aan den zuidkant van de Kerk,

Kerk, aan ST. VITII toegewijd. Dit Slot behoorde weleer aan UPCO, zoon van RIENK VAN BURMANIA.

BURS, (*Egidius*) een geboren Vlisfinger, werd, in 1589, als de zesde Predikant, te *Middelburg* beroepen, alwaar hij ook Rector der Latijnfche Schoole was, en overleed 1634. Zijn oudfte zoon, JACOB BURS, was Predikant te *Tholen*, en één van hun, welke zig tegen PIETER LANDSBERGEN in gefchrifte verzet hebben. Zijn broeder MELCHIOR BURS was Predikant te *Westfoubürg*. Zie *Naamlijst der Middelburgfche Predikanten*.

BUSÆUS, (*Johannes*) een Jefuit, geboren te *Nijmeegen*. In het jaar 1563 begaf hij zig in die Orde, en werd 'er zelfs als Leermeefter in aangefteld. Hij fchreef verfcheidene werken, en had den roem van een voorbeeld in leven en arbeidzaamheid te zijn. Hij overleed in den jaare 1611, in den ouderdom van vier-en-zestig jaaren. Zijn broeder PIETER behoorde mede tot de gemelde Orde.

BUSBEKIUS, (*Augerius Gifelinus*) werd, in 1522, geteeld door een' vader van een aanzienlijk Vlaamsch geflacht, doch in onecht, bij eene vrouw van zeer geringe geboorte. Keizer KAREL verklaarde hem naderhand voor echt: eene gunst, welke BUSBEKIUS voornaamlijk aan zijn verftand te danken had. In dienst van gemelden Vorst bekleedde hij verfcheidene gezantfchappen, en ftierf te *Rouan*, in 1592. Zijn leven en afbeeldzel vindt men voor zijne fchriften, en een breeder verflag van zijne verrichtingen bij MIRAEUS, THUANUS, ZWEERTIUS, en in het *Dictionaire van Baijle*.

BUSCH; zie ETERSHEIM.

BUSSEM, een Dorp in 't *Gooiland*, een groot half uur gaans van *Naarden*. Aldaar ftaat een klein kapelletje, met een houten toren, waarin op den middag de klok geluid wordt, om de bouwlieden uit het veld te doen komen. De meefte bewooners van *Busfem* zijn den Roomfchen godsdienst toegedaan; 'er zijn

niet meer dan twee of drie Gereformeerde huisgezinnen; de eerstgenoemde worden door een' Pastoor van *Naarden* bediend. Beoosten *Naarden* is een aanzienlijke Landhoeve, die den naam van *Oud Busfem* draagt, en ook wel het *Hooge Busfem* genoemd wordt.

BUTKENS, (*H.*) een voornaam Antwerpenaar, die zig door zijne Genealogiën van LIJNDEN, GUILIELMI en POTS, maar bijzonderlijk door zijn *Trophea Brabantiæ*, een onsterfelijken naam gemaakt heeft. Hij stierf den 30sten September 1650.
Zie FOPPENS, *Bibl. Belgicæ*, Tom. I, p. 175.

BUTTINGA, een Landhuis, onder het Dorp *Oosterwolde*, in de *Friesche* Grietenij *Stellingwerf Oosteinde.*

BUTTINGEN, een kleine Ambachtsheerlijkheid, in de Provintie *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*, bestaande, met de Heerlijkheid *Zantvoorden*, niet meer dan zes honderd agt-en-zeventig gemeten, honderd twee-en-zegtig roeden en vijf voeten, en dus niet meer dan drie honderd negen-en-dertig morgens.
Zie SMALLEGANGE, p. 668.

BUUREN, een Stedeke, sterk Kasteel en Graafschap in de *Nederbetuwe*, een mijl van *Thiel*, en even zo verre van *Wijk te Duurstede*, aan het watertje de *Molengraft*, dat in de *Linge* valt, tusschen die rivier en de *Lek*, naast het Graafschap *Kuilenburg*. Vóór het jaar 1430 was *Buuren* eene Heerlijkheid; doch werd alstoen, door Keizer MAXIMILIAAN, tot een Graafschap verheeven, ten behoeve van JAN VAN EGMOND, Heer van *Buuren*. Deze Heerlijkheid, nu Graafschap, had, reeds sedert het jaar 1125, zijne eigene Heeren, die zig *Heeren van Buuren* en *Beusighem* noemden. OTTO VAN BUUREN veroverde, in 't jaar 1315, de Stad *Thiel*, toen aan *Braband* behoorende, en sloeg de burgers ter neder. WILLEM VAN BUUREN, en zijn broeder, verbonden zig, in 1427, met den Bisschop van *Utrecht*, tegen hunnen Leenheer ARNOLD, Hertog van *Gelder*, die, in 1430, *Buuren* bemagtigde, en hetzelve aan zijnen broeder WILLEM VAN EGMOND schonk.

schonk. ANNA VAN EGMOND, eenige dochter van MAXIMILIAAN VAN EGMOND, trouwde, in 1551, met WILLEM DEN EERSTEN, Prins van *Oranje*. Bij de erfdeeling, tusschen den Koning van *Pruisfen* en JOHAN WILLEM FRISO, Prins van *Oranje*, is het Graafschap aan dit stamhuis gebleeven, en behoort thans aan Prins WILLEM DEN VIJFDEN, geboren Graaf van *Buuren*. Dit Graafschap, in de Nederlandsche beroerten, verbeurd verklaard zijnde, werd het Kasteel door de Spanjaards in bezit gehouden; doch ORANJE maakte zig, van dezen zijnen eigendom, in het jaar 1572, door list, meester. In 1575 werd het wederom door de Spaanschen bemagtigd, en viel naderhand in handen der Staaten. In 1672 geraakte het in de magt der *Franschen*, die het, even als alle andere plaatsen, wederom moesten verlaaten. Het Kasteel van *Buuren*, dat een beziens waardig gebouw is, staat even buiten de Stad. In zijnen omtrekt beslaat het meer dan dertien honderd treden. Het legt rondsom in een diepe graft, buiten welke nog twee andere gelegen zijn. Het heeft vier torens, en honderd zeventig vertrekken binnen deszelfs muuren. Op hetzelve werd Hertog ARNOLD VAN GELDER, door zijnen ontaarten zoon ADOLPH, zes jaaren gevangen gehouden. In het jaar 1493 werd het, door Hertog KAREL *van Gelder*, verwoest, doch door den grootvader van MAXIMILIAAN wederom opgebouwd. In den Voorburg van het Kasteel heeft de Drossaart zijne wooning.

Het Raadhuis is, in 1741, fraai herbouwd. *Buuren*, voorheen met *Etsch* gecombineerd, wordt thans door een eigen Predikant bediend, zijnde de Kerk ook sedert eenige jaaren veel verbeterd. Men vindt 'er geene Gezinten behalven de Gereformeerden. 't Weeshuis, gesticht in 1614, is mede een aanzienlijk gebouw, waarin vier-en-twintig kinderen, als twaalf uit de Stad en twaalf uit het Graafschap, onderhouden worden. De Burgers genieten 'er nog aanzienlijke Voorregten. Men heeft 'er twee Kollegiën, die de Regeering waarneemen, naamlijk de Wethouderschap en het Gerecht; hebbende het eerste tien Leden: te weeten, den Drost van de Stad én 't Graafschap, en den Schout der Stad- en Hoofd-bank; één Stads Burgemeester, één Burgemeester van Schepenen, zes Schepenen en één Secretaris. Het tweede Kollegie bestaat uit Schout en zeven Schepenen,

 waar-

waaronder ook de Burgemeester van Schepenen is; dit Kollegie heeft zijnen eigen Secretaris: men beroept zig van den gerechte ten platten lande op dezen rechtbank. Ook is 'er een Rentmeester over de Stad en 't Graafschap. De Drost of Hoofd-Officier oefent, in het crimineele, zijn ampt over het geheele Graafschap. Hij is tevens Dijkgraaf en Stadhouder van de Leenen, ontvangende zijn ampt van den Graaf van *Buuren*, gelijk ook de Rentmeester door denzelven wordt aangesteld; waarvoor aan hem groote recognitiën betaald worden. Te *Buuren*, alwaar men bijna twee honderd huizen telt, worden twee Jaarmarkten gehouden.

BUUREN MALSEM, of *Beur-Malsum*, oudtijds *Borch Malsum* genaamd, naar de meening van sommigen, zo veel willende zeggen, als *Buurens-Malsem*, ter onderscheidinge van *Gelder-Malsum*, daar schuins tegenover gelegen. *Buuren-Malsum* is een fraai Dorp, in het bovengemelde Graafschap, aan de *Linge*, een mijl van de Stad *Buuren*. De Gereformeerde Kerk aldaar wordt door één' Predikant bediend.

BUWE, voorheen een Klooster, ten zuiden van *Opeinden*, in de Grietenij *Agt-Kerspelen*, zijnde een Abtdij der zogenaamde *Graauwe Nonnen* geweest.

BUWMA, of *Buma*, eene edele Staate, onder het Dorp *Beetgum*, in de Grietenij *Menaldumadeel*.

BUWMA, (*Hitze*) of BUMA, was, in het jaar 1570, Bevelhebber van *Friesland*, tot dat hij, door 's Konings Raad, gebannen werd, met verbeurdverklaaringe van alle zijne goederen. Op last van SONOIJ, keerde hij, twee jaaren daarna, met een Vaandel krijgsknechten, te rug, en voerde toen het bevel te *Makkum*. De aankomst van BILLIJ noodzaakte hem, echter, te vluchten. Men twijfelt, of het deze BUWMA, of wel een ander geweest is, waarvan te vooren op het Art. BONGA gesproken is. Even onzeker is men omtrent den persoon van WILLEM BUMA, of men dien naamlijk moet onderscheiden van Jonker BOUWEMA; welke onzekerheid voortkomt uit de verandering van de spelling der naamen,

van

VAN BONGA, BOUWEMA, BUWEMA en BUMA, die ook BOUMA genaamd wordt. Doch, zegt TE WATER, indien BOUWEMA, benevens den Burgemeester VAN STRAALEN, eerst in de maand van Augustus onthoofd is, dan is BUMA een ander, en zou dan in de maand Junij dat lot ondergaan hebben.

Zie TE WATER, p. 308 en 309, *en de daarbij aangehaalde Schrijvers.*

BUYS, (*Willem*) geboren in het jaar 1661, was één der bekwaamste Staatsmannen dier eeuwe. In 1693 werd hij Pensionaris der Stad *Amsteldam*, en vond zig, in 't jaar 1702, in gewigtige zaaken gewikkeld, als zijnde den Staat toen aan de vriendschap van *Engeland* ten hoogsten geleegen, terwijl het *Fransche* Hof, door alle middelen, dien band zocht te breeken, zo met den Staat te vleijen, als met *Engeland* te kennen te geeven, dat de Staat wars van den oorlog was. Boven alles trachtten de *Franschen*, *Amsteldam* in hunne belangen te trekken. BUYS schreef, ten dien tijde, een' brief naar *Engeland*, waarin hij het tegendeel ten klaarsten aantoonde. In het jaar 1704 bedienden de Staaten zig van hem, als één der Afgezanten naar *Friesland* en *Groningen*, welke beide Provintiën zeer sterk aandrongen op de bevordering van den Prinse VAN ORANJE. De geschillen, daarover ontstaan, werden in der minne bijgelegd. Even gelukkig slaagde BUYS, benevens zijne Medeafgevaardigden, in het vernietigen der geschillen, in de Provintie *Gelderland*, in dat zelfde jaar gereezen. *Engeland*, in het volgende jaar, op nieuw tegen de Staaten onvergenoegd zijnde, over den kwaaden uitslag van den veldtogt, vonden de Staaten goed, den Heer BUYS derwaarts te zenden, met order, om, zo het mogelijk ware, het onderling verstand, tusschen de Koninginne en den Staat, te vernieuwen, en de eerstgemelde te beweegen tot de regeling van den aanstaanden veldtogt in *Portugal*, *Katalonïën* en *Italiën*. Tot groot genoegen voldeed hij aan het oogmerk zijner bezendinge; hebbende hij, vóór zijne terugkomste, in de maand April des jaars 1706, de voltalligmaaking der *Engelsche* en *Schotsche* troupen, in de *Nederlanden*, bewerkt. Min gelukkig slaagde hij in de hem aanbetrouwde geheime onderhandelingen tot den vrede.

En daar de *Franschen* meer vorderden, dan men hun wilde toestaan, bijzonderlijk in *Engeland*, liep ook de vredehandel te *Geertruidenberg*, waartoe de Heeren BUYS en VAN DER DUSSEN, van wege de Staaten, gemagtigd waren, in het jaar 1710, vruchtloos ten einde; waarover men naderhand, wegens *Engeland*, stoffe van klaagen genoeg vond, om reden, dat men aldaar meer had kunnen verkrijgen, dan naderhand te *Utrecht*. Toen de *Engelsche* Gezant STAFFORD, in 1711, in '*s Hage* handelde, en de Staaten beducht waren, wegens de geheime onderhandeling, tusschen de Hoven van *London* en *Versailles*, werd, op den voorslag van *Amsteldam*, in de Vergaderinge van *Holland* besloot en, den Pensionaris BUYS naar *Engeland* te zenden, om een waakend oog te houden, en de Koningin aftetrekken van het maaken van een bijzonder verdrag; als mede om het goed verstand, tusschen dat Hof en den Staat, meer en meer te bevestigen. BUYS kon, echter, aldaar niets meer verrichten, dan eene vernieuwing van de Tractaaten, voorheen tusschen den Koning van *Groot-Brittanje* en de *Staaten* gesloten; waarvan de ondertekening eerst in de maand December geschiedde, en dus na dat de Staaten in het aanvangen der vredehandelingen reeds bewilligd hadden: waarvan aan het Hof van *London*, door den Heer BUYS, op order van de Staaten, kennis gegeeven werd. In het jaar 1712 werd de Buitengewoone Afgezant van *Engeland* te rug ontboden, vermits hij als Gevolmagtigde tot de Utrechtsche Vredehandeling benoemd was. BUYS, die uit *Engeland* vertrok, kort na dat Prins EUGENIUS, van wegen den Keizer, aldaar aankwam, werd bij dat Hof in verdenking gehouden, als of hij, geduurende zijn verblijf aldaar, beneevens den Prins EUGENIUS, gearbeid had, om de *Wig's* weder in aanzien te brengen, en dat hij zig daartoe bediend had van middelen, die het Hof zeer schadelijk oordeelde; als mede dat hij zig gemoeid had met de raadpleegingen van het Hoogerhuis. Wat hier van zij, is met geene zekerheid te bepaalen; dit alleen weet men, dat de Heer BUYS, volgens zijnen last, aldaar had weeten te ontdekken, welke bijzondere pointen *Groot-Brittanje* bij den vrede poogde te bedingen, of reeds bedongen had: deze bestonden in agt artikelen: 1.) *Dat de Koning van Frankrijk, de Koninginne Anna, in de vastgestelde opvolging zoude*

er-

erkennen. 2.) *Een nieuw en billijk verdrag van koophandel, met Groot-Brittanje te zullen oprechten.* 3.) *Duinkerken te zullen slechten, mids Frankrijk daar tegen voldoening geschiedde.* 4.) *Gibralter en Port Mahon te laaten aan de tegenwoordige bezitters.* 5.) *De Engelschen het verdrag van* Asſiento, *of van den Slaven handel van* Guinea *naar de West-Indiën - te zullen doen toestaan, op gelijken voet, als het tegenwoordig door de Franschen bezeten werd.* 6.) *De Voordeelen in den koophandel, door Spanje, aan Frankrijk of aan eenig ander volk toegestaan, ook aan de Engelschen te zullen doen verleenen.* 7.) *Het verdrag van* Asſiento *op dertig jaar, na het sluiten van de Vrede te zullen doen bepaalen; eene bekwame plaats, op de Rivier de la Plata, tot ververſching der Slaven, aan de Engelschen te zullen doen afstaan; hun te verzekeren in het bezit van 't Eiland St. Christoffel, en hun een tolvrijheid van vijftien ten honderd te zullen doen trekken van de vruchten en voortbrengzelen van Groot-Brittanje, welke zij in Spanje zouden brengen.* 8.) *Tot de algemeene vredehandeling te verschuiven den eisch van Groot-Brittanje op Terre-Neuve, Hudsonsbaai, en het geen de Engelschen meer bezaten in Noord-Amerika, mids de Franschen het recht behielden, om op de Kust van Terre-Neuve te visschen en Visch te droogen.* Deze ontdekking, die niet alleenlijk de ontrouw der *Engelschen* aan den dag bragt, maar ook ten klaarsten deed zien, dat zij met de *Franschen* alleen de meesters van den vredehandel zijn wilden, doet tevens zien, waarom men BUYS in *Engeland* met geen goed oog beschouwde, en waarom de Staaten hem allernoodzaakelijkst tot hunnen Gevolmagtigde bekwaam oordeelden, om hunne eisschen te ontwerpen, zo als ook door hem gedaan werd. (Zie de Resolutien van *Holland* van 10 Maart 1712.)

Zo dra de vrede te *Utrecht* gesloten was, moest men bedacht zijn op het zenden van eenen Buitengewoonen Ambasſadeur naar het Hof van *Frankrijk*. De keuze viel op de Heeren BUYS en GOSLINGA, die dezen last op zig namen, doch niet voor de maand Januarij van het jaar 1714 vertrokken. BUYS bleef aldaar tot in de maand Junij des volgenden jaars, schoon GOSLINGA in Junij des gemelden jaars reeds te rug gekeerd was. De eerstgemelde was

voornaamlijk gelast met de bekrachtiginge van den vrede met *Spanje*. Verder handelde hij aldaar over verscheidene bijzondere zaaken, de vrijheid van koophandel en scheepvaart betreffende. Ook vorderde hij de voldoening van eenige penningen, die het Huis van *Oranje*, volgens eene overeenkomst van het jaar 1699, nog van de Kroon te vorderen had, en die een derde in zeven honderd duizend guldens beliepen. Nadat de Heer BUYS, op zijn verzoek, te rug ontboden was, en op zijn vertrek stond, werden hem, onder verbintenis van de uiterste geheimhoudinge, verscheidene voorslagen gedaan, die zijne terugreize nog een wijl vertraagden. Deze bestonden voornaamlijk in de openinge van een geheim verbond tusschen *Engeland*, *Frankrijk* en den *Staat*; welk verbond in *Engeland* ontworpen was, en waarin de Hertog VAN ORLEANS behaagen scheen te scheppen, doch waaromtrent BUYS verscheidene zwaarigheden zag, die hij aan den Hertog openhartig te kennen gaf: waarom de Staaten ook niet begeerig waren tot de toetreeding; weshalven de zaak onafgedaan bleef. In het jaar 1722 was BUYS één der Afgevaardigden naar *Utrecht* en *Overijssel*, om, ware het mogelijk, *Utrecht* overtehaalen tot de oogmerken van *Holland*, dat besloten had, de Provintie *Gelderland* tot andere gedachten te brengen, ten opzichte van de belangen des Prinsen VAN ORANJE, waarmede *Gelderland* doorging, en Zijne Hoogheid WILLEM DEN VIERDEN tot Stadhouder verkoos. Even vruchteloos waren zijne handelingen, in het volgende jaar, aan het Hof van *Denemarken*, alwaar hij, zo min als de Heer ROBERT GOES, iets ten voordeele kon verrichten. De Staaten van *Holland*, de bekwaamheden en verdiensten van BUYS eenigzins willende vergelden, stelden hem, in het jaar 1726, als eersten Secretaris van Staat aan. In dat ampt bleef hij tot den jaare 1745, waarin hij, in plaatse van den Heere VAN DER HEIM, het gewigtig ampt van Raadpensionaris waarnam. Na deszelfs overlijden, in het daarop volgende jaar, werd, bij voorraad, door den Heer ADRIAAN VAN DER DUYN, die plaats bekleed, terwijl BUYS voor den Raadpensionaris de Vergadering der Staaten bleef bijwoonen, tot dat de Heer en Mr. JACOB GILLIS als Raadpensionaris werd aangesteld: waarna hij wederom het ampt van Secretaris der Staaten bekleedde, tot in het jaar 1749; in welk jaar

hij,

hij, op den 10den van de maand Februarij, overleed, in den ouderdom van agt-en-tagtig jaaren. Met allen roem en achting was hij in 's Land dienst grijs geworden.

BUYSEN, (*Antonius*) of ook wel BUSENIUS genaamd, was eerst een voornaam Arts te *Antwerpen*, en naderhand Hoogleeraar in de Geneeskunde *te Leuven*. Hij had in zijnen tijd den roem van een groot Geleerde te zijn, zelfs, behalven de Geneeskunst, in de Oosterfche Taalen. Zijne geboorteſtad was *Breda*, doch zijne ſchriften zijn, in 1448, te *Leuven* gedrukt.

Zie VAN GOOR, *Beſchrijving van Breda*, p. 304.

BUITEHEINING, een klein Eilandje, in den *Yſtroom*, onder de Banne van *Osdorp* gelegen, dwars van den Hoogendijk af, omtrent halfwegen *Haarlem* en *Amſteldam*.

Zie COMMELIN, *Beſchrijving van Amſtelland*, fol. 276.

BYLAND, (*'t Huis te*) in *Gelderland*, in de *Overbetuwe*, aan den ſlinkeroever der *Waale*, tusſchen *Millingen* en *Schenkenſchans*, door een doorbraak dier riviere, meer dan half door het water verzwolgen.

BYLAND, een aanzienlijk geſlacht, dat verſcheidene mannen, die veel ten dienſte van 't Vaderland verricht hebben, heeft opgeleverd, en waarvan 'er als nog in wezen zijn. De Leezer herzie wat wij reeds in ons Derde Deel, onder het Art. AMSTELDAM, van zijne Excellentie den Graave LODEWIJK VAN BIJLAND, Vice-Admiraal ten dienſte dezer Landen, gezegd hebben, en verwachte in het vervolg de Tafel van dit geſlacht.

BYLEMER-BROEK, *Bylemerbrouk* en *Bylemermeerbrouk*, of eenvoudig de *Bijlemer* genaamd, is een ſtreek laage en waterachtige landen, onder het Gerecht van *Hoog-Bijlemer*, bij het *Abcoudermeer*, alwaar, vermoedelijk, in vroegere tijden, ten Noordwesten, het bekende *Reigersbosch* geſtaan heeft. In zekere oude brieven wordt het ook *Windelmerebroke* genaamd, 't welk, naar KOMMELIJN ons verzekert, op *Bylemerbroek* moet toegepast wor-

worden. De *Bylemer*, die gedeeld is in de *Oost-* en *West-Bylemerpolder*, paalt ten oosten aan het *Gein*, ten noord-oosten aan de *Gaasp*, en ten noord westen aan de *Bylemermeer*. Hoewel deze *Bylemer* van ouds niet groot ware, was zij, echter, vóór de bedijking van de *Meer*, uitgeftrekter, vermits eenigen van de Bijlemerlanden bij de bedijking ingetrokken zijn. De *Bylemer* heeft een afzonderlijken Rechtbank.

Bylemermeer, (*De*) ligt ten noord-westen en ten westen van de zo evengenoemde landen; ten noorden van *Weesperkarfpel*, en omtrent een kwartieruurs van de *Diemermeer*. Deze *Meer*, zo wel als de *Bylemerbroek*, heeft voorheen behoord aan de Heeren van amstel, en werd door hun, in 1285, afgeftaan aan den Bisfchop van *Utrecht*. Hoe zij beiden naderhand wederom aan *Holland* gekomen zijn, is onzeker. In het laatst van het jaar 1622, verleenden de Staaten van *Holland* en *Westfriesland* octrooi, om deze *Meer* te mogen bedijken, droog te maaken en in eigendom te houden, op eene erkentenis van duizend guldens jaarlijks, te verdeelen over de morgentalen van de bedijkte Meer, mids de Ingelanden, wier landen in dezelve zouden moeten getrokken worden, te vergenoegen, en op zodanige voorwaarden van beftuuringe over de drooggemaakte landen, als meesttijds bij het bedijken van Meeren of Waterplasfen verzocht worden; midsgaders vrijdom van lasten voor eenige jaaren. Deze onderneeming had zulk een goeden uitflag, dat de landen reeds vóór het jaar 1627 droog waren, wanneer, door de Ingelanden of Onderneemers, aan de Staaten verzocht werd, het Hooge en Middelbaare gerecht over de bedijking te mogen oefenen, dat aan hun toegeftaan werd. Tegenwoordig is deze Meer wederom een wezenlijke waterplas, alzo de Dijk, door een hevigen ftorm, tusfchen den 5den en 6den April, in den jaare 1702, is doorgebroken. Dat onheil was die landen, in het jaar 1672, eerst overgekomen, toen de Regeering van *Amfteldam*, wegens de nabijheid der *Franfchen*, nodig oordeelde, dezelve onder water te doen zetten; ter weeringe van den vijand getroostte men zig zulks. Maar, na den doorbraak van 1702, is, door de Ingelanden, tot nog toe geene volftrekte uitmaaling ondernomen. En dit houdt men voor de

de oorzaak, dat de Steden *Amsteldam* en *Weesp*, zekerlijk ter behoudinge van deze onderlinge gemeenschap, te raade zijn geworden, deze Meer te aanvaarden, op zodanige voorwaarden, als zij met de eigenaaren zouden kunnen verdraagen; waartoe de twee gemelde steden met elkander, op den 20sten April 1702, eene overeenkomst aangingen, waarbij vastgesteld werd, dat van wederzijde de kosten tot herstel van den Dijk zouden gedraagen worden, alsmede de kosten tot het onderhoud van denzelven, en tot het droogmaaken van de Meer; waartegen zij wederom ieder de helft van de voordeelen genieten zouden, van tollen, vogelkooi, visscherij, 't riet en grasgewas van den Dijk, enz. Daar op volgde, den 24sten Augustus 1703, eene overeenkomst tusschen de gemelde steden en de Ingelanden, te vinden in de *Handvesten van Amsteldam*, bl. 344. Uit hoofde van den daardoor verkregen eigendom, verpachten de twee steden, jaarlijks, de visscherij; behoudende, echter, de Ingelanden de vrijheid daartoe. Van de droogmaakinge is tot hoertoe niets geworden, dan dat men, door het inplompen van modder, van tijd tot tijd, eenig land heeft aangewonnen, waarop van nieuws eenig moestuinen zijn aangelegd. De Keuren, hiertoe behoorende, zijn van de jaaren 1714, 1716 en 1730.

BYMA, (*Het Huis*) in de *Groninger Ommelanden*, gelegen bij 't Dorp *Faan*, thans behoorende aan het geslacht van ALBERDA, bezit, ten aanzien der Dorpen *Oldekerk*, *Niekerk* en *Faan*, het bewind in de burgerlijke en kerklijke zaaken.

BYNÆUS, (*Anthonius*) den 6den Augustus 1654 te *Utrecht* geboren. Nadat hij, in zijne geboortestad, in het jaar 1670, zijne Studiën met roem volbragt had, werd hij Proponent, daarna Predikant te *Piershil*, en trouwde aldaar met JOHANNA GABRIJ; uit welk huwelijk twee zoonen en vier dochters geboren zijn. Van *Piershil* werd BYNÆUS, in 1683, te *Naarden* beroepen; in 1691 te *Deventer*, alwaar hij drie jaaren daarna Hoogleeraar in de Oostersche Taalen op de Illustre Schoole werd. De Academie van *Harderwijk* verklaarde hem tot Doctor in de Godgeleerdheid. *Utrecht* deed het zelfde, maar kwam te spade. BYNÆUS, die met

met recht onder de Geleerden van zijnen tijd verdient gesteld te worden, overleed den 8sten November 1692. Hij heeft, door zijne schriften, zijnen naam der sterveliikheid onttrokken.

Bynkershoek, (*Cornelis van*) werd geboren te *Middelburg*, den 19den Mei 1673, van Ouders, die slechts onder den burgerstand konden gerekend worden: want zijn vader geneerde zig met het maaken van zeildoek. De ouders, de neiging van dezen hunnen zoon tot de geleerdheid bespeurende, zonden hem, na dat hij het onderwijs in de taalen genooten had, naar *Francker*, alwaar hij sebastiaan schelkens en cornelius van eck tot Leermeesters in de Rechten had. Voornaamlijk was het aan den laatstgenoemden te danken, dat hij aan de Rechtsgeleerdheid zig geheel en al heeft overgegeeven: want het oogmerk zijns vaders was, hem tot den predikdienst te schikken. Onder voorzitting van zijnen Mecenaat eck hield hij, in 1692, zijn eerste disputatie, en onder schelkens, in het volgende jaar, de tweede. In 1694 werd hij te *Franeker* tot Doctor in de Rechten gepromoveerd; waarop hij zig in *'s Gravenhaage* nederzette, en aldaar den post van Advocaat met zo veel roems waarnam, dat hij, in het jaar 1703, Lid, en in 1724 President in den Raad van *Holland* werd. Die aanzienlijke waardigheid heeft hij bekleed tot op den 16den April 1743; dat is, tot op den dag vóór zijnen dood. Hij was tweemaal gehuwd geweest, en had in zijn eerste huwelijk gewonnen zes dochters, waarvan 'er ééne gehuwd geweest is aan den Raadsheer w. paauw. Bynkershoek was zo groot een Criticus als Rechtsgeleerde. Ook wordt van hem getuigd, dat hij zo driftig van geest was, dat hij in het minst geen tegenspreeken kon dulden. Zij, die hem in geschrifte te keer gingen, werden somtijds zeer onheuschlijk behandeld. Niettemin verwierf zijne geleerdheid hem de achting van allen, die hem kenden; welke ook allen zijn' dood betreurden. Zijne rechtsgeleerde schriften, meer dan eens herdrukt, beslaan twee deelen in folio. Op zijn grafzerk in *'s Hage* leest men:

Staat wandelaar begroet de schim van BYNKERSHOEK:
Zijn waardig graf vereischt elk eens bespiegelingen.

Hier

Hier rust de Oppertolk van Themis heilig boek;
't Orakel van het Hof in duistere pleitgedingen:
Hier ligt het schrander brein verdooft,
In 't groote eerampt afgesloofd.
Hij leeft in spijt des doods, door menig deftig werk;
Hier taant en daalt de zon, van 't richtsnoer van de wetten;
's Lands paerel, 's waerelds liefde is onder deze zerk.
Helaas Justiniaan, wie zal 't verlies verzetten,
Van Bato in al zulk een Man,
Wiens wedergaê nooit komen kan.

Zijn afbeeldzel gaat, in folio en octavo, in prent uit. Eene volledige aanwijzing zijner Schriften vindt men in JOHAN FREDERICH JUGLERS *Beytrage zur Juristischen Biographie.* Eerste Stuk, gedrukt te *Leipzig* 1773.

BYSSEL, (*'t Huis*) in het Schoutsampt van *Ermelo*, op de *Veluwe*, twee mijlen van *Harderwijk* en *Elburg*, zijnde een fraai gebouw, liggende rondsom in zijne grachten. De Heeren VAN BYSSEL bezaten, volgens zekere gemaakte overeenkomst met de Staaten van *Gelderland*, in het jaar 1737, het strandrecht langs de *Zuiderzee*, zo verre derzelver landen of buurschap van *Hoog* en *Laag Bysfel* zig uitstrekken, mids betaalende jaarlijks daarvoor zekere recognitie; men vindt deze overeenkomst in het *Groot Geldersch Plakaatboek*, III. Deel, col. 578.

BYSSUM, een Buurschap in de *Groninger Ommelanden*, behoorende tot het Dorp *Uitwierda*, in de nabijheid van *Delfziel.*

BYSTEIN, een adelijk Huis, aan den *Heerenweg* op de *Veluwe*, nabij het Dorp *Putten.* Voorheen was het een gemeen gebouw; doch sedert eenige jaaren is het merkelijk verbeterd, en rondsom met zeer hooge boomen en een aarden wal bezet.

BYSTERUS, (*Simon Lucas*) voorheen Predikant te *Ingen* in de *Betuwe*, werd, als tot de gebannene Remonstranten behoorende, in

in de maand Augustus des jaars 1621, te *Rotterdam* gevat, vandaar naar den *Haag*, en verder naar *Loevestein* gevoerd, alwaar hij tien jaaren gevangen gezeeten heeft.

Zie BRANDT, IV. Deel, p. 543 — 558.

BYSTERVELD, ook wel *Groot-Bysterveld* genaamd, is een Kasteel, behoorende aan de Heeren van dien naam, in *Staats-Braband*, in de nabuurschap van *Oorschot* gelegen.

RE-

REGISTER

DER

HOOFDZAAKEN.

LETTER B.

DEEL V, VI, VII EN VIII.

Be-

ZESDE DEEL.

Bin-

ZEVENDE DEEL.

Blok-

Bons-

AGTSTE DEEL.

Bran-

Bre-

Bronk-

